

Předmluva

Úpický kronikář Vilém Schreiber (1882 – 1964) napsal Hejnovu kroniku patrně na žádost Josefa Hejny (1907 – 1976) z čp. 37 v Havlovicích. Protože bankovní úředník Vilém Schreiber v období protektorátu - 1. polovina 40. let 20. století - nemohl vykonávat práci městského kronikáře v Úpici, zabýval se v té době sepisováním kronik pro selské rody na Úpicku. Z těchto kronik je právě nejobsáhlejší kronika rodu Hejnových.

Jsou v ní uvedena nejenom jména a data vztahující se k rodu Hejnů, ale i smlouvy tržní a dědické, poznámky o počasí, úrodě či neúrodě, o hladomoru, válečných konfliktech i následných epidemiích, tak, jak se tyto události dotkly přímo Havlovic a okolí.

Z toho důvodu byla Hejnova kronika v 70. letech přepsána ručně Vilémem Žďárským (v té době kronikářem obce Havlovice) a připojena do Kroniky obce Havlovice. Nebyla však přepsána slovo od slova, upraven byl pravopis, slovosled a někdy se bohužel stalo, že něco bylo i vynecháno, navíc tento přepis nebyl ani kompletně dokončen.

Tak došlo k tomu, že text Hejnovy kroniky existuje v několika verzích:

1. kopie kroniky psaná na stroji samotným V. Schreiberem + doplňky a poznámky, uložená ve Státním okresním archivu v Trutnově,
2. kopie kroniky V. Schreibera, která je v držení rodu Hejnů z čp. 37, ale zřejmě bez některých poznámek a dodatků od V. Schreibera,
3. kopie kroniky č. 2, kterou vlastní rodina Mgr. Daniely Razímové z Prahy,
4. verze kroniky přepsaná Vilémem Žďárským, avšak nedokončená, uložená v archivu v Trutnově a na obecním úřadě v Havlovicích.

Z iniciativy kolegy rodopisce Jaroslava Vencla jsme se rozhodli, že kroniku převedeme do digitální podoby a necháme ji vytisknout a svázat. Jako základ jsme si vzali kopii kroniky č. 1, uloženou v archivu.

Snažili jsme se zachovat text v původní podobě, jak ho napsal V. Schreiber.

Abychom zjednodušili orientaci v textu, provedli jsme tyto úpravy, které dovoluje právě digitální podoba:

- Schreiberův text je uveden **černě**
- Schreiberova citace z matrik nebo opis kupních smluv apod. je uveden **černě kurzívou**
- některé poznámky od Viléma Žďárského jsou uvedeny **červeně** se zkratkou jména VŽ
- poznámky a přípisky od Josefa Hejny nebo od Adolfa Řemínka jsou uvedeny **modře**
- data nově zjištěná – jméno, datum narození či sňatku – doplnila Anděla Králová a údaje jsou napsané **zeleně** se zkratkou jména AK
- vysvětlivky některých slov, kterým nyní už moc nerozumíme, jsou uvedeny hned za nimi v závorce **zeleně** se zkratkou jména Jaroslav Vencl – JV nebo Anděla Králová – AK (pokud se je podařilo zjistit)
- na začátek jsme doplnili obsah
- a na závěr kroniky jsme připojili rejstřík pro snadnější vyhledání dat nebo událostí.

Do digitální podoby přepsala a rejstříkem doplnila Anděla Králová

Anděla Králová, Havlovice a Jaroslav Vencl, Úpice, únor 2022

Domníváme se, že následující text napsal Josef Hejna ze statku čp. 37 (20.8.1929 – 25.11.1984) a přiložil ke Schreiberově kronice - JV, AK:

V krásou posvěceném místě rozprostírá se obec Havlovice, která stala se kolébkou rodu Hejnova. První vážná zmínka o prvním předku rodu děje se roku 1568, kdy Bartoň Hejna dle kšaftu přenáší statek na svého syna Martina.

Původ rodového jména lze si vysvětliti následovně:

tehdejší usedlost rodu Hejnova nacházela se v Podhradí, pod hradem Vizmburkem, jak se o tom dovídáme v knize rozprodaných pustin po panství Náchodském a Vizmburském, kde jest též záznam, že Bartoň Heyneho koupil pustinu a náměrek z každé strany své role. Uvážíme-li, že první známý Hejna, Bartoň Heyneho, čili Bartoloměj Hejna měl svou usedlost u lesa pod hradem, jest pravdě podobné, že dříve tu byla hájovna a předchůdce Hejny že byl hajným. Odtud ve starých nápisech se vyskytují jména Heyna, Hegna a Hajna, z čehož později ustáleno na jméno Hejna, které má své opodstatnění a původ dle zaměstnání.

Roku 1649, 26. března zakupuje Martin Hejna dřevěný 1poschoďový statek dole po pravém břehu řeky Úpy v celkové výměře 110 jiter, 359 sáhů, na kterém do dnešních dnů stále hospodaří Hejnové. Jeden z úkolů posledního hospodáře na tomto statku je sebrati veškeré staré záznamy rodu a tak zachovati i oživit generacím příštím věrný obraz vývoje a posloupnost rodu, tak jak přecházel z generace na generaci.

Šly války naším krajem, robotou a vrchností sužovaný lid stlačen až do nejzazších mezí, přehnal se selské vzpoury a bouře, z nichž vzkvetly doby klidnější, do kterých vracel se lid jak vyplašený pták k normálnímu životu. Všechny tyto děje rod Hejnů prožil a přečkal, tak jako ty roviny i stráně Havlovic.

Po celá dlouhá staletí živitelkou rodu byla rodná vlastní země a zdrojem živobytí radlice, zemědělství. Tu do vlastní hroudy zasíval předek zrno, z něhož později - jak bledá zátopa světla a Božího požehnání - vzešly klasy, nový chléb, vymodlený starostmi, posvěcený potem a vykoupený mozoly.

Historie rodu Hejnova je vypracována na základě dostupných a hlavně na základě vlastních gruntovních dokladů uchovaných do dnešních dnů. Věřím, že generace budoucí rodu Hejnova najdou v nich víru, posilu i lásku k rodné hroudě.

V Havlovicích 15. prosince 1977

Po stopách rodu Hejnova:

Vilém Schreiber:

KRONIKA

Hejnova rodu v Havlovicích

čp. 36 a čp. 37

Obsah

Kapitola	Stránka
Po stopách rodu Hejnova, jméno a sídlo	9-10
Havlovice za pánů Smiřických ze Smiřic 1544 – 1620 (čísla chalup a jejich majitelé)	11-16
Bartoň Hejna – nejstarší z rodu, čp. 29, poč. 16 st. - 1568	17-19
Martin – syn Bartoně Hejny, čp. 29 1568 - 1589	21-22
Adam – syn Bartoně Hejny, čp. 67 1570 - 1579	23-24
Za třicetileté války 1618 – 1648 (Vít, syn Martina Hejny, čp. 29 1571-1630, Jakub, syn Víta Hejny, čp. 29 1630)	25-28
První generace – Martin Hejna a Kateřina Špatenkova, čp. 36 1620 – 1696	29-39
Druhá generace – Martin Hejna a Kateřina, čp. 36 1663 – 1720, stavba dvanáctiboké stodoly 1708	41-47
Třetí generace – Martin Hejna a 1. manželka Mariana, čp. 36 a 2. manželka Justina Pozděnova, čp. 36 1695 – 1769	49-57
Čtvrtá generace – Josef Hejna a Mariana Krouželova, čp. 36 1753 – 1825 držel statek pro bratra Martina	59-64
Čtvrtá generace – Martin Hejna a 1. manželka Kateřina Therova, čp. 36 a 2. manželka Marketa Klemtova, čp. 36 1753 – 1825 přestavba statku	65-82
Otčím Martin Bartoš držel statek pro nevlastního syna Martina 1824 – 1848	83-90
Pátá generace – Martin Hejna a Františka Jirásková 1824 – 1865	91-101
Pozůstalost Martina Hejny – pátá generace 1848 – 1865, dělení statku na 3 díly mezi Josefa – čp. 37, Vincence – čp. 36 a Karla – čp. 143	103-108
Šestá generace – Josef Hejna a Františka Řezníčková, čp. 37 1847 – 1919	109-123
Havlovský dvůr – historie Havlovského dvora	125-129
Sbírka rodinných listin Josefa Hejny v Havlovicích čp. 37	130-131
Rejstřík	132-135

Po stopách rodu Hejnova

Jméno a sídlo rodu

Havlovice za pánů Smiřických ze Smiřic

Nejstarší poznatek, který se nám dochoval o rodu Hejnově v Havlovicích na bývalém panství Náchodě, není nic jiného než *rodové jméno*, čili *příjmení* jeho.

Každé příjmení vzniklo z nějaké vlastnosti lidské, buď z křestního jména nebo dle povolání, zvyku, práce, sídlení, původu apod. Největší část příjmení se tvořila ze jmen křestních, kupř.: z Adama - Adámek, z Bartoloměje - Bartoš, z Martina - Martinec, z Matěje - Mach, z Václava - Vacek apod.

O jménu „**Hejna**“ nelze rozhodnouti, do které z uvedených nebo jiných skupin možno je zařadit. Ve starých gruntovních knihách ze XVI. stol se psalo **Hagna**, **Heyna** i **Hegna**. Staré „g“ a „y“ bylo totéž jako dnešní „j“. Jistoty o vzniku rodového jména Hejnů není a je třeba se spokojiti jen s dohady.

Není však pochyby o tom, že rod Hejnův náleží k nejstarším rodům v Havlovicích, ale před XVI. stoletím není o něm paměti. Mezi známými rodovými jmény v XV. století na Náchodsku a Trutnovsku se příjmení Hejna nikde nevyskytuje a v XVI. století nalézáme je pouze v Havlovicích, až na jedinou výjimku: roku 1525 se totiž zaručil jistý poddaný sedlák **Heynal** se rtyňskými sousedy za Jana Cohornu při trhu na dvůr a svobodství ve Rtyni. Heynal však ve Rtyni nezůstal, neboť další zmínky o něm nebo jeho potomcích tu není. Z toho lze poznati, že Heynal byl z Havlovic, kde se držel rod Hejnů od nepamětných dob a odkud přicházel do okolních i vzdálených míst. Můžeme tudíž označiti Havlovice jako kolébku rodu Hejnova.

Havlovice byly založeny asi ve XII. století a podle zakladatele Havla a jeho rodu, zvaného Havlovice, osada jmenována Havlovice. Původní osídlení tvořilo jedno hospodářství jednoho rodu a teprv s rozvětvením rodu přibývaly další usedlosti.

V druhé polovici XIII. století postaven nad Havlovicemi hrad Vizmburk a pod ním panský dvůr; druhý dvůr byl na Popluží. V té době rozměřena neobsazená půda na lány a přidělena osadníkům k používání za jistý plat a roboty. Pokud se domácích obyvatel k osazení půdy nedostávalo, přidělena půda i německým kolonistům, jež se stěhovali v té době do Čech z hustě zalidněných krajín. Připusťme, že mezi kolonisty byl nějaký i Heinrich (po česku Jindřich, od toho Jindra), zvaný krátce Hein nebo i Heinal a česky dle výslovnosti Hajn. Osobní jméno Hein počestilo se přidáním koncovky -a na Heina a se ustálilo časem na Hejna. To je ovšem jen domněnka a nějakých dokladů o tom nemáme. Vždyť i křestní jméno Jindřich se vyskytuje v rodě Hejnově pouze jednou, a to teprve po roce 1698.

Na hradě Vizmburku sídlili v XIV. století páni z Dubé a téměř všichni se nazývali Hynkové. Stojí za povšimnutí, že i pán Jindřich z Dubé a z Vizmburka zván byl obecně Hynáček. Někdy po svém hradním pánu jmenován byl i jeho služebník nebo poddaný. Tak po Hynkovi nazývali jeho člověka „**Hynu**“ a s přehláskou „y“ v „ej“ snad i Hejnu. Příjmení Hyna se v Čechách posud vyskytuje. A podobně jako z původního křestního jména Matěj se vyvinula příjmení Mach -Mácha -Machal, tak vzešlo z příjmení Hejna přisunutím koncovky -l **Hejnál**.

Roku 1397 se připomínají poprvé dva obyvatelé z Havlovic; připravovali se ke kněžskému stavu v Praze: Matyáš Janů z Havlovic a Petr Petrův z Vizmburka (Mathias Joh., Holowicz, Petrus Petri, Wyszsenburg). Poznáváme z toho, že děti se tehdy jmenovaly po otcově jménu křestním.

Pod hradem stával kromě dvora také mlýn, dále pivovar a na Podhradí byla obydlí pro čeled' panskou.

Roku 1447 byl však hrad proměněn v trosky a potom došlo i k změnám ve správě panství. Ještě r. 1513 mučili v Havlovicích Jakuba, člověka pána Abrspacha – snad ve dvoře – ale nedlouho potom nalézáme panské písaře v městečku Úpici a zboží Vizmburské označuje se jako Úpické. Kolem roku 1519 prodal zboží Vizmburské Petr z Aderšpachu Janu mladšímu Špetlovi z Janovic a od té doby příslušel pustý hrad a statky panství náchodskému.

Roku 1555 náchodská vrchnost rozprodala v Havlovicích šest pustin v Poklekově, náměrek nad Poklekovem a pustiny podle popluzí panského. Prodeje zapsány jsou v knize rozprodaných pustin po panství Náchodském a Vissmburském. A tu se dočítáme, že Bartoň Hayneho koupil také pustinu a náměrek z každé strany své role. Zápis ukazuje nám první stopu havlovických Hejnů. Pozdější zápisy v gruntovní knize naznačují nám, že nejstarší známý předek rodu Hejnova měl svou usedlost na Podhradí. Uvážíme-li, že první známý Hejna – Bartoň Hayneho čili Bartoloměj Hajna – měl svou usedlost u lesa pod hradem, napadne nás, že tu byla hájovna a předchůdce Hejny že byl hajným. Rodové jméno nebylo ani později trvale ustáleno a, ježto již roku 1568 uvádí se syn jménem Heyna, není vyloučeno, že obě jména mají své opodstatnění, to jest, že Hejna byl také hajným. Tím by se dal původ rodného jména Hejna vysvětliti i podle zaměstnání.

Četné rozšíření Hejnova rodu v Havlovicích přivodilo záhy potřebu, aby se členové jeho od sebe nějak odlišovali. To bylo příčinou k tvoření nových osobních jmen.

Nejstarší Bartoň Hejna měl dva syny, Martina a Adama. Potomci Martinovi podrželi příjmení „Hejna“, kdežto Adamovi synové jmenováni: v Úpici: Václav (někdy také Vacek), syn Adama Hejnova a v Havlovicích: Martin Adamů, Jíra Adamů, Tobiáš Adamů, Matouš Adamů, Bartoň Adamů a Jan Adamů. Jejich potomci se pak zvali: Adam Martinů, Jiřík Martinců jinak Adamů, Jiřík Adámek, Jindřich Matoušů jinak Hejna, Jakub, syn Bartoně Adamova, Pavel Bartoňů apod. Tak vznikla nová příjmení a odlišné větve na původním kmenu rodu Hejnova.

Někteří Hejnové měli vedle svého příjmení i přezdívkou: Jan Hejna - Rybář (1656), Martin Hejna - Chmelař (1681), Martin Hejna - Srbecký.

Oblíbenými křestními jmény v rodě Hejnů byla jména: Martin, Jakub, Jan a Matěj.

Havlovice

za pánů Smiřických ze Smiřic (1544 – 1620)

I.

Až do roku 1848 náležela veškerá selská půda určitého obvodu velkostatku „pánům“ čili vrchnosti a dle toho se říkalo velkostatku dominium neboli panství. Sedlák byl jen držitelem neboli uživatelem jejím. Za užívání statku, na kterém seděl, platil dávky v naturáliích a penězích a robotoval na panském.

Tak je třeba u našich velkostatků až do roku 1848 rozlišovati půdu přímo vrchnosti náležitou čili dominikál a půdu jí nepřímou náležející, poddanými (sedláky, chalupníky, domkáři) osazenou, čili rustikál.

Panská půda nepodléhala původně žádné dani, na selském poli tkvěly těžké povinnosti královské berně a rozmanitých dávek. O žeň dělil se tu se sedlákem v prvé řadě král, potom gruntovní pán, konečně farář, jemuž příslušel církevní desátek. Z půdy panské církve desátku nebrala. A nejen že pán ze své vlastní půdy ničeho neplatil: on dal si ji vzdělávati zadarmo, robotním potahem držitele půdy nesvobodně.

Všechnu úřední moc, kterou má dnes okresní soud, okresní hejtmanství a berní úřad, soustřeďoval pán dominia ve své ruce a vykonával ji nade všemi poddanými. Pán měl nejen vrchní vlastnické právo nade vším pozemkovým majetkem poddanským, ale rozhodoval do jisté míry i o osobě poddaného. Bez schválení pánova nesměl se poddaný vystěhovati na jiné panství, nesměl se učiti řemeslu; i k sňatku potřeboval svolení jeho. A jen v okruhu panství se poddaný mohl zakupovati svobodně a pravidlem jen v mezích jeho panství hledal si družku života. Uzavřenost hranic přispěla na starých dominiích podstatně k tomu, že obyvatelstvo se krevně pomísilo, že dodnes tvoří takřka jedno velké příbuzenstvo.

Správu panství vedl v XVI. století „úředník“, který pak dostal jméno hejtman, později vrchní úředník nebo krátce vrchní; jemu k ruce byli důchodní, purkrabí (pro správu dvorů, polí, dobytka), později správce, obroční (pro správu sýpek a obilí), písař kontribuční pro vybírání daní, písař sirotčí pro správu sirotčího jmění, písař rybniční pro správu rybníků, vedle řady služebníků jako byli: polesný, šafář, porybný, mistr ovčácký a jiní.

V čele vesnické obce stál rychtář, jemuž ve správě pomáhali konšelé. Rychtář byl volen obcí a potvrzován vrchností. Jsa závislý na vrchnosti, stával se rychtář i jejím služebníkem. Na obecních hromadách se jednalo zvláště o obecním statku a jeho používání, což byly nejvíce pastviny a lesy.

Jednou do roka, obyčejně po Novém roce, konal se výroční soud. K němu se dostavili všichni hospodáři, přišel i panský úředník, který přinesl s sebou pozemkové knihy, a zapisoval do nich změny v pozemkovém majetku za uplynulý rok, totiž prodeje a odkazy statků i pozemků, dluhy váznoucí na statku i splátky dluhů.

II.

Po spojení Vizmburského panství s Náchodem stal se sídlem celého dominia zámek náchodský. Jako zvláštní panství se uvádí Vizmburk ještě roku 1533, kdy Hynek Špetle z Janovic prodává oboje panství (Náchod a Vizmburk) Vojtěchovi z Pernštejna.

Po pánech z Pernštejna se ujal r. 1544 vlády na Náchodě rod pánů Smiřických ze Smiřic. Byl to šlechtetný, bohatýrský rod, který se vděčně zapsal do srdcí poddaného lidu.

Za pánů Smiřických na Náchodsku (1544-1620) nastala doba obnoveného blahobytu.

Již dříve došlo ke změně ve věcech církevních. Stará víra kališnická víc a víc ustupovala učení protestantskému. Ve věcech duchovních se obraceli obyvatelé Havlovic na církevní správce v Úpici, kde strana „pod obojí“ byla zreformována dle zásad Lutherových čili protestantských kolem roku 1520. Jako nejstarší známý nekatolický kněz působil v Úpici do roku 1553 Matouš.

Za válek husitských nezaušly u nás jen hrady jako Vizmburk a Červená Hora, ale i mnohé statky zpustly a po dlouhý čas ležely ladem. V našem okolí ještě za Pernštejnů v letech 1533-1536 se připomínají v deskových zápisech pusté vsi: Sedloňovice, Petrovičky, Strážkovice, Stolín, Mstětín a Výrov, kdysi ves na zboží Litobořském, prostírající se v místech dnes lesem porostlých a zvaných „Vejroviny“.

Ale i v četných vsích zanikly mnohé usedlosti docela a pustiny zůstaly bez užitku. Až teprve v letech 1555-1558 Albrecht Smiřický ze Smiřic ladem ležící pustiny rozprodal a pozemky se znovu zdělávaly. Tak kupř. v Úpici, Suchovršicích, Svatoňovicích, Batňovicích, ve Rtyni a také v Havlovicích i jinde. Všechny prodeje pustin zapsány jsou v knize *„Registrum pustin rozprodaných po panství Náchodském a Vizmburském z poručení a rozkazu Jeho Milosti Pána pana Albrechta Smiřického ze Smiřic a na Náchodě“*.

V Havlovicích prodáno sedm pustin za 81 kop grošů míšenských.

1) Léta 1556 v neděli před svatým Ondřejem koupil jest dvě pustiny od Mikuláše Štana, ty časy úředníka na Náchodě, Bartoň Hayneho podle své roli z každé strany ležící, a náměrek, kterýž leží podle roli Hodkovi za 30 kop grošů míšenských.

2) Jíra Gabrielu koupil pustinu, která podle role jeho leží, za 10 kop.

3) Prokop koupil náměrek nad Poklekovem za 4 kopy.

4) Jan Hošek koupil pustinu v Poklekově za 18 kop.

5) Martin Klabeš koupil náměrek podle popluží panského za 3 kopy.

6) Hons Šreyber koupil pustinu, která leží podle roli Pitašovy, kromě luk od té pustiny odprodaných do Úpice Pinkasovi, za 10 kop.

6) Petr a Pavel Třešničkovi ze Zález koupili spolu pustinu, která leží vedle roli Jana Zemánkova v Havlovicích za 16 kop.

Z druhé poloviny XVI. století se zachovaly také pozemkové knihy, jež poučují nás o držitelích všech statků. Jsou to tak zvané registra purkrechtní. Do těchto register čili knih se zapisovaly prodeje statků a jiné právní věci. Pro Úpici a okolí se založila kniha s označením *„Registra purkrechtní soudu úpického a truhlice úpická“*. Knihy se uzavíraly do zvláštních truhlic čili pokladen sirotčích a s tím souvisí jejich nápis.

K purkrechtnímu soudu v Úpici náležely: městečko Úpice, vsi Radeč, Havlovice, Rubínovice, Suchovršice a Bohuslavice. Havlovické zápisy se tu počínají od roku 1560.

Každého roku zjara se konal v Úpici purkrechtní soud, to jest veškeré změny majetku se zapisovaly do gruntovních knih v přítomnosti panských úředníků, rychtáře i konšelů a jiných poddaných.

Grunty se přejímaly dle určitých pravidel, odpovídajících právu zákupnímu čili purkrechtnímu. Zápis obsahuje jméno majitele a všechny pozdější změny, když otec postupoval grunt dětem nebo když jej prodal cizímu, splátky, výmazy apod. Při zápisech jsou obvykle zaznamenány jménem a podle stáří i všechny děti, jimž měly býti vypláceny podíly. Ve starších knihách, až do poslední čtvrti 18. století, není však popisných čísel jednotlivých statků, ani velikost pozemku není udána. Za takového stavu lze posloupnost držitelův usedlostí sestavit jen s nemalou potíží, v některém případě nelze pak vůbec dopracovati se kladného výsledku.

Na trhovou sumu složil kupující závdavek a ostatek splácel v termínech „na roky“. Vedle gruntu se přidělily kupujícímu i obvyklé přídavky: koně, dobytek, drůbež, domovní nábytek, obilí, hospodářské náčiní a jiné svršky. Také výměnek byl zapsán. Grunt ujímal po otci obvykle syn nejmladší a ostatní bratři a sestry dostávali svou „spravedlnost“ (podíly) a „vejpravu“ (věno a výbavu). Od „šacovní“ (odhadní – pozn. V. Žďárský) ceny gruntu se odečetly dluhy a zbytek byl rozdělen na tolik dílů, kolik bylo „nápadníků“ (dětí s připočtením dílu pro rodiče).

Nastupující hospodář uplácel podíly dědicům určitými ročními splátkami, jimž se říkalo purkrecht nebo spravedlnost (gruntovní peníze, pretence), svůj podíl mohl si porazit (odraziti). O soudě vypláceli držitelé gruntů purkrechty úředníkovi, který je rozdělával dědicům. Poněvadž roční splátky nebyly veliké, stávalo se, že si dědicové svou „spravedlnost“ vybírali dlouhou řadu let a často se doplacení ani nedočkali. Tomu se někdy předešlo tím způsobem, že dluhující gruntovník se smluvil s nápadníkem a vyplatil mu celou jeho spravedlnost najednou, ovšem mnohem menším penízem.

III.

Za pánů Smiřických ze Smiřic byly v Havlovicích dva panské **dvory**, panský **mlýn**, **kovárna**, zprvu 12, potom 15 **selských statků**, 6 chalup s polem a několik chalup bez pole.

Hlavním sídlem panské správy byl dvůr zvaný „**Havlovský**“. Stál na dolním cípu obce v malebné kotlině u řeky. Blízko dvora byl **panský mlýn**.

Roku 1577 koupil Havlovský dvůr (čp. 36) od vrchnosti Jan Jiráskův, jinak Kopecký za 700 kop grošů míšenských a přidány mu okrajky lesů, nově vyměřené a vymezené. Po deseti letech (1588) převzala však vrchnost dvůr Havlovský zpět a dala Janu Jiráskovi, jinak Dvořákovi, výměnou za dvůr statek ve Svatoňovicích (na Valech čp. 3).

Roku 1590 byl na dvoře Havlovském purkrabím neboli správcem urozený rytíř Vilém mladší Voračický z Paběnic.

Roku 1613 Albrecht Václav Smiřický ze Smiřic prodal dvůr ve vsi Havlovicích za statek kmetcí s **kovárnou** Jakubovi Mertovu za 1.400 kop grošů míšenských. - Ve svých rukou podržela vrchnost v Havlovicích mlýn a dvůr Sychrovský. Mlýn byl pronajímán. Před rokem 1613 byl nájemcem mlýna Matěj Kočnar, potom (1620) mlynář Bartoň. V panské kovárně pracoval roku 1613 kovář Jan Fibiger.

Druhý dvůr zvaný „**Poplužní**“ stál opodál vsi na planině a jeho role souvisela s pozemky třetího dvora, zvaného „**Sychrovský**“. Ke všem třem panským dvorům poddaní z Havlovic a okolních obcí jezdili a chodili na robotu.

Roku 1583 prodala vrchnost dvůr Poplužní Jiříkovi Hejnovi a Vavřinci Pitašovi z Havlovic za 1.200 kop grošů míšenských, aby týž dvůr rozdělili na dva statky a dva osedlí aby byli, a společně úroku svatohavelského 1 ½ kopy grošů, svatojiřského tolikéž platili, a slepic úročních šest, roboty ženné osm dní, ovsa čtyry korce, aby odváděli a vybývali.

Statky a chalupy poddaných stály v několika oddělených skupinách, jak toho vyžadoval především horský ráz vsi i ohrožená poloha u řeky. Svůj dům si každý stavěl na pozemcích, které obdělával.

Uvedeme jména nejstarších hospodářů v Havlovicích v letech 1556-1620, v pořadí nynějších popisných čísel domovních s udáním roku, kdy nový hospodář nastoupil:

Číslo popisné 1. Polovinu z rozděleného a prodaného dvoru Poplužního držel od roku 1583 Vavřinec Pitaš, 1586 Jan Hejna, 1587 Jakub Kubeš, 1609 Mikuláš Král, 1615 Jiřík Lehčatu jinak Kosinka, 1618 Matouš Holbík. **Rybničky** pod Poplužím držel Jan Blažek, roku 1596 je koupil Jakub Kubeš za 38 kop a při prodeji statku Mikuláši Královi (r. 1609) Kubeš si rybníčky dědičně vymínil, i cestu k sobě.

Číslo popisné 2. Druhou polovinu dvoru Poplužního koupil roku 1583 Jiřík Hejnu, 1590 Matouš Landa, 1595 Jan Landa.

Číslo popisné 4. Statek byl r. 1578 připsán Jiříkovi, synu Matysovu podle kšaftu a poručení jeho otce Šenkmatysa, roku 1593 jej koupil Vavřinec Kováři za 250 kop, 1602 Jíra Kováři, 1615 Václav Pitašu. Roku 1616 Václav Pitaš povolil vrchnosti udělati **sádku** pro chování pstruhů při svém dvoře, začez zase Pitašovi kus zákoutí v Náchodci jest odměněno a vymezeno.

Číslo popisné 5. Statek a kovárna. Před rokem 1560 bydlel tu Havel Dušina, po něm Jakub kovář, 1560 Vávra Matoušu, 1592 Jiřík Pitašu, 1605 Jakub Král.

Číslo popisné 6. Zahradu čili menší statek prodal roku 1572 Falta (Valentin) Matoušu svému bratrovi Jírovi Matoušovi za 76 kop, 1617 Jan Matoušu.

Číslo popisné 9. Statek držel Matěj kolář, po něm Adam a od roku 1561 Jan Kolhons, 1562 Václav Lehčata, 1570 Jan Řehák, 1579 Adam Hejnu, 1618 Matouš Hejnu.

Číslo popisné 22. Chalupu s kusem pole držel Mikuláš Pekař do roku 1593, potom Jan Hanzlíček, 1595 Michal Michalec, 1596 Jan Blažku jinak Kozlař.

Číslo popisné 24. Chalupu s kusem pole od Jakuba Krále r. 1606 ujal syn Petr. R. 1613 přikoupil Petr Král kus palouku s orninou od Víta Hejnova.

Číslo popisné 25. Zahradu vystavenou (nově postavenou chalupu s polem) pod hradem Markyta Holá odevzdala roku 1612 Janu Hejnovi a ten ji postoupil svému synu Bartoňovi Hejnovi.

Číslo popisné 29. Statek dědil po Bartoňovi Hejnovi r. 1568 Martin Hejna, 1589 Vít Hejna. Roku 1613 Vít Hejna odprodal kus palouku s orninou Petru Královi. Téhož roku vrchnost dala sobě udělati v lukách u Havlovic **sádku** pro pstruhy a za ustoupený pozemek vyměnila kus zákoutí v Náchodci. (viz čp. 4.)

Číslo popisné 33. Statek vznikl ze dvou statků. Na jednom díle seděl Jíra Gabrielu, jenž roku 1556 přikoupil k němu pustinu, na druhém původně Hejna, ale již r. 1556 byl tu Hodek. Roku 1562 vrchnost svedla (připojila) ke statku Hodkovu pustiny odprodané roku 1556 Jírovi Gabrielovu a také pustiny prodané téhož roku k statku Bartoně Hejny čp. 29. - Na svém statku choval Hodek **včely**, neboť Jan Lžičar ze Slavoňova vyznal na útrpném právu v Náchodě roku 1569, že v Havlovicích vyřezal včely Hodkovi. Roku 1574 koupil Jíra Gabrielu statek v Batňovicích (čp. 22) a vrchnost jeho statek v Havlovicích sloučila se statkem Hodkovým. Na to roku 1576 vrchnost „dvůr Hejnovský a Gabrielovský“ prodala Janu Zemánkovi, zámožnému rychtáři havlovickému za 450 kop. Roku 1577 přikoupil ještě Jan Zemánek kus pole vymíněného od dvoru Havlovského ke statku Hejnovskému za 20 kop. Po smrti Jana Zemánka dědil statek roku 1596 jeho syn Jakub Zemánek.

Číslo popisné 36. Havlovský dvůr jako **statek kmetci i s kovárnou** vrchnost roku 1613 prodala Jakubovi Mertovi za 1.400 kop. Povinnosti k vrchnosti byly stanoveny: Ouroka o sv. Jiří a o sv. Havle každého po 1 kopě grošů, ouročních slepic ročně 10, vajec 30, ovsa 3 korce dávati a 6 dní roboty ženné vybývati. Merta byl z Vysoké čili Horní Srbské, pročež byl přezdíván **Srbecký**.

Číslo popisné 43. Statek držel Prokop a přikoupil k němu r. 1556 náměrek nad Poklekovem. Roku 1565 Prokop statek prodal za 200 kop synu svému Havlovi Prokúpkovi. Havel Prokúpek vyměnil s vrchností svou louku za kus louky v Kobylinci, ale roku 1572 tuto louku prodal. Roku 1597 koupil statek Adam Bendu.

Číslo popisné 53. Menší **statek** (zahradu) koupil roku 1564 od Jíry Vacičky Matěj z Havlovic, zvaný Zahradník Matěj Vacičku, 1573 Jakub Vichroun, 1596 Jakub Jakubcu, 1601 Václav Pitaš, 1615 Zikmund Česenek, 1616 Václav Jakubcu jinak Vichrounu.

Číslo popisné 57. Statek držel Martin Klabeš. Roku 1556 přikoupil náměrek podle popluží panského a r. 1572 odevzdal statek svému synovi Janovi, jenž usedlost postoupil r. 1600 svému zeti Vavřinci Ješíkovi.

Číslo popisné 59. Statek držel Jan Hošek a roku 1556 přikoupil pustinu v Poklekově. Roku 1559 ujal statek s pustinou Matouš Kováru a ten statek r. 1572 postoupil svému synu Faltovi Matoušovi za 160 kop. 1600 Bartoň Rycek, 1608 Tobiáš Rycku, 1612 Jíra Adama Hejnova.

Číslo popisné 64. Statek držel Martin Vokáč. Roku 1572 přikoupil od Pavla Prokúпка kus louky v Kobylinci, ale roku 1581 zase tu louku prodal Matěji Pitašovi. R. 1582 ujal statek syn Jan Vokáču za 150 kop, 1597 Michal Zeydl.

Číslo popisné 67. Statek v Kobylinci náležel Matouškovi, otci kněze podobojí Jana Oupického, řečeného Vokurka, potom Janu Šrejberovi, jenž roku 1556 přikoupil pustinu podle role Pitaše. Roku 1579 koupil statek Adam Hejnu za 208 kop, 1579 Jiřík Hejna, synovec předešlého, 1583 Jiřík Šalus, 1584 Jakub Kubeš, 1587 Jan Hejna.

Číslo popisné 68. Statek převzal r. 1585 po Pavlu Pitašovi za 30 kop Jan Pitašu.

Číslo popisné 69. Statek měl Jan Zemánek. Roku 1560 přikoupil kus louky od pustiny Třešničkovy odňaté za 20 kop. Roku 1576 koupil statek Jan, syn Martina Hejny, 1586 Vavřinec Pitaš, 1616 Adam Stejskal.

Číslo popisné 71. Zahrada (menší usedlost) Bartoně Rycka, 1600 Václav Pitašu, 1601 Pavel Jakubcu, 1615 Jan Hejnu.

Číslo popisné 72. Živnost (stavení s příslušenstvím) ve Svobodném držel Matěj Pitaš. Roku 1581 přikoupil kus louky v Kobylinci od Pavla Prokúpka. Roku 1589 koupil Vít Urban Pavlu, syn Pavla Kloudova, za 40 kop. Roku 1592 Pavel Třešňák.

Vedle jmenovaných statků a zahrad čili chalup s polem byly v Havlovicích chalupy bez pole. V gruntovní knize na pouhé chalupy není zápisů a jen v urbáři jsou zapsány. Dle nejstaršího urbáře z roku 1628 byly v Havlovicích v té době chalupy podružní, jichž obyvateli byli: Martin Adamu, Tobiáš Adamu, Bartoň Pitašu, Jan Beránek, Václav Matysu, Václav Kozlařů a Maruše Faltová.

Jako rychtář se připomíná v Havlovicích Jan Zemánek (r. 1574, 1579) a po něm Jan Hejnu (r. 1591, 1602, 1612-1615). Oba byli na statku čp. 69 a po nich se tam dostal i Vávra Pitašu, uvedený roku 1599 jako konšel. Byla tu tedy rychta. V té domněnce utvrzuje nás okolnost, že na statku se udržovala zbroj: ručnice, voštip, plech a šavle.

Někde s rychtářským statkem byla spojena také **náprava**, totiž povinnost vojenské obrany nebo vojenské pomoci pánovi, ale také nějaké výhody a právo. Mezi obvyklým inventářem čili přídavkami nachází se na statku Jana Řeháka (čp. 9) roku 1570 ručnice. Zbroj se udržovala na statcích patrně od válek husitských, kdy selský lid tvořil hlavní kádr bojovníků.

Hejnové v Havlovicích

- 1. Bartoň Hejna** – nejstarší z rodu
- 2. Martin**, syn Bartoně Hejnova
- 3. Adam**, syn Bartoně Hejnova
- 4. Za třicetileté války**

1. Bartoň Hejna – nejstarší z rodu

Bartoloměj Hejna – nejstarší známý předek rodu Hejnova v Havlovicích – se narodil na počátku XVI. století a žil zprvu ve statku pod hradem na levém břehu řeky, potom mu vrchnost postoupila pozemky na svahu blízko hradu a Hejna si tu postavil statek nový (čp. 29), kde přebýval do své smrti roku 1568. Starý jeho statek v údolí ujal jistý Hodek. Zdá se, že to byl Jan Hodek ze Skočkova nebo jeho příbuzný. Hodek držel statek, zvaný i potom „Hejnovský“ až do roku 1576, kdy jej vrchnost i se sousedním statkem Gabrielovským (čp. 33) prodala rychtáři Zemánkovi.

Usedlost Hejnova na Podhradí nebyla rozsáhlá, ale měla výhodu: statek nepodléhal robotní povinnosti a Hejna i jeho nástupci platili ze statku jen úrok a odváděli naturální dávky.

Roku 1556 Bartoň Hejna přikoupil k svému statku od vrchnosti dvě pustiny, prostírající se po obou stranách jeho role a k tomu ještě náměrek podle role statku Hodkova. Za tyto pustiny měl zaplatit 30 kop grošů míšeňských. Hejna skládal takovou sumu v ročních lhůtách, ale roku 1562 vrchnost pozemky zase ujala k svému nakládání, přenechávajíc za ně Hejnovi asi jiné pozemky na Podhradí.

Bartoň Hejna měl dva syny, **Martina** a **Adama** a dceru **Annu**, která se provdala za Davida Danielova v Úpici, ale zemřela ještě za života svého otce. Také Bartoň Hejna ovdověl. Před svou smrtí odkázal statek synům Martinovi a Adamovi i určil, co také jiní příbuzní mají dostati. Kšaft jeho mohl ovšem platit jen se souhlasem vrchnosti.

Po Hejnově smrti připadl statek synu Martinovi, jak dokazuje zápis:

„Zápis Martina Heynova podle kšaftu nebožtíka Bartoně Hagny, otce jeho.

Léta 1568 ve čtvrtek den památný Zvěstování Panny Marie od anděla Gabriele ujal jest statek pozůstalý po n. Bartoňovi Heynovi, otci svém, s povolením Její Mil. Paní podle kšaftu téhož Bartoně Heyny, Martin Heynu se vším nábytkem v témž statku pozůstalým, aby ho spolu užívali s Adamem, bratrem svým. A kdyby spolu srovnati se nemohli a on Adam sobě živnost by jinde oblíbil a zakoupení učinil, tedy má jemu Martin závdavek dáti z toho statku 50 kop hotových. A pakliby v tom čase Martina Pán Bůh od smrti uchovati neráčil, a kdyby ten statek na prodej byl, mimo Adama nemá žádnému prodán býti. Tolikéž on Martin z toho statku vydati má Evě, pozůstalé dceři po n. Anně, sestře téhož Martina, 4 k.m., Davidovi Danielovu, kterýž Evy máteř Annu za manželku měl, 4 k.m., Martinovi Jana Duchkova z Radče 4 k. m., Martinovi Žížkovi, strejci svému 4 k. m., Evě, kterouž má Matouš Kodydu 4 k. m. A on Martin platiti jim má, počnouc o soudě nejprve příštím, po 4 kopách až do vyplnění těch 20 kop m.“

2. Martin, syn Bartoně Hejnova a jeho potomci

Po smrti Bartoně Hejny hospodařili na statku v Havlovicích na Podhradí (čp. 29) vždy syn po otci:

- I. Martin Hejna v letech 1568 – 1589,
- II. Vít Hejna v letech 1589 – 1630,
- III. Jakub Hejna v letech 1630 – 1640.

I. Martin, syn Bartoně Hejnova

Martin Hejna držel rodný statek dvacet let, načež jej postoupil svému synu Vítovi a odešel na výměnek.

Roku 1569 o soudě položil Martin Hejna podle zápisu na statek Evě, pozůstalé dceři po neb. sestře Anně 4 kopy, ty však zůstaly na právě. Eva byla po matce sirotek, ale měla se vdáti za jistého Martina Holého, jehož Martin Hejna přijal za vlastního a slíbil mu vyplatit 8 kop. Kdyby však Holého „*Pán Bůh od smrti neuchoval dřív nežli by se oženil*“ mají peníze i to, cožkolivěk při sobě Holý má, přijíti zase na Hejnu. Za dva roky potom puštěno 8 kop Evě na krávu, aby se Hejna s Holým vyrovnal. Eva však zemřela dříve, než se provdala a koupená kráva - chovaná na nájmě u Matěje Stejskala ve Svatoňovicích, přišla nápadem po Evě jejímu bratru Burianovi, „ *kterémuž nápadu Martin Hejnu místo dal a dobrovolně k tomu přivolil.*“

Martin Hejna měl tři syny: Jana, Jiříka a Víta.

Jan koupil roku 1576 statek v Havlovicích čp. 69 od Jana Zemánka za 300 kop. Pobyl tu deset let, načež roku 1586 postoupil statek freymarkem (směnou) Vavřinci Pitašovu za statek na Popluží a přidal mu 40 kop. Za rok nato Jan Hejna však statek na Popluží postoupil freymarkem Jakubovi Kubšovi a přijal od něho statek v Kobylinci čp. 67. Roku 1592 Jan Hejna přikoupil od Markéty mydlářky ještě kus pole poříčí u Havlovic, ležící podle jeho pole, za hotových peněz 30 kop. Jan Hejna neobyčejně dlouho hospodařil a teprv roku 1635 prodal statek Jiříkovi Zárubovi za 60 kop míš. a 1 ½ korce žita, vymínil sobě a manželce své byt s jednou komorou a stájkou k užívání do smrti. Dlouho zajisté svého zaslouženého odpočinku neužil, neboť tehdy byl kolem 80 let star. Zároveň roku 1635 Jan Hejna prodal Pavlu Buršovi z městečka Úpice kousek roli s okrajem loučky u té role, jakž ji sám od Markéty mydlářky z Úpice na onen čas přikoupený měl za 50 kop.

Jan Hejna měl syna Bartoloměje a dceru Kateřinu.

Roku 1612 Marketa Holá stojíce osobně při registřích na zámku v Náchodě oddala svou vystavenou zahradu (usedlost) pod hradem v Havlovicích (nyní čp. 25) Janu Hejnovi za opatrování jí v nemoci, kteroužto zahradu Jan Hejna zase postoupil svému synu Bartoloměji k jeho dědičnému užívání, ale později syn jeho Jiřík prodal chalupu s kouskem pole Janu Matouškovi.

Zápis o Jiříka Hejny na zahradu čp. 25 v gruntovní knize není proveden a tím nám chybí zdroj, z něhož bychom mohli čerpat zprávy o rodinných poměrech Bartoně, syna Jana Hejny.

V urbáři r. 1628 je zapsán jako vlastník chalupy čp. 25 Bartoň Jana Hejnova, ale roku 1643 Maryana Hejnová, patrně vdova po Bartoňovi Hejnovi a r. 1651 koupil Jan Matoušu „*chalupu s kouskem pole od Jiříka Hejnova, kterou on po svém otci Bartoňovi Hejnovi v držení měl bez zápisu za 30 kop m.*“ Jiřík Hejna si koupil roku 1651 statek ve Rtyni (čp. 60).

Kromě syna Bartoně měl Jan Hejna **dceru Kateřinu**, provdanou za Matěje Kočnara, nájemce panského mlýna v Havlovicích. Kočnar zemřel roku 1613. Zůstali po něm vdova Kateřina a tři sirotci: Markéta, Jiřík a Václav, kromě velikého jmění 802 kopy m. Nad sirotky byli zřízeni poručníci: Jan Hejnu, rychtář ze vsi Havlovic, děd těch sirotkův a Jiřík Kočnar, soused ze vsi Libňatova, strejc jejich. Jako Kočnarův nástupce v mlýně uvádí se r. 1620 Bartoň. Snad to byl syn Jana Hejny, poručníka nezletilých dětí.

Druhý syn Martina Hejny – **Jiřík**, zvaný také Jiřík Martinu – koupil r. 1579 od svého strýce Adama Hejnova statek v Kobylinci (Havlovice čp. 67) za 319 kop. Od Jíry Martinova koupil ten statek r. 1583 Jiřík Šalus za 280 kop, ale ten již roku 1584 statek prodal Jakubovi Kubeši. Po třech letech se statek v Kobylinci dostal opět do rukou Hejnova rodu. Jak již uvedeno, roku 1587 jej převzal od Jakuba Kubeše Jan Hejna, starší bratr Jiříka Hejny.

Jiřík Hejna statek na Popluží držel jen do roku 1590, kdy jej prodal Matoušovi Landovi za 585 kop. Landa zaplatil hotově v závdavku 250 kop, co Jiříku Hejnovi náleželo, a ostatek splácel na dluhy.

Další pobyt Jiříka Hejny není znám; můžeme vyslovit jen domněnku, že z Havlovic se vystěhoval do Rokytníka, kdež po něm hospodařil syn Jakub, jemuž roku 1605 náleželo z pozůstalosti Petra Kodyda z Batňovic 21 kop.

Nejmladší syn **Vít** podle obyčeje té doby dědil statek po svém otci, Martinovi Hejnovi.

Poznali jsme, že Bartoň Hejna byl starostlivým otcem, neboť učinil poslední vůli, co a jak se má zařídít po jeho smrti, pamatuje při tom i na to, aby statek nevyšel z rukou rodu Hejnova. Po příkladu Bartoně Hejny byl neméně pečlivým o svou rodinu i jeho syn Martin Hejna, s jehož pomocí se mohli dva starší synové Jan a Jiřík dobře usadit na statcích v rodné vsi Havlovicích. Při tom ovšem dbal i o to, aby statek na Podhradí zachoval svému nejmladšímu synu Vítovi. Ve svém pokročilém věku odevzdal mu statek tímto zápisem:

„Zápis Víta, syna Martina Heynova s otcem jeho.

L. 1589 v outerý po st. Fabiánu a Šebestiánu koupil jest statek Vít syn Martina Hejnova od otce svého za sumu 350 kop m. Zavdati mu má 150 kop, však z těch jest mu na živnost 50 kop, tak jakž jiným svým synům po 50 kopách na živnost pomohl, slevuje.

Byt sobě vymínil tu i s máteří do smrti. Má mu sívati žita po 2 korcích, ovsa po 2 k., louky kus se třemi stromy ovoce, 2 krávy a 1 tele, ovec 10 má sobě tu chovati a při svém dobytku pásti, a včelince má užívati a dvou stromů hruškových a jabloně.“

Vít Hejnu splácel statek ročně po 6 kopách a roku 1619 jej doplatil.

3. Adam, syn Bartoně Hejnova a jeho potomci

Adam na Podhradí společně s bratrem Martinem dlouho nezůstal. Již roku 1570 koupil si statek v Kobylinci (čp. 67), jak ukazuje zápis:

„Zápis Adama Heynova s Honzem Šreyberem o statek.

L. 1570 v outerý po sv. Třech králích koupil jest statek Adam Heynův od Honza Šreybera za 208 kop m. Zavdati má 135 kop, však rozdílne při zápisu zavdal 106 kop a při sv. Jiřím prv příštím dáti má 14 kop a o sv. Václavě též nejprv příštím 15 kop.

Platiti má po 6 kopách míš. až do vyplnění 73 kop. Z těch náleží Matoušce 3 kopy, knězi Janovi 30 kop, Dorotě 30 kop, Adamovi 10 kop.

Přídavky: klisny 3, krávy 2, telat loňských 2, slepic 9 i s kohoutem, husy 3, pilu a hrnec v kamnách, prase 1, vůz kovaný, pluh 1, hak 1, brány, váhy kovany, brzce přední, ovsu 10 korců, slámy 6 mandel, obilí což setého jest, krom pacholeti vymínil kousek, a byt též sobě vymínil až do sv. Jiří při něm.“

Roku 1579 Adam Hejnu postoupil statek v Kobylinci svému synovci Jiříkovi, synu Martina Hejnova, za 319 kop a koupil statek od Jana Řehákova v Havlovicích za 440 kop (čp. 9). Na tomto statku hospodařil Adam Hejnu až do své smrti r. 1615.

Adam Hejnu byl dvakrát ženat. S první manželkou měl tři dcery: Annu, provdanou za Urbana Čucha v Maršově, Kateřinu, provdanou za Jana Adámkova ze Svinišťan a Dorotu, provdanou za Jana Mrdílka na Bohdašíně. Roku 1610 jim Adam Hejna vyplatil za díly a nápad každé po 20 kopách, aby se po jeho smrti na nic více nepotahovaly.

S druhou manželkou měl Adam Hejna tyto děti: Václava, Pavla, Martina, Jíru, Tobiáše, Matouše, Bartoně, Jana, Dorotu a Maruši.

Nejstarší syn **Václav**, zvaný také Vacek, syn Adama Hejnova, narodil se kolem roku 1580, měl za manželku Annu, dceru Jiříka Vztekého v Úpici, po němž dědil r. 1601 statek čp. 39 v Úpici, ale hned jej prodal Jiříku Matějkovu. Roku 1628 žil Václav Hejnu ve **Zličí**.

Pavel Hejna koupil roku 1615 od Matěje Kališe statek ve Rtyni čp. 60, který roku 1626 postoupil svému švakru Janu Malinovi. Při tom převzal po tchánu svém Václavovi Šimkovi statek ve Rtyni čp. 54. Pavel Hejna zemřel asi roku 1633, kdy po něm ujal grunt Jan Malina od **Kateřiny**, vdovy a sirotků **Doroty a Adama**.

Martin Adamu měl v Havlovicích (dle urbáře z r. 1628) chalupu čp. 72 ještě roku 1643, ale roku 1651 hospodařil tu již **Adam**, syn Martina Adamova.

Jíra Adama Hejnova, zvaný Jiřík Adamu, vzal si vdovu Annu po Tobiáši Ryckovi a držel v letech 1612-1652 statek čp. 59 v Havlovicích.

Tobiáš Adamu měl zpočátku chalupu v Havlovicích. Roku 1629 koupil statek čp. 64 v Havlovicích od svého bratra Bartoně Adamova za 137 kop. V závdavku dal Tobiáš Bartoňovi svou chalupu v 40 kopách a ostatek splácel do roku 1641. Roku 1647 Tobiáš Adamu postoupil svůj statek za 100 kop Jakubu Kadaníkovi z Maršova, jenž měl jeho dceru Evu za manželku. Druhá jeho dcera Mariana se roku 1658 provdala za Martina Hejnu, syna neb. Jakuba Hejny z Havlovic, na Podhradí čp. 29.

Tobiáš Adamu jinak Hejnu byl v letech 1652-1658 v Havlovicích rychtářem. Po roce 1654 žil v chalupě čp. 48, kterou postoupil před svou smrtí svému zeti Martinovi Hejnovi.

Matouš, syn Adama Hejnova ujal roku 1618 otcovský statek čp. 9 v Havlovicích, jak poznáváme ze zápisu:

„Matouš, syn n. Adama Hejnova.

L. 1618 ve Čtvrtek zelený ujal jest ten statek Matouš, syn n. Adama Hejnova vedle porovnání přátelského od bratří a sester svých za 350 kop. ...

Přídavky: klisnu 1, hřebce 2, krav 8, jalového 6, ovec 12, svinského 2, hus s houserem a slepic s kohoutem 13, vozy 2, pluh 1, haky 2, brány 2, a jiné hospod. Žita v slámě 20 mandel, setého 10 korců, ovsa 16 korců a žita setého po 10 kor. a po ½ korce pšenice.

Však on Matouš povinen bude Bartoňovi a Janovi, bratřím svým, veselí svatební při dojití let jejich a sestrám Dorotě a Maruši vejdavky učiniti a po jedné krávě a po jedné jalovici dvouleté vydati.“

Pokud lze zjistit, měl Matouš Hejnu dva syny: Jiříka a Adama a dceru Marianu. Na statku hospodařil do roku 1655, načež odevzdal hospodářství synovi Jiříkovi a s manželkou šel na výměnek.

Bartoň Adamu koupil roku 1624 statek čp. 64 v Havlovicích po neb. Michalovi Zeydlovi zůstalý, podle prošacování práva havlovského, slatinského a libňatovského od Kateřiny, manželky své, dcer a syna Jakuba po témž neb. Michalovi Zeydlovi za 100 kop. Roku 1629 postoupil však statek svému bratrovi Tobiáši Adamovu jak dříve uvedeno. Bartoňův syn Jakub byl roku 1665 v Havlovicích na statku čp. 71.

Jan, nejmladší syn Adama Hejny, měl roku 1654 chalupu čp. 3 v Havlovicích.

4. Za třicetileté války (1618 – 1648)

III. Vít, syn Martina Hejnova

Za vlády pánů Smiřických ze Smiřic na Náchodsku se často držitelé selských statků střídali, a jen zřídka se udržel některý rod na jednom místě po několik pokolení. Z havlovických rodů činil takovou vzácnou výjimku rod Hejnů, jenž obdělával svou půdu na Podhradí již v třetí generaci, a potom tu sídlila i čtvrtá jeho generace až do roku 1640.

Nový hospodář třetího pokolení, Vít, syn Martina Hejnova, pracoval na rodné hroudě a ve statku na Podhradí čp. 29 od roku 1589 do roku 1630, tudíž po 40 let. Zpočátku mu vypomáhal i otec Martin Hejna, zkušený chovatel ovcí a včel i pěstitel ovocných stromů. Když pak Vítovi dorůstaly děti, bylo Vítovou snahou, aby jim připravil nový domov a proto vystavěl na svém gruntě pro nejstaršího syna chalupu. Na vyplacení dluhů si Vít vypůjčil od svého příbuzného Matěje Kočnara, mlynáře v Havlovicích, 100 kop, ale když Kočnar roku 1613 zemřel, potřeboval Vít peněz na zaplacení dluhu do pozůstalosti, pročež r. 1613 prodal od svého statku kus palouku s orninou Petrovi Královi (k čp. 24), jak sobě v přítomnosti rychtáře a konšelů vyměřili, za hotových 36 kop. *„Však on Petr Králův povinen bude každého roku 1 slepici ouroční k statku Víta Hejnova přidávati.“*

Posledních 20 let života Víta Hejnova na statku bylo spojeno se svízeli, jež působila třicetiletá válka.

Ač Havlovice ležely stranou silnic a nedoléhaly sem ozvuky války tolik jako jinde, přece její úkazy se projevíly záhy také zde, zvláště když na panství náchodském došlo k velikým změnám.

Za vlády Albrechta Jana Smiřického ze Smiřic došlo v Čechách k odboji stavů proti dědičnému králi Ferdinandu II. Povstání se zúčastnil také mladý a ohnivý pan Albrecht Smiřický, jenž na sjezdu odbojných stavů 29. srpna 1618 prohlásil, že: *„lépe jest částku jmění svého ztratit a opykati s poctivostí, nežli potomně s velkou hanbou a s posměchem přijíti o všecko.“* K jeho radě sebrali stavové vojsko a on sám daroval k tomu účelu 50.000 kop. V září t. r. vypravil 1.100 mužů svého vlastního lidu do ležení u Českých Budějovic, kam se svým dvorem se také odebral. Ale v ležení se roz nemohl na palčivou zimnici a po krátké nemoci zemřel 18. listopadu 1618 v Praze, kam byl z ležení přivezen, maje teprv 24 let věku.

Po Albrechtu Janovi ze Smiřic se ujala vlády sestra jeho Marketa Salomena ze Smiřic. Brzy po jejím nastoupení skončil odboj porážkou Čechů na Bílé Hoře 8. listopadu 1620 a útekem krále Fridricha přes Náchod do Slezska. Záhy potom zřízen v Praze hrdelní soud nade všemi, kdož se povstání zúčastnili. A že i pan Albrecht Jan Smiřický na vzpouře měl podíl a sestra jeho paní Salomena bez viny nebyla a ze země s králem Fridrichem prchla, bylo veškeré jmění Smiřických zabaveno a prodáno. Konfiskované zboží náchodské koupila roku 1623 od komory královské Marie Magdalena Trčková, a roku 1628 je prodala svému synu Adamovi Erdmanovi Trčkovi z Lípy.

Dříve než paní Marketa Salomena Slavatová opustila panství Náchod, učinila opatření o své pohledávce, vážnoucí na statku Jakuba Merty v Havlovicích čp. 36, jak zapsáno jest v pozemkové knize těmito slovy:

„Léta 1620 ve středu po neděli postní reminiscere Její Milosti vysoce urozená paní Paní Marketa Salomena Slavatová, rozená ze Smiřic, na Skalách, Dubu, Kumburku, Náchodě, Dymokuřích a Kostelci nad Černými lesy, oddati a darovati jest z milosti ráčila slovuťnému panu Jakubovi Špatovi, ouředníku na Náchodě, i jeho dědicům i budoucím za jeho věrné služby, kteréž jest od mladosti své Jich Milostem pánům předkům Její Milosti Paní slavné a vděčné paměti činil, a posavad činiti nepřestává, na tomto gruntu spravedlnosti purkrechtní Její Mil. Paní náležející, jmenovitě 595 kop mišenských, kteréžto

sumy týž pan Jakub Špata s dědici i budoucími svými bez překážky každého člověka užiti a s ní jakožto svým vlastním učiniti moc míti má.“

V letech 1623 – 1624 vydáno několik mandátů, jimiž vypověděno všechno nekatolické duchovenstvo a nařízeno provedení katolické reformace v celé zemi. Poslední nekatolický kněz Jan Karchesius Třeбенický opustil r. 1624 úpickou faru a 24. ledna 1625 byl instalován tu katolický kněz Bernard Sýkorský. Změna se děla za trapných poměrů: roku 1624 hubil tu lid mor a r. 1625 stihla Úpici nová pohroma, kterou zaznamenal radní písař Jakub Šimůnek v nové městské knize:

„Léta 1625 v pátek v noci po památce blahoslavené Panny Marie vyšel oheň okolo hodiny osmé na noc od Martina Nyklíčka, souseda téhož městečka, podle téhož ohně jiných domů 16 shořelo. Nad to vejš žalostivá příhoda se stala: chrám Páně s ozdobami jeho, zvonice, 4 zvony, v zkázu přišel a k porušení, na čež žalostivo bylo hledět.“

Z rozlitych zvonů zůstalo 11 ½ centů zvonoviny, z níž ulil zvonař ještě r. 1625 nový zvon, zavěšený pak nouzově na dřevěné hranici na hřbitově a později do věže, kde posud visí. Na zvoně vyryto i jméno havlovického dobrodince: Jakub Srbecký.

Nová vrchnost chtěla míti přehled o stavu svého panství, proto roku 1628 dala také sepsati **hlavní registra** čili **urbář**. Urbář vedla vrchnost především k svému prospěchu, neboť si tam zapisovala všecky poddané, hrubou velikost jejich gruntů a platy a dávky i roboty, jimiž poddaní jí byli povinni. Urbář sloužil také jako podklad k odvádění zemské berně. Berni vybírala vrchnost od sedláků sama a ustanovenou kvotu odváděla berníkům, a tito pak ji vydávali králi. Roku 1628 císař Ferdinand II. nařídil stavům, aby nadále celoláník, mající 60 strychů polí, brán byl za jednoho osedlého, ostatní pak chalupníci a domkáři za tolik, kolik by jich dohromady tvořilo jednoho osedlého.

Starší urbář, asi z roku 1580, se neuchoval, později založen byl nový urbář roku 1643. Dle urbáře z roku 1628 měly Havlovice lidí osedlých 24 (od nichž se sbírka zemská i berně domovní přijímala), ale při odvozování těchto sbírek se činilo přiznání toliko z 20 osedlých. Poddaní platili úroku o sv. Jiří 6 kop 19 grošů a o sv. Havle rovněž tolik. Roboty vláčečná činila 22 dní po 6 gr, ženná 14 dní. Slepici odváděli poddaní z Havlovic 1 kopy 17 ½, vajec 3 kopy, ovsa 11 korců. Na místo mlýnské roboty odvádělo 15 havlovických sedláků po 2 groších celkem 30 grošů.

Vít Hejnu měl tyto povinnosti k vrchnosti: ze statku úroku o sv. Jiří 18 grošů a o sv. Havle též 18 grošů, úroční slepici 1 a ovsa 1 korec, z paloučku úroku každého 12 grošů.

Po smrti Víta Hejnova připsán byl statek na Podhradí jeho synu Jakubovi, jak ukazuje zápis:

„Jakub Heynu.

L. 1630 v outerey den Navštívení svatě Alžběty koupil jest statek Jakub Heynu po n. Vítovi Heynovu, otci, jeho zůstalý, podle prošacování práva úpického a havlovského, od Mandaleny matky, Vávry, Jana, Václava, Káči a Anny, bratří a sester svých za 270 kop. Zavadati má 226 kop 3 groše míš. Však rozdílně: předně sobě Jakub Heynu z téhož zavadavku na vystavení zase nového domu poraziti má 50 kop, dluhu svého ucteného na týž statek vynaloženého 48 kop, Káči a Anně, sestřám svým vydati má na šaty po 12 kopách, a víc dluhův, což neb. Vít Heynu, otec jeho, lidem dlužen zůstal k zaplacení na sebe přejal 104 kopy, kteréž do dvou let pořad zběhlých zaplatiti má. Na roky placení po 5 kopách.

Přidavky: klisny 2 s nádobím, hřebice 1, krávy 4, jalového 4, telat odstavených 2, ovec starých 7, jehňat 7, slepic s kohoutem 13, vozu 1 ½, pluh, hak, brány 2, řetěz k vozu, rezačky 2, vidle senné 2, hnojně 2, sekyry 2, motyky 2, lopata 1, díže 1, kosa 1, hrnec měděný v kamnech 1, žita setého po 10 korcích, ovsa po 10 k., hrachu po 1 věr., ječmene po 2 věr., vikve po 1 věr., pšenice po 2 věr.

Však Mandalena matka má při Jakubovi synu v témž statku byt a stravu svou s ním míti do smrti, komory 1, kterouž sobě obere, užívati, a má jí Jakub každého pečení pecen chleba na polepšení vydávati, krávu 1 Jakub na své píci chovati, semene lněného po 1 v., zahradních věcí 2 záhony sívati, jabloň 1 a hrušku 1 k užívání ovocem každého roku zanechati, ½ kopy vajec každoročně vydávati. Káči a Anně, sestřám svým, když by k vdání přišly, vejdavky učiniti, každé z lože peřin s cejchami a

prostěradly , po 1 krávi a 1 jalovici a po 1 velké a druhé malé truhle vydati, po dvou čtvrtcích semene lněného sypati. Však pokudž by buď matka neb která sestra jeho dříve vdání skrz smrt ze světa sešla, tehdy ten výminek při statku má zůstatí.“

Nastoupení **Jakuba Hejny** roku 1630 na statek v Podhradí spadá již do doby, kdy se hrůzy válečné přiblížily do našeho kraje. Za takového stavu sotva Jakub Hejnu přikročil k přestavbě domovního stavení, věkem již schátraného. Za mírových dob se dala stavba provésti bez nesnází, ale za války se takové věci odkládaly, zvláště když byly ještě neuhrazené dluhy.

Koncem r. 1631 náchodské panství bylo zaplaveno císařským vojskem, postupujícím do Slezska. Vojsko bralo dobytek a obilí. Proto hned v měsíci lednu 1632 hrabě Adam Trčka rozeslal na své panství náchodské pro příchranu či salvaquardu 10 jezdců svého pluku, a to po dvou do Náchoda, Skalice, Srbské, Úpice a Brusnice, aby poddané chránili proti vojákům, kteří rabovali a loupili stejně jako nepřátelé.

Dne 19. září 1632 Švédové přepadli a zloupili Adrspach, tvrz páně Trčky, a na to dne 17. října 1632 nájezd učinili až do Úpice, kde faráře Sýkorského zastřelili.

Roku 1633 ode žní až do příštího roku trvala opět morová nákaza, a tudíž silné mření.

Roku 1634 dne 13. května porazil švédský vůdce Arnheim u Lehnice císařské, jež rychle couvali na Trutnov, Broumov a k Náchodu. Tu pak nastal takový zmatek s hrůzou, že obyvatelé do hor a lesů utíkali, a mnozí z nich ani do sv. Václava domů se nevrátili, neboť vojsko zde ubytované zle si počínalo.

Tak se přihrnuli císařští vojáci ještě v květnu roku 1634 na Sychrov a všechny ovce, počtem 505, z panského ovčína odehnali. A že byly selské statky stejně tak postiženy, snadno lze si pomysliť.

V té době Adam Erdman Trčka z Lípy – majitel náchodského panství – sloužil jako nejvyšší pod svým švakrem Valdštejnem, s nímž byl pro domnělou velezradu 25. února v Chebu úkladně zavražděn. Hned potom jmění Trčkovo zabaveno a tím přestává české domorodé panstvo na Náchodě vladařiti.

Zboží náchodské dostal od císaře Ferdinanda II. roku 1634 Vlach Oktavio Piccolomini z Arragonu, jenž se vraždění chebského zúčastnil. Do svých služeb zaváděl Vlachy a Němce, a tím se počíná český jazyk z panských úřadů vytráceti a šíří se v nich němčina.

Tíha válečných poměrů neustala ani později. Již roku 1639 se přihnal válečný běs do Čech znova. Švédové přijížděli na náchodsko v silných zástupech a brali po celém panství zase dobytek a svršky.

Četné zápisy v gruntovních knihách dosvědčují, jak selské statky za války pustly, sedláci z nich utíkali, a jen těžko se daly opuštěné statky osadit jinými hospodáři, i když grunty se prodávaly za nepoměrně nízkou cenu.

Roku 1636 Jan Král ujal grunt čp. 53 od Jiříka Krále za zahradu, poněvadž bezelstně jinak prodán býti nemohl, za 80 kop.

Téhož roku ujal Jiřík Landu po svém otci Janovi Landovi statek čp. 2 (na Popluží) nanejvýše zpustlý podle prošacování práva havlovského, libňatovského a slatinského na 200 kop.

Roku 1637 Adam, syn Michala Turkova, ujal grunt čp. 5 po Jiříkovi Vlčkovi odběžný za zahradu, že velmi k spuštění přišel, za 65 kop.

Roku 1640 Václav Dvořáku, jinak Maršík, převzal statek čp. 33 po neb. Jakobovi Zemánkovi zůstalý a nanejvýše zpustlý podle prošacování práva úpického a havlovského za 250 kop.

Útrapy válečné zkrátily také věk Jakuba Hejny, hospodáře na statku v Podhradí, neboť zemřel roku 1640 v mladém ještě věku, a poněvadž pozůstalé děti byly mladé, nemohl z nich nikdo statek převzítí, a tím se dostal do rukou jiného rodu, jak dokazuje zápis:

„L. 1640 ve čtvrtek po sv. Martině Jan, syn Michala, šafáře sychrovského (jinak Hetfleyše), koupil jest ten statek pozůstalý po neb. Jakobovi Heynovu, na místě Doroty vdovy a sirotkův let nemajících od Matěje Dvořáka Hronovského, tchána svého, rychtáře a konšelův havlovských za sumu 180 kop míš.

Přidavky: 3 klisny s nádobím, hříbě při klisně 1, ovec 8, žita na ozim setého po 10 k., žita v slámě 16 mandel, jeřice 4 man., ovsu 30 mandel a včely šestery.

Vejpravy sirotkům po neb. Jakobovi Heynovi zůstalým, držitel tohoto gruntu vyplatiti má: Matějovi, Vondřeji a Martinovi, když by k létům přišli a toho potřebovali, každému po 1 krávě odvésti a za veselí po 10 kop míš. dáti, Maryaně a Anně každé po 1 krávě a po 1 teleti, po 1 plášti, po 1 kolárku a po 1 sukni zjednati a po 1 loži šatu pernatých odvésti a při statku tomto do zrůstu zůstávati mají. Kdyby pak který dříve dojíti let umřel, tehdy ta vejprava na statku zůstati má.

Co se pak chalupy Vávry Heynova na tom gruntu vystavené dotýče, když držitel gruntu za ní peníze složí a odvede, co jeho stojí, bude mu ji zase povinen odstoupiti.“

Jak ze zápisu vysvítá, vdova po Jakobu Hejnovi **Dorota**, dcera Matěje Dvořáka, jinak Maršíka, zvaného po jeho původu i Hronovský, provdala se podruhé za Michalova syna Jana Hetfleyše.

Roku 1643 na jaře posádka císařského vojska ze Skalice pobrala 14 koní ve Studenci, 5 v Batňovicích, 6 ve Rtyni, 4 v Horní Radechové a dalších 6 v jiných vsích na panství náchodském. A když v listopadu toho roku císařské vojsko vracelo se ze Slezska do Čech, leželo 6 praporů Hofkirchnerových po dva dny v okolí Úpice. Utáboření vojska v tom čase znamenalo obrání obyvatelstva o životní potřeby.

Největší zkázy utrpěly vsi na úpické před koncem války.

Rok 1647 počal nájezdem Švédů do Úpice: dne 20. ledna přijela tlupa z Friedlandu do Úpice a vsí okolních, městečko Švédové vyplenili a v rukojemství sebou na Bolkenhain odvedli kněze Bartoloměje Kretinu, náchodského kaplana, službu zde konajícího, a Tomáše Vacmana, primátora, dokud by totiž panství výplaty neodvedlo. Na to 18. dubna t. r. Švédové opět vtrhli do Úpice, Radče, Batňovic a okolí a vydrancovali tu vše, co mohli. Komisaři vyslaní na odhad škody, vladkové Věněk Čertorejský z Čertorej a Jan Sendražský ze Sendražic vyznali, že téměř městečku a těm vsím veliká a nenabytná škoda a gruntovní zkáza se stala, jaké prve téměř nikde nespátřili.

Dlouhá válka se skončila roku 1648.

Za války žili Hejnové na těchto usedlostech:

Čp. 3 – Jan Hejnu r. 1654

Čp. 9 – Matouš, syn Adama Hejnova 1618 – 1655

Čp. 25 – Bartoň Jana Hejnova 1628, Mariana Hejnová 1643, Jiřík Hejnu

Čp. 27 – Vávra Hejnu 1640

Čp. 29 – Vít Hejnu 1589 – 1630, Jakub Hejnu 1630 – 1640

Čp. 47 – Martin Adamu 1628, 1643, Jiřík Adamu 1654

Čp. 48 – Tobiáš Adamu 1628, 1647

Čp. 59 – Jíra Adama Hejnova 1612 – 1652

Čp. 64 – Bartoň Adamu 1624 – 1629, Tobiáš Adamu 1629 – 1647

Čp. 67 – Jan Hejnu 1587 – 1635

Čp. 71 – Jan Hejnu 1615 – 1623

Po třicetileté válce na statku čp. 36 v Havlovicích

První generace

Martin Hejnu

Narodil se asi roku 1620.

Oženil se roku 1649.

Hospodařil na statku č. 36 v Havlovicích od r. 1649 do r. 1696.

Zemřel v Havlovicích 16. února 1696 ve věku 76 let.

Jeho manželka **Kateřina**, rodem **Špatenková** z Mezleče, se narodila asi roku 1622.

Zemřela 23. dubna 1702 ve věku 80 let.

1.

Martin Hejnu, zvaný Srbecký

1620 – 1696

První zjištěný předek rodu Hejnova na statku čp. 36 v Havlovicích byl Martin Hejnu. Přišel sem roku 1649 a jeho potomci v přímé linii se tu nepřetržitě udrželi v osmé generaci dodnes.

Nemůžeme se však dopátrati křestního jména Martinova otce, a tak se nám nedostává souvislého pojítka s předešlými generacemi, jež v Havlovicích žily. Není ovšem pochyby, že praotcem Martina Hejny, tak jako všech Hejnů nejen v Havlovicích, ale i v okolí, byl **Bartoň Hejna**, o němž víme, že roku 1568 zemřel. O potomcích Bartoně Hejny, kteří byli přímými předky našeho Martina Hejny, žijícího v letech 1620-1696, možno vysloviti jen domněnky: jednak, že náleželi k „Martinově linii“ a jednak že sídlili na Podhradí.

O původu z Martinovy linie svědčí Hejnovo křestní jméno Martin. Obvyčně některý ze synů dostal jméno po dědovi, jiný po otci, strýci a podobně i po kmotru, který býval zpravidla příbuzný. K Podhradí měl Martin Hejna zajisté nějaký přátelský nebo sousedský poměr, zvláště k rodině Mrkvicově, jež obývala tam chalupu čp. 22. O osobních stycích s touto rodinou se zmíníme ještě později.

Jak jsme již uvedli, měl Bartoň Hejna syna Martina (1568-1589), ten pak měl syna Jana (1576-1635) a ten syna Bartoloměje čili Bartoně, jenž držel od roku 1612 novou usedlost čp. 25 pod hradem a jak se podobá, vedl od roku 1613 i správu havlovického mlýna po úmrtí mlynáře Matěje Kočnara, svého švakra. Po Bartoňovi se vystřídali jako hospodáři na usedlosti čp. 25 vdova Mariana Hejnová (1643) a její syn Jiřík. Jiřík Hejna prodal roku 1651 chalupu s kouskem pole, kterou po svém otci Bartoňovi Hejnovi bez zápisu měl, za 30 kop míš. Janu Matoušovu.

A právě roku 1651 čtyřicetiletý Jiřík Hejnu koupil statek ve Rtyni čp. 60 od Jana Kališe. Byl to zřejmě Jiřík Hejna z havlovického Podhradí. Jiřík nebyl zajisté jediný syn Bartoně a Mariany Hejnových (1612-1643). Za jeho starší bratry možno snad označiti roku 1651 jednatřicetiletého Jakuba Hejnu, nájemce mlýna v Úpici, a r. 1651 třicetiletého Martina Hejnu, sedláka v Havlovicích čp. 36.

Proč se Martin Hejnu dříve v Havlovicích neusadil, lze si snadno vysvětlit tím, že byl patrně na vojně a to za panství. Po válce mnohé selské statky byly bez hospodáře a jak vrchnosti, tak i obecnímu právu záleželo na tom, aby takové statky byly znova osazeny. Byloť k vykonávání roboty a odvádění úroků a naturalií třeba zdatné osoby, a tu vrchnost s pomocí obecního práva vyhledala. Že se k tomu hodil Martin Hejna, bývalý voják, netřeba dokládati.

K roku 1649 se pojí dvě důležité události v životě Martina Hejny: téhož roku se oženil s Kateřinou, dcerou Matěje Špatenky z Mezleče a koupil statek čp. 36 v Havlovicích po Matěji Mertovi, jinak Srbeckým. Datum svatby manželů Hejnových poznamenal P. Josef Myslimír Ludvík, kronikář náchodská, ve svých zápiskách, ale nevíme, z jakého pramene zprávu čerpal.

Ves **Mezleč** (původně Mezilčící) náležela tehdy k panství Smiřickému. Od roku 1590 držel toto panství Jan Rudolf Trčka, jehož jediný syn Adam hrabě Trčka byl pro spiknutí s Valdštýnem roku 1634 v Chebu zavražděn. Po pádu Trčkovském zabrány Smiřice a darovány roku 1636 Matyáši z Gallasu. Po něm následovali jako vlastníci panství r. 1661 syn Antonín Pankrác, roku 1685 Izabella Majdalena, vdova ze Šternberka (zemřela roku 1687), pak její syn Jan Jozef. Dcera jeho Marie Terezie se vdala za Jana Leopolda z Paaru, jehož syn Jan Václav prodal Smiřice roku 1780 císaři Josefu II., načež Smiřice byly komorním panstvím do roku 1865.

Roku 1689 založena nová **gruntovní kniha** vsi **Mezleče**, jež vedena nepřetržitě do roku 1850. Uložena je nyní v Archivu země České. Zde uvedeme z této knihy některé podstatné zápisy, jež mají širší význam nebo se týkají rodiny Hejnovy.

„Obsahuje v sobě pořádně všechny nápady a spravedlnosti lidské, z kterých některé v předešlé staré gruntovní knize na rozdílných stránkách zaznamenané byly a snadno k ztrátě, k založení neb roztrhání přijíti mohly.

Nápadníci mnozí od šedesáti i více let žádných rozdílů a podílů, komu by co spravedlivě na kterým gruntě patřiti mělo, učiněných neměli, a jen při držení soudů podle zdání jednomu nebo druhému peníze se propouštěly. Skrze což se ta největší nepořádnost a křivda mnohému chudému člověku konala. A tak pro uvarování většího zlého všechno to, což se spravedlivě s nemalou bedlivostí vynalézti mohlo, z dotčené staré do této nové knihy s dobrou korekcí přenešeno a v potřebný pořádek uvedeno.

*Následují některé **punkta a milosti** pro lidi poddané, totiž:*

1. Z těch jistých poddaných, kteří od léta 1618 za času té nešťastné rebelie a nato následující České vojny z panství zběhli a zemřeli, připadá milostivé vrchnosti a jejich spravedlnosti 3, ke kostelu tomu, jemuž službami božími připojeni byli ½, dohromady 3 ½ dílu.

2. Po takovém, který se J. M. císařem za vojáka verbovat dal, a po vyjítí 12 neb 15 i více let zase se nenavrátil, nýbrž o grunt svůj přišel, připadá milostivé vrchnosti 1 a přátelům jeho 2 díly, dohromady 3 díly. An by pak po dosti dlouhém čase zase se navrátil, tehdy taková jeho spravedlnost jemu v celosti propuštěna a připsána býti má.

3. Po jednom pak, který z rozpustilosti neb svévolně z panství zběhl po 10 neb 15 letech se nenavrátil, všechno milostivé vrchnosti připadá, však navrátil-li by se zase na panství, vrchnost milostivá z pouhé milosti jemu buď všechno neb aspoň díl zase dáti v moci sobě zanechávati ráčí.

4. Po ženské svobodné osobě, kteráž by s mužskou, též svobodnou osobou, k pádu přišla, připsán býti má milostivé vrchnosti 1, jí s dítětem 2 díly, celkem 3 díly.

5. Po zmrhané vdově, která by se podobně se svobodnou mužskou osobou něco podobného dopustila, náležeti má milostivé vrchnosti 1, jí s dítětem 2 díly, celkem 3 díly.

6. Pokudž by se na dvořích od léta 1618 pustých nějaký nápadové, o kteréž žádní nápadníci se neshánějí, vynášeli, takové zcela a zouplna milostivé vrchnosti připadají. Však pokudž by se kdo budoucně ohlásil a náležitě provedl, že ten neb onen nápad jemu skutečně patří, má o tom slyšán a jemu z milosti dle uznání žádosti učiněno býti.

7. Po jednom v hraběcím špitále zemřelém špitálníkovi připadá k témuž špitálu 1 a jeho přátelům 2 díly, celkem 3 díly.

8. Při držaném soudu mezi sedlským lidem má se observovat successio (postupně dědit) až do čtvrtého kolena.“

Podobná ustanovení platila zajisté i na panství náchodském, jak dokazují některé zápisy v gruntovních knihách.

Rod Špatenku v Mezleči byl tehdy už rozvětven. Od starodávna se nazývaly také některé usedlosti po rodě Špatenkově, a to: grunt Špatenkovský (čís. pop. 1 staré čili 43 nové), zahrada Špatenkovská (čp. 11/3), chalupa Špatenkovská (čp. 2/45) a krčma Špatenkovská (čp. 9/1).

Matěj Špatenka měl do roku 1669 zahradu Špatenkovskou (čp. 11/3) a téhož roku ji postoupil Jiříkovi Bartošovi jinak Špatenkovi. Zahradu potom drželi od r. 1710 Martin Bartoš, r. 1748 Jan Bartoš, r. 1778 Václav Bartoš, r. 1815 Jakub Bartoš a r. 1848 Josef Bartoš.

Také krčma náležela někdy Matěji Špatenkovi nebo jeho otcí. Od roku 1682 ji držel Jan Špatenka, patrně syn Matěje Špatenky, jenž do roku 1688 vyplatil Kateřině Srbecké (manželce Martina Hejny)

podíl 56 kop míš. Dalších 20 kop Jan Špatenka splácel Kateřině Srbecké po 5 kopách ročně v letech 1690-1693.

Z pozdějších zápisů shledáváme, že byla „*ta vejsadní Mezlečská hospoda dle knih gruntovních všelijakýma privilegiema od předešlých vrchností a obzvláště od Kallassa pána obdarována*“, tak dle vrchnostenského dekrétu z roku 1734 byl majitel krčmy oprávněn jako jeho předchůdci míti masný krám, vinopalnu a pekárnu.

Z toho vysvítá, že Kateřina Špatenková byla z rodiny zámožné, a to bylo snad i příčinou, že Martin Hejnu se rozhodl pojmouti ji za manželku, ježto ke koupi velkého statku po Matěji Mertovi v Havlovicích bylo třeba v první řadě dostatek peněz. Kde se konaly oddavky, není pamětí. Hned po svatbě se přistěhovali manželé Martin a Kateřina Hejnovi na statek do Havlovic. Ježto i v příštích generacích se opakují manželské dvojice stejných jmen, označujeme tyto zakladatele rodu Hejnova na statku čp. 36 v Havlovicích Martin I. (první generace) a Kateřina I. (první generace), abychom se snadno v nich vyznali.

O statku čp. 36 v Havlovicích čili o dvoru Havlovickém jsme se již zmínili. Zde ještě poznamenáváme, že Matěj syn Jakuba Mertova ujal statek od svého otce roku 1637 a byl tu do konce války r. 1648, kdy zemřel. Zůstali po něm čtyři sirotci, z nichž statek nikdo nemohl ujmouti, pročež byl odhadnut a osazen novým hospodářem.

Zápis na Martina Hejnu proveden takto:

„Léta 1649 26. Martii (března) Martin Heynu ujal jest statek se vším k němu příslušenstvím po nebožtíku Matějovi, synu Jakuba Mertova zůstalý, vedle prošacování práva z měst. Úpice, ze vsi Rtyně, Libňatova a Havlovic za sumu 900 kop míš. Zavdati má 200 kop míš. Při zápise složil ihned hotových peněz 114 kop 55 grošů 1 denár. Z nich puštěno věřitelům neb. Matěje syna Jakuba Mertova 94 kop 55 gr. 1 den. a Kateřině dceři neb. Jakuba Mertova, co jí zavdavku náleželo 10 kop a tím ona zavdavku dojala. Barboře dceři neb. Jakuba Mertova náležití bude 33 kop 20 gr., na kteréžto z dotčeného zavdavku již 10 kop přijala. A ostatek toho zavdavku náležití bude dětem po neb. Matějovi synu neb. Jakuba Mertova zůstalým na rozdíl 61 kop 44 g 6 d., totiž Ondrovi, Anně, Václavovi a Janovi, každému po 15 k 26 g 1 ½ d.

S přídavky těmito: klisen 5 i s nádobím na ně náležitým, hřebec tříletý 1, toliko do zrůstu Jana sirotka anebo za něj 20 kop dáti, krav dojných 9, telat ročních 4, telat letošních 3, ovec starých 30, slepic s kohoutem 15, vozy okované 3, pluhy 2, haky 2, bran dva páry i s železím, řetězy 2. Obilí na ozim žita setého po 30 korcích, pšenice po 1 korci, ovsu sutého (domnívám se, že slovo sutého znamená sypaného – JV) 33 k 2 v míry pražské, žita v slámě 30 mandel, pšenice 5 mandel, ječmena 9 mandel, ovsu 12 mandel, semene lněného, co se ho z hlávek namlátí, a píce všechna.

Vejmínek držitel gruntu tohoto Ondrovi, Anně, Václavovi a Janovi sirotkům neb. Matěje Mertova tento vyplniti povinen bude:

Předně ti sirotci při živnosti zůstávati mají až do zrůstu a k místu jich přijítí, jídlem, pitím a oděvem je opatrovati a třem synům při té živnosti po úlehli při lese kus žita na ozim setého, aby sobě letošního roku sklídili a k svému užitku obrátili na náklad držitele gruntu.

Anně dceři, ihned v tomto letošním roce poprvé začnouce, má jí každoročně až do vdání jejího 4 čtvrtce semene lněného sívati a letošního roku svým semenem zaseti na náklad držitele gruntu jí to spraviti a k místu přivésti, lnu 47 otepí netřeného jí dáti, kterýž na hotově jest, i setřítí jej dáti na náklad hospodáře. A když předivo od poručníkův bude prodané, takové peníze za poručníky zůstávati mají. Třem synům po 4 léta pořád zběhlé po 2 v žita, po 2 v ovsu a po 2 čtvrt. lněného semene má jim každoročně síti, roli svým potahem zdělati i sklíditi a obilí i semeno k prvnímu oseti dáti. Janovi nejmladšímu synu za dědictví mimo podíl jeho napřed před jinými nápadníky, kdyby k létům přišel, má 20 kop složití, a hřebce, který při živnosti zůstává, za něho jiný hodný hřebec, když by k létům přišel, má vydán býti anebo za něj 20 kop m. složití a odvésti, též 1 krávu a 4 ovce, jako i Ondřejovi a

Václavovi po 1 hřebci dvouletém, po jedné krávě a po čtyřech ovčích vydati a k tomu jim třem vejpravu náležitou má učiniti, anebo za ni 10 kop m. na penězích odvésti.

Anně sirotku tolikéž vejpravu svatební učiniti aneb za ni 10 kop dáti, 2 krávy, 1 jalovici roční, šaty choděcí a vinuté zjednati, tolikéž peřin 4 kusy se dvojíma povlaky, jedny pačesné a druhé tenké, dvě prostěradla, jedno tenké a druhé pačesné, sukni 1, plášť 1, kolárek 1, to vše nové, 1 truhlu velkou, 1 poloutruhlu a 1 almaru, vše nové dáti. A pakliby který sirotek dříve dojíti let jeho umřel, ten podíl s umřelého na živého má připadnouti, nežli vejprava při živnosti zůstati má.

Poručníci týchž sirotkův zřízení Tobiáš Adamu, Jan Turek z Havlovic a Václav Freydambergk z Náchoda.

Dorotě schovance neb. Jakuba Mertova, kteréž on děd byl, podle kšaftu neb. má jí z tohoto gruntu s vůlí pana hejtmana 1 jalovice, kteráž mimo přídavek k statku se nachází, vydati, a Marianě sestře její, kteráž při té živnosti u neb. Matěje Mertova, strejce svého, zůstávala, té má držitel gruntu z těch telat ročních jedno vydati.

Zůstává na roky placení po vyplnění zavadku o každém soudě po 15 kopách 700 kop míš., z kteréž sumy náležitosti bude na dluh od neb. pana Jakuba Špáty na tomto gruntu oddaný: do truhlice úpické 23 kop, do truhlice rtyňské 12 kop, sirotkům po neb. panu Jakobovi Špátovi zůstalým vedle oddání J. M. paní Slavatové ze Smiřic 215 kop míš. Ostatní summa ta dětem neb. Matěje syna Jakuba Mertova, totiž Ondrovi, Anně, Václavovi a Janovi náležitosti bude 450 kop míš.“

Z ustanovených sirotkům poručníků byl Tobiáš Adamu syn Adama Hejnova, tehdy sedlák v čp. 64 a rychtář, a Jan Turek jinak Hetflejš, sedlák z čp. 29, syn Michala šafáře sychrovského, patrně konšel.

K správě obecního majetku bývali ustanoveni rychtář a konšelé. V 17. století byli spíše orgány vrchnostenskými než obecními: vykonávali vrchnostenská nařízení, působili při soudnictví, policii a správě berní. Za svou službu býval rychtář prost roboty a měl krčmu (hostinec). V Havlovicích byli v 17. století tito rychtáři:

Václav Vichroun (uvádí se v letech 1628 – 1642),

Matěj Merta zvaný Srbecký do r. 1649,

Tobiáš Adamu 1649 – 1658,

Jan Hejtflejš 1669 – 1675,

Jakub Dvořák jinak Maršík 1683 – 1701.

Hned po míru vestfálském zahájeno soustavné obracení lidu na víru katolickou. Do té doby všechno úsilí protireformační se tříštilo o tuhý odpor lidu, podporovaný vpády nepřátelskými a poměry místními. Na přání protireformační komise vydali roku 1650 místodržící rozkaz, aby všechny vrchnosti v Čechách zaslaly do Prahy podrobné soupisy obyvatelstva na svých panstvích. Na náchodsku se ujal díla protireformačního v té době velmi horlivě sám majitel panství hrabě Octavio Piccolomini.

Dle soupisu pořízeného r. 1651 k získání přehledu o náboženských poměrech obyvatelstva na panství náchodském bylo v Havlovicích obydleno celkem 23 domů (1 mlýn, 8 statků, 6 zahradních usedlostí a 8 chalup) s 81 obyvateli, staršími deseti let, z nich 39 mužů a 42 žen; všichni byli nekatolíci. Děti mladší deseti let nebyly do seznamu zapsány, ale dle výkazů jiných obcí můžeme počet jich odhadnouti na 20. Třeba však poznamenati, že vrchnost pojala do soupisu jen statkáře a chalupníky s polem, kdežto domkáře bez pole prostě vynechala.

Při Hejnově statku jsou r. 1651 zapsáni: Martin Heynu ve věku 30 let, Kateřina Manželka jeho 28 let, Jan pacholek 20 let, Jiřík pacholek 18 let, Adam pohůnek 25 let, Dorota děvka 25 let, Kateřina děvka 17 let. Hejnovi neměli ještě dorostlých dětí, bylo tudíž třeba na velkém statku čeledě. Pro dva páry koní dva pacholky, z nichž jeden i s pohůnkem býval stále na panské robotě a druhý

s hospodářem a děvečkou pracovali doma na poli. Druhé děvečky bylo třeba k správě dobytka v chlévě a při domácím hospodářství.

Po třicetileté válce se počal ukazovati v Čechách mor, jenž roku 1650 vyvrcholil v morovou ránu a ještě roku 1651 hubil lidstvo. Mnozí hospodáři v té době zemřeli, jako v Havlovicích Václav Vichroun čp. 68, Matěj Vojtěchu čp. 69, Balcar Klenner čp. 4, Jakub Šimůnek čp. 72 a uvedený již Matěj Merta jinak Srbecký, čp. 36.

Mor nepřerušil však protireformačního díla. Již v květnu r. 1650 přibyli na panství náchodské dva jesuité, aby obraceli poddané ke katolické víře. Dne 15. dubna 1651 vydán patent obsahující instrukce o provádění protireformace. Dle těchto nařízení se počalo pracovati nejdříve v kraji hradeckém. Piccolomini chtěl míti náchodské panství úplně katolickým, než přijdou komisaři, a ježto domluva a poučování v předešlém roce nevedly k cíli, uchýlili se jesuité z rozkazu Piccolominiho k prostředkům silnějším. Provázeni jedenácti mušketýry chodili dva jesuité od vesnice k vesnici, od domu k domu, a nutili zatvrzelé, aby přistoupili k víře katolické. Neměl-li poddaný strádati ještě více, nezbývalo mu než se přiznati k nové víře. Tak získali misionáři pomocí vojáků na náchodsku v červenci a srpnu r. 1651 církvi katolické 2.420 osob. (Obyvatel se počítalo na panství kolem 7.000.)

Ostrý postup proti nekatolíkům rozmnožil však značně i počet uprchlíků, jichž útočištěm bylo Slezsko, jak vydávají svědectví i zápisy v gruntovních knihách. Ve vsi Kostelci Jan Beneš uzběhl ze svého statku, jež převzal 24. srpna 1651 Jan Urbanu. Po krátké době se Beneš zase vrátil a *„pod pokličkou při vrchnosti své, též u práva to sobě zjednal a od Jana Urbana grunt tento i se všemi svršky zase jest ujal a jej sobě postoupený měl.“* Ale po týdnu času nočního Beneš opět utekl se všemi svršky, s koni, kravami a vozem. Janu Urbanovi, aby se opět ujal opuštěného statku, slevila vrchnost 20 kop za svršky od Jana Beneše pobrané. A tak mnozí, *„zapomenouce se nad Pánem Bohem a vrchností svou“* odcházeli do ciziny, aby ušli pronásledování.

V Havlovicích měl statek kmetců ve Svobodném (čp. 72) pan Petr Straka z Nedabylic; koupil jej roku 1635 od Jakuba Šimůnka, písaře úpického. Při prodeji si Jakub Šimůnek vymínil chalupu na druhé straně na stráni vystavenou (čp. 71) i s kusem roli při ní ležící k dědičnému užívání. Jakub Šimůnek r. 1649 zemřel a chalupu v Svobodném koupil od práva havlovického a libňatovského a nezletilých sirotek po neb. Jakubovi Šimůnkovi zůstalých Jiřík Matějkou, ale již r. 1652 tu chalupu prodal Pavlu Nývltovi za 70 kop. Pavel Nývlt složil při koupi závdavku hotově 10 kop, z nich puštěno 8 kop prodávajícímu Jiříkovi Matějkovi a na vychování sirotek po neb. Jakubovi Šimůnkovi 2 kopy, poněvadž *„matka jejich zapomenouce se nad Pánem Bohem a vrchností svou z gruntův pryč zběhla. A ty 2 kopy bába jejich, která je u sebe opatrovati má, k sobě přijala.“*

S vdovou Annou Šimůnkovou utekla také její dcera Kateřina.

Po roce 1651 zběhl i Petr Straka z havlovického gruntu, jež roku 1654 ujal syn Jakub Straka. Anna Šimůnková se po čase vrátila domů k dětem, ale bez dcery Kateřiny. A když tato ani po více letech nepřišla zpět, vzato v letech 1676-1678 do důchodu Jeho Milosti kníž. 8 kop, jež Kateřině náležely jako podíl po jejím otci, nebož. Jakubovi Šimůnkovi na statku v Svobodném (čp. 72) a roku 1681 puštěny po Kateřině 2 kopy z chalupy v Svobodném (čp. 71) *„bratru jejímu Matějkovi na zdraví velmi sníženému, na poníženou žádost jeho, ne z povinnosti, nýbrž toliko z almužny.“*

Od března r. 1652 spravoval úpickou farnost ve jménu náchodského děkana Preisela kaplan Daniel Karminský až do 1. července 1653, potom Řehoř Buda, jesuita, do roku 1655. Od roku 1652 vedli tu matriky křtů, oddavek a pohřbů.

Když koncem prosince roku 1652 přišel do Náchoda probošt Roder na generální visitaci, shledáno, že 233 lidí z panství odběhlo, 4.433 bylo konvertitů (obrácených na víru katolickou), zjevný protestant žádný. Ve své úřední zprávě však doložil: *„Zde v horách by měl v Úpici zůstávati farář pro veliké množství lidu a pro veliké sněhy v zimě, musíť ubozí lidé na dvě míle do Náchoda se křtem docházeti s náramnou obtíží a nebezpečností života za příčinou vlků.“* Náchodský děkan měl pak k ruce dva

kaplany, jednomu z nich, Šimonu Františku Krockerovi, svěřena duchovní správa farnosti úpické, již vedl od července 1655 až do počátku března 1661.

Účinný prostředek pro dokončení protireformace byly zpovědní seznamy. V čase velikonočním dostávali všichni poddaní zpovědní cedulky. Při vykonání zpovědi ji kající odevdal, aby byla kontrola těch, kteří nebyli u zpovědi. I děti od 10 let musily konati zpovědní povinnost. Roku 1654 vykonalo velikonoční zpověď v Úpici 803 osob, a to z Úpice 244, z Havlovic 135, ze Suchovršic 80, z Radče 230, z Maršova 102, z Rubinovic 12.

Roku 1663 prohlásil nový farář úpický Martin Pelikán, že všichni osadníci jeho duchovní správě svěřeni jsou katolíky. Toho roku se vyzpovídalo v Úpici z města Úpice a z vesnic k farnímu kostelu náležejících 1.007, roku 1664 1.033, roku 1676 1.187 a roku 1677 1.150 osob, z těch bylo 188 z Havlovic.

Odběhlým poddaným v cizině nedobře se vedlo a vraceli se. Seznali, že katolická víra není tak hrozná, jak si druhdy namlouvali a přistoupili také ke katolické církvi.

Roku 1652 se usnesl sněm na sčítání obyvatelstva k berním účelům. Bylo stanoveno: „Každý na gruntu se nacházející hospodář, který ohněm neb jinak není zahuben a může roboty povinné s potahem vykonávat, budiž počítán za jednoho osedlého poddaného. Chalupníci, kteří mohou část svých rolí oseti, budtež počítáni čtyři za jednoho osedlého. Zahradníků, kteří nějaké vyživení z dobytka mají, budiž počítáno osm za jednoho osedlého. Ti pak, kteří mimo chalupy ničeho nemají, nýbrž jako nádeníci se živí prací rukou svých, nebudtež vůbec počítáni, nýbrž vypuštěni a k placení daní nemají býti poznamenáni.“

Havlovice odhadovány na 15 osedlých, a bylo tu: 16 sedláků, 2 chalupníci (menší rolníci) a 15 zahradníků. Komise shledala zde půdu prostřední. Zapsána byla jen orná půda, již bylo celkem 574 korců. Bylo to třístranné hospodářství tehdejší doby, kdy se třetina rolí osívala ozimem, třetina jaří a třetina ležela úhorem. Celkem se v Havlovicích chovalo: 28 potahů, 96 krav, 44 jalovic a telat, 100 ovcí a 10 sviní.

Zvýšenými daněmi po válce se nedala vrchnost nijak zkrátit na svých důchodech a uložila hned nová břemena na bedra poddaných. Tak roku 1654 repartici nápojů, tj. rozvržení kolik která obec musí odebírat piva a kořalky. Na Havlovice připadlo ročně 26 sudů piva a 200 žejdlíků kořalky. Nová povinnost uvalena na poddané tím, že jim nařízeno odchovávat kleštěné býčky; Havlovicům přiděleni r. 1654 dva volky ze dvora Ryzmburku.

O stavu hospodářství Martina Hejny podává nám obraz první český katastr, sepsaný z usnesení sněmu zemského r. 1654. Je znám pod jménem **berní rolle** neboli **rully**. Martin Hejna měl orných pozemků 62 korce 2 větele, osíval na zimu 20 korců, na jaře 15 korců, potahů choval 5, dobytka měl: 9 krav, 3 kusy jalového dobytka hovězího, 40 ovcí a 3 svině. Svou rozlohou přesahoval statek všechny ostatní ve vsi.

Porovnáme-li berní rolle s posledním urbářem z roku 1628, shledáme, že počet havlovických osedlých poklesl roku 1654 o 5 osedlých. Berní rolle byla základnou pro vyměření kontribuce: roku 1657 činila kontribuce na osedlého 8 zl 13 kr. Tuto částku odvedla vrchnost zemi z každého osedlého a od poddaných si ji vybrala. Za berně schopné se pokládali hospodáři s potahem, a těch bylo v Havlovicích jen 12, jinde bylo ještě hůře.

Roku 1661 žádal úpický mlynář Jakub Hejna náchodskou vrchnost, aby mu panský mlýn v Úpici nadále propachtovala. Ve Velkém mlýně v Úpici čp. 131 byl 9 let a předtím v „hornísmolíkovském“ mlýně (čp. 71) 7 let. Se svou žádostí nedopadl příznivě, neboť již r. 1663 seděl ve Velkém mlýně v Úpici mlynář Adam Staude z Trutnova. Jakub Hejna nevyšel však se svou žádostí zcela naprázdno, ježto mu vrchnost potom pronajala panský mlýn v Havlovicích čp. 35, v sousedství Hejnova statku. Nájemcem havlovického mlýna byl v té době Jiřík Ludr (1651) a po něm Kryštof Kumpricht (1660). Jakub Hejna se přistěhoval do mlýna roku 1665 a pobyl tu do roku 1696. Za Jakuba Hejny zrušen starý mlýn pod hradem a r. 1674 postaven nový mlýn o třech složeních u statku Hejnova čp. 36. Mlýn pak

Jakub Hejna od vrchnosti koupil a povinnosti mlynáře k vrchnosti byly upraveny: mlynář dával ročně 160 korců výmelného, dva vepře, dva topany (*krocany – AK*), čtyři kapouny a kromě toho živil pro vrchnost chřta. Za to mlynář dostával od vrchnosti 20 sáhů dřeva, ale od díla byl povinen sám zaplatit, dále dostával 2 buky, 2 habry a 2 borovice. Opravy mlýna konal mlynář svým nákladem, ale udržování splavu náleželo vrchnosti. Vrchnostenskému hejtmantu dával mlynář diskrece z každého složení ročně 7 zl.

Roku 1663 vpadl Turek na Moravu. Každý desátý poddaný sbírán na vojnu. Z náchodského panství celkem 68, mezi nimi Jakub Králu a Matěj Matoušek z Havlovic.

Martinu a Kateřině Hejnovým se narodili v letech 1650 – 1668 dva synové a sedm dcer. Křty čtyř dcer – **Doroty**, narozené asi roku 1650, **Kateřiny**, narozené asi r. 1655, **Evy**, nar. asi r. 1657 a **Anny**, narozené asi r. 1659 – nejsou zapsány v úpické farní matrice, ale zato jsou tu později zaznamenány jejich oddávky a také v staré gruntovní knize jsou tyto dcery uvedeny, když dostávaly svou spravedlnost čili dědictví z rodného statku. Dle úpické farní matriky pokřtěny ostatní dítky takto:

	Jméno	Datum křtu	Kmotři	Svědci	Poznámka
1	Dorota	asi r. 1650			
2	Matěj	27. února 1653	Jiřík Ludr, mlynář, Anna, manželka Jana Králova oba z Havlovic		
3	Kateřina	asi r. 1655			
4	Eva	asi r. 1657			
5	Anna	asi r. 1659			
6	Mariana	16. dubna 1661	Anna Králová, Dorota Mrkvicová a Kašpar Vlček		
7	Martin	8. února 1663	Jan Šimku, Jiřík Mrkvic a Anna Vlčková		
8	Rozina	12. července 1665	Anna Vlčková a Jiřík Mrkvic		
9	Alžběta	3. března 1668	Anna Vlčková a Jiřík Mrkvicu		

Kmotrové dětí Martina Hejny byli buď sousedé nebo z příbuzenstva: Kašpar Vlček se svou manželkou Annou měli v letech 1654 – 1671 statek v Havlovicích čp. 4 a Jan Král držel v letech 1636 – 1675 statek čp. 53 v Havlovicích. Jiřík Mrkvic, psaný také Mrkvice nebo Mrkvička, žil patrně v mladých letech s Martinem Hejnou na Podhradí v úzkém přátelství. Se staršími bratry Matějem a Jakubem Mrkvicovými byl Martin Hejna snad i na vojně. Mnozí vojáci se však z třicetileté války nevrátili a marně čekali na ně doma příbuzní. Takový případ byl i u Mrkviců, kteří žili na Podhradí v Havlovicích.

Roku 1662 koupil Jiřík syn nebožtíka Václava Mrkvicova grunt (čp. 22) od Doroty macechy a Anny sestry za 70 kop a vyplatil každou po 11 kop, 35 g 5 d jako podíly. Bratrům Matějovi a Jakubovi podíly vyplácet nemohl, byli na vojně a potom nezvěstní. Teprve roku 1681 o soudě Jiřík syn neb. Václava Mrkvicova porazil sobě dílu po Matějovi bratru svém, „*kterýž soldatem jest a od 40 let žádná vědomost o něm není, jemu na tomto gruntu náležejících 11 kop 35 g a 5 d, však s tou vejmínkou, pokudž by se budoucně týž Matěj z vojny navrátil, že mu z té spravedlnosti práv býti chce.*“ A roku 1686 Dorota vdova po Jiříkovi Mrkvicovi, držitelka gruntu čp. 22, vyplatila spravedlnosti po Jakubu synu neb. Václava Mrkvicova, Anně sestře Jiříkově náležejících 9 kop 35 g 5 d najednou 4 ½ kopy.

Martinu Hejnovi kromě o četnou rodinu bylo třeba se starati zejména o splácení značného dluhu 700 kop, na statku váznoucího. Ač placení rozděleno po 15 kopách ročně na více než 40 let, přece Martin Hejna se snažil tíživých dluhů se zbavit dříve. Tak „*léta 1656 o soudě urozený pan Daniel*

Maxmilián Oustecký z Festenberku, stoje při knihách dobrovolně přiznání učinil, že jesti na místě paní Mandaleny, manželky své, pozůstalé dceři po dobré paměti neb. pana Jakuba Špáty z Frydenburku, spravedlnosti její na tomto gruntě náležející od držitele gruntu Martina Heynova 90 kop náležitě přijal, a tím díl její dojatý jest.“ Daniel Max Oustecký byl vrchnostenský úředník a proto Martin Hejna musil pohledávku jeho uhradit v přední řadě. V letech 1657 – 1663 splácel Martin Hejna po 15 kopách spravedlnost Kateřině, sirotku po neb. panu Jakubu Špátovi. Nato r. 1664 Martin Heynu vedle vysvědčení Jana Hetflejše, rychtáře havlovského, položil zavdavku Anně, dceři neb. Matěje Mertova, 15 kop 26 g 1 ½ d, tím dojala.

„L. 1668 o soudě Martin Heynu odvedl Janovi, synu neb. Matěje Mertova, 1 hřebce, 1 krávu a 4 ovce, jako i Ondřejovi a Václavovi bratrům jeho po 1 hřebci, po 1 krávě a po 4 ovcích, též Anně sestře jejich, co jí kolivěk za vejpravu náleželo, jak zápis obsírněji ukazuje, všechno zcela a zouplna, odvedl.“ L. 1669 Martin Heynu vydal podle kšaftu Jakuba Mertova Dorotě schovance jednu jalovici a Marianě sestře její jedno tele roční, z nichž jej kvitují.

Ondřej, syn po neb. Matějovi Mertovi, chtěje docílit dříve zaplacení své spravedlnosti, jemu na tomto gruntě náležející, prodal svou pohledávku 15 kop roku 1675 chudému záduší úpickému za 7 kop 30 g. peněz hotových.

V té době už vlastní děti Martina Hejny dorůstaly a jedno po druhém odcházely z domova.

Dorota se provdala 3. května 1671 za **Jakuba**, syna Václava **Maršíka**, sedláka v Havlovicích čp. 33; zůstávala tudíž nedaleko svého rodného statku.

Kateřina oddána 21. února 1678 s **Martinem Hromkem**, na ten čas písařem pivovaru úpického.

V té době se také vdala **Mariana** za **Adama Gbauru** čili Bouru. Zápis oddavek v úpické matrice není, ale jméno její nalézáme jako kmotry při křtech dítek jejího bratra Martina Hejny (1688-1701).

Roku 1679 se počal zase šířit mor v Čechách. Černé mření se silně rozmohlo i v našem kraji. Spousty způsobené u nás morem nelze odhadnouti, ježto v letech 1678 – 1692 se úmrtí nezapisovala přímo do úpických matrik a jen latinská poznámka v matrikách „*Habemus caret*“ (Máme lístky) vysvětluje nám, že se úmrtí v té době poznamenávala na lístky, jež se však v pozdějších letech ztratily. Tak jenom gruntovní knihy podávají nám svědectví o některých případech. V Havlovicích zemřeli krátce za sebou tito hospodáři: Jakub Kadaník z čp. 64, původem z Maršova, Jiřík Mojer čp. 9 a Václav Záruba čp. 2. V té době asi zemřela i Rozina, dcera Martina Hejny, narozená r. 1665, ježto není o ní žádných dalších zpráv.

Úmrtím hospodářů došlo ve stavu pozůstalých rodin k pronikavým změnám, způsobených naléhavými poměry. Názorný případ máme i z rodiny Hejnovy. Ve Rtyni na statku čp. 19 zemřel hospodář Václav Pavel. Kvůli se pak přiznal **Matěj Hejnu**, jak je zapsáno v purkrechtních registrech: „*Roku 1680 dne 30. ledna Matěj syn Martina Heynova ze vsi Havlovic z vnuknutí Pána Boha Všemohoucího, s dobrým rozmyslem a radou přátel svých, přiznává se k pozůstalé vdově Dorotě po neb. Václavovi Pavlovu, ujal a koupil statek ten od zřízených poručníkův a práva rtyňského, též přátel na místě výš dotčené Doroty, vdovy a manželky své, za 400 kop míš.*“ Po Matěji Hejnovi hospodařil na statku čp. 19 ve Rtyni od roku 1714 syn jeho Jakub Hejna. Rod Srbeckých – Hejnů se udržel na tomto statku do poloviny 19. století a na odstoupeném díle statku u štoly pod Kozincem přebývá rod Hejnu dodnes – [do roku 1944 - AK](#) (Adolf Hejna ve Rtyni čp. 177).

Eva, dcera Martina Hejny z Havlovic, měla svatbu právě na den Všech svatých roku 1682; vzala si **Martina**, syna po neb. Martinovi **Nývltovi**, sedláku ve Svatoňovicích čp. 64. Rod Nývltu drží se na tomto statku posud ([do roku 1944 - AK](#)).

Potom přišel na řadu se svatbou **Martin**, mladší syn Hejnův, předurčený nástupce na statku v Havlovicích a přímý pokračovatel v rodě. Oženil se asi roku 1688.

Anna se provdala 25. listopadu 1691. Její ženich byl **Jiřík**, syn Václava **Kroužela**, sedláka z Havlovic čp. 1.

Na statku čp. 36 v Havlovicích hospodařil pak Martin Hejna s manželkou Kateřinou, se ženatým synem Martinem a s nejmladší dcerou **Alžbětou** až do své smrti. Jeho úmrtí je zapsáno v úpické matrice takto:

„Anno 1696 dne 16. Februarij (února) pohřben jest Martin Heyna ze vsi Havlovic věku svého maje okolo sedmdesáti let a jest pochován při zdejším chrámu Páně“. Vezmeme-li při vypočítávání věku za podklad soupis poddaných z roku 1651, dosáhl Martin Hejna stáří 76 let.

Pozůstalá vdova Kateřina vyplácela ještě spravedlnosti na statku váznoucí až do roku 1699, kdy grunt byl zcela zaplacen.

Druhá generace

Martin Hejnu

Narodil se 8. února roku 1663 v Havlovicích.

Oženil se asi r. 1687.

Hospodařil na statku čp. 36 v Havlovicích od r. 1700 do r. 1720.

Zemřel v Havlovicích 6. listopadu 1720 ve věku 57 let (6. prosince 1720 – AK).

Jeho manželka **Kateřina** zemřela 4. dubna 1740 ve věku asi 80 let.

2.

Martin, syn Martina Hejny

1663 – 1720

Martin Hejnu, syn Martina Hejny – Srbeckého, byl už téměř čtyřicetiletý, když ujímal statek po zemřelém otci svém. Skutečně hospodařil tu dávno při rodičích, a byl už také ženat a měl dítky. Shodou náhody se jmenovala i jeho manželka **Kateřina**, neznáme však jejího rodného jména, ježto se přistěhovala do Havlovic z jiné farnosti. Křty jejich dítek jsou zapsány v úpické matrice takto:

	Jméno	Datum nar. (křtu)	Kmotři	Svědci	Poznámka
1	Kateřina	7. října 1688	Mariana Gbaurová, Jan Heytfleš mladší		
2	Jan Jiří	17. dubna 1691	Václav Prouza, Mariana Gbaurová		
3	Martin	30. ledna 1695	Jiřík Nývlt, Mariana manželka Adama Kbaura		
4	Rosina	26. října 1698	Rozina, manželka Pavla Heytflejše, Václav Dornar z Havlovic		
5	Anna	21. prosince 1701	Mariana m. Adama Gbaury, Mikuláš Ludr oba z Oupice	Rozyna Heytflejšova	
6	Marianna	3. června 1705	Maryana m. Adama Gbaura z Oupice, Mikuláš Ludr z tehož města		V.Schreiber tuto dceru vůbec neuvádí - AK

Zápis Martina Hejny na statek v Havlovicích čp. 36 uvádíme v plném znění:

„L.P. 1700 22. dne měsíce Februarij (února) Martin Heyna ujal a koupil ten statek se vším k němu od starodávna patřícím příslušenstvím po neb. Martinovi Heynovi, otci, od Kateřiny pozůstalé vdovy, matky své vlastní, a přátel k svému a potomkův dědičnému užívání, v těch mezích a s tím právem, jak to neb. otec v držení a užívání měl, za summu peněžitou, dle dobrovolné smlouvy mezi nimi u přítomnosti práva havlovského učiněné, 1000 kop míš. Na kteroužto summu zavdati má kupující 200 kop, však rozdílně ihned při zápisu porazil sobě dluhu spravedlivě povinného, co neb. otci svému v potřebě jeho porozdílnu půjčoval, 100 kop míš. a k tomu Kateřině matce své prodávající hotových peněz složil 50 kop m., a při nejprv příštím soudě roku 1701 matce své doložití má zavdavku 50 kop m., s čímž ona rozličné dluhy, které se vynajdou, platiti bude. Pozůstavající pak summu po zavdavku má každoročně při soudě počnouc v létu 1702 po 20 kop míš. purkrechtem skládati až do vyplacení 800 kop míš. Což vše v moci Kateřiny vdovy a matky prodávající pozůstává a za živobyť k vyzdvihování náleží.

Přídavky: Dobytky koňského 6 kusů, krav dojných 5 a jednu krávu Alžbětě dceři náležející, která k užívání u hospodáře zůstává má, až ona ji potřebovatí bude, potom jí k jejímu užívání vydati má. Item ovec starých 15 kusů a co se z nich letos přirodí, to všechno, kozy 2, prase 1, husu 1, slepic 7, kohouta 1. Co se obilí všelijakého nemláčeného v stodole vynachází, z toho všeho kupující 3 snopy a prodávající matka čtvrtý snop zažiti má, a obilí na ozim seté, ze všeho tím způsobem kupující 3 a prodávající čtvrtý snop klídití mají. Více hospodářských přídavků jest, vozy kované se vším příslušenstvím 2, pluhy s radlicema a krojidly 2, haky 2, bran s železnými hřebíky 2 páry, stoly 2, díž

s košatkami 1, medenec železný v kamních 1, kotel prací 1, vidle rozličné čtyry, sekery 2, motyku žlabovou 1, řetěz 1, nebožzy 2, žejbrovnu 1 (zařízení na čištění obilí – AK), sejta 2, a co hřebíkem přibito jest, ničím hejbáno býti nemá.

Vejmínek. Kateřina vdova a matka prodávající má míti byt svobodný v obzvláštní světničce ve dvoře, kterou sama svým nákladem vystavěti dala, též při ní chlívek a pazderničku, což ona obě zbudovala, a plácek dvora od té světničky až po tu pazderničku. Idem jednu světničku na hrubém stavení s jednou komorou pro bezpečnější přichránění a opatření svých věcí, a jeden mlat v stodole s přístodolkem pro shromáždění jejího obilí, to vše bez překážky k užívání až do smrti její. Více kus pole, od kovárný běžící klíny až do zákoutí k řece, též na náměrku kus role pod 4 korce výsevku, a u Náchodce kus louky od lavičky až po jeřáb, item kousek pod rybníkem pro děláni trávy pro její koně, též až do smrti užívati má. Ovoce ze všech stromů, co se jich koliv při tom gruntu nachází, když Pánbůh co požehnati ráci, hospodář 3 a ona čtvrtý díl zažívati má. Při tom všem také jí hospodář bude povinen z každého pečení 1 bochník chleba dávat, každoročně 2 věrtele semena Iněného do své dobře zdělané a vyhnojené role bez ouplatku síti a 2 záhony zelí při svém, kde sám sázeti bude, sázeti. Item 2 své koně má na vohradě, dokud pastva trvati bude, svobodně pásti, pro dvě krávy má sobě trávu tu, kde hospodář pro své dělati dá, též dělati dáti, a takové krávy, při tom 4 ovce, má jí hospodář při svém dobytku zdarma pásti, vše až do smrti její, po smrti pak matky bude povinen Alžbětě dceři, sestře své, toliko dotud, pokud by k místu a zaopatření nepřišla, jeden větel Iněného semene bez ouplatku síti. Více též matce své jest povinen, pokud živa bude, dříví k palivu spotřebu zaopatřiti.

Vejevra. Alžbětě dceři a sestře své jest povinen Martin Heyna hospodář (mimo smlouvy trhové), kdyby koliv k místu přijíti měla a toho potřebovati bude, za vejpravy svatební a dědictví 50 kop m. peněz hotových složiti a bez odporu odvésti. Item z toho kousku pole a loučky u Náchodce, který matka až do smrti své vymíněný má, pokudž by se Alžběta dcera za živobytí matky nevdala, tehdy po smrti její až do zaopatření neb vdání té Alžběty bude povinen hospodář jí každoročně z takového pole a loučky jeden zlatý na peněžích platiti, když se však zaopatří, tehdy všechno se kasíruje a hospodáři dědičně připadá, což se tímto zápisem potvrzuje.“

Ze zápisu poznáváme, že všechny děti Martina Hejny I. až na nejmladší Alžbětu byly z domova vybaveny. Alžběta byla tehdy už 32 let a její osud tkvěl staré máteři zajisté v mysli, když si dala ve dvoře postavití výměničnou chaloupku a když si potom činila slušný výměnek. Matka by ráda viděla dceru provdanou a také Alžběta toužila po ženichu, neboť v té době je často zapsána mezi svědky při svatbách havlovických přátel (Roziny Adamové r. 1699, Jana Maršíka a Jana Hejny roku 1700 a Jakuba Maršíka r. 1701). Ale matka se svatby své dcery nedočkala. Žily spolu na výměnku jen dva roky a teprv po smrti matky se Alžběta vdala, jak o tom úpická farní matrika podává zprávu:

„Léta 1702 dne 23. Aprilis pohřbena jest Kateřina pozůstalá vdova po neb. Martinovi Heynovi aneb Srbeckým z Havlovic, která věku svého měla blízko k 90 létům a jest pohřbena při chrámu Páně sv. Jakuba.“ Podle soupisu poddaných z roku 1651 narodila se asi roku 1622, dosáhla tudíž skutečného věku 80 let. Vysoký věk nebožky a buď její vyslovené přání nebo vůle pozůstalé rodiny přispěly k tomu, že uložena byla ještě do hrobu na starém hřbitově u farního kostela, vedle nebožtíka muže, ač od roku 1698 se již pohřbívalo na nově založeném hřbitově u kaple sv. Michala.

Alžběta dosloužila matce k smrti, ale potom záhy odešla i ona z matčiny výměničné chaloupky, aby se oddala novým starostem v manželském životě: *„Dne 26. Julij (července) 1702 v stavu manželském jest potvrzen Matěj Dornar, vdovec ze vsi Svatoňovic s Alžbětou, pozůstalou dcerou po neb. Martinovi Heynovi jinak Srbeckým ze vsi Havlovic. Testes (svědci): Pavel Heytfleyš z Havlovic, Kateřina, dcera Martina Hromka a Alžběta Klára Libichová z Oupice.“*

Když se roku 1703 konal pravidelný soud a při něm pořádek v gruntovních knihách, položil Martin Heynu roční splátku 20 kop; ty puštěny po zemřelé Kateřině vdově, matce jeho, všem nápadníkům k společnému rozdělení. Kromě držitele gruntu, Martina Hejny, dostávali pak svou spravedlnost: bratr Matěj Hejna a sestry: Dorota Maršíková, Kateřina Hromková, Eva Nývltová, Anna Krouželová, Mariana Bourová a Alžběta Dornarová.

Zima roku 1707 byla velmi tuhá a léto vlhké, ba příliš mokré. Proto špatně dozrálo obilí i ovoce.

V té době způsobilo zajisté v rodině Hejnově vzrušení nenadálé úmrtí vzdáleného příbuzného v blízkém Maršově, Martina Hejny, na tyf čili hlavničku. „Dne 12. března 1707 svátostmi předně zaopatřen život svůj prostředkem palčivé zimnice neb hlavní nemoce v Pánu dokonal Martin Heyna, rychtář ze vsi Maršova, věku svého maje okolo 35 let.“ (Martin Hejna, rychtář, původem z Havlovic, se narodil 3.11.1671, oženil se 11.8.1697 s vdovou Dorotou Rubáčkovou. Byl synem Martina Hejny, zvaného Chmelař a Mariany Adamovy. - AK) Do týdne potom v Maršově zemřely, postiženy touto nakažlivou nemocí, ještě tři osoby: 13. března Matěj Frýbe, chalupník, věku maje okolo 35 let, 19. března Adam Kadaník, konšel a šenkýř na straně Smiřické, ve věku 48 let, a téhož dne Mariana, manželka Václava Víta staršího, ve věku 30 let.

Výměničná chaloupka na dvoře Martina Hejny se uvolnila pro podruha, ale hospodář potřeboval stodoly. Do její stavby se dal roku 1708. Sroubil ji podle obyčeje opodál obydlí, u cesty do pole vedoucí, ze dřeva se základní podezdívkou a se strmou doškovou střechou i na bočních stranách, jež byly rozděleny do polokruhu na čtyři díly. Stodola se udržela dodnes (r. 1943) v původní podobě a jako vzácná stavební památka je chráněna Památkovým úřadem.

V roce 1958 byla rozebrána, neboť hrozila sesutím. Přes snahu místních činitelů nebyla stodola, která byla postavena pro potřebu velkého hospodářství, zachráněna.

Délka stodoly byla 27 m, obvod stodoly byl 72,2 m, šíře stodoly 10,6 m, vysoká byla 10,64 m, od druhého patra po hřeben střechy 4,32 m. Stodola měla dvě patra, tedy tři etáže a její konstrukce čistě slovanského původu a slohu byla zajímavou dvěma etážemi podélných obvodových stolic. Mezitím co dosud zachované stanové stodoly v kraji mají mlat s jednou dvojicí protilehlých vrat a dva stanové přístodůlky, Hejnova stodola měla pět lodí – uprostřed mlat, po obou stranách dva čtyřúhelníkové široké a hluboké přístodůlky. Byla to důkladná stavba, která 250 let odolávala nepřízní počasí a sloužila hospodářům Hejnova statku č. 36 a později č. 37.

Údaje o stodole zaznamenal kronikář obce Havlovic Adolf Řemínek v kronice z roku 1951 na straně 203 a 204.

Dne 27. července r. 1708 zemřel Matěj Holubář, bývalý rychtář v Havlovicích čp. 64 (původně ze Zábrodí), ve věku 46 let, „kteréhožto chvála pozůstává, že žádného chudého člověka v potřebě jeho neoslyšel, obilím a lnem sousedy i jiné zakládal, jim za něj dlouhý čas čekal, a za času svého rychtářství sousedy v svornosti řídil a spravoval a, aby v robotách žádnému zkrácení se nestalo, nato jakožto milovník spravedlnosti bedlivý pozor měl.“ (Zapsal o něm M. B. Hůlek ve farní matrice.) Vdova po Holubářovi se brzy nato vdala znova. Již dne 25. listopadu 1708 oddáni ve farním kostele v Úpici Jakub Podolníku, vdovec a rychtář, jakož i svobodník ze vsi Slatiny, s Marianou, vdovou po neb. Matějovi Holubářovi, někdejším rychtáři ze vsi Havlovic. Grunt v Havlovicích čp. 64 ujal svobodný syn **Matěj Holubář** a do statku si pak přivedl 20letou **Kateřinu Hejnovou** jako manželku, jak dokazuje matriční zápis:

„Anni 1709, 10. Februarius. Oddáni z Havlovic: Martin, pozůstalý syn po nebožtíkovi Matějovi Holubářovi, někdejším rychtáři ze vsi Havlovic, s Kateřinou, vlastní dcerou Martina Heyny vulgo Srbeckýho z též vsi. Svědkové Jiřík Matoušu, mlatník ze vsi Havlovic, Dorota, manželka Jakuba Heytfleyše z Podhradí a mimo jinší všichni nahoře znamenání.“

Příčinu k pomlouvačným řečím zavdalo utonutí 55letého chalupníka Jana Hejny z Havlovic čp. 46. O nešťastné příhodě sotva by se uchovala zpráva, kdyby se o ní ctihodný farář Martin Benedikt Hůlek nerozepsal ve farní matrice:

„Anno 1711 dne 2. Junij (června) život svůj prostředkem utopení dokonal, které kdy a jakým způsobem se stalo sám Pán Bůh ví, **Jan Heyna** jináč **Tichej Hons**, chalupník ze vsi Havlovic, strany jehožto pohřbu nemalá hádka byla, poněvadž nezdvůřilí a nemilosrdní sousedé ihned, jak jej utopeného našli, z vody nevytáhli. Skrz to samé zlým jazykům příčinu a příležitost dali pošetile soudit jakoby sám svévolně byl se utopil, což ale když žádným způsobem na pravdu postaveno býti nemohlo,

ačkoliv mnohé utrhavé řeči o něm mezi sprostáky povstaly, ale nedůvodné se býti našly, s povolením, ano s poručením velebné konsistoře králohradecké tělo nadjmenovaného Jana Heyny katolickým způsobem při kapli sv. Michala archan. však teprve 5. Junii pochováno jest, při kterémžto pohřbu od úpických tolik hanby a potupení sobě správce církevní uhonil, že kdyby se na libry v kameny vážiti mohlo, tíž jejich by dokonce byl unésti nemohl, neb ačkoliv vedle práva havlovického a sousedů mnohých též tři osoby radní při examinu a ostrém na všechno dotazování přítomní byli a že všechny od jazykův utrhavých a pomluvačův vymyšlené řeči žádného kruntu nemajíce za lež si klásti musili, i slyšeli také, kterak duchovní správce od své vrchnosti přísné poručení má takové tělo na posvátném místě dáti pochovat, a dobře o tom zprávu dostali, však přece nejprv ouřad a právo pulmistrovské, potom pak z poručení pulmistra a primatora celá obec povolána a na pastýře duchovního tak posazena byla, že se snadno domnívati mohl, jakoby mučedníkem býti měl. Ale nemohli býti tak udatní jako někdy proti Tatarům aneb Černým Němcům byli, poněvadž z domu radního řemeslník svým řemeslům a ostatní k svému kuželi, jakož jejich živnost jest, se navrátiti a svému knězi, aby poručení velebné konsistoře vykonati mohl, svobodnou vůli a moc i příležitost zanechati museli, to zatím za svůj zisk majíce, že tím způsobem svou hloupost vyjevili, kteří jináč znamenitě moudří se býti zdáli, a po obtížení svého svědomí strany řeči nenáležitých, ano utrhačných, před knězem se vysmáti a na ně uloženém pokání rozřešení pokorně žádati musejí.“

Roku 1713 bylo počato s prací na novém, dokonalejším katastru, jímž měla býti vystřídána berní rolle z roku 1654. Katastr byl zván **revisitačním**, ale poněvadž práce byla dokončena až roku 1748, tedy za vlády Marie Terezie, ujal se název Tereziánský katastr. Pokrok spočíval v tom, že měla býti popsána všechna plodná půda: nejen pole, ale i luka, zahrady, pastviny, lesy a rybníky. Pole byla rozlišena v dobrá, prostřední, lada a porostliny. Výnos luk se odhadoval počtem vozů sklizeného sena a otavy. V jednom se shodoval nový katastr s berní rollí: panská půda byla sepsána, ale dani podrobena nebyla. Všechna tíha kontribuce spočívala zase jen na půdě poddanské.

Plocha půdy se odhadovala počtem vysetých korců obilí. Sedláci brali za jednotku výsevku vrchovatý korec, aby počet vysetých korců byl menší. Proto bylo nařízeno, aby jednotkou výsevku byl pražský korec, s něhož byl vrch obilí shrnut: korec rovný či sháněný. Tím se ovšem napočítalo na gruntě více korců. – Sedláci udali sami výměru a kvalitu svých polí. Přiznání (fasse) bylo nedokonalé, každý chtěl pokud možno nejvíce ulhati. Proto musili poddaní na správnost přísahati a zvláštní komise měla přiznání zrevidovati. Okulární (očitá) visitace počala svoji práci r. 1715 a skončila ji r. 1722. Komise skutečně prohlížela a opravovala a výpočet přilepila k přiznání sedláků. Do přiznání byli zapisováni i živnostníci.

Havlovice měly roku 1713 40 domů a 250 obyvatel. Bylo tu: 16 sedláků, 2 zahradníci (menší statky), 4 chalupníci a 18 domkářů. Martin Hejna přiznával ze svého statku čp. 36: orných rolí 62 str. a 2 věr. (strychů čili korců a větel) prostředních, 8 str. ladem ležících, 3 str. 2 věr. pustých a zarostlých a luk na 10 vozů sena a na 3 vozy otavy. Pole měl 3 díly „Od kovárně“ a luka u vody.

K přiznání r. 1714 poznamenala vrchnost při Havlovicích:

„Tato ves leží mezi samýma lesy, kopci a kryblinami, při kteréžto role po stráních a na velkých splaších ležící, místem červinkovaté a lehkým pískem promíchané, místem zase v dolích, na pramencích, mokřinách a bahnách se nacházejí, kdežto obilí skrze každoročně dlouho ležící sníh vyhyne. Mnohých hospodářův role s žádným pluhem, toliko s hákem a jedním koněm dělána, ano místem pro příkrost strání toliko motykou a lopatou tak k setí připravovati se musí. Potom, přijde-li dosti malej přívál, mrvu, která tam v putnách pracně vynášeti se musí, v okamžení i s zemí do gruntu spláchně. Též zasetému obilí lépe se nestává. Na kterýžto způsob jich živnost těžká, ouroda, byť dosti pohodlný rok byl, nejistá jest, poněvadž při každým deštivým příválu beze škody nejní, a jinším nemají čím sobě pomoci.“

Okulární visitace (revisní komise) roku 1721 shledala v Havlovicích plodné půdy celkem 1007 strychů. Z toho bylo orných polí 635 str. 3 věr. (I. třídy 64 str., II. třídy 170 str. a III. třídy 401 str. 3 věr.), úhorných rolí 221 str. 3 věr. a pustých 134 str. 2 věr. Luk bylo na 52 ½ vozu sena a 14 vozů

otavy. Komise zapisovala stručně i jakost půdy a hospodářský stav obcí. Havlovice komise zařadila do třetí třídy, v níž počítáno, že z jednoho korce osevu na zimu jsou v I. třídě 4, v II. třídě 3 a v III. třídě 2 ½ mandele obilí, a mandel že sype 2, 2 ½ a 3 větele. – Obdělávání polí se koná s dvěma potahy (koní). Se zpeněžením obilí nelze počítati, poněvadž mimo vlastní potřebu obilí nepřebývá. Dobytek se pase na úhorných a pustých polích.

Všichni sedláci, chalupníci i podruzi se zabývali jako jinde na panství předemím lnu. Výdělek z přádl byl jim započítán v berním katastru roku 1721 podobně jako u řemeslníků. Stanoven byl u sedláka po 2 z 30 kr za každou osobu, u chalupníků a podruhů po 5 zl. Skutečných živnostníků bylo ve vsi málo: Jan Král a Jakub Král kováři, David Ludr mlynář, Václav Vacek přezák (obchodník s přízí), Josef Adamu tkadlec, Jan Hetflejš tkadlec, syn Doroty Kuldové tkadlec a Tobiáš Řezníček tkadlec.

Tehdy hospodařila na statku již vdova Kateřina, neboť Martin Srbecký jinak Heyna II. byl 6. listopadu (prosince – AK) 1720 ve věku okolo 60 let pochován na novém hřbitově u sv. Michaela v Úpici. (zápis v matrice pag. 135, dig. 138: *Decembri. 6tého Martin Srbecky jinak Heyna staří okolo 60 let u sv. Michaela pochován. Zemřel v prosinci, a protože se narodil 8.2.1663, bylo mu 57 let. – AK*)

Kateřina Hejnová měla při visitaci roku 1721 podle výměry 72 str. a dle vyšetří 64 strychů orných polí, z toho I. třídy 4 str., II. třídy 26 strychů, III. třídy 34 strychů a 8 strychů úhorných a ladem ležících; luk na 10 vozů sena a 3 vozy otavy. Z přádl náleželo jí platit za 4 osoby 10 zl.

V té době rozrušila klidný život Havlovicích rodinná událost, jež nadělala mnoho řečí mezi lidem ve vsi, neboť se jednalo o narození nemanželského děcka svobodné ženy s ženatým mužem. Děcko pokřtěno 10. srpna r. 1718 na jméno Marie Anna. V matrice je zapsáno: „*Matka Magdalena po nebož. Janovi Hejnovi dopuštěná. Kmotra Kateřina manželka Tobiáše Řezníčka, svědci Anna, dcera Martina Hejny a Josef Matoušu.*“ K tomu třeba poznamenati, že **Magdalena Hejnová** byla dcera Jana a Zuzany Hejnových v Havlovicích na Podhradi čp. 24 (narodila se 22. července 1686), a **Jiřík Kroužel** – nemanželský otec dítěte – byl sedlák v Havlovicích na Popluži čp. 1, jenž od roku 1691 měl manželku Annu, dceru Martina a Kateřiny Hejnových I. z Havlovic čp. 36. Dotýkala se tudíž tato příhoda rodiny Hejnovy – Srbecké tuze trapně, zvláště když potom „dopuštěná“ Magdalena byla trestána. O události se zmiňuje J. K. Hraše v Dějinách města Náchoda (str. 333) slovy: „*Dne 4. února vyznává jistá Mandalena Hajnová ze vsi Havlovic, obviněna jsouc ze hříchu sodomského s hospodářem Jiříkem Kroužilem též z Havlovic: Na zámku dali mně kaprálovi a dali mně kruhy na krk. Byla sem tři neděle na zámku v arestu a v městě sem skrze tři čtvrtky o trhu v kleci seděla.*“

Dospělé děti Martina a Kateřiny Hejnových povolával život jedno po druhém z domova.

Syn **Jan** se oženil 18. února 1713 s **Dorotou**, dcerou Jiřího **Adama** z Havlovic. Měli spolu jediného syna Martina, narozeného 20. října 1719. Za tři roky nato manželka Dorota dne 8. května 1722 zemřela ve věku 27 let. Jan Hejna se oženil za rok po druhé (9. května 1723) s **Marianou**, dcerou Jana **Maršíka** z Havlovic. Narodily se jim děti: Kateřina 21. října 1724 a Jakub 25. května 1727, ale ten již 17. června t.r. zemřel. *Další syn Václav se narodil 7. října 1728, zemřel 3. prosince 1730 a dcera Veronika se narodila 24. února 1732 a zemřela 20. března 1732 – AK.* Také druhá manželka Jana Hejny, Marie, dokonala v mladém věku 26 let 2. března 1732.

Dcera **Rozina** se provdala 2. února 1717 za **Václava Mrdílka** z Bohdašína. Svědci při oddavkách byli Jiřík Matoušu, družba a Veronika, dcera Jindřicha Ludra mlynáře, oba z Havlovic.

Dcera **Anna** měla svatbu teprve po smrti svého otce. Oddavky jsou zapsány v úpické matrice takto:

„*L. 1722 dne 4. Octobris (října) oddání v Zálesí Václav, pozůstalý syn po neb. Václavovi Balcarovi, s Marianou, pozůstalou dcerou po neb. Martinovi Hejnovi Srbeckým, oba z Havlovic. Svědci: Jiří Matoušu, družba, Kateřina Ludrová, družička.*“ Ze zápisu je patrné, že dceři říkali doma Mariana, jak měla býti pokřtěna po své kmotře a tetě Marianě (tj. Marii Anně) manž. Adama Gbaury z Úpice a nikoliv jménem Anna, které nacházíme v křestním zápise.

Vdova Kateřina Hejnová II. spravovala živnost s dětmi jen do roku 1722, než se druhorozený syn Martin oženil.

Třetí generace

Martin Hejnu

Narodil se 30. ledna 1695 v Havlovicích.

Oženil se poprvé r. 1722, podruhé 28. srpna 1746 v Malém Poříčí - AK

Hospodařil na statku čp. 36 v Havlovicích od r. 1722 do r. 1769.

Zemřel v Havlovicích 13. května 1769 ve věku 74 let.

Jeho první manželka **Marie Anna** čili Mariana zemřela 9. prosince 1745 ve věku 54 let,
druhá manželka **Justina**, rozená **Pozděnova**, narozena 27. září 1726 v Malém Poříčí – AK.

Zemřela 29. ledna 1789 ve věku 67 let (ve skutečnosti 62 let - AK).

3.

Martin Hejnu, syn Martina Hejny Srbeckého 1695 – 1769

Nový hospodář na statku čp. 36 v Havlovicích se jmenoval v třetí generaci opět **Martin Hejna**, ale na rozdíl od babičky Kateřiny a matky Kateřiny jeho manželka se nazývala **Mariana**. Než i ta měla společnou vlastnost s předešlými ženami, že byla z cizí farnosti, a tak neznáme jejího příjmení, ani nevíme, odkud se do Havlovic přistěhovala.

Zápis na statek Martina Hejny v Havlovicích čp. 36 proveden takto:

„L.P. 1722 dne 3. měsíce November (listopadu) Martin Heyna mladší ujal ten statek se vším k němu od starodávna patřícím příslušenstvím od Kateřiny vdovy a nápadníků zůstalých po neb. Martinovi Heynovi starším, otci svém, za summu peněžitou dle dobrovolné smlouvy mezi nimi učiněnou před právem, 1050 kop míš. Zaval kupující Martin Heyna při zápisu peněz hotových, a to vše na dluhy s neb. Martinem starším zdělaných, 680 kop, kteréžto věřitelové dle zde přiloženého rejstříka zejména poznamenané, k sobě přijali; ostatní summu má každoročně při držaném soudě, počnouc v létu 1723 po 20 kopách purkrechtem skládati, 370 kop míš. Z nich náležeti bude nápadníkům zůstalým po neb. Martinovi Heynovi starším dle příležitostného rozpisu zejména 352 k 46 g 5 d a ostatek Kateřině vdově po neb. Martinovi Heynovi druhým s pozůstalými sirotky k společnému rozdělení 17 k 13 g 2 d.

Přidavky: stoly 3, hrnec v kamnech železnej, vidle k prsku, senny 1, kydací 3, sekery 2, motyku 1, nebozíz 1, pilu s obloukem, řezačku s kosířem, žoubrovnu 1 (zařízení na čištění obilí = fojfr - AK), díž s vošatkami, necky válecí 1, motyku žlabovou 1, řetězy 2, věrtel 1, cepy 4, moučnice 1, sudy pro zelí 3, koně tažny 4 a hříbata 2, vůl tažný 1, krávu 1, jaluvata roční 3 a letošní 3, kozy 3, ovec 16, slepic 10, kohouta 1, vozy kovany 2 se vším příslušenstvím, pluhy 2, haky 2, bran 2 páry. Osení ozimního co se ho vynachází, z něho kupující 3 snopy a prodávající 1 snop bráti bude. Žita v slámě 40 mandel, ovsu též 40 mandel. Seno a slámu všechnu zanechává.

Vejmínek Kateřina Heynová vdova a matka má míti při synu kupujícím byt svobodný až do smrti, kousek pole pod 1 ½ kor. pod jablůnkou od meze a druhej kousek loučky pro sena u jeřábu, krávu 1 zdarma pásti s 4 ovceři vyživovati. Na ty dva kousky pole mrvu zdarma vyvézti a včas zadělati povinen bude. Item záhon zelí sázeti, záhon řepy síti, na stromích, co kdy Pánbůh požehnati ráčí, díl jí náležeti bude, a každéj týhoden pro polepšení 1 bochník chleba kupující dávatí, a to vše až do smrti plniti má.

N.B. A kdyby pak ten statek budoucně zase Martinovi Hejnovi na prodej byl (mimo svých dětí), bude povinen na něj předně bratra svého Jana Hejnu pobídnouti a prodati.“

Martin Hejnů skládal potom další stanovené splátky v ročních termínech až do roku 1744, kdy grunt byl úplně zaplacen.

„L. 1725 o soudě Martin Hejna položil 50 kop, ty puštěny mimo trhovou smlouvu Alžbětě sirotku po neb. Martinovi Hejnovi starším dle zápisu za vejpravy svatební jí patřící.“ Tak dostala „sirotek“ Alžběta, dcera Martina a Kateřiny Hejnových z první generace, na výbavu peníze, když byla už 57 let stará a uplynulo 23 let od její svatby s Matějem Dornarem ze Svatoňovic.

Martin Hejna II. potřeboval nové stodoly. Zde vidíme nesrovnalost, neboť stodola byla postavena již v roce 1708 podle textu v kapitole pojednávající o Martinu Hejnovi II. – AK + JV

K opatření stavebního nákladu odprodal Hejna kus pozemku u mlýna, jak vyznačeno v případném zápise:

„Léta Páně 1728 den 13. February (února) Josef Ludr, mlynář havlovský, koupil jest od Martina Hejny od jeho gruntu kus země 15 loket délky a 15 loket šířky, co Martin Hejna z velké potřeby učinil pro vystavení stodoly, za summu peněžitou 13 kop m., a to peníze hotové, kteréžto Martin Hejna prodávající k sobě přijmouc a, aby Jozef Ludr na budoucí časy z toho místa ke gruntu Martina Hejny (což se také uvolil) každoročně 3 kr. úroka, jak on i potomci jeho odvozovati, jemu tímto zápisem od téhož kousku země dědičně odevzdání učinil. Kdyby však někdy to místo zas k prodeji přišlo, tehdy hospodář toho gruntu předně má na to pobídnut býti, což se tímto zápisem potvrzuje.“

Mlýn v Havlovicích koupil od Jakuba Hejny roku 1696 Jan Libich za 300 kop míš. Od roku 1703 držel mlýn Jakub Šafránek a po něm roku 1709 Jindřich Ludr. Po smrti Jindřicha Ludra stal se vlastníkem mlýna Josef Ludr, jenž, jak výše uvedeno, přikoupil kus země od Martina Hejny. Za mlynáře Josefa Ludra přestavěn u mlýna splav nákladem vrchnosti a u paty nově zřízeného jezu osazen kámen s pamětním nápisem:

Jan knize slaWného roDV piCoLoMInI z aragonlae staWiel.

F.W.

D.NIW.

Splav opraven roku 1731, kdy vládl panstvím náchodským Jan kníže Piccolomini, v letech 1712 – 1742. Velká písmena chronogramu dají dohromady letopočet 1731. Písmena F.W. jsou asi začáteční písmena ze jména kameníka, jehož celé jméno nelze zjistit. Další písmena ve zkratce D.Niw. znamenají nejspíše: David Niwelt. David Nývlt byl purkrabím na zámku v Náchodě.

Josef Ludr postavil roku 1735 před mlýnem u mostu kamennou sochu sv. Jana Nepomuckého, jež tu posud stojí a vyniká uměleckým provedením. Od Josefa Ludra koupil mlýn roku 1747 Václav Regner za 1650 kop.

Roku 1737 zakládán na panství náchodském nový urbář. Z jakých důvodů se to dělo, nevíme, jisto však jest, že od třicetileté války se poměry mezi vrchnosti a poddanými značně změnily, a že od té doby přibýly nové povinnosti poddaných. Spisovatelem nového urbáře byl David Antonín Nývlt, tehdejší purkrabí, jenž roku 1736 sepsal také knížku o znamenitostech panství náchodského „*Prospěšný potok vody Svatoňovské*“. V urbáři je u každé obce uvedeno, kolik každý poddaný má rolí, luk i lesů a poznamenáno, jaké má roboty a kolik úroků má platit nebo jaké má závazky a práva vůči vrchnosti. Každá obec dostala pak výpis z urbáře a tak i Havlovice mají „*Wegtach z Urburu všelijakých stálých a běžných platův do důchodu J.M.kníž. povinovaných při obci Havlovsky, z vůle a vědomí J.V.O.kníž. Mil. vrchnosti vytažen se rychtáři nadepsané obce pro lepší pořádnost odevzdal dne 24. Augusti Léta páně 1738*“

Havlovice měly celkem orných rolí 553 korce 1 věrtel, úhorných 54 korce 2 věrtele, pustých 61 korec 3 věrtele, luk na 43 $\frac{3}{4}$ vozů sena a 8 vozů otavy. Poddaní odváděli předně: celoroční pozemkový úrok o sv. Jiří 14 fr 44 kr 2 d a o sv. Havle také 14 fr 44 kr 2 d. Stálé celoroční poplatky a povinnosti byly: úroční slepice: 77 $\frac{1}{2}$ po 6 kr, celkem 7 fr 45 kr, úroční vejce: 213 po 2 denárech 1 fr 11 kr, úroční oves 11 korců staré hrubé míry nebo 13 korců 1 věrtel 2 čtvrtce malé pražské míry. Kromě toho platili havlovičtí poddaní za roboty furní 1 fr 10 kr, za 22 dní vláčebné roboty denně po 14 kr 5 fr 8 kr, z honu 24 kr 3 d, místo zámecké ponůcky 1 fr 40 kr 2 d, místo volčí pastvy 12 fr 30 kr, z 8 houserů po 12 kr na penězích 1 fr 36 kr. Kořalky měla obec odebírat ročně 200 mázů. Desátku náleželo odváděti duchovnímu o sv. Havle žita 9 korců 3 věrtele a 2 čtvrtce a ova rovněž 9 korců 3 věrtele a 2 čtvrtce. Robotních povinností ve žních bylo 14 dní. Mimořádné povinnosti měly dvě usedlosti a chalupy, stojící na panské půdě: dvě zahrady větší jsou povinny k pivovaru vysluhovati: obilí na kořalku svážeti,

pivo do sklepa vytahovati a co jinšího potřebného dělati. Podobně pacholky na všechnu práci ke dvoru, na žně a sušení sena vysílati. Pod hradem na panské půdě stojící chalupy jsou povinny od dvora a ovčína (sychrovského) všeliké viktualie (**potraviny – AK**) do Náchoda odnáseti, včas strážiti ovec k plavení a podávání ovec jíti, všeliké cesty u dvora spravovati, jakož také seno a obilí skládati, též drva do vody mají metati. Ostatně k obci nic nevybejvají, kromě sbírek vojenských.

Martin Hejna měl u statku orných rolí 60 korců 2 věrtele, úhorných 8 korců, pustých 3 korce 2 věr., luk na 10 vozů sena a 3 vozy otavy a odváděl celoročního úroku o sv. Jiří 2 fr 20 kr, o sv. Havle 2 fr 20 kr, za 10 úročních slepic 1 fr, za 30 úročních vajec 10 kr, úročního ovsa malé pražské míry 3 korce 2 věr. 2 čtvr. a 2 mírky, za ponůcku (**příspěvek pro ponocného – JV**), 4 kr 4 d, duchovnímu při sv. Havle 1 korec žita a 1 korec ovsa. Roboty ženné měl 6 dní.

Karel VI. vydal 27. ledna 1738 nový robotní patent, aby tíživé požadavky robotní zmírnil. Patentem bylo stanoveno, že potažní robota má trvati pouze 10 hodin denně. Ruční robotu mohla vrchnost požadovati až 16 hodin denně, poněvadž prý člověk vydrží víc než hovado.

Roku 1740 byla tuhá zima. V lednu mrzlo tak, že i pachtvo v letu pomrzlo a třešňové a švestkové stromy zmrzly. Také v tom roce se opozdily žně. Žita se počala sklízeti teprve po sv. Bartoloměji (**24. srpna – AK**). Korec žita platil tehdy 2 zl.

Toho roku dne 4. dubna usnula v Pánu výměnice na statku Martina Hejny, matka Kateřina Hejnová. Přežila svého muže o celých 20 let a dočkala se věku kolem 80 let. Před smrtí byla zaopatřena všemi svátostmi a pohřbena pak dne 5. dubna u sv. Michala v Úpici.

Martinu Hejnovi III. svěřena také správa obecních věcí v Havlovicích.

V letech 1683 – 1702 byl rychtářem v Havlovicích Jakub Maršík, zvaný Dvořák, (čp. 33), po něm vykonával tuto službu Matěj Holubář do roku 1706. V té době se uvádí v matrikách jako starší konšel z Havlovic Pavel Heytflejš, jinak Hejnu, zvaný tak po statku na Podhradi čp. 29, kde bydlel a zemřel 2. května 1708, a druhý konšel Jan Králu, kantor, jenž patrně byl spíše obecním písařem než privátním učitelem dítek. Roku 1706 nastoupil zase jako rychtář Jakub Maršík starší a tuto hodnost měl ještě roku 1711. Po něm ustanoven rychtářem Martin Hejna II., jak poznamenáno v gruntovní knize roku 1719. Po jeho smrti r. 1720 se uvádí v matrice r. 1725 jako rychtář Ondřej Guldtt (čp. 5) a nato Tobiáš Řezníček – sedlák na statku čp. 33 – do roku 1733. Jeho nástupcem v činnosti rychtářské dosazen Martin Hejna III., jak zřejmě vyplývá z poznámky, učiněné pod zápisem gruntu Adama Dornara v Havlovicích č. 5: „*Léta Páně 1735 koupil Jan Kroužel od Ondřeje Kulta peněz 64 kop míš. na kruntě Adama Dornara za sumu 32 kopy míš. Stalo se s dovolením milostivé vrchnosti, též poctivého práva toho času **rychtáře Martina Hejny a všech konšelův.***“ Po Martinu Hejnovi byl rychtářem Jan Jiří Řezníček z čp. 33 do své smrti r. 1745. V letech 1746 – 1757 se uvádí jako rychtář starší bratr Jana Jiřího Řezníčka, František Řezníček, sedlák z Podhradi čp. 29. V té době byli konšelé Jan Nývlt a Matěj Král.

Martin a Mariana Hejnovi měli mnoho dětí, narodilo se jim celkem 9 synů a 5 dcer, a to:

	Jméno	Datum křtu	Kmotři	Svědci	Poznámka
1	Franc Christof	17. listopadu 1722	Tobiáš Řezníček	Hans Christof Obricht a Dorota, manželka Jakuba Krále	
2	Anna Veronika	1. srpna 1724	Kateřina, manželka Tobiáše Řezníčka	Dorota, manželka Jakuba Krále a David Ludr z Havlovic	
3	Matěj	20. února 1726	Tobiáš Řezníček	Jakub Král a Anna, manželka Davida Ludra, všichni z Havlovic	

4	Václav Karel	28. července 1728	Tobiáš Řezníček	Jan Kroužil a Dorota Ludrová	
5	Josef	3. února 1730	Tobiáš Řezníček	Jakub Král a Dorota, manželka Josefa Ludra, všichni z Havlovic	
6	Jakub	25. července 1731	Adam Wolf z Oupice	Josef Ludr a Kateřina, manželka Tobiáše Řezníčka z Havlovic	
7	Monika	31. prosince 1732	Kateřina, manželka Tobiáše Řezníčka	Josef Ludr a Dorota, manželka Jana Kroužela	Zemřela 9. května 1733
8	David	28. března 1734	Josef Ludr	Jan Kroužil a Dorota, manželka Jakuba Krále, všichni z Havlovic	Zemřel 10. června 1734
9	Anna Kateřina	24. října 1735	Kateřina, pozůstalá vdova po neb. Tobiáši Řezníčkovi	Jozef Ludr mlynář a Dorota, manželka Jana Kroužila	Zemřela 7. března 1736
10	Anežka	14. ledna 1737	Kateřina, pozůstalá vdova po neb. Tobiáši Řezníčkovi	Josef Ludr a Dorota, manželka Jana Krále, všichni z Havlovic	Zemřela 27. ledna 1737
11	Eva	23. dubna 1739	Viktorie, manželka Adama Wolfa z Oupice	Dorota, manželka po neb. Jakobovi Královi a Josef Ludr z Havlovic	Zemřela 20. května 1739
12	Martin Antonín	22. června 1740	Adam Wolf z Oupice	Jan Král a Kateřina, vdova po Tobiášovi Řezníčkovi z Havlovic	Zemřel 7. července 1740
13	Antonín	19. července 1742	Adam Wolf z Oupice	Jan Král a Dorota, manželka Jana Kroužila z Havlovic	Zemřel 1. srpna 1742
14	Štěpán	25. července 1744	Josef Ludr	Jan Král a Kateřina, vdova po neb. Tobiášovi Řezníčkovi, všichni z Havlovic	Zemřel 9. prosince 1745

Jak z tohoto soupisu patrně, od roku 1733 umíraly všechny nově narozené děti v útlém věku několika týdnů. Žalostný osud rodiny Hejnovy po úmrtí posledních sedmi dětí dovršen ještě tím, že matka Marie postonávala a byvše zaopatřena všemi svátostmi dne 9. prosince 1745 zemřela a s ní i poslední děčko Štěpán. Zdálo by se, že hojně porodů schvátily rodičku tak, že se dožila jen 54 let věku, ale četná úmrtí v té době v Havlovicích nastalá dokazují, že se spíše jednalo o jinou příčinu smrti, totiž epidemii, způsobenou válečnými poměry. Třeba si představit události v těchto letech, abychom pochopili svízele a utrpení, jež provázely život poddaného lidu.

Dne 20. října 1740 zemřel náhle Karel VI., nezanechav po sobě mužského potomka, takže vlády v habsburské říši se ujala jeho dcera Marie Terezie. Tím nastal pro pruského krále Fridricha II. vhodný okamžik k tomu, aby na Rakousku vynutil odstoupení Slezska. Svým náhlým vpádem do tohoto území vytvořil král pruský skutek, z něhož vznikla válka.

Za první války Pruské (1740-1742) nebylo bojů v našem okolí, postupovalo tudy jen císařské vojsko přes Náchod ke Kladsku, načež od 1. listopadu 1741 do jara roku 1742 přezimoval zde pluk pruských dragounů.

Jinak ovšem bylo v druhé válce Pruské r. 1744 – 1745. Již 1. ledna 1744 ubytování vojáci císařského pluku Varaždinského v Úpici a v okolních vesnicích, což trvalo do 20. května 1744. Sedláci musili dávatí vojsku své koně pro příprave k dělům a pro dopravu zásob. Koncem roku 1744 král pruský Fridrich II., byv donucen nedostatkem potravin a spíše nastoupiti cestu z Čech, vracel se s vojskem svým přes Hradec Králové a Jaroměř do Pruska. U Jaroměře král Fridrich rozdělil vojsko na dva díly, z nichž jeden, doraziv do Brusnice a Kyje, opět na dva proudy se rozdělil. Jeden z těchto proudů táhl v listopadu r. 1744 přes Úpici a Rtyni, vyprázdňuje zásoby v okolí. Při tom zmařen i lidský život, jak se dočítáme v úpické matrice: „L.P. 1744 28. listopadu usnul v Pánu David Illner z Havlovic, stáří 26 let, který o rozbroji Brandeburské, když za dvouma rejthary se dívati chtěl, od jednoho do čela střelen. Pohřben jest u sv. Michala dne 1. prosince.“

Také roku 1745 mělo zdejší okolí nevídanou návštěvu vojska. Před bitvou u Žďáru (Soor), Studence a Radče – 30. září 1745 – ubytováno vojsko Fridricha II. v Úpici a okolních vesnicích až do Rtyně a Svatoňovic. Tábořic po celý týden v okolí Úpice, pustošilo vojsko domy a ničilo polní úrodu. Cínové, měděné a jiné věci cenné byly zrekvirovány. Jakub Brož, toho času kantor záleský, poznamenal o tom v pamětní listině:

„Tu lidem rabovali, zboží i peníze brali, též i dobytky, a co lidi zboží zakopali, všecko vynalezli.“ Rekvisicemi vojska ztratily vesnice svůj dobytek, zbylé ještě koně a obilí. Nezbyvalo potom jiného, než aby vrchnosti poddaným obilí k setí zapůjčily.

I tentokrát přišli dva obyvatelé z okolí o život. Od uherských husarů zastřeleni dne 3. října 1745 Martin Kuťák z Úpice a nato 6. října 1745 Matěj Šrejber z Havlovic, rodilý z Odolova.

Z útrap válečných na úpickou se rozmohla nákaza a mření. V Havlovicích jenom v prosinci roku 1745 zemřelo 13 osob, většinou v středním věku:

dne 2. prosince Dorota, manželka Martina Mojžiše, 50letá, a Anna Bernardová 40letá, dne 7. Jan Kroužel, 49letý, dne 9. prosince **Marie Hejnová**, manželka Martina Hejny, 54letá, dne 15. Jan Matouš 42letý a dvouleté děcko Longina Heytflejše, dne 16. téhož měsíce **Josef**, pohůnek u Martina **Hejny**, 15letý, dne 20. Kateřina, podruhně Jana Řezníčka, 60letá, a Václav Matouš 40letý, dne 21. Jan Jirka 55letý, dne 22. umřel v Pánu Jan Jiří Řezníček, rychtář, kterému v Havlovicích zvonem nejprv zvonili, stáří 36 let. Dne 25. prosince navštívila Morana již po třetí statek Martina Hejny a uchvátila tu podruhyni Kateřinu, 50letou, a druhého dne **syna Matěje Hejnu**, 19letého. Ještě v lednu r. 1746 podlehlí epidemii Rozina, vdova po Janu Adamovi, 62letá, dále manželé Jakub a Dorota Heytflejšovi ve věku 50 – 57 let a Jan, syn Václava Řeháka, 20letý.

Že i po válce vojáci v naší krajině se zdržovali, svědčí nešťastná příhoda, zapsaná v úpické matrice: „L. 1751 dne 14. července zabit jest nenadálým způsobem, jedouc skrz les Krákorka řečený, od padlého dřeva voják od starého Würtenberka regimentu, Jan Koyral z Moravy z města Litavy, stáří svého maje 24 let a pohřben beze všech svátostí, poněvadž hned na místě mrtev ostal, k svatému Bartoloměji v Zálezích.“

Na Hejnově statku bylo po vánocích roku 1745 jako po vymření. Kromě vdovce Martina Hejny zůstali zde jen synové: Václav 17letý, Josef 15letý a Jakub 14letý. O prvorozeném synu Františku nemáme v té době zpráv. Zdá se, že kolem r. 1742 se někam přivenil do jiné farnosti, ale potom si koupil ve svém rodišti Havlovicích chalupu čp. 18, kde mu roku 1750 zemřeli dva synkové, sedmiletý František a šestiletý Jan. Jediná dospělá dcera Martina Hejny, **Anna Veronika**, se provdala roku 1743 za **Jakuba Krále**, sedláka v Havlovicích čp. 9.

Do statku „U Srbeckých Hejnů“ bylo třeba hospodyně, a tu si Martin Hejna kolem roku 1747 přivedl zase z cizí farnosti, kde se konala i svatba. Martin Hejna byl tehdy 52 let stár a jeho druhá manželka **Justina** teprve 25 let (ve skutečnosti 20 let – AK). Martinova 2. manželka Justina byla rozená Pozděnova, narozena 27.9.1726 v Malém Poříčí u Hronova. Její rodiče byli Jakub a Mariana Pozděnovi. Z Náchodské matriky pag. 68, str. 38: „September, dne 27. Z Malyho Poříče – Pokřtěno jest dítě Justina – otec Jakub Pozděna Mati Mariana. Levans Mariana, manželka Kryštofa Langra ze

Slanýho. Testes Kateřina, manželka Wylyma Hejzlara z Malyho Poříče a Kašpar Langr ze Slanýho.“ - AK

Svatba se konala 28.8.1746 v Malém Poříčí. Výpis z matriky Náchod pag. 92, str. 50: „*In Augusto, 28. Z Havlovic – Potvrzení jsou w staw Manželsky od P. Antonina Fishera – Martin Hejna wdowetz s Justinou dcera Jakuba Pozdení ho z Malyho Porzice. Družba Jakub Hejna z Hawlovic, družice Weronika dcera Waclawa Nowaka. T.T. fahsionem dantes nullum imp. versan Jakub Hejna z Hawlovic Tobiaš Pessek z Hajniho.“ - AK*

Martin a Justina Hejnovi měli potom tyto děti:

	Jméno	Datum křtu	Kmotři	Svědci	Poznámka
1	Jan	28. dubna 1748	Matěj Král z Havlovic	Martin Dytrych z Oupice a Kateřina, dcera po neb. Jiříkovi Krouželovi z Havlovic	
2	Marie Justina	16. července 1751	Zuzana, vdova po neb. Martinovi Dytrychovi	Dorota, vdova po neb. Janu Krouželovi a Matěj Král. Všichni z Havlovic.	Křtil P. Springer Zemřela 20. března 1752
3	Václav Martin	30. března 1753	Matěj Král	Dorota, vdova po neb. Jiřím Krouželovi a Zuzana, vdova po neb. Martinovi Dytrychovi z Oupice, první dva z Havlovic	
4	Anna Marie	25. září 1755	Zuzana, ovdovělá po neb. Martinovi Dytrychovi z Oupice	Dorota, vdova po neb. Janu Krouželovi a Matěj Král, ti dva z Havlovic.	Křtil P. Jan Tichý, kaplan.
5	Dorota Alžběta	14. února 1761	Alžběta, manželka Adama Dytrycha z Úpice	Dorota, manželka po neb. Janu Kroužilovi a Matěj Král, ti dva z Havlovic.	Křtil P. Jan Nývlt.
6	Dvojani: Rosina Johana	9. března 1765	Rozina, manželka Jana Kejzlera z Kostelce	Alžběta, manželka Adama Dytrycha z Oupice a Antonín Regner z Havlovic.	Křtil Frant. Šverák Zemřela 11. června 1765
7	Kateřina Marie	9. března 1765	Anna Marie, manželka Jana Frejberta z Oupice	Dorota, manželka Jozefa po neb. Janovi Krouželovi a Jiřík Kalina, oba z Havlovic.	

Martin Hejna III. měl s první manželkou Marií 14 dětí a s druhou manželkou Justinou sedm dětí, celkem tudíž 21. Požehnání v dětech měl hojné, i když deset jich v mládí zemřelo, ale i hospodářské poměry jeho byly na tolik urovnané, že děti z prvního manželství mohl slušně vypraviti z domova.

Roku 1728 Martin Hejna koupil chalupu čp. 42 v Havlovicích od Františka Hejny za 60 kop. Prodal ji roku 1743 Martinovi Řezníčkovi za 50 kop. Tehdy – jak jsme již napsali – se oženil syn František a vdala se dcera Anna, potřeboval asi Martin Hejna peněz na vybavení dětí.

Roku 1747 Martin Hejna koupil polní zahradu po neb. Janovi Matoušovi v Havlovicích čp. 6 za 80 kop míš. Snad chystal tuto usedlost pro syna **Václava**, ale když se roku 1749 Václav oženil s **Kateřinou** a koupil si chalupu čp. 49 v Havlovicích od Jana Hejny, prodal Martin Hejna zahradu čp. 6 za 90 kop Václavu Maršíkovi. – Cena gruntů byla i v XVII. (XVIII. st. – JV) století uváděna v kopách míšenských grošů, přesto že skutečným platidlem byly rýnské zlaté a krejčary, jichž bylo 60 do jednoho zlatého. Jedna kopa grošů se přepočítávala na jeden zlatý 10 krejcarů. –

Kateřina, manželka Václava Hejny, zemřela r. 1778, načež se vdovec oženil 27. května 1779 podruhé s **Alžbětou**, dcerou Mikuláše **Teuchmana** z Křížanova. Zemřel 1. dubna 1786 ve věku 58 let nezanechav mužských potomků.

Roku 1748 Martin Hejna postoupil vrchnosti místo ve výměře 3 věrtel pro vystavení myslivecké chalupy a dostal za to náhradou 3 ½ věrtel pozemku od dvora Sychrovského v Náchodci.

Jakub, syn Martina Hejny, se oženil v mladém věku 19 let; manželka jeho **Veronika** byla z cizí kolatury a po krátkém pobytu v Havlovicích – kde se jim r. 1750 narodila a po roce také zemřela dcera Marie – mladí manželé se někam odstěhovali.

Z prvního manželství Martina Hejny na statku setrval ještě svobodný syn **Josef**, jenž se roku 1754 oženil s Marií Krouželovou z Havlovic.

Válka sedmiletá (1756 – 1763) opět krutě postihla zdejší okolí. V únoru roku 1757 rozloženo tu císařské vojsko, jehož velitelství s generálem Bekem ubytováno v Kostelci a ve Svatoňovicích. Dne 18. dubna 1757 vtrhl pruský sbor do Úpice a táborem u Brusnice se položil, načež 19. dubna se přiblížil generál Ostrman nade Rtyní až k Sychrovu, odkud vojáci do Úpice a okolních vesnic vpadli a domy vytloukali. Obyvatelé z větší části uprchli do lesů.

Za cara Petra III. pomáhalo Fridrichu II. proti císařovně Marii Terezii také vojsko ruské. Roku 1762 pruský generál z Wiedu z nenadání obsadil Trutnov a odtud všechny své husary a něco dragounů vyslal do okolí, mezi nimi i přidělené vojáky ruské. Ti šířili všude děs a hrůzu. Přikvapivše do naší krajiny „kozáci“ vypálili 10. července 1762 nejdolejší statek ve Svatoňovicích – tehdy Leopolda Kulta, na Valech, čp. 3 – dva nejdolejší statky v Batňovicích, čp. 1 Václava Řezníčka a čp. 2 Antonína Gulta, a ve Rtyni svobodnický statek čp. 21 Klementa Nývltu.

Škody způsobené na panství náchodském dosáhly značné výše. Na konec války dluhovali poddaní vrchnosti za obilí, pivo a kořalku 20.000 zlatých. Po válce roku 1763 i na velké živnosti neměli více než jednu krávu, a mladá kráva k užitku stála 25 – 30 zl rejnských. Korec žita se platil po 6 zl. K tomu byla kontribuce (berně, daně), nejtěžší břemeno poddaných, opět zvýšena. Roku 1764 začala se dávat daň z hlav: svobodníci po 1 zl, sedláci po 30 kr, chalupníci po 15 kr, čeládka též po 15 kr, z dětí sedláků po 6 kr a z dětí chalupníků po 3 kr.

V letech 1764 – 1772 dosahovala kontribuce již 60 zl na osedlého (3.600 K) a sedlák musil na ni obětovati skoro všechnu pracovní sílu.

Za válečného času těžko by se žilo stárnoucímu sedláku Martinu Hejnovi s hloučkem malých dětí, kdyby nebylo mladé jeho ženy Justiny a zvláště bez zdatného a obětavého pomocníka v hospodářství, syna Josefa z prvního manželství. Odpočinutí na výměnku se však Martin Hejna nedočkal, neboť jak čteme v matrice:

„Léta 1769 dne 13. máje usnul v Pánu Martin Hejna z Havlovic, stáří 77 let, se všemi svátostmi s papežským požehnáním zaopatřen a k svatému Michalu pohřben jest skrze velebného p. faráře Jana Güttingra 15. téhož.“

Čtvrtá generace
Bratři Josef Hejna a Martin Hejna

I.
Josef Hejna

Josef Hejna se narodil 3. ledna 1730.

Oženil se 17. února 1754.

Hospodařil na statku čp. 36 v Havlovicích od r. 1769 do r. 1778.

Zemřel v Havlovicích v čp. 77 dne 16. února 1794 ve věku 64 let.

Jeho manželka **Marie**, rozená **Krouželová** z Havlovic, narozena 20. dubna 1733 – AK.

Zemřela 25. června 1785 ve věku 50 let (ve skutečnosti 52 let - AK).

4. I.

Josef Hejna, syn Martina Hejny

1730 – 1794

Josef Hejna dodržoval statek v letech 1769 – 1778 pro bratra Martina do jeho zletilosti.

Po smrti Martina Hejny III. ujal otcovský statek syn **Josef**, tehdy čtyřicetiletý, aby jej dodržel nejmladšímu bratrovi **Martinovi**, tehdy šestnáctiletému. – Z té doby není knihovnicích zápisů, ježto staré pozemkové knihy na panství náchodském se vedly jen do roku 1753 a nové založeny po očíslování domů roku 1771. Nelze proto zjistit přesné datum, kdy a jak projednána pozůstalost po zemřelém Martinu Hejnovi. Teprv ze zápisu z roku 1778 seznáváme, že statek držel Josef Hejna, syn Martina Hejny III.

Josef Hejna, narozený 3. ledna 1730, se oženil 17. února 1754 s **Marií Krouželovou** z Havlovic, jak v matrice je zapsáno slovy:

„Potvrzení jsou v stav manželstva Jozef, syn Martina Hejny, s Marií Annou, dcerou po neb. Janovi Jiřím Krouželovi. Družba Jakub Hejna, družička Monika, dcera po neb. Matějovi Holubářovi. Starosvatbí Anna, manželka Václava Nováka. Svědci Frant. Řezníček a Antonín Regner, všichni z Havlovic.“

Marie Krouželova se narodila 20. dubna 1733 rodičům Janu Jiříkovi a Dorotě Krouželovým.

Výpis z Úpické matriky pag. 156, str. 159: *„Aprilis, 20. z Hawlowicz Pokřtěno dítě Marye otec Jan Jiří Kroužil Matka Dorota Levans Kateřina Tobaše Řezníčka. T:T. Jan Dytrych a Anna manželka Waclawa Heyny“ - AK*

Manželé Josef a Mariana Hejnovi měli tyto děti:

	Jméno	Datum křtu	Kmotři	Svědci	Poznámka
1	Anna Kateřina	30. října 1754	Anna, manželka Václava Nováka	Rozina, manželka Matěje Krále, Antonín Regner, všichni z Havlovic	Zemřela 3. května 1757
2	Marie Terezie	2. února 1758	Terezie, manželka Antonína Regnera	Rozina, manželka Matěje Krále, Franc Řezníček, všichni z Havlovic	Křtil P. Václav Kuttich, kooperator oupický
3	Antonín František	22. března 1760	František, syn Václava Nováka	Franc Řezníček a Terezie, manželka Antonína Regnera, všichni z Havlovic	Zemřel 16. srpna 1766
4	Viktorie Dorota	26. října 1762	Anna, manželka Václava Nováka	Rozina, manželka Matěje Krále a Antonín Regner, všichni z Havlovic	Zemřela 21. března 1763
5	Josef Antonín	11. prosince 1765	Jiří, syn Václava Nováka	Jiří Prouza a Terezie, manželka Antonína Regnera, všichni z Havlovic	
6	Anna Františka	12. července 1769	Anna, vdova po neb. Václavovi Novákovi	Terezie, manželka Antonína Regnera a Jan Král, všichni z Havlovic	Zemřela 10. května 1779

7	Jan Matěj	26. února 1772	Jan Král	Antonín Regner a Anna, manželka Josefa Řezníčka, všichni z Havlovic	Zemřel 25. června 1772
8	Štěpán Martin	22. ledna 1774	Jan Král	Josef Řezníček	Zemřel 16. září 1774
9	Eleonora Terezie	11. září 1775 11. listopadu 1775 - AK	Terezie, manželka Antonína Regnera	Jiřík Prouza	Zemřela 15. října 1782 - AK
10	Anna Johana	9. března 1779	Johana manželka Josefa Řezníčka	Jan Král	Zemřela 22. dubna 1779

Za desetiletého hospodaření Josefa Hejny (1769 – 1778) na statku čp. 36 v Havlovicích staly se mnohé události veřejného života.

Po uzavření míru roku 1763 následovalo několik let pokoje, kdy sedlák své živobytí jakž takž uhájiti mohl. Roku 1769 byly ceny obilí velmi nízké: korec žita za 1 zl 30 kr, pšenice za 2 zl, ječmen za 1 zl a oves za 40 kr, ale pak přišla za sebou dvě osudná léta 1770 a 1771, kdy se dostavila neobyčejná neúroda.

V březnu r. 1770 napadlo množství sněhu, který zůstal ležeti do konce dubna a obilí na polích vymořil; léto bylo deštivé, obilí vzrostlo a cena jeho stoupla na nebývalou výši. Hned k setí placeno žito po 5 zl korec, a v zimě ještě více.

Počasí roku 1771 neméně bylo nepříznivé, žeň pak nepatrná. Korec žita zdražil se na 12 zl, při horách až na 16 zl, pšenice stála 15 zl, ječmen 10 zl, oves 7 zl, hrách 14 zl, čočka 12 zl, vikev 11 zl. Hlad se stal záhy všeobecným a obce se hemžily žebráky. Ubozí ořezávali kůru se stromů, vyhrabávali kořínky a tím se živili. Než potrava taková způsobila nemoci a mor mezi chudými i zámožnými. Zmírání lidu bylo třikrát větší než jiná léta. – Naštěstí byl rok 1773 velmi úrodný.

Roku 1770 nařízeno očíslování domů v městech i vesnicích. Práci tu provedli vojáci, při čemž se dělo i sčítání obyvatel. Číslování začínalo obyčejně u rychtáře a pokračovalo dle pořadí domů v okruhu vsi. V Havlovicích učiněn počátek na Popluži, kde na krajním statku hospodařil od roku 1767 Jakub Souček, rodák svatoňovický, a očíslování se skončilo u domu čp. 72 ve Svobodném.

Domovních čísel dříve nebylo, a pokud jsme je uváděli, byla jejich souvislost zjištěna podle postupu držitelů domů. Některá stavení označována jen přídomky, obyčejně po dlouholetých vlastnících, a to i tehdy, když na gruntě seděl hospodář jiného jména. Tak i statek Hejnův, jenž při očíslování dostal číslo popisné 36, stále slul „U Srbeckých“ a podobně statek čp. 29 na Podhradí, kde od nepaměti byl rod Hejnů, nazýván „U podhradských Hejnů“, ač tu již sídlil rod Hetflejšů. Teprv když v Havlovicích bylo Hetflejšů více, ustálilo se pojmenování statku čp. 29 podle jeho polohy „U Stránských“.

Rok 1770 značí vedle očíslování domů také podstatnou změnu v opatrování vojska. Až do toho roku se vojsko najímalo (verbovalo) na žold. Pro příští nábor vojska byl nyní udělán soupis všech mužů narozených od roku 1740, z něhož byli vybráni muži schopní k vojenské službě.

V té době vycházela poddanému lidu malá hvězda naděje na lepší časy. Již v červnu r. 1771 rozhodla císařovna Marie Terezie, že se má provést obecná úprava robot a jiných poddanských povinností k vrchnostem, a roku 1774 vydán regulativ, podle něhož měla býti robota prozatímne spořádána. Mezi lidem se však šířila klamná domněnka, že robota byla zrušena, ale vrchnosti že patent o tom zatajují. To vedlo k rozsáhlému povstání selského lidu proti vrchnostem r. 1775.

Vůdcem povstalců na náchodsku byl Antonín Nývlt – Rychetský, svobodník a rychtář ve Rtyni, u něhož přední sedláci z vesnic náchodských i vzdálených se scházeli k poradám, načež z rychtářů se

utvořil výbor, zvaný „guberno“. Čelnými členy guberny byli Jan Král, rychtář, Jan Baudyš, sedlák a Adam Koliska, kovář (kolář – JV) z Havlovic, Václav Šrejber, rychtář, a Šimon Nývlt, oba ze Svatoňovic, Jan Nývlt z Batňovic, Jiří Celba, rychtář z Radče, Ondřej Rosa ze Suchovršic, Michael Pfeifer ze Rtně, Josef Smutný, chalupník z městečka Kostelce a jiní.

Smluveného dne – 20. března 1775 – přitáhli povstalci na zámek náchodský a žádali na úřednících, aby jim vydali „zlatý patent“ o zrušení roboty. Když toho po ruce nebylo, úředníci, povolující naléhání zástupu, vydali obcím revers o prozatímním zmírnění robot.

Další odboj potlačen vojenskou mocí a hlavní strůjci potrestáni. Antonín Nývlt ze Rtně a Adam Koliska z Havlovic odsouzeni novoměstským soudem v Praze k trestu smrti, rozsudky ty však byly zrušeny a změněny Nývltovi na dvě léta k veřejné práci v pražských ulicích a Koliskovi v desetiletou vazbu v zemské trestnici. Na účastníky vzpoury, uprchlé před trestem do ciziny, byl vydán zatykač. Útěkem se spasili: Jan Baudyš, Michael Pfeifer a Josef Smutný. Mezi vzbouřenci nechyběli ani havlovičtí Hejnové. Schytaní povstalci byli však kromě vůdců zase propuštěni na svobodu.

Úprava poddanských poměrů se nedala odkládati. Proto císařovna Marie Terezie vydala 13. srpna 1775 nový robotní patent, dle něhož se vyměřovala velikost roboty na základě kontribuce z roku 1773.

Josef Hejna platil ze svého statku čp. 36 v Havlovicích ročně daní 42 zl 45 kr, a dle výše kontribuce byl povinen robotovati každého týdne s párem koní tři dny a jednou osobou týdně po dva dny od sv. Jana Křtitele do sv. Václava.

Počátkem roku 1776, za faráře Jana Prospera Gitlingra, sestaven soupis obyvatel farnosti úpické, zvaný latinsky „Status Animarum“ – stav duší – vykazující jména, stav a věk všech zdejších lidí, i schopnost pro svátosti zpovědání a přijímání. V Havlovicích bylo tehdy 72 domů a 387 duší, z nich schopných pro uvedené svátosti 309 duší a neschopných 78 duší (děti). Roku 1779 byli z Havlovic 332 obyvatelé u zpovědi a u přijímání.

V domě čp. 36 bydleli: Josef Hejna 45letý, Marie jeho manželka 45letá, Marie dcera 17 let, Josef syn 9 let, Františka dcera 6 let, Leonora dcera ¼ roku. (Syn Antonín František zemřel dne 16. srpna 1766). Dále tu bydlela čeleď: František Řemínek 23letý a Marie Kalinová 30letá. Z příbuzenstva tu byli: Justina Hejnová 50letá, Martin syn její 22letý a Kateřina dcera 13letá.

Dům čp. 37 neobýval nikdo.

Za války s Pruskem roku 1778 se pohybovalo opět nepřátelské vojsko naší krajinou. Král pruský Fridrich II. přešel s armádou, čítající 100.000 mužů, dne 5. července 1778 u Náchoda pomezí české a za místo hlavního stanu si vyvolil Vlčkovice. Jemu čelil v opevněných táborech na Labi od Vrchlabí až po Jaroměř, dále od Opočna k Bohuslavicům maršálek Lascy. Na pravém křídle rakouské armády měl hlavní stan generál Wurmser, jenž svými nájezdy nedal Prusům pokoje. Tak dne 18. srpna od sboru Wurmserova vysláni do oblasti polické a úpické husaři, aby tuto krajinu obsadili a všechny dovozy z Pruska k armádě krále Fridricha překazili. Ale již po dvou dnech vyslali Prusové do okolí Úpice a Police 1000 husarů, kteří vypudili odtud císařskou jízdu, aby tak pruská armáda měla krytý zad.

Pruské voje zatlačovány pak stále k Trutnovu, až po šesti nedělích úplně ze země vypuzeny. Naše krajina trpěla velice násilným rekvirováním potravin a píce. Nesmírně utrpěla sousední ves Libňatov, kde Prusové rekvirovali obilí tak, že téměř ani klas na poli neostal, dříví ze stavení pobrali do ležení svého k palivu, i dobytek. A co dobytka nepobrali, musilo se rozprodati pro nedostatek píce. Maso bylo proto laciné, libra stála 2 kr, ale proti tomu jiné potraviny drahé: libra másla 18 – 24 kr, vejce 2 kr, žita korec 5 zl. Lid nazval tuto válku „Bramborovou“, poněvadž jen menší přehánky se sváděly, ale žádné velké bitvy.

Na statku čp. 36 v Havlovicích hospodařil Josef Hejna jen do roku 1778, kdy statek postoupil svému bratrovi Martinovi, tehdy plnoletému.

Zápis do gruntovní knihy v stručném obsahu učiněn teprve kolem roku 1790, když se zakládaly nové knihy, takto:

„Ves Havlovice.

Domu numero 36.

Martin Hejna.

Léta Páně 1778 dne 1. Septembris (září) smluvil a koupil Martin Hejna statek (N^o 36) od Jozefa Hejny, bratra svého, dle šacunku trojího práva, vším právem a vybýváním dědičně za 1000 kop.

Vyplácí totiž:

<i>Kateřině Špačkovy do Batňovic 1783</i>	<i>25 kop</i>	<i>42 g</i>	<i>6 d</i>
<i>Justině matce starého purkrechtu 1781</i>	<i>77 “</i>	<i>8 “</i>	<i>-</i>
<i>Václavovi Kolískovi, 1781 5 kop, 1784 5 k</i>	<i>21 “</i>	<i>27 “</i>	<i>2 ½ d</i>
<i>Janovi Hejnovi, velkomlejskému do Oupice</i>	<i>92 “</i>	<i>7 “</i>	<i>½ d</i>
<i>Anně sestře, která mrtva jest</i>	<i>97 “</i>	<i>8 “</i>	<i>½ d</i>
<i>Kateřině sestře</i>	<i>97 “</i>	<i>8 “</i>	<i>½ d</i>
<i>Zůstává prodávajícímu Josefu Hejnovi</i>	<i>144 “</i>	<i>28 “</i>	<i>½ d</i>

Z pretence Josefa Hejny, prodávajícího, koupí se jedna kráva a jedna jalovice za 15 fr (zlatých rejnských) pro sestru Kateřinu, které za držitelem gruntu státi zůstanou až by je Kateřina potřebovala. Těch 15 fr v roce 1780 mazaných, a tak zůstává ještě pretence Josefa Hejny státi 121 kop 36 g 4 ½ d.

Actum v Úpici dne 3. Februar (únor) 1780.

Jan Novák, důchodní.

Přídavkové: stůl 1, mědenec železný 4, police 1, díž s košatkami 1, necky váleci 3, vidle k prsku 1, sekery kladní 2, pila s obloukem 1, ruční pilka 1, motyka 1, lopaty 2, koně 4, hříbě 2leté 1, roční 1, cecavé 1, krávy 2, telata roční 2, odstavené letošní 1, ovec 4, jehňata 2, kozy 4, kozel 1, řezačka s kosířem 1, kašna kamenná, stírka kamenná 1, chomouty se všemi potřebami 4, sedlo jízdní 1, vozy se vším příslušenstvím 2, saně 3, šindele 27 kop, kosa trávní 1, řetěz 1, trakar 1, kolečko 1, haky s radlicema 2, bran 2 páry, moučnice 1, truhlice 2, drhliny 2 železné, cepy 3, sejt drátových 6, senné vidle 3, kružadla pro zelí 2, kotel měděný 1, sudy dubové 2, měkký 1, kádě 2, kolečka plužní 2, vidle k mrvě 2, kopáč 1, sekáčky pro zelí 2, žejbrovna obilní 1, věrtel 1, voršouf 1 (lopata na obilí – AK), žita na ozim setého po 22 korcích, ova po 8 korcích, 2 korce ječmena a 10 slepic se přidává.“

Ze zápisu seznáváme, kteří příbuzní a dědici po Martinu Hejnovi III. měli dostati ještě pretence a kolik na ně zbývalo ještě podílů. Kateřina Špačková žila v podruží u Václava Gulta v Batňovicích čp. 18. Václav Koliska měl od roku 1765 chalupu čp. 50 v Havlovicích a Jan Hejna držel velký mlýn v Úpici čp. 131.

Vdova Justina se synem Martinem a dcerou Kateřinou zůstávali společně u Josefa Hejny na statku čp. 36; dcera Anna Marie po Martinu Hejnovi zemřela tu 23. září 1772 (17letá – AK). **Kateřina**, dcera Martina a Justiny Hejnových, se provdala 28. října 1788 za kováře Bartoloměje Jansu.

Od roku 1780 žila rodina Josefa Hejny na výměnku v čp. 37. Byla tu pazderna, jež sloužila někdy i za obydlí. Manželům Josefu a Marii Hejnovým zemřela 10. května 1779 desetiletá dcera Anna Františka, a tak jim zbývaly jen 3 děti: Marie Terezie, Josef Antonín a Eleonora Terezie. Dcera Lenorka zemřela jim potom 15. října 1782 v šesti letech svého věku a za tři roky nato odešla na věčnost i manželka Josefa Hejny Marie, rodem Krouželová, dne 25. června 1785 ve věku 50 let (52 let – AK).

Dcera Marie, narozená 2. února 1758, se provdala 21. října r. 1777 za Antonína Řezníčka, syna Františka Řezníčka, sedláka v Havlovicích čp. 29. Antonín Řezníček byl krejčí a bydlel v Havlovicích v čp. 27 a později v chalupě čp. 77. K dceři své do chalupy čp. 77 (Na Vějhledě – AK) se přistěhoval ovdovělý otec Josef Hejna a tu také 16. února 1794 ve věku 64 let zemřel na vodnatelnost. Pochoval jej P. Jan Baudyš, kooperator v Úpici. Dcera Marie zemřela 9. července 1803 ve věku 45 let.

Čtvrtá generace
Bratři Josef Hejna a Martin Hejna

II.

Martin Hejna

Martin Hejna se narodil 30. března 1753.

Oženil se poprvé 18. září 1780, podruhé 27. ledna 1814.

Hospodařil na statku čp. 36 v Havlovicích od r. 1778 do r. 1825.

Zemřel v Havlovicích v čp. 36 1. února 1825 ve věku 72 let.

Jeho první manželka **Kateřina**, rozená **Therová** z Pěkova, **narozena 15. ledna 1754 (AK)**.

Zemřela 17. března 1813 ve věku 55 let **(59 let)**.

Jeho druhá manželka **Marketa**, rozená **Klemtová** z Pěkova, **narozena 12. srpna 1789 (AK)**.

Zemřela 16. prosince 1855 ve věku 61 let. **(66 let)**.

4. II.

Martin Hejna, syn Martina Hejny

1753 – 1825

Martin Hejna – nejmladší syn Martina a Justiny Hejnových – byl pokřtěn 30. března 1753. Při křtu novorozeného napsáno v matrice jeho podvojně jméno **Václav** Martin, měl by se tudíž správně nazývatí prvním jménem **Václav**, ale v rodě bylo jméno Martin od dávných dob vžitě, a protože i otec jeho slul Martin, nebyl potom ani Václav Martin úředně jinak psán nežli prostě **Martin** Hejna, a někdy příkládán přídomek „Srbecký“.

Od mládí vypomáhal Martin doma při hospodářství bratrovi Josefu Hejnovi, jako předurčený nástupce na otcově statku. Tehdy platilo ještě zákonité ustanovení, že dědicem statku po zemřelém otci se stává zpravidla jeho **syn nejmladší**, ale brzy potom zavedl císař Josef II. patentem o dědickém právu poddaných z 3. dubna 1787 důležitou změnu tak, že z dětí zemřelého hospodáře má převzítí statek vždy jeho **nejstarší** syn. Význam nového patentu záležel v tom, že nejstarší syn mohl zpravidla ihned se ujmouti statku, když hospodář zemřel v mladém věku, a nebylo třeba dosazovati na statek jiného hospodáře.

Martin byl ještě svobodný, když roku 1778 ujímal statek od bratra Josefa; domácí hospodářství obstarávala statná posud matka Justina. – Za dva roky potom si přivedl Martin nevěstu z polické kolatury, jak dokazuje zápis jeho oddavek v tamní matrice:

„Dne 18. září 1780 oddáni Martin, syn Martina Hejny, rolník z Havlovic čís. 36, a Kateřina, dcera Jiřího Thera, rolník z Pěkova. Oddával farář z Police.“

Také v úpické farní matrice je zápis o sňatku, a to po novém způsobu latinský:

„A. 1780. 18. Septembri. Havlovicz N^o 36. Copulans Georgius Vaczek P.P.B. curatus Policensis. Sponsi: Martinus Heina post def. Martinum Heina, rusticum ex pago Havlovicz, cum filia Georgii Ther, rustici ex pago Piekow. Testes Josephus Nykliczek et Antonius Regner, uteris ex oppido Aupicz. – N.B. Katharina laut Angabe und Taufmatrik 1785.“

Tak přišla do Hejnova statku v Havlovicích čp. 36 hospodyně zase jménem Kateřina; pro nedostatek paměti nevíme ovšem jaké vztahy a poměry při tom spolupůsobily. Snad i matka Justina byla z polické farnosti a synu Martinovi tam vyhledala nevěstu mezi svými známými.

Kateřina Therova, narozena 15. ledna 1754 v Pěkově, rodiče Jan a Kateřina Therovi.

Zápis o narození Kateřiny ve farní náchodské matrice, pag. 548, str. 272: *„1754, Januarius, 15. Z Pěkova dítě Kateřina z poct. lože Otec Jan Ther Matka Kateřina. Kmotři Regina Polova a Štěpan Watzek oba z Pěkova. Bapt. P. Nepomuceny Pfeiffer.“* Ze zápisu vyplývá, že v matrice je uveden jako otec Jan Ther a ne Jiří, jak se uvádí v oddacích zápisech. V době narození Kateřiny byly v Pěkově tři rodiny Therů: Jan a Kateřina, Jiří a Rosina, Jan a Mariana. – AK

Roku 1781 prohlásil Josef II. zrušení **nevolnictví** a vrátil lidu osobní svobodu, tj. svobodu k stěhování, ženitbě, řemeslu a studiím. Patentem o „nevolnictví“ z r. 1781 povoleno také sedlákům statky své podle vlastního uznání zastaviti, směniti, prodati nebo je zadlužiti do dvou třetin jejich hodnoty.

Martin a Kateřina Hejnovi IV. měli brzy za sebou dvě děcka, která však záhy po narození zemřela:

	Jméno	Datum narození	Kmotři	Svědci	Poznámka
1	Anna Marie	23. ledna 1782	Anna, manželka Antonína Kolerta, sedláka ze vsi Žďáru a Josef Řezníček, sedlák z Havlovic.		Zemřela 6. září 1782
2	Antonín František	11. dubna 1783	Antonín Regner, mlynář	Josef Řezníček, sedlák a Dorota, manželka Josefa Krále, sedláka, všichni z Havlovic	Zemřel 20. června 1783

Roku 1783 dal Martin Hejna postavit před svým statkem u mostu kamenný kříž. Byl to první kříž postavený ve vsi k veřejnému uctění Spasitele. Kříž vypracoval kameník dovedně z tvrdého bílého pískovce, je asi 3 ½ m vysoký a spočívá na starém mlýnském kole, kameně. V podstavci je nápis:

**TENTO
KRŽIŽ GE WI
ZWIŽEN KE
CTI A SLAWIE
BOŽI
S NAKLADEM
MARTINA HEINI
ANO 1783**

Po stranách kříže strmí dvě staré vysoké lípy, zasazené patrně současně s postavením kříže. Podobná mohutná lípa stojí na hrázi bývalého rybníka, při stezníku vedoucím od statku k myslivně. Pod stezníkem hned u lípy je překlenutá studánka: prýští tu pramen, jehož voda odtéká do okolních luk. Dále v lukách u řeky se nalézá nízký jednoduchý kamenný kříž, dle tvaru z počátku XVIII. století. Původ jeho není znám, jenom pověst připomíná, že na tom místě se udávala kůrkou chleba nějaká stařenka.

Josef II. zavedl také berní reformu, dle níž pozemky selské, panské i duchovní byly zdaněny rovnou měrou a podle stejných zásad. K tomu bylo třeba vyměření veškeré půdy a stanovení jejího výnosu. Tak došlo k pořízení nového katastru. Vrchnost si vyměřovala půdu panskou a sedláci selskou. V knihách příznání je zapsán každý kus půdy s topografickým číslem, jménem držitele statku, udáním polohy, plošného obsahu a výnosu. Neplodná půda nebyla do katastru pojata.

Obec Havlovice vyměřena v roce 1785. Měření a popisování konali od 11. července do 10. srpna 1785 střídavě Jakub Souček, rychtář, Josef Řezníček, konšel, a volenci: Josef Nývlt, Jan Král, Jakub Šváb, Jiřík Prouza a Josef Král. Naměřeno tu celkem 637 jiter 305 čtver. sáhů rolí s obilním výnosem 4.851 1/16 měřice žita a 4.442 8/16 měřice ovsa; 198 jiter 101 čtver. sáhů luk s výnosem 885 37/100 centnýřů sena a 251 38/100 centnýřů otavy; 358 jiter 1.358 čtver. sáhů lesa s výnosem 339 24/64 sáhů měkkého dříví.

Území obce rozděleno na sedm flur čili tratí. První fluru tvořil „Místní nebo hlavní plac“. Tu se započíná popisování. V této první trati zapsány domovní parcely čís. pop. 36 a 37.

N ^o		Sáhů čt.
94	Topografického pořádku dostal dům Martina Hejny N ^o 36	
95	Za chlívy trávník jeho	348
96	Zahrádka jeho za vlastní stodolou ležící	222
97	Telecí vohrádka jemu patřící	80
98	Pastviště jeho plotem ohražené	330
99	Zelniště jeho	640
100	Vejměnek jeho dům N ^o 37	
101	Zahrádka jeho	245
105	Zahrádka jeho u vrchnostenské myslivny	102

Pozemkové parcely Martina Hejny nalézáme v trati šesté.

Šestá flura „Poklekov“ nazvaná, počátek bere u řeky Úpy při struze mlejské, na N^o top. 483 louce Martina Hejny od N^o 36 a skončuje se na N^o top. 563, druhé louce Adama Kolisky N^o 42 (U Libňatova).

Pozemky Martina Hejny v šesté trati byly takto vyznačeny:

N ^o top		rozloha
483	Louka jeho při struze mlejské u břehu řeky Úpy ležící	348 sáhů čt.
484	Role jeho vobor za vlastní stodolou docházející až k řece Úpě	11 jiter 162 sáhy čt.
485	Druhý díl toho role	
486	Třetí díl nad stodolou	2 jitra 913 sáhy čt.
487	Louka jeho Vovčí mezi vlastními grunty	5 jiter 733 sáhy čt.
488	Role ležící u hrušky před vrchnostenským rybníčkem potěrním	1114 sáhů čt.
489	Role jeho Na dvořišti nazvané, mezi vlastními grunty	1 jitra 730 sáhů čt.
490	Role jeho Pod skalkou nazvané, mezi vlastními grunty	1 jitra 247 sáhů čt.
491	Louka tamtéž	1 jitra 1198 sáhů čt.
492	Pastviště jeho Vospičina	3 jitra 467 sáhů čt.
493	Role U pruháčové jabloně pravené, ležící vpravo rybníka	1247 sáhů čt.
494	Louka u Náchodce, blíž řeky Úpy	4 jitra 403 sáhy čt.
495	Pastviště Kamenec	3 jitra 1172 sáhy čt.
496	Role jeho V brodě u Náchodce řečené	3 jitra 503 sáhy čt.
497	Louka Morávkovská nazvaná	1036 sáhů čt.
498	Kousek role u habru	369 sáhů čt.
499	Louka u habru	1 jitra 175 sáhů čt.
500	Vrchnost darovala Martinu Hejnovi: rybník potěrní, s výnosem k lukám přiřazený	3 jitra 88 sáhů čt.
501	Pastviště u vlastní pazderny	2 jitra 591 sáh čt.
502	Brodidlo u pazderny	755 sáhů bez užítku
503	Pastviště v stráni u břehu při pazderně	
504	Druhé pastviště V březince u Náchodce, blíž lávky přes řeku Úpu	1 jitra 1222 sáhy čt.
505	Role nad brodem pod vlastním lesem	1 jitra 144 sáhy čt.
506	Role vobor nad pařezem	6 jiter 698 sáhů čt.
507	Role vobor nad habrem	7 jiter 245 sáhů čt.
508	Vobor nad břehem	6 jiter 875 sáhů čt.
509	Příleží vejmolovitý břeh u Vlčí jámy	340 sáhů bez užítku
510	Role vzhůru k jákrhausu (k myslivně)	1 jitra 935 sáhů čt.
511	Role vobor nad vlastní pazdernou až po jákrhaus (k myslivně)	12 jiter 691 sáh čt.

512	Pastviště k jákrhausu (k myslivně)	870 sáhů čt.
513	Les u Náchodce, příleží vrchnostenskému lesu	17 jiter 1470 sáhů čt.
514	Pastviště na Poklekově v příkré vejmolovité stráni	6 jiter 54 sáhů čt.
515	Kousek role na Poklekově vedle potoku	475 sáhů čt.

Roku 1788 se provdala **Kateřina**, dcera Justiny Hejnové a sestra Martina Hejny, za **Bartoloměje Jansu**, jenž měl v Havlovicích kovárnu čp. 75. V matrice oddavek je o tom zápis:

„Anno 1788 dne 28. October (října) oddáni:

Ženich Bartoloměj, syn Bartoloměje Jansy, sedláka ze Svatoňovic, katolík, 27 let, svobodný, a nevěsta: Kateřina, dcera po neb. Martinovi Hejnovi, sedláku z Havlovic, katolička, 24 let, svobodná. Svědci: Jakub Souček, rychtář z Havlovic a Šimon Nývlt, sedlák ze Svatoňovic“. Oddával je František Boskovský, farář. Manželé Jansovi měli dvě děti: Martina a Terezii. Kateřina Jansová po osmi letech manželství ovdověla, ale 26. listopadu 1796 se vdala podruhé za **Josefa**, syna Františka **Kastnera**, 32letého paprskáře z Tance, vesnice hrabství Kladského. – Chlapec Martin Jansa se utopil 18. května 1797 v řece Úpě.

Justina, vdova po Martinu Hejnovi III., zemřela 29. ledna 1789 ve věku 67 (62) let na spuchlinu. Pohřbil ji František Kopecký, kaplan. – Na její pohřeb přišli rodiče Martinovy ženy Kateřiny, Jiří Ther s manželkou a s nimi slíčná dcera Gertruda, tehdy 17letá (15letá – AK). Dívka se zalíbila Josefovi, synu Antonína Regnera, mlynáře v Havlovicích, a po roce mladí lidé se vzali (sňatek dle matriky pěkovské, str. 5, byl 13.2.1792 – AK). Tak obě sestry Kateřina a Gertruda našly v Havlovicích v blízkém sousedství svůj nový domov.

Gertruda Therova se narodila 4.1.1774, podle zápisu ve farní matrice náchodské, pag. 424, str. 215: *„1774 Januario 4. Bap. Xtianus Horak Par. Infans Getrudis Parentes Georgius Ther Rusticus Anna Maria uxor. Patrini Anna Stephani Waczek Rustici Piekoviensis uxor, Wenceslaus Fendrich Sutor Policensis.“* – AK

Zde nacházíme rozpor. V. Schreiber uvádí, že Gertruda je sestrou Kateřiny Therovy, ale zatímco Gertrudiny rodiče jsou Jiří a Anna Maria Therovi, Kateřina měla rodiče Jana a Kateřinu viz str. 67. - AK

– Rod Regnerů se udržel v havlovickém mlýně od roku 1747 až do roku 1836. Po mlynáři Václavu Regnerovi následoval roku 1750 Antonín Regner, roku 1780 František Regner, roku 1792 Josef Regner a roku 1825 Augustin Regner. – Mlynář Josef Regner obnovil u mlýna kamennou statui sv. Jana Nep., kterou dal roku 1735 postavit Josef Ludr.

Martin Hejna po smrti své matky se pustil do stavby nového obytného stavení, ježto dosavadní dům byl asi tuze špatný. Kdy toto staré obydlí bylo postaveno není pamětí, dle všeho je postavili ještě Mertové, někdy před rokem 1649 z hrubých a neotesaných trámů, ale důkladně, jak tehdy bylo zvykem. Ve dvoře statku dala sobě zříditi roku 1700 Kateřina Hejnová I. výměničnou chaloupku, chlívek a pazderničku, a opodál při polní cestě roku 1708 postavil Martin Hejna II. novou stodolu.

O zaniklém domě a jeho poloze poněkud nás poučuje P. Josef Myslimír Ludvík, někdejší farář a kronikář na Bohušíně, jenž roku 1848 ve svých zápiskách poznamenal, že původní *„dům dřevěný o jednom poschodí, nahoře s malovanými světnicemi, stál blíž k řece a k mostu. Při něm byla pekárna a kovárna.“* Kovárna stála hned pod mlynářovou stodolou, kde se pak říkalo *„Na kovárni.“* O výměničné chalupě, ani o stodole Ludvík se nezmiňuje, asi proto, že roku 1848 ještě nezanikly, jako zašla pekárna i kovárna. – Jisto jest, že při očíslování domů stál starý příbytek čp. 36 v pořadí mezi mlýnem čp. 35 a výměnkem čp. 37 až do roku 1791, kdy jeho popisné číslo 36 bylo převedeno na nový dům.

V průčelí statku čp. 36 je na lomenici starobylý nápis:

**„S NAKLADEM I-S KA JOZEFI A MARTINA HEJNY
LETA PANIE 1791 TATO LOMENICE WYZWIZENA GEST.
KDO W TOM DOMU BUDE PRZEBEYWATI
PANBUCH MU RACZ POZEHNATI.
TOHO CZASU BILO KOREC ZITA ZA 8 fr A PSEENICE
ZA 9 fr, KROPI 10 fr 1K.“**

Na počátku nejasný nápis dlužno vyložit asi tak, že dům postaven nákladem manželů Kateřiny Josefy a Martina Hejnových. Obytná část domu čp. 36 je roubená, ostatní zděná. Pod světnicí statku čp. 36 bývalo staré stavení, zvané ještě roku 1785 výměnek a potom roku 1792 pazderna. Jiná pazderna stála již roku 1785 na pastvišti pod břehem u brodidla, ta však popisného čísla neměla. Z toho je zřejmo, že čp. 37 se mohlo vztahovati pouze na chalupu ve dvoře, jež roku 1869 ustoupiti musila stavbě nového statku čp. 37.

Zde tedy skoro osmdesátiletá stařenka Kateřina Hejnová I. si postavila r. 1701 „obzvláštní světničku ve dvoře, a při ní chlívek a pazderničku“. A u mlýna na hrubém čili velkém stavení v patře si vymínila světničku s komorou pro bezpečnější přichránění a opatření svých věcí. To spíše pro svou neprovdanou dceru Alžbětu, než pro sebe, ale jak jsme poznali, této pohody neužila jedna ani druhá. Za dvě léta se odebrala matka na věčný odpočinek a dcerka se potom vdala a odstěhovala se.

Chalupa zůstala... A nad ní roku 1791 Martin Hejna stavěl z kamene nový statek, když hrubé stavení u kříže docela zchátralo. Původní roubené stavení stálo na vlhkém místě u řeky a trpělo zvláště jarními povodněmi, proto se Martin Hejna rozhodl postavit nový dům na lepším místě, ve vyšší poloze a z kamene.

Martin Hejna při nové stavbě pamatoval i na ladný celek: nad vchodem, uprostřed v podkroví, dal zřídit roubenou světničku s pavlačí, se dvěma postranními sloupky a rázovitým štítem. Nástavba podnes svědčí o vkusu a dovednosti tehdejšího mistra tesaře. Pro památku budoucím, kdo a kdy dům postavil, vyryta do klenáku nad hlavními dveřmi značka:

**MA HE
1791**

U nového stavení si Martin Hejna vykopal a vyzdil novou studnu, kde je v kameni vytesán letopočet 1794.

Někdy před rokem 1792 se přistěhoval do Havlovic Hejnův švagr Jiřík Ther z Pěkova a vypomáhal v hospodářství u Martina Hejny. Roku 1792 Jiřík Ther se oženil s Kateřinou, dcerou Davida Střihavky, sedláka a rychtáře ze Lhoty pod Kostelcem čp. 1. Martin Hejna nemaje dětí, odprodal třetinu svých pozemků mladým manželům Therovým a k bydlení jim postoupil pazdernu čp. 37, kde dříve po několik let zůstával Josef Hejna, starší bratr Martinův. **Ther kromě zemědělství provozoval ještě tkalcovství - VŽ**

Knihovní zápis nás o tom poučuje:

Domu N^o 37.

Jiřík Thera

Leta Páně 1792 dne 3ho listopadu smluvil a koupil třetí díl živnosti s povolením slavného vrchnoříditeleského ouřadu od Martina Hejny N^o 37 pro sebe a své potomky dědičně za 450 zlatých ren (patrně míněny zlaté rýnské – JV).

Zavdal při vyhotovení zápisu 300 fr a ty samé prodávajícimu patřejí, zůstává na leta 150 fr, které prodávajícimu každoročně po 15 fr až do vypadnutí té samé sumy vypláceti musí.

Při témž třetím díle živnosti vynachází se gruntů:

<i>pole</i>	18 jiter 398 čtver. sáhů
<i>luk a pastvišťat</i>	14 jiter 245 čtver. sáhů
<i>lesa</i>	5 jiter 1557 čtver. sáhů
<i>v summě</i>	38 jiter 600 čtver. sáhů

Z kterýchžto gruntů celoročně k vybejvání přijde:

kontribuce s rozličným vydáním	fr kr
<i>ouroka svato-Jirského</i>	46 ½ kr
<i>ouroka svato-Havelského</i>	1 fr 11 ½ kr
<i>volčí pastvy</i>	10 kr
<i>z přádla</i>	10 kr
<i>roboty jezdecí s párem</i>	52 dní
<i>roboty pěší</i>	9 dní
<i>ouročního ovsa</i>	1 str. 3 čtvrt. 2 mírky
<i>desátku duchovnímu žita</i>	1 věř. 1 čtvrt. 1 mírka
<i>desátku duchovnímu ovsa</i>	1 věř. 1 čtvrt. 1 mírka

Přenecháno: Stůl 1, kamnovec železný 1, vidle k prsku 1, vůz se vším příslušenstvím, 1 hak, 1 brány s hřebíky, krávy 2, ovec 5, slepice 4, kohout 1, cepy 2, na ozim vysetého žita po 8 korcích; k jarnímu setí ovsa 13 korců, rezné slámy 8 mandel, ovesné 8 mandel a sena 7 centnýřů.

Vejměnek: Poněvadž Martin Hejna má při témž gruntě starého vejměníka, tak toliko kupující dle zápisu prodávajícího Martina Hejny třetí díl vejměnků povinen dávatí bude až do smrti téhož.

Paměť: Cís. král. contribuce, magazin, furování a domácí obecní zbirky v třetím díle dle gruntovního prodávajícího Martina Hejny vždy dávatí a vybejvatí musí.

Pobídku, kdyby ta živnost mimo děti kupujícího do prodeje přijíti měla, nejpředněji držitel gruntu sobě zanechává, za což by se smluviti mohli.

Jenž se stalo u práva Havlovského u přítomnosti níže psaných dne a roku svrchu psaného, za rychtáře Jakuba Součka, konšela Jozefa Řezníčka, konšela Jiří Prouzy, konšela Jozef Nývelta.

Prodávající Martin Hejna,
Kupující Jiří Thera.

Tento zápis se ratificiruje. Dáno na vrchním kanceláři v zámku Náchodě d. 10. ho February 1793.

Josef Hoffmann, vrchní a správce

Manželům Therovým se narodily v Havlovicích tyto děti:

Roku 1798 Josef Martin, roku 1800 Anna, roku 1802 Marie.

Dětem při křtu byli kmotry: Martin Hejna a Gertruda, manželka Josefa Regnera, mlynáře v Havlovicích.

Když se manželé Martin a Kateřina Hejnovi přestěhovali do nově postaveného domu, nebylo staré stavení hned zbořeno, nýbrž pronajato nájemníkům, nejspíše tkalcům. Narodila se jim tu tři děcka:

„A. 1794 16. Martius, pokřtěna z Havlovic N^o 36: Gertruda. Otec Jan Středa, podruh, matka Františka, dcera Jana Rouska z Horní Radechové. Kmotra Kateřina, manželka Martina Hejny, sedláka z Havlovic a Jiří Tomek, sedlák z Roketníka.“

„A. 1794 16. Martius, pokřtěn z Havlovic N^o 36: Josef. Otec Josef Matěna, podruh, matka Marie, dcera Mikuláše Možiše. Kmotři: Michal Semerák, přástevník a Kateřina, manželka Josefa Semeráka, oba ze Mstětína.“

„A. 1795 28. Juni, pokřtěna z Havlovic N^o 36: Marie. Otec Ondřej Dornar, podruh, matka Alžběta, dcera po Karlu Možiši, chalupníku z Havlovic. Kmotři: Kateřina, manželka Martina Hejny, sedláka, a Bartoloměj Jansa, kovář z Havlovic.“

Pozemky Martina Hejny ležely mezi panskými lesy a zvěř působila na nich škody. Martin Hejna se dožadoval náhrady, načež vrchnost přistoupila na dohodu, zprostředkovanou krajským úřadem v Hradci Králové, v tomto znění:

„Dnešního dne, tj. 8. měsíce října 1795, skrze zprostředkování slavného královského krajského ouřadu, mezi ouřadem panství Náchoda z jedné a Martinem Hejnou z Havlovic ze strany druhé, následující dobrovolné a nezrušitelné porovnání se stalo o vynahrazení škody, která se Martinovi Hejnovi na jeho živnosti skrze zvěř děje.

Ouřad hospodářský jménem vrchnosti se zavázal vrchnostenský, v gruntech řečeného ležící pod N^o top. 500 zapsaný **násadní rybník**, který 3 jitra 88 sáhů v míře obsahuje, jemu Hejnovi odevzdati, aby tak dlouho, jak dlouho stav zvěře rozmnožen nebude, Hejna s užitkem z téhož rybníka, jakožto náhradou jemu od zvěře činěných škod, spokojen býti má.

Kdyby ale nynější stav zvěře rozmnožen býti měl, na týž pád ouřad hospodářský jménem vrchnosti se zavazuje, tu od Hejny skrze zvěř dokázanou vejnostnější škodu, kromě těch z rybníka táhnoucích užitků, ještě obzvláště vynahraditi, mimo čehož se Hejnovi povoluje, zvěř z jeho půd, však ale s vlastními psi, zaháněti.

S čímž obě strany spokojeny jsou, a tento dvojmo psaný instrument, od kterých jeden exemplář ouřadu hospodářskému, jeden ale Martinovi Hejnovi doručeny jest, i s dožádanými svědky podepsali.

Jenž se stalo v Náchodě, dne 8. října v roku 1795.

Jakub Souček, rychtář.
Josef Řezníček, toho svědek.

Josef Hofmann, Oberamtmann.
Martin Hegna, držitel toho gruntu.

Kreisamt Königgrätz, den 14. Dezember 1795

Von Höpflinger, Kreishauptmann.“

Po smrti kováře Jansy Martin Hejna zabezpečil, jakožto bratr vdovy Kateřiny a strýc pozůstalých dvou sirotek, dědictví jejich tímto prohlášením:

„Reální rukojemství Martina Hejny z obce Havlovic za příčinou pádu ohně kovárny, za chalupu po Bartoloměji Jansovi.

Já níže podepsaný známou činím vůbec, obzvláště pak tu, kde toho potřeba ukazovati bude, že, jakož tak můj švagr, havlovský kovář Bartoloměj Jansa, bez kšaftu jest zemřel, po něm jedna kovárna zůstala, která pod pádem ohně pozůstává, po kterémžto Bartoloměji Jansovi zůstaly dvě děti, a to syn Martin Jansa 5 let starý a dcera Terezie, teprve ¼ léta stará, z toho následuje, že by ona chalupa, při kteréžto kovárna se vynachází, zkrze pád ohně k veřejnému prodeji přijíti musela. Pokavadž ale ona vdova, jakožto moje vlastní sestra jest, která nemaje kam by se se svými dětmi uchránila, ta samá na mým statku má ještě svou otcovskou pretenci, a svým časem, až aktivní dluhy po manželce jejím budou vyupomínány a sirotčí kasa vyrovnána, ona takovou chalupu s tou kovárnou na sebe zápisně potáhne a pretenci, která pozůstalým dětem patřiti bude, do sirotčí kasy řádně složí, tak také já nížepsaný za ten pád ohně té kovárny a chalupy při nadpravené obci Havlovcích ručím, že kdyby taková kovárna – chalupa shořeti měla, já takovou poznovu vystavím.

Aby nic však méně oni sirotci Bartoloměje Jansy se svým dědictvím otcovským více pojištění byli, tak já za tou příčinou za pravou reální a speciální hypoteku, dle král. pr. měst. g 51 a král.

declarationnovely F.f.n.par.2, dávám a zadávám svou při obci Havlovicích živnost s polmi, lukami a lesy pod N^o 36 tak, že mě v tom žádné pravené dobrodiní, aniž jakákoliv vymyšlená býti mohoucí vejminka hájiti a brániti nemá, v poníženosti žádaje, aby tato kauce i bez přítomnosti mé do vrchnostenských knih vložena a vtělena byla.

Ku potvrzení toho jsem se podepsal a dvou hodnověrných svědků k podpisu dožádal.

Jenž se stalo v Havlovicích, dne 22. Juny 1796.

Mikuláš Vlach, svědek.

Venc Klugar, svědek.

Martin Hejna.

Josef Hofmann, vrchní.“

Jakou pretenci Kateřina Jansová měla dostati z domova, určitě nevíme, podobá se však, že jistou část jí vyplatil bratr její Martin Hejna ještě za života Bartoloměje Jansy a zbývající částku roku 1799, kdy měla druhého manžela, paprskáře Josefa Kastnera z Kladska. Tehdy si totiž Martin Hejna vypůjčil peníze, zavtělené na jeho živnosti, a to 1. ledna 1796 od záduší kostela Rtyňského 100 zlatých rýnských a 1. ledna 1799 od záduší kostela sv. Jakuba v Úpici 90 zlatých rýnských.

Podnikavý duch Martina Hejny nebyl ukojen skončením stavby svého domu. Přemýšlel dále, jak by nového stavení zdárně využil a při tom dosáhl i polehčení roboty. Uvědomil si, že ves Havlovice vzrostla, a že docela dobře by tu mohla prospívati vedle hospody rychtáře Součka na Popluži i druhá hospoda v jeho domě. Do mlýna a na pilu každého dne někdo přijížděl, do vsi přicházeli lenaři a přezáci, konečně i v místě bylo dost lidí všeho druhu: sedláci, chalupníci, tkalci, předláci, drvaři, hajní a jiní.

Vzdor všem svízelm a utrpením osmnáctého století v Havlovicích se rozmáhal stavební ruch a také obyvatel přibývalo. Roku 1714 bylo v Havlovicích toliko 40 domů a 250 obyvatel, roku 1738 stoupl počet domů na 52 a obyvatel na 300, dále roku 1776 napočítáno 72 domů a 387 obyvatel, do roku 1794 vzrostl stav ten na 93 domy a 523 obyvatel a roku 1801 docíleno již 101 číslo domů a 606 duší.

Roku 1797 domohl se Martin Hejna **povolení hospody** ve svém domě a oprávnění to si dal zapsati do gruntovní knihy. Zápis podává nejen příklad, jak vrchnost hostinské živnosti udělovala, ale i další ukázkou těžkopádného slohu českého jazyka, jenž působením německého úřednictva stále upadal.

„Já níže podepsaný známo činím vůbec, obzvláště pak tu, kde toho potřeba ukazovati bude, že, jakož tak mně od slav. vrchnostenského ouřadu panství Náchoda pivní a kořalní šenk k mému statku při obci Havlovicích pod N^o cens. 36 dobrovolně udělený jest, tak také že takový k témuž statku dědičně pro mě a budoucí posesory (budoucí držitelé statku – JV) přijímám a v přítomném pivním a kořalečném šenku pro sebe a své budoucí nástupní hospodáře řád zachovati slibuji:

1. Vrchnostenské pivo jediné a samotné z Oupického pivovaru bráti, takové v dobré podstatě a bytnosti na cimentirovanou (přesnou, spravedlivou – JV) míru šenkovati. Kdyby ode mne aneb od mých budoucích nějaké cizozemské pivo do statku přiveženo bylo, podrobuju se, aby celním právem confiscirováno bylo, jakož i také

2. přijímám ono právo piva šenku, abych jako jiní šenkýři pro lepší dobré milostivé vrchnosti mohl muziky v patřicím čase, které proti zemským generáliím nečelej, držeti, jako i taky, kdybych od nějakého ženicha požádán byl, svatbu do mého domu přijmouti, však nechci ony ženichy, aby ke mně se svatbou šli, ničím naváděti, ale jednomu každému ženichu bude svobodno státi, buď k rychtáři aneb ke mně svou svatební veselost sobě vyvoliti, a tak dále

3. slibuju každému měsíčně mimo jednoho sudu, který by se mně čekal, pivo mně svěřené zaplatit chtíti, a že ty za pivo svěřené peníze řádně odvedené budou, svým při obci Havlovické majícím statkem ručím.

4. Co se dotýče obdarování vrchnostenského za provozování šenku, jakož i také za přivázení, jak od vyšenkování jednoho každého sudu po 20 krejcarech a od přivezení podobně každého sudu po 30 kr, od strany slavného ouřadu se chce, s tím úplně spokojený jsem, naproti tomu za

5. jako jiní šenkýři z kořalky z jednoho sudu sebe zavazují po 21 kr do vrchnostenského důchodu všeho užitku platiti anebo kdyby placení všeho užitku přestalo, zase kořalku jako jiní šenkýři stav bývalého obyčeje na žejdlíky bráti z panské vinopalny, však naproti tomu sobě vyhrazují od kohokoliv kořalku sobě vzíti moci.

6. Můj statek selský u mlejna jest a vzdálený na tenkrát od rychtáře. Kdyby se přitrefilo, že by nějaké různice povstaly, které bych já jako domácí hospodář vyrovnati stavu nebyl a rychtáře potřeboval, tak tuto poníženě žádám, aby včas nastalosti potřeby pro právo havlovické poslati a takové zbužníky, kteří by se domácně vypokojiti nechtěli, tomuž právu odevzdati (mohl).

7. A pokavadž obec Havlovská při žádné silnici není, kdyby se přitrefiti mělo, že by svým časem a rychtářem se změna státi měla, a že by rychtář nový blíž mého statku ustanovený byl, aby tehdy šenkem piva a kořalky jeden druhému skrze blízkost škodu dělati nemusel, tak níže psaný s ponížeností žádá, aby rychtáři a jemu šenk povolený nebyl.

Ku potvrzení toho jsem podepsati nechal dvou hodnověrných svědkův a k spolupodpisu požádal s tou poníženou žádostí, aby tento list od slavného vrchnostenského ouřadu stvrzen a do knih vrchnostenských obce Havlovické i bez přítomnosti mé k mému zápisu vtělen byl.

Jenž se stalo na zámku Náchodském dne 19. Aprile 1797.

Antonín Strof, svědek

Jan Lelek, svědek

Martin Hegna

Přítomný list neb obdarování práva šenku se stvrzuje ve všech předstojících šesti punktech a v sedmém posledním punktu změna se činí, že pohodlnost lidův, jakožto u jedné větší obci dvě hospody potřebné se vidějí, a tak s vyražením sedmého punktu ten list a zápis Martina Hejny do gruntovní Havlovské knihy vložit se povoluje.

Od Vrchního a právního ouřadu panství Náchoda, dne 19. Aprilis 1797

Jozef Hofmann, vrchní

Carolus Zitta, justiciar“

K tomu třeba poznamenati, že pivní a kořaleční šenk byl spojen vždy s činností rychtáře nebo s vlastnictvím svobodného statku. Rychtáři a jiní vesničtí šenkýři nekonali robot, ale při reluici čili přeměně roboty na plat roku 1792 byli povinni za robotu platit, pročež se jim zase na místě bývalé robotní úlevy vyměřil roku 1796 plat za jejich služby. V Havlovicích rychtář dostával potom ročního platu 36 zlatých.

Od roku 1777 až do roku 1809 byl v Havlovicích rychtářem Jakub Souček z Popluže. Souček znal číst a psát a na svou dobu byl sedlák a rychtář vynikající. Za jeho doby působili jako konšelé Josef Řezníček a Štěpán Řezníček. Potom se vystřídali tito rychtáři: Martin Hejna (v letech 1807 – 1809), Josef Řezníček (1809 – 1811), Jan Hejna (1812 – 1821), opět Martin Hejna (1821 – 1823), znova Jan Hejna (1824 – 1828), František Král (1835) a Štěpán Řezníček (1836 – 1849).

Roku 1797 se stavěla v Havlovicích škola. Roku 1798 se rozdělil Řezníčkův statek na Podhradí čp. 29 na dvě usedlosti čp. 29 a čp. 27.

Za života Martina Hejny IV. nastaly změny vrchnosti na panství náchodském. Rod Piccolomini, jenž vladařil na Náchodě od roku 1634, vymřel roku 1783. Poslední jeho bezdětný potomek byl Josef Parille, kníže Piccolomini. Byl to rod vlášský, který lid poddaný velice utlačoval a svobodu jeho na nejmenší míru omezoval. Po jeho vymření Náchod se dostal po dlouho trvajícím sporu r. 1786 hraběcí rodině Desfourů, jež jej prodala roku 1792 Petrovi, vévodovi Kuronskému a Zaháňskému za cenu

1.222.000 zlatých. Po smrti vévody r. 1800 vladařila zde dcera jeho Kateřina, vévodkyně Zaháňská, až do r. 1839.

Zákonem o výkupu z roboty, vydaným 1. září 1798, ponecháno dobré vůli vrchnosti, chtějí-li se dohodnouti s poddanými o zmírnění neb odstranění roboty.

Petr vévoda Kuronský svým poddaným značně ulevil, proměnil roku 1799 robotu v levný plat. Za základ výpočtu náhradního platu za robotu vzata kontribuce tak, že potažníci přijali na jeden zl. kontribuce plat 1 zl 40 kr místo roboty, chalupníci za 13 dní ruční roboty 2 zl 10 kr, podruzi za 13 dní ruční roboty 1 zl 44 kr. - Roboty v Havlovicích proměněné na peníze činily 756 zl a 48 kr.

Martinovi Hejnovi odpadla tíživá roboty a platil za ni jen peněžitou náhradou. Pokojný život rušila však jiná stráž, ježto v letech 1792 – 1813 zmítaly Evropou Napoleonské války.

Nyní se vrátíme k tomu, jak se vyvíjel stav po rozdělení původního statku čp. 36 a čp. 37.

Martin Hejna od manželů Jiřího a Kateřiny Therových z odděleného dílu usedlosti čp. 37 na dluh nic nedostal, ač tu Therovi již deset let hospodařili, a tak dle vzájemné dohody byl díl Therův zase vrácen Hejnovi tímto zápisem:

„P. 13. August 1803.

Slavné místní právo panství Náchoda!

Martin Hejna z Havlovic (žádá) o vtělení přítomného spisu, mocí kterého Jiří Ther tu jemu přináležející třetidílní živnost pod N^o 37 v ceně per 450 fr odstoupil.

Mezi Jiříkem Therou jakožto odstupujícím z jedné a Martinem Hejnou nastupujícím z strany druhé, oběma z obce Havlovic, stalo se u tamního práva obce následující shodnutí:

1. Martin Hejna, držitel jedné celé sedlské živnosti pod N^o36 spolu jak kniha gruntovní N. 22 list 175 dosvědčuje, oné bejvalé vejměničné chalup pod N^o Cons. 37 upustil sice v roce 1792 dne 3. listopadu dle výkazu té samé knihy v listu 181 nadřečenému Jiříkovi Therovi z nadpravené živnosti své třetí díl, který dohromady tehdy v 38 jitrách 600 čtver. sáh. gruntů zůstával, toliko ohledně přátelstva v jedné nízké ceně 450 fr, na kterou však tržní cenu, až nad pravený v listu 181 vtělený spis, skutečnou zaplacenost té samé potvrzovati chce, jemu Martinovi Hejnovi nic neodvedl. Poněvadž pak

2. tehdaž mezi těmi kontrahujícími osobami zvlášť uzavřeno bylo, že on Jiřík Ther, jak brzy on sobě nějakou živnost zaopatřiti moci bude, zavázán býti má to samé v 38 jitrách 600 čtver. sáh. pozůstávající třetidílní hospodářství Martinovi Hejnovi, neb k statku, od kterého pošlo, zase v té samé ceně, jak jemu to samé ustoupeno bylo, nazpátek odevzdati:

Tak vyplňuje

3. Jiřík Thera svůj závdavek, v který on prve byl vešel a odstupuje ten třetí díl hospodářství, jak jemu ten samý podle knihy gruntovní N^o 22 Fol 181 do držení jenom na čas odevzdán byl, pravenému Martinovi Hejnovi k vlastenství a svobodnému vládnutí, s tím však ještě dalším vyjádřením, že on za tu samou třetidílnou živnost, ponědadž sám nic za ni nedal, od Martina Hejny nic požadovati nechce.

A poněvadž Jiřík Thera

4. od Martina Hejny jménem přídavek 1 stůl, 1 železný kamnovec, 1 vidle k prsku, vůz se vším příslušenstvím, 1 hak, 1 brány s hřebíky, 2 krávy, 5 ovec, 4 slepice, 1 kohouta, 2 cepy, na ozim vysetého žita po 88 korcích, k setí ovsa 13 korců, rezné slámy 8 mandel, ovesné 8 mandel a sena 7 centnýřů obdržel, tak také to vše on jemu nastupujícímu zpátečně vrátí.

5. Z tohoto třetího dílu živnosti bude kupující respec. nastupující následující povinnosti každoročně vybejvati. Zemské a jiné cí. král. daně dle repartice, za urbarní povinnost do vrchnostenského důchodu 24 fr 58 ¼ kr, ouroka sv. Jirského a Havelského 1 fr 58 kr, volčí pastvy 10 kr, z přádla 10 kr, ouročního ovsa 1 str. 3 čtvr. 2 mírky, desátku duchovnímu žita 1 věr. 1 čtvr. 1 m a podobně tolik ovsa.

Ku potvrzení toho sebe potrefující strany s dvěma k tomu schválně dožádanými svědkami vlastnoručně podepsali a žádají, by přítomný spis k vrchnostenskému právu přijatý, stvrzený a v patřící místo vtělený byl.

Stalo se v Havlovicích 8. srpna 1803.

*Jakub Souček, rychtář
Jan Hejna, koňšel
Jozef Řezníček, koňšel
Jozef Král, koňšel*

*Jozef Thera prodávající
Martin Hejna, kupující,
neumíce psáti mě Jakuba Součka
k podpisu dožádal a sám tři křížky
udělal + + +*

Ku právu se přijímá, stvrzuje a vtěliti povoluje.

Od právního ouřadu panství Náchoda dne 16. srpna 1803.

A. Caspar.“

Rok 1804 byl velmi neúrodný. Lid zdejší pekl chléb z otrub a podkolní mouky, jedl řípu, na mnoha místech i lebedu, kořeny všelikých rostlin, hlavičky jetelové, vršky hrachu a jiné podobné nezdravé potraviny. Roku 1805 následovala veliká drahota: korec pšenice stál v červenci 30 zl 20 kr, ječmena 25 zl 40 kr, žita 30 zl 10 kr, ovsy 13 zl, jahel 40 zl, hrách a čočku nebylo ani viděti. Drahota a nedostatek způsobily hlad, roku 1806 dokonce horkou nemoc, kterou sešlo množství lidu právě v letech nejlepších. Aby chudina alespoň byla poněkud nasycena, po všech farách se vařila polévka z masa, kostí, zelin, rýže a podobně.

Po odstoupení Jakuba Součka ze služby rychtářské ustanoven roku 1807 novým rychtářem Martin Hejna, ač neuměl čísti a psáti. Martin Hejna zůstal ve svém mládí bez všeho cvičení školního z té příčiny, že tehdy otec jeho zemřel a matka o školní učení nedbala.

Havlovice náležely původně ke škole do Úpice, kam i školní plat a desátek odváděly, a to 1 korec, 1 věrtel, 2 mírky žita ročně. Před rokem 1775 vyučoval havlovické dítky psaní, čtení a počítání privátně kolář Adam Koliska (známý rebel ze selského povstání r. 1775) ve svém příbytku čp. 42. (Po povstání, jak již vpředu uvedeno, byl potrestán desetiletou nucenou prací. Po odpykání trestu se opět vrátil do Havlovic, kde roku 1806 zemřel ve věku 70 let.) Od roku 1788 do roku 1807 vyučoval děti v obecním příbytku čp. 30 Jan Hrodek, soused a punčochář z Úpice, za něhož nově vystaveno r. 1797 školní obydlí (čp. 30). Jan Hrodek dle vlastního vyznání vyučoval ke škole schopné dítky jen nejpotřebnějším předmětům, jako čtení, psaní a počítání, toliko do vůle sousedstva až do 23. prosince 1806, kdy se odstěhoval do Úpice a převzal po svém otci příbytek čp. 149 s obchodem. Po odchodu Jana Hrodka do Úpice ustanoven prvním řádným učitelem v Havlovicích Jan Hoffman, jenž dne 1. ledna 1807 své místo nastoupil a potom až do 9. října 1823 havlovické školní dítky vyučoval, načež se odebral do školy v Horní Radechové.

Učitel Jan Hoffman nebydlel ve škole, nýbrž ve statku u Martina Hejny a konal tu obecní písemné práce za rychtáře. Jeho manželka Veronika byla dcera Jana Kaufmana, sedláka z Petrovic čp. 7, panství Polického. Dle 18. června 1809 narodil se mladým manželům Hoffmanovým synek Jan a při jeho křtu byli kmotry: Martin Hejna a mlynářka Gertruda Regnerová. Z denního styku rychtáře Hejny s učitelem Hoffmanem vyplynul Hejnův dobrý úmysl, jenž se proměnil i v záslužný skutek. Roku 1810 založil Martin Hejna školní fundaci 1.000 zl.r., z níž měl dostávat učitel každoročně 17 zl.r. a 39 kr úroku. Jistinu i první úrok složil Martin Hejna 7. listopadu 1810 u vrchnostenského úřadu v Náchodě, jako patronátu školním.

Napsali jsme již, že roku 1810 Martin Hejna založil **školní nadaci** k přilepšení na živobytí učitele v Havlovicích. K tomu připojujeme doslovné znění nadační listiny:

„Já níže psaný Martin Hejna, sedlák v Havlovicích N^o. Cons. 36, panství Náchodského, vlastní zkušeností jsa přesvědčen, že každý člověk nešťastný a politování hoden jest, jenž v dětinském svém

věku řádného školního vyučování zbaven byl, sám teď až podnes vlastních dětí nemaje, abych alespoň dětem mých milých sousedův obce Havlovické k neštěstí tomu cestu zamezil, umínil jsem sobě po dobrém rozvážení pro lepší vychování jednoho řádného učitele v obci naší věčnou fundaci při chrámu Páně farním Oupickém sv. Jakuba Apoštola zříditi, jakož i skutečně k tomu cíli a konci dnes u přítomnosti mého duchovního správce, pana P. Waltera Záhorského a Viktorina Kejzlara, ten čas zádušního početvedoucího jeden tisíc sedmdesát zlatých ren. do kasy zádušní Oupické sv. Jakuba s tím oumyslem a poníženou žádostí jsem položil, aby tento fundační kapitál u nejvyšších pánův země stavův aneb u slavného Všeobecného školního fondu na interese, však nejináč než 5 procent byl položen, z kterýchžto každoročních ourokův řádnému školnímu učiteli Havlovickému pro lepší vyživení padesát zlatých a ostatních padesátjeden krejcarů chrámu Páně Oupickému vykazují.

Na důkaz toho dva exempláře mého přítomného mým jménem a dvou k tomu dožádaných svědkův, podepsaného nábožného odkazu jsem vyhotovil, z kterých jeden nejvyššímu školyřiditelnému ouřadu v nejhlubší poníženosti podávám a druhý do kasy zádušní chrámu Páně Oupického sv. Jakuba s tou další žádostí kladu, aby můj duchovní pán, P. pastýř, po obdržení dlužního listu na vejš jmenovaný kapitál, podle nejvyššího předpisu řádný instrument na tuto fundaci vyhotovil a slavnému zemskému guberniu k milostivému potvrzení předložil.

Jenž se stalo v domě farním Oupickém dne 18. března roku 1810.

Johannes Niklitschek,
purkmistr Oupický, dožádaný svědek

Martin Hejna
neuměje psáti, mě přítele svého Vincence
Matějku k podpisu dožádal, sám ale tři kříže
udělal: +++

Maxmilian Niklitschek,
repres. Měst. Oupice,
dožádaný svědek.“

Roku 1808 zřizována na panství náchodském zeměbrana. V Úpici byla zeměbranecká stanice, jejíž ustavení svěřeno lesnímu kontrolorovi Košťalovskému a městské radě. Každou neděli a ve svátek se konalo cvičení ve střelbě do terče. Na execírku docházelo do Úpice 77 zeměbraneckých mužů, mezi nimi třináct z Havlovic.

Napoleonské války nejen že způsobily rakouské říši těžké porážky vojenské, ale přivedly ji také k hmotnému úpadku. Již roku 1811 prohlášen státní bankrot, který nadělal z lidí žebráků, neboť hodnota peněz snížena na pětinu. Od 15. března 1811 se počítalo ve vídeňském čísle. Důsledky státního finančního úpadku byly dalekosáhlé; vidíme to i na poškození havlovické školy: nadace Martina Hejny 1.000 zlatých rýnských klesla na pouhých 294 zlatých vídeňského čísla, čili 117 zlatých 40 k stříbra.

V té době přistavěl Martin Hejna k domu čp. 37 zděnou komoru. V kameni u okna je vyznačen letopočet stavby: Ano 1812.

Roku 1813 postižen byl Martin Hejna těžkou ranou osudu: dne 17. března toho roku zemřela ve věku 55 let jeho manželka Kateřina, s níž téměř 33 let spokojeně žil. Zaopatřil a pohřbil ji děkan Walter Záhorský. Zesnulá dlouho postonávala na souchotiny, ale nejvíce ji rmoutilo, že neměla živých dětí, jako její sestra mlynářka Regnerová, jejíž druhorozený syn Josef studoval roku 1813 v Praze a připravoval se na dráhu kněze.

P. Josef Regner, syn Josefa a Gertrudy Regnerových v Havlovicích se narodil dne 24. února 1794 v havlovickém mlýně čp. 35 a byl druhého dne pokřtěn od kaplana Františka Kopeckého ve farním chrámu svatého Jakuba v Úpici. Kmotry byli Josef Nyklíček, jirchář v Úpici a Martin Hejna, sedlák v Havlovicích.

Skalický učitel Josef Kolisko vystihuje povahu mladého bohoslovce Josefa Regnera těmito slovy:

„Prázdniny trávil mimo několika návštěv svých vyvolených kolegů a pohoří Krkonošského vždy ve svém rodišti, oddávaje se svým zamilovaným předmětům, totiž zkoumání přírody a umění hospodářskému, k čemuž zvláštní příležitost na rozsáhlém dvorci svého strýce (Martina Hejny) v Havlovicích měl. An jeho chování již co žáka a studenta vždy jen příkladné bylo, jeviv pravou lásku k Bohu, rodičům, k svým bratrům a sestrám, vůbec každému se srdečně zachovav, byl také vůbec ctěn a milován. Občané Havlovičtí se vždy těšili na prázdniny; nebo tu přicházel student Regner, který je nejen přívětivě pozdravoval, ale když pokdy měli, o hospodářství, s poukazováním na požehnání Boží, vždy trefně poučoval.“

Martin Hejna byl už 60 let stár, když ztratil svou manželku Kateřinu. Jeho podnikavost ochabla, ale bylo třeba uvažovati o dalším životě. Poznal, že sám bez ženy nemůže na statku hospodařit, ale shánět sobě nevěstu někde v okolí nechtěl. Zatím mu domácnost vedla dvacetiletá Marketa, dcera Františka Klemta z Pěkova. Po roce vdovství dal se s ní Martin Hejna v úpickém chrámu Páně oddati:

*„Anno 1814. 27. Jannuarii. (ledna). Z Havlovic N^o36 oddáni: Ženich **Martin Hejna**, sedlák z Havlovic, katolík, 60 let, vdovec a nevěsta **Marketa**, dcera France **Klemty**, chalupníka z Pěkova N^o10, katolička, 20 let, svobodná. Svědci: Jan Hejna, rychtář a Franc Král, sedlák, oba z Havlovic. Oddával P. Vincenc Matějka, kooperator.“* [Margareta Susana Klemtova se narodila 12. srpna 1789 rodičům Františkovi a Zuzaně Klemtovým, čili nevěsta byla 24letá - AK](#)

Dne 15. července 1817 zrušena vídeňská měna a zaměněna měnou rakouskou. Zavedena byla tak zvaná konvenční mince, jejíž značka jest OM. Při výměně za šajny se platily 2 zl 30 kr za 1 zl konvenční mince. Tato nová měna zůstala v platnosti až do roku 1858, kdy byla zaměněna novou měnou s označením „*rakouské číslo*“.

Rok 1817 byl velmi mokrý a žně špatné. Proti tomu rok 1818 byl velice suchý a nastal nedostatek vody v domácnostech i řekách. Také rok 1819 byl velmi suchý jako předešlý, takže nedostatek vody z minulého roku se ještě zvýšil. Mnohde se nemohlo ani mletí. Roku 1820 byla tuhá zima s mimořádným množstvím sněhu. Ten rok zálnudná dobytčí nemoc slintavka a kulhavka byla nevídaným hostem selských usedlostí.

Dne 24. srpna r. 1817 byl Josef Regner v Hradci Králové vysvěcen na kněze a dne 24. prosince téhož roku nastoupil jako kaplan v Náchodě. Tam pod dozorem Regnerovým osázena r. 1820 holá stráň pod zámkem křovím, stromky a květinami a položen tak základ k nynějším sadům. Z té doby zůstala také v Havlovicích památka jeho ušlechtilého snažení. Jeho přičiněním vysázeno místo před mlýnem – koupené roku 1728 od Martina Hejny III. – po všech stranách nově na něm založené zahrádky, bezem, jenž každého jara rozkvétal. Letos zjara 1944 – po stopadesáti letech, kdy se tu Josef Regner narodil – nerozkvete: obnažené kořeny zasychaly, na starých snětích se usazoval mech a místa je třeba pro jiný účel. Stoleté keře budou vykopány. Jen několik odnoží pro uchování památky přesazeno vloni na jiné místo.

Martin Hejna byl rozumný hospodář, dobromyslný a zbožný. V letech 1821 – 1823 byl po druhé rychtářem. Někdy za války s Pruskem r. 1778 povolán k vojsku Josef Kolář. Za Napoleonských válek se vrátil domů jako starý invalida. Tehdejší rychtář Jakub Souček dal mu ve svém domě na Popluži zdarma kvartýr. Když potom r. 1812 Jakub Souček zemřel, ujal se Martin Hejna invalidy Koláře a přijal ho k sobě do statku; tu také Kolář ve vysokém věku 80 let zemřel. – Téhož roku 1823 daroval Martin Hejna kostelu v Zálesích velký dřevěný krucifix.

Veliká láce obilí v roce 1823 byla podmíněna mimořádnou úrodou. Toho léta zavedena docházka školní do 12 let se třemi léty opakovacích hodin od sv. Jiří do sv. Havla.

Kromě dvou zemřelých dítek neměl Martin Hejna s první manželkou Kateřinou po třicet let žádných dalších dětí a také s druhou ženou Markétou po deset let byl bezdětný. Až teprve na sklonku života Martina Hejny narodil se potomek, jehož křest je zapsán v úpické matrice takto:

„A. 1824 dne 10. April pokřtěno dítě jménem Martin, otec Martin Hejna, sedlák, Havlovice N^o 36, matka Marketa, dcera po neb. Francovi Klemtovi, chalupníku z Pěkova N^o 10, panství Police. Kmotři: Josef Regner, kaplan Náchodský, Alžběta, manželka po neb. Zachariáši Zárubovi, pekaři z Oupice. Bába Veronika Hejnová z Havlovic. Křtil Vincenc Matějka, farář.“

Byla to jediná a poslední ratolest Martina Hejny, neboť za nedlouho potom zestárlý Martin Hejna skonal, jak v matrice jest zapsáno:

„A. 1825 dne 1. Februar zemřel Martin Hejna, sedlák z Havlovic, N^o 36, stáří 74 leta, věkem sešlý. Zaopatřil P. Čapek, pohřbil administrátor.“ Skutečně byl Martin Hejna 72 leta stár.

Počasí na počátku roku 1825 bylo tak mírné, že 1. ledna přicházeli lidé ještě bosí do kostela a v posledním týdnu se ještě selo obilí. V roce 1825 byla nejnižší cena obilí v desetiletí od r. 1824-1833. 1 korec pšenice byl v kraji za 1 fl 55 kr, žita za 1 fl, ječmene za 45 kr a ovsa za 34 kr.

Uvádíme opis pozůstalostního vypořádání po zemřelém Martinovi Hejnovi:

Od právomocnosti panství Náchoda sepsán byl již dne 4. února 1825 inventář pozůstalosti po Martinu Hejnovi, sedláku v Havlovicích z N.C. 36, který s kšaftem ze dne 31. ledna 1825 zemřel:

Dědici:

- I. Manželka Margareta Heynová, 30 let stará.
- II. Syn Martin Heyna, dne 8ho dubna 1824 narozen.

Majetnost:

Na požadujícínostech:

U skalického kloboučníka Šimka za jemu odprodanou vlnu 27 f 30 k w.w. (zlatých a krejcarů vídeňské měny). U knihaře Kulta v Skalici 6 f, u Jakuba Řezníčka v Havlovicích 20 f.

Na nepohybném jmění:

Jednu sedlskou živnost N.C. 36 v obci Havlovicích, jednu chalupu pod N.C. 37, která na gruntě té živnosti stojí, jedna vejměničná chalupa bez čísla cons. na gruntě.

Na domácím nádobí a nábytku:

2 velké stoly z javorového dřeva v ceně 5 f, 1 velký mandl 5 f, 1 dlouhá stolice s lenochem měká 1 f, 2 dlouhé stolice 30 k, 4 židle z měkého dříví 2 f, 2 velké police pro nádobí 10 f, 1 koutní almárka měká 1 f 30 k, 1 velký obraz 15 k, 8 malých obrazů 2 f 30 k, 1 postel s nebesama z měkého dříví 2 f, 1 kolíbka 1 f, 1 viscí hodiny 1 f, 1 malé zrcátko 20 k, 1 velký obraz 15 kr, 1 velká almara na šaty 10 f, 2 velké truhly pro šaty 7 f, 3 stoly z měkého dříví 3 f, 2 malé almary z měkého dříví, barvené 4 f, 2 dlouhé tabule 3 f, 4 postele z měkého dříví 4 f, 2 příčky postele 30 k, 1 malá truhla modrá, měká, na šaty 1 f, 4 židle z měkého dříví 45 k, 2 velké peřiny a 1 polstář 15 f, 1 police na hlíněné nádoby 4 f.

Hospodářské nářadí:

3 holé vozy kované, staré 30 f, 2 vozy s fasuňkem, kované 80 f, 6 haků s radlicemi 10 f, 1 pluh s radlicej 2 f, 3 páry bran s hřebíkami nabitých 8 f, 2 žebřiny na vůz 1 f, 2 truhlíky na vožení písku 2 f, 2 saně s korbou 5 f, 2 saně šlepy 5 f, 2 trakaře 2 f, 1 kočár dobrý 15 f, 5 velkých řetězů 10 f, 1 velký řetěz dlouhý 5 f, 1 hever 4 f, 2 díže 1 f, 16 ošatek 45 k, 3 lopaty dřevěné na sázení chleba 18 k, 3 másnice 1 f, 2 kádě s železnými obručemi 2 f, 4 sudy pro zelí s železnými obručemi 2 f, 3 štandlíky (vyšší dřevěná nádoba s uchy – k nakládání zelí nebo okurek – AK) 45 k, 6 konví 1 f, 3 škopky s železnými obručemi 1 f 30 k, 1 vidle k prsku 30 k, 1 truhla na obrok, velká 12 k, 1 putna 18 k, 3 kružadla pro kroužení zelí 2 f, 1 malá díž 10 k, 3 velké moučnice 5 f, 4 rámy do oken bez skla 2 f, 1

malá vana 15 k, 2 násypky 12 k, 2 věrtele kované 45 k, 1 čtvrtce kovaná 10 k, 3 žejbrovny (zařízení na čištění obilí – AK) 4 f, 10 drátových sejt 5 f, 4 prázdné tůny 24 k, 14 starých chomoutů koňských 2 f, 5 nových chomoutů s celým příslušenstvím 15 f, 1 řezačka s kosířem 2 f, 3 vidle hnojné 1 f 15 k, 2 kopáče 30 k, 4 motyky chmelné 1 f 20 k, 2 motyky dračky 30 k, 6 hrubých 18 k, 3 staré kosíře 15 k, 1 pýrnice velká 10 k, 1 pýrnice malá 5 k, 1 plachta na vůz 1 f 20 k, 2 pily s obloukami 45 k, 1 pila bez oblouku 20 k, 2 trávni kosy s kosířem 40 k, 10 pytlů pro obilí 2 f 30 k, 1 sekyra kladní 30 k, 2 sekyry ruční 30 k, 2 dřevěné rejče kované 30 k, 2 velké žebříky 30 k, 5 špalků od včel, prázdné 1 f 40 k, 1 pavůzník neb velký provaz 30 k, 2 vidle senné 1 f, 6 cepů 1 f 12 k, 60 kop šindele 20 f, 12 prken poloufalcových 6 f, 3 sedla 4 f, 2 voršoufy (dřevěná lopata na obilí – AK) 20 k.

Včely:

3 špalky včel 18 f.

Obilí na zrně:

6 korců žita po 3 f – 18 f, 50 korců směsky po 1 f 30 k – 75 f, 6 korců ječmena po 2 f – 12 f, 3 tůny lněného semena 12 f, 6 věrtel lněného semena 6 f, 52 korců ovsu po 1 f 30 k – 78 f, 400 korců erteplí (brambor) po 15 k – 100 f, 6 korců lněného semena v hlávkách 24 f.

Obilí v slámě:

230 mandel žita po 2 f – 460 f, 20 mandel pšenice jarky po 2 f 30 k – 50 f, 120 mandel ovsu po 1 f 30 k – 180 f, 55 mandel ječmena po 1 f 30 k – 82 f 30 k, 35 mandel směsky po 1 f 30 k – 52 f 30 k, 10 mandel hrachu 9 f.

Lnu:

30 mandel utřeného lnu po 10 f – 300 f.

Šatstvo:

1 zelený obnošený kožich 4 f, 1 zelený obnošený kabát 1 f, 1 brucek (selská vesta z vlněného sukna – AK) 15 k, 1 kalhoty manžestrové černé 2 f, 1 kalhoty kožené 30 k, 1 lajblík 30 k, 1 černý hedvábný šátek 40 k, 2 šátky bavlněné 30 k, 1 pár bot 2 f, 1 klobouk 30 k, 1 čepice persiánka 2 f.

Medu:

6 mázů medu po 2 f – 12 f.

Chmele:

25 liber chmele 10 f.

Píce:

105 centů sena po 45 k – 78 f 45 k, 20 centů otavy po 30 k – 10 f.

Dobytek:

6 koní 200 f, 1 vůl 40 f, 10 krav po 20 f – 200 f, 2 jalovice 3leté po 15 f – 30 f, 2 jalovice 2leté po 10 f – 20 f, 1 bejček 20 f, 11 telat ročních po 5 f – 55 f, 3 odstavená telata po 2 f – 6 f, 3 prasátka roční 5 f, 20 ovcí po 2 f – 40 f, 2 letošní jehňata 1 f.

Rozličné nádoby:

3 bílé hliněné mísy 30 k, 25 bílých hliněných talířů 2 f, 4 velké kamenné džbány 1 f, 2 malé kamenné džbány 30 k, 3 holbové sklenice 15 k.

Summa majetnosti 2.636 f 54 k.

Stav trpící

Komu		
<i>Pohřební outraty obnášejí</i>		353 f 48 k
<i>Dluhů se nalézá:</i>		
<i>Anton Pichovi do Hoříček</i>	160 f cmz	neb 400 f
<i>P. Jan Brousilovi do Oupice</i>		100 f
<i>Alžbětě Zárubovy</i>	360 f cmz	900 f
<i>Matěj Čepelkovi do Havlovic</i>	49 f 36 k cmz	128 f
<i>Kovářovi do Litoboře</i>	8 f cmz	20 f
<i>Franc Adámkovi do Havlovic</i>	16 f 36 k cmz	42 f
<i>Jiřík Janečkovi do Havlovic</i>	1 f 26 k cmz	3 f 35 k
<i>Karel Kadaníkovi do Havlovic</i>	1 f 48 k cmz	4 f 30 k
<i>Kateřině Karáskovy do Havlovic</i>	20 f cmz	50 f
<i>Terezii Čepelkovi do Havlovic</i>	20 f cmz	50 f
<i>Jozef Turkovi do Havlovic</i>	8 f cmz	20 f
<i>Karel Kasnarovi do Havlovic</i>	8 f cmz	20 f
<i>P. páteru Jan Jaroušovi do Svatoňovic</i>	60 f cmz	neb 150 f
<i>P. páteru Regnerovi do Náchoda</i>		50 f
<i>Náchodskému apatykáři</i>		7 f
<i>Panu doktorovi do Teplic</i>		6 f
<i>Jan Peterkovi do Suchovršic</i>		20 f
Summa stavu trpícího		2324 f 53 k

Když nic více k nalezení nebylo, tak po přečtení přítomný inventář skončen a od přítomných stran podepsán byl dne a roku svrchu psaného (4. února 1825).

*F. Samohelovský, ouřadní
Odeslaný komisař.*

*+ + + Marketa Heynová, vdova,
Podepsal dožádaný
Jan Heyna, rychtář.*

*Jan Heyna rychtář Havlovský
Štěpán Řezníček konšel
Antonín Souček konšel
Johan Nývlt poručník
Jozef Lelek poručník.*

Dle vyjednávacího protokolu ze dne 11. března 1825 o pozůstalosti Martina Hejny odevzdána živnost N.C. 36 v Havlovicích vdově Marketě Hejnové se vším inventarizovaným příslušenstvím až do právních let syna Martina tak, že Marketa Hejnová bude v čase svého hospodaření dluhy, které činily v celku 2.555 f 58 k w.w. z užitku živnosti splácet a při ustoupení hospodářství na gruntovního dědice všechny v inventáři ze dne 4. února 1825 zapsané svršky, dobytek, píci a obilí v zrně i slámě synu Martinovi odvede.

Ovdovělá Marketa Hejnová potom se provdala za Martina Bartoše z Mezleče, jenž dále jako pastorní otec Martina Hejny na statku hospodařil. O tom napíšeme v příští kapitole.

Otcím Martin Bartoš dodržuje statek nevlastnímu synovi Martinu Hejnovi v letech 1825 – 1848.

Po úmrtí Martina Hejny IV. zůstala na statku čp. 36 jen vdova Marketa se synáčkem Martinem a ovšem i čeleď, o níž tu nikdy nebyla nouze. Mladá vdova na velkém a pěkném statku a k tomu s jediným jen nemluvnětem upoutala záhy pozornost ženitby chtivých mužů. Rozhodnutí Markety padlo pro muže v přiměřeném věku i stavu, jak poučuje nás zápis oddavek v úpické farní matrice:

*„Dne 13. September (září) 1825 oddáni: ženich **Martin Bartoš**, syn Václava Bartoše, zahradníka z Mezleče čp. 3, a Kateřiny, dcery Jiřího Matíáka, chalupníka z Mezleče čp. 5, 28 let, katolík, svobodný a nevěsta **Marketa**, dcera po Františku Klemtovi, chalupníku z Pěkova čp. 10 a Zuzany, dcery France Karla, chalupníka z Dědového. 29 let, katolička, vdova po Martinovi Hejnovi, sedláku z Havlovic čp. 36. Svědci: Joanes Nyklíček, kupec z Oupice, Franc Nyklíček, perníkář z Oupice.“*

Tímto sňatkem obnoveno opět rodinné spojení mezi Havlovicemi a Mezlečí, s tím rozdílem, že před 175 léty se přistěhovala **nevěsta** Kateřina Špatenková z Mezleče do Havlovic a nyní **ženich** Martin Bartoš. Zvláštní shodou okolností rod Bartošů sídlil v Mezleči od roku 1669 na polní zahradě čp. 3, odkud byla i uvedena Kateřina Špatenková, manželka Martina Hejny I. Od roku 1778 držel tuto zahradu Václav Bartoš, otec Martina Bartoše, a to do roku 1815, kdy usedlost postoupil svému synu Jakubovi. Mladší syn Martin tu patrně tkalcoval pro zámožného faktora Josefa Tylše v Mezleči, ježto si po oddavkách s Marketou Hejnovou přivezl do Havlovic dva tkalcovské stavy s celým příslušenstvím.

Martin Bartoš a Marketa Hejnová sepsali před svým sňatkem u obecního úřadu v Havlovicích svatební smlouvu, jež byla roku 1828 vložena do pozemkové knihy a tím se nám zachovala:

„Svatební úmluva Martina Bartoše s Marketou, ovdovělou Hejnovou.

Dnes níže psaného dne a roku mezi Marketou, ovdovělou Martin Hejnovou z obce Havlovic, jakožto nevěstou z jedné, pak Martinem Bartošem z obce Mezleč, panství Smiřického, jakožto ženichem z druhé strany, následující svatební úmluva uzavřena byla:

1. *Slibují sobě obě zasnoubené osoby v tom stavu manželském lásku, věrnost a upřímnost až do smrti.*

2. *Majíce nevěsta Marketa Hejnová – dle onoho ut libr. divis. N.V. fol. 416 vtěleného vyjednávajícího protokolu de pres. 11. června 1825 N.E. 1424 jud. - po zemřelém Martin Hejnovi z Havlovic sedlskou živnost N^ocons. 36 až do dne 8. dubna 1848 pro sirotka Martina Hejnu k svobodnému dodržování a k zažívání, k takovému dodržování a ona Markyta Hejnová svého ženicha, respektive nastávajícího manžela Martina Bartoše, za spoludodržovatele a zaživatele té pozůstalé živnosti N^ocons. 36 v Havlovicích až do plnoletosti sirotka Martina Hejny dobrovolně přijímá, s tím však doložením, že kdyby ona v čase dodržování svého manžela předemřiti měla, on sám tu živnost do plnoletosti toho sirotka dodržovati, v dobrém stavu držeti a stav trpný vypláceti má. Dále za*

3. *Dle té samé vyjednalosti má Marketa Hejnová, vdova, když ona celý stav trpící dle vyjednalosti svým dodržováním vyplatí, od budoucího hospodáře živnosti N^ocons. 36, jednu polovici toho zaplaceného stavu trpícího nazpátek jako náhradu obdržeti. Také ona přijímá svého manžela Martina Bartoše za spoluvlastníka svého na živnosti N^ocons. 36 k dostání majícího jmění, s tím doložením že, kdyby ona svého manžela bez zanechání tělesných dětí předemřiti měla, on samotný dědicem po ní pozůstat mohoucího jmění býti má. Naproti tomu*

4. *Vyjádruje se ženich Martin Bartoš s vědomím svých přátel, že on své nevěstě, resp. nastávající manželce Markytě Hejnovy, 640 fl c.m., 4 centy lnu v ceně 64 fl c.m., jednu krávu v ceně 16 fl., 3 korce lněného semene v ceně 16 fl, dva tkalcovské stavy (Werkstaty) s celým příslušenstvím v ceně 24 fl, dohromady 760 fl c.m., pravím sedmsetšedesáte zlatých conv. mince, jménem svatebního věna*

přináší a jí na uplacení stavu trpícího a zlepšení živnosti do úplného vlastnictví odevzdává, s tím však doložením, že kdyby on svou manželku bez zanechání dětí předemřiti měl, ona samotná dědičkou všeho byti má.

5. Umlouvají obě zasnoubené osoby mezi sebou, že kdyby jeden neb druhý manžel zemřel a dítka z tohoto druhého manželstva po sobě zanechal, tak ten na živu pozůstalý manžel jenom stejný díl s dítkami bráti a děditi bude.

6. Všecko jmění, které by oni v tom stavu manželském sobě přihospodařili, má společné jmění obou manželův býti.

7. Prohlašuje ženich Martin Bartoš, že on toho sirotka Martina Hejnu za svého vlastního přijímá, jeho dobře vychovati, tu jeho živnost N^ocons 36 v dobrém stavu zachovati a se všemi inventáři sepsanými přídavky při nabytí plnoletosti odevzdati se zavazuje.

Ku potvrzení téhož se obě strany s třemi k tomu schválně dožádanými svědky a s tou poníženou žádostí vlastnoručně podepsali, by přítomná svatební úmluva bez jejich dalšího vědomí a přítomní (přítomnosti – JV) do patřící knihy vtělena a vyznamenána byla.

Jenž se stalo při právě obce Havlovské dne 21. července 1825.

Jan Hejna, rychtář a svědek

Štěpán Řezníček, košel a svědek

David Hejna, svědek

Martin Bartoš, ženich

Marketa Hejnová, vdova

Přítomná svatební smlouva s tou výhradou do knih gruntovních vtěliti a vyznamenati se povoluje, že na ten pád, kdyby vdova Marketa Hejnová v čas dodržování živnosti N^ocons. 36 zemřela, její manžel Martin Bartoš žádné právo k dodržování neb užívání té živnosti až do právních let sirotka Martina Hejnova nenabyde, poněvadž to právo k užívání jenom jí jakožto matce ad personam kšaftovně přináleží a tedy od ní na žádného jiného přenešeno býti nelze.

Od právomocnosti panství Náchoda, dne 8. dubna 1828.

Essenther, vrchní

Winter, justiciar“

Manželé Martin a Marketa Bartošovi měli tři syny:

Jméno	Datum narození	Kmotři	Křtil
Josef	20. října 1827	Josef Regner, kaplan z Náchoda, Alžběta, manželka po zemřelém Zachariáši Zárubovi, pekaři z Úpici	a zároveň kmotrem P. Vincenc Matějka
Vincenc	2. března 1830	Vincenc Matějka, farář v Úpici, Marie Regnerová, manželka mlynáře z Havlovic	
Jakub	25. července 1831	Vincenc Matějka, farář v Úpici, Josef Regner, kaplan zámecký	

P. Josef Regner, jenž byl už kmotrem při křtu Martina Hejny roku 1824, byl roku 1829 jmenován zámeckým kaplanem v Náchodě.

Jako zámecký kaplan byl P. Josef Regner vázán službou od 1. října do konce dubna na zámku náchodském, ostatek roku v lázeňském a poutním místě Svatoňovicích. Odtud často do Havlovic přicházel. Za svého pobytu ve Svatoňovicích dal namalovati obraz celé rodiny Regnerovy s pozadím havlovického mlýna a částí Hejnova statku čp. 36. (Obraz ten se nyní, r. 1944, nalézá ve Slatině nad Úpou v rodině Čapkově.)

V Náchodě P. Josef Regner poučoval a cvičil mladší lid ve štěpařství a s nemenší láskou se věnoval i včelařství. Jeho činnost v těchto směrech zasahovala i do Havlovic.

Za působení učitele Jana Červeného ve škole v Havlovicích v letech 1823 – 1838 se pěstovaly horlivě ovocné stromy. Učitel Červený postoupil téměř polovinu své školní zahrady pro stromovou školkou a zabýval se pěstováním štěpů tak pilně, že v několika letech zasadil nejen v okolí školy řadu ovocných stromků, ale i mnoho štěpů na památku zdarma rozdal, zvláště mezi pilné žáky, kteří v jeho přítomnosti stromky štěpovali a šlechtili.

Léta 1827 a 1828 byla suchá a proto neúrodná, zvláště se neudařil len. Obilí značně přidražilo. Roku 1828 o sv. Havle stál korec žita 9 zl 30 kr, pšenice 14 zl, ječmen 7 zl 30 kr, oves 5 zl. Ovoce se také neurodilo; korec jablek stál 8 zl, hrušek 10 zl, bečka slív 4 zl. Jen zemčata se podařila, po korci pole 20 korců a cena jejich byla 1 zl vídeňského čísla. Pro nedostatek obilí pekl lid z bramborů chléb. Libra lnu stála 50 krejcarů, lepšího 1 zlatý. Štučka příze 1 zl a 4 kr, tenčí příze 1 zl 12 kr.

V roce 1829 řádily v našem okolí nakažlivé nemoci. Úmrtní zápisy úpické fary jako příčinu smrti udávají namnoze horkou nemoc a horkou zimnici (hlavničku, tyfus). Této epidemii podleli v jednom týdnu v Havlovicích tři obyvatelé domku čp. 15: dne 31. března 1829 zemřela Marie, manželka Antonína Nývlt, chalupníka, ve věku 54 let, potom dne 2. dubna 1829 její manžel Antonín Nývlt ve věku 60 let a posléze 7. dubna jejich syn Antonín Nývlt ve věku 30 let.

Roku 1830 nastala tuhá a dlouhá zima. Trvala od Všech svatých roku 1829 do sv. Josefa roku 1830, kdy se spustily tlusté kry po řece Úpě. Mrazem vyhynulo mnoho žita. Na jaře platilo žito 8 zl, pšenice 11 zl, ječmen 7 zl, oves 6 zl, brambory 1 zl 30 kr vídeňského čísla.

Toho roku sedláci na Náchodsku se protivili odvádět vrchnosti ouroční oves. Vrchní Essenther zprvu sedláky trestem k odvádění ovsu donucoval, a když toto opatření nepomohlo, povolal na exekuci vojsko, zjednal mlatce, a kdo nechtěl oves dobrovolně dát, tomu dal oves vymlátit a odvézt na vrchnostenský špýchar. Dělo se to s vůlí krajské komise, ježto povinnost k odvádění ouročního ovsu zrušena nebyla. Za exekuci, mlácení a povozy musili sedláci zaplatit. Nejvíce postiženi byli sedláci z Radče, kde projevil se nejtěžší odpor.

Zjara roku 1831 po několikadenním dešti voda na řece Úpě stoupla. Na horách právě v té době bylo na řeku vhozeno dříví, které tudy z Maršova do Josefova se plavilo, ale velká voda je zanesla tak, že se málo dříví do Josefova dostalo.

V lednu roku 1832 se objevila ve vsi Zbečniku cholera, odtud se rozšířila i v Poříčí a v Hronově, kde bývalo denně několik pohřbů. Tam při léčení nemocných zemřel na cholera i úpický lékař Jan Gráf. Pro pohřbívání mrtvých z farnosti úpické připraven zvláštní hřbitov na Kvíčale. Od kopání hřbitova připadlo na Havlovice 5 zlatých 35 krejcarů. Na cholera zemřeli v Havlovicích lidé v nejlepší věku: dne 26. června 1832 Josef Trdlikat, chalupník v Havlovicích čp. 41, ve věku 27 let, 29. června Františka, manželka Josefa Hodra, chalupníka čp. 31, ve věku 39 let, a 14. srpna Josef Řehák, podruh v čp. 42, ve věku 45 let.

Ve žních roku 1834 pro ustavičné parno za dne lidé sklízeli obilí v noci.

V Havlovicích bývalo odedávna téměř u každého stavení několik ovocných stromů, jak svědčí časté zmínky v gruntovních knihách, zvláště při zajišťování výměnku. Roku 1835 se stal takový výměnek osudným pro Jakuba Prouzu, 68letého sedláka na výměnku v Havlovicích čp. 64: při česání ovoce spadl Prouza ze stromu a zemřel 5. srpna t.r. na otřesení mozku.

Roku 1836 na podzim se objevila v Havlovicích nakažlivá nemoc disenterie čili „ouplavice“ nebo krátce i „červená“ zvaná. Šestnáct případů té nemoci skončilo smrtelně. Jako první oběť zasáhla v domě čp. 79 dne 15. října t.r. padesátiletou Kateřinu, manželku chalupníka Josefa Hejny, a třetího dne (17. října) urvala i dvacetiletého jejich syna Josefa. Odtud epidemie postupovala rychle do okolí. Již 18. října podlehl zhoubné nákaze Václav Nývlt, chalupník z čp. 76 ve věku 50 let, téhož dne i Johana, vdova po Janu Krouželovi, chalupníku z čp. 105, rozená Hejnová, ve věku 55 let. Dne 20. října

došlo i na Josefa Hejnu, 55letého chalupníka z čp. 79, jenž krátce před svou smrtí pohřbil svou manželku i syna. Zároveň zemřela 30letá Anna, manželka Vincence Haase, podruha v čp. 11, i s 2letým děckem. Potom do konce roku 1836 zemřelo ještě dalších devět osob na disenterii.

Podobně v měsíci únoru 1837 se rozšířila ve farnosti úpické chřipka čili influenza, a do dubna t.r. bylo ve farnosti už 100 úmrtí. (Roku 1838 za celý rok 166.)

Martin Bartoš měl na paměti, že na statku čp. 36 v Havlovicích bude hospodařiti jen do zletilosti nevlastního syna Martina Hejny a proto se záhy staral o to, aby si opatřil nějakou náhradní držebnost, jež by v příštích letech poskytovala jeho rodině živobytí. Příležitost se naskytla již roku 1832, kdy přišla do dražby hospoda v Bartošově rodné vsi Mezleči. Před dávnými lety tuto hospodu držel od roku 1682 Jan Špatenka a jeho sestra Kateřina, manželka Martina Hejny – Srbeckého I., dostávala z ní svůj podíl, jak jsme o tom již napsali. Od roku 1704 měl tuto výsadní krčmu Václav Bartoš, potom od r. 1712 ji držel Martin Matiák, dále od r. 1715 Jiřík Matiák, od r. 1734 Jan Tylš, od roku 1773 Jakub Tylš a od roku 1807 jeho syn Jakub Tylš. Při očíslování domů dostala hospoda číslo 1, ale později číslo změněno na čp. 9. Poslední držitel hospodu silně zadlužil, a ježto i Martin Bartoš z Havlovic měl tu svou pohledávku a chtěl si ji nějakým způsobem zachrániti, účastnil se exekuční dražby a hospodu koupil. Martin Bartoš však sám hostinskou živnost v Mezleči neprovozoval, nýbrž pronajal ji Václavovi Mrázkovi, a potom roku 1836 hospodu prodal Antonínu Bittnarovi, sousedu z obce Brzciho za 2000 zl c.m. Příčinu prodeje mezlečské hospody vysvětluje nám zápis Martina Bartoše na mlýn čp. 35 v Havlovicích, jež Bartoš r. 1836 koupil.

Držitelem mlýna havlovického byl v té době již Augustin Regner, který mlýn koupil od svého otce Josefa Regnera dne 14. dubna r. 1825 za 2.200 zl k.m. Ke mlýnu náležela pila, 3 jitra 51 čtver. sáhů polí, 425 sáhů zahrad a louka zvaná „Náchodec“. Josef a Gertruda Regnerovi měli na mlýně do smrti obou tento výměnek: každoročně 5 sáhů dříví, 8 korců žita, 4 korce pšenice, 1 korec krup, 25 liber másla, 1 věrtel lněného semene sít, 1 prasátko vykrmit, kteréž by mělo 50 liber, jednu třetinu všeho ovoce, 1 vědro naloženého zelí, a od sv. Jiří do sv. Havla každodenně 1 máz mléka.

Po 11 letech, dne 25. února r. 1836, Augustin Regner prodal otcovský mlýn Martinu Bartošovi z Havlovic za 7.864 zl 20 kr k.m., zajistiv svým rodičům starý výměnek a sobě právo hospodaření na pozemcích „do dne a roka“, po případě do úplného zaplacení kupní ceny. Bartoš včas zaplatil a Augustin Regner koupil dne 22. března r. 1837 od Vincence Mrázka za 5.080 zl k.m. „podhorní“ třtický mlýn čp. 6 u Studnice. Uvolněný mlýn Bartoš pronajmul Aloisu Burešovi a potom Vojtěchu Ludrovi.

Roku 1838 dne 8. července v 9 hodin ráno nalezen v řece mezi havlovickým mlýnem a myslivnou neznámý, asi 50letý muž. Úpický lékař Ferdinand Seidl shledal, že neznámý se utopil. Po povolení vrchního úřadu v Náchodě byl utonulý 10. července pohřben t.r. na hřbitově v Úpici, 9 kroků daleko ode dveří a 2 kroky vlevo od obruby.

V té době vládla na náchodském panství Kateřina, vévodkyně Zaháňská. Po její smrti roku 1839 vystřídal se na panství brzy za sebou několik majitelů, až konečně r. 1842 panství koupil Jiří Vilém, kníže ze Schaumburg – Lippe za 2.500.000 zlatých konvenční měny.

Na počátku roku 1840 založen „*Rejstřík zpovědní farnosti úpické*“, v němž uvedeni obyvatelé v domě čp. 36 a v domě čp. 37 v Havlovicích takto:

V čp. 36:	Martin Bartoš, sedlák	věku 49 let
	Marketa, manželka	47 let
	Martin (Hejna), syn	16 let
	Josef (Bartoš), syn	11 let
	Vincenc (Bartoš), syn	10 let
	Jakub (Bartoš), syn	8 let
	Ignác, pacholek	20 let
	Josef, ovčák	17 let

	Alžběta, děvečka	27 let
	Františka, děvečka	25 let
	Anna, skotačka	16 let
	Barbora, podruhyně	47 let
	Václav, její syn	..
	Marie, dcera	12 let
V čp. 37:	Václav Matyska, chalupník	29 let
	Terezie, manželka	28 let
	Anna, dcera	5 let
	Josef, syn	3 roky
	Václav, syn	2 roky
	Petr Feist, podruh	44 let
	Anežka, manželka	31 let
	Antonín, syn	11 let
	Václav, syn	4 roky
	Marie, dcera	1 rok.

Na panství náchodském se konal roku 1840 přesný soupis veškeré půdy pro takzvaný **stabilní katastr**, k zavedení nové **berní soustavy** dle císařského patentu z 23. prosince 1817. Všechny pozemky byly trigonometricky změřeny a podle toho se nakreslily spolehlivé **mapy** jednotlivých obcí katastrálních. Katastrální mapu obce Havlovic zhotovili roku 1840 zkoušení geometři Lorenz Sommer a Václav Hnilička, a dne 23. září 1840 politický komisař Adolf Stober s sousedy havlovickými prošli od místa k místu územím obce, porovnávající parcely s nakreslenou mapou. Z Havlovic byli přítomni: rychtář Štěpán Řezníček, konšelé Josef Prouza a Antonín Král, dále sousedé Josef Řezníček a Jan Hejna.

Počátkem roku 1841 nebylo sněhu a počasí panovalo tak příznivé, že na Nový rok děti chudých rodičů lehce oděny i bosy chodily a venku si hrály. Teplé počasí trvalo tři týdny. Rolníci v poli orali, obilí zasívali a mnozí i brambory zasázeli. Potom arci nastala zima, mrznutí i sněhy, ale v celku byl ranný rok.

V prvních hodinách odpoledních dne 6. května roku 1842, kdy lidé byli na poli, sázejíce brambory, vyhořely v Havlovicích dvě selské živnosti a sedm chalup do základů. Byly dřevěné, slámou kryté a trvalým suchem vše vyprahlo.

Pohořeli: z čp. 59 František Řezníček, jemuž ze statku zůstaly pouze obytná zděná světnice a stáj, čp. 57 Antonín Hejna, sedlák, čp. 51 Matěj Čepelka, kovář, čp. 49 Josef Dytrych, chalupník, čp. 48 Antonín Vach, chalupník, čp. 46 František Mojžíš, nájemce v chalupě Jana Řezníčka z Podhradi, čp. 54 František Prouza, chalupník, čp. 58 Antonín Král, chalupník, čp. 62 Josef Král, chalupník.

Vše, co lidé měli na půdě, se stalo obětí plamenů. Také shořely na uhel dvě krávy. – O vzniku požáru se příčiny dopátrati nemohlo, mluvilo se však všeobecně, že podruhyně v domě čp. 46 Eleonora, manželka Josefa Petra, když pro své dítě chtěla připravit pokrm, položila hořící třísky k otepím roští, a tím oheň způsobila.

Roku 1843 byla opět zima mírná, bez sněhu. V den 1. února se počalo na polích orati, 16. února se sil hrách a sázely se brambory.

Obyvatelé v Havlovicích u řeky Úpy zažili 19. června r. 1843 velikou povodeň. Toho dne k páté hodině odpolední po dvacetistupňovém vedru se přihnala divoká bouře s lijavcem a krupobitím. Nad některými místy protrhly se mraky a lidem se stala veliká škoda na polích, lukách i příbytcích. V blízkém okolí největší pohromy zakusili obyvatelé v Úpici na Podrači a v jiných, u vody ležících

dědinách. Také u mlýna v Havlovicích bylo vše zaplaveno, lávka podemleta a splav potrhán. Na potoku v Řešetové Lhotě povodeň vzala 13 stavení a při tom 5 osob přišlo o život.

Roku 1843 založen u vrchnosti na zámku v Náchodě „**Urbář čili speciální seznam stálých činží panství Náchoda**“. Nový urbář vykazuje pro ves Havlovice tyto celkové roční povinnosti k vrchnosti:

Za potažní a pěší robotu, jež dle narovnání roku 1799 proměněna byla na stálý plat, na penězích 788 zlatých 13 ½ krejcarů.

Ostatní neproměněné roboty ruční čili pěší zůstaly vybývati, celkem 277 dní ročně.

Dále se platily vrchnosti činže:

Činže	Zlatých	Krejcarů
Gruntovní (pozemková)	68	56 ¾
Z přádla	25	8
Z masného krámu (čís. pop. 32 Augustin Schreiber)	3	
Domovní (a to z čís. 14 František Petráš, čís. 15 Antonín Nývlt, čís. 16 Josef Balcar, čís. 17 Josef Just, čís. 20 Antonín Hejna a č. 74 Antonín Řezníček, po 5 zl), dohromady	30	
Z pronajatých polností	16	
Z mlýna a pily	43	54
Uvedené roční platy činily úhrnem	975	12 ¾

Kromě toho odváděli poddaní sedláci 23 měřic 1 věrtel a 3/8 mírky ovsa a mlynář 193 měřic 1 věrtel ½ mírky obilí.

V Havlovicích bylo roku 1843 111 domů.

Číslo 35 držel **Martin Bartoš**, byl tu mlýn a pila. Užíval 3 jitra 51 čtver. sáhů role a 425 čtver. sáhů louky; z nich platil činže 5 zl 20 kr. Výmelného odváděl 193 měřic 1 věrtel ½ mírky. Ze mlýna a pily platil činže 43 zl 54 kr.

Číslo 36 držel **Martin Hejna**, sedlák. K statku náležely

	jiter	čtver. sáhů
role	63	362
louky a zahrady	14	88
pastviny	20	4
lesy	17	1470
celkem	115	324
Za robotní povinnosti platil ročně	zlatých 85	krejcarů 31 ½
Pozemkové činže	6	24 ¾
z přádla		30
dohromady	92	26 ¾

Ouročního ovsa odváděl 6 měřic 1 věrtel 2 3/8 mírky ke dvoru Dubnu.

Z čísla 37 hradil Martin Hejna (jeho zástupce) místo 13 dnů pěší roboty v penězích 2 zl 10 kr a z přádla 12 kr, celkem 2 zl 22 kr.

Číslo 38 byla **vrchnostenská myslivna**.

Obec Havlovice měla vlastních:

	jiter	čtver.sáhů
rolí	2	1298
luk a zahrad	6	1461
pastvin	7	508
lesa	2	750
dohromady	19	817
	zlatých	krejcarů
z nich platila pozemkové činže	14	55

Dne 5. dubna 1845 se oběsil Franz Gitler, mlynářský pomocník v havlovickém mlýně čp. 35. Úřední komise shledala, že Gitler provedl sebevraždu v pomatenosti následkem hlavničky. Dne 11. dubna pohřben na hřbitově v Úpici.

V roce 1845 podával havlovický učitel Prokop na obec písemnou žádost, aby u školy byla zřízena studna, neboť do té doby se ze školy chodilo pro vodu do obecní studně na návsi, pod čp. 57. Jeho žádosti bylo vyhověno. - VŽ

Podle vyjádření ze dne 27. listopadu 1845 vložena do pozemkové knihy havlovické držitelé statku čp. 36 povinnost na parcele 1044 stojící kamenný kříž vždy v dobrém stavu udržovati.

Neúrodný rok 1846 přivodil následujícího roku zdražení: korec žita stál 26 zlatých, pšenice 35 zl, ječmene 20 zl, ovsy 9 zl, brambor 5 zl 45 kr, přadénko příze 12 krejcarů. Pro velikou bídu a tíseň peněžitou lid v zástupy se sbíhal k výtržnostem, proto v květnu 1847 podělování chudí lidé z chudinského fondu náchodského.

Roku 1848 Martin Bartoš předal statek čp. 36 podle původního zápisu z roku 1825 nevlastnímu synu Martinovi Hejnovi V.

Potom si koupil v Havlovicích Martin Bartoš usedlost čp. 59 a mlýn čp. 35 postoupil svému synu Vincenci Bartošovi 28. dubna 1849 za 4.800 zlatých konvenční mince.

Podle matričního zápisu Martin Bartoš, zahradník v Havlovicích čp. 59 zemřel dne 14. února 1853 v 8 hodin ráno na vodnatelnost prsní ve věku 57 let a byl dne 17. února t.r. pohřben na hřbitově u sv. Michaela v Úpici od P. Václava Černého, administrátora v Úpici.

Zahradní usedlost čp. 59 v Havlovicích dědil syn Jakub a pozůstalá vdova Marketa Bartošová se odstěhovala k svému synu z prvního manželství, Martinu Hejnovi V., kde měla svůj výměnek, a tu po nedlouhém odpočinku roku 1855 také skonala (16. prosince – AK). 19. prosince byla pohřbena - VŽ.

Tři synové po Martinu Bartošovi byli dobře opatřeni.

Nestarší **Josef** se usadil na statku čp. 12 ve Stolíně. Oženil se 13. srpna 1850 s Annou, 21letou dcerou Jana Řezníčka, rolníka z Havlovic čp. 29 (na Podhradí) a jeho manželky Anny, rodem po Antonínu Střihavkovi, zahradníku ze Lhoty u Kostelce čp. 53. Jejich potomci ve Stolíně posud žijí.

Na Bartošově statku čp. 12 ve Stolíně je na kůlně deska s tímto nápisem:

„Zde stálo původní hospodářské stavení čp. 12, které roku 1844 koupil pro svůj rod Martin Bartoš, rodák mezilečský s přáním, aby tu hospodařil rodu k prospěchu a národu ke cti.

Martin 1844 – 1848, Josef 1848 – 1877, Čeněk 1877 – 1917, Ferdinand 1917 – 1945.“ - VŽ

Ostatní dva synové Bartošovi se usadili v Havlovicích.

Vincenc se věnoval povolání mlynářskému a roku 1849 převzal od svého otce mlýn v Havlovicích, jak jsme již uvedli. Také jeho manželka Anna byla z mlynářské rodiny. Narodila se 17. ledna 1832 jako

dcera Václava Šmída, mlynáře ze Žďáru čp. 1, obce Brzické, okresu Králového Dvoru, a jeho manželky Anny, rodem Krausové ze Stupné čp. 40 u Nové Paky.

Na Annu Bartošovu převeden 30. listopadu 1853 knihovní zápis na mlýn v Havlovicích čp. 35 za 4.800 zlatých konvenční mince, ale 22. listopadu 1863 proveden zase převod práva vlastnického na mlýn na Vincence Bartoše za 6.000 zlatých k. m. Vincenc a Anna Bartošovi měli celkem 14 dětí, ale většina jich zemřela v útlém mládí, a jen pět se dožilo vyššího věku:

Anna Františka narozená 26. listopadu 1855, Marie, nar. 18. října 1857, Engelbert nar. 10. července 1860, Vincenc, narozen 5. listopadu 1861 a Vilemína narozená 28. ledna 1875.

Nejmladší syn **Jakub** převzal po svém otci Martinu Bartošovi usedlost čp. 59 v Havlovicích. Manželka jeho byla Marie, dcera po Františku Švábovi, sedláku v Havlovicích čp. 53 a Marie, rodem po Antonínu Součkovi, sedláku z Havlovic čp. 33. Také jejich rodina byla četná; měli 11 dětí, z těch pak zemřelo šest záhy po narození a naživu jich zůstalo pět:

Marie Anna narozená 16. července 1854, Josef nar. 20. srpna 1858, Karel nar. 21. března 1862, Vincenc nar. 11. dubna 1866 a Františka Anna, narozená 24. května 1868.

Jakub Bartoš zemřel jako nádeník a nájemník čp. 59 dne 29. prosince roku 1871 ve věku 41 roků na souchotiny. Po Bartošových není teď už v Havlovicích žádných mužských potomků (roku 1944).

Pátá generace

Martin Hejna, syn Martina Hejny

Martin Hejna V. se narodil 10. dubna 1824.

Oženil se 3. června - AK roku 1845

Hospodařil na statku čp. 36 v Havlovicích od roku 1848 do r. 1865.

Zemřel v Havlovicích v čp. 36 dne 13. května 1865 ve věku 41 let.

Jeho manželka **Františka**, rozená **Jirásková** z Brzic se narodila 7. května 1824.

Zemřela 22. dubna 1903 ve věku 78 let.

Martin Hejna, syn Martina Hejny

1824 – 1865

Martin Hejna hospodaří samostatně na svém statku v letech 1848 – 1865.

Martin Hejna nedosáhl ještě plnoletosti, když se oženil. Manželkou jeho se stala **Františka**, dcera Antonína **Jiráska**, sedláka v Brzicím čp. 35 okresu Královédvorského, a jeho manželky Marie, rodem po Václavu Hofmanovi, familiantu z Nových Dvorů čp. 12, okresu Náchodského. Svatba se konala **3. června** roku 1845.

To, že si Martin Hejna přivedl nevěstu z Brzic, ukazuje, že mu ji vyhledal otčím Martin Bartoš v sousední vsi svého rodiště Mezleče a u svých známých, jejichž majetkové poměry dobře znal. Přiblížila se doba, kdy měl mladý Martin převzít statek, a proto při volbě nevěsty bylo třeba jednat prozíravě, aby tu byly také předpoklady pro splnění závazků. Živnost postoupil Bartoš Martinovi teprve tehdy, kdy se stal svéprávným (po dosažení plnoletosti – JV). To mělo i dobrý vliv. Martin Hejna byl mladík teprv 21letý a jeho žena o měsíc mladší, takže po svatbě mladí a nezkušení manželé měli dost času a příležitosti něčemu se přiučit pro život a hospodaření na statku.

Živnost čp. 36 v Havlovicích byla Martinovi Hejnovi právně takto přiřknuta:

„Právní přiřknutí Martina Hejny.

Když dle onoho v lib. div. N° V., fol. 416 vtěleného vyjednávajícího protokolu po zemřelém Martinu Hejnovi ze dne 11. června 1825, N.E. 1424 jud. ona v obci Havlovicích pod N° c. 36 ležící, s místním placem per 640 sáhů čtver., s 62 jitry 1322 sáhů čtver. role, 13 jiter 771 sáhů čtver. luk, 917 sáhů čtver. zahrad, 20 jiter 4 sáhy čtver. pastvišťat, 17 jiter 1470 sáhů čtver. lesů, a s pazdernou N° c. 37 zaopatřená živnost, synu Martinovi připadnouti má, tak tato živnost v následku protokolu od 25. února 1848 N.E. 933 jud. vším právem, pohodlím a břemenem, jak ji zemřelý otec Martin Hejna ut. lib. cont. N° 22 lit. A. fol. 175 et. ing. d. 182 – v svém držení měl, synu Martinovi Hejnovi v odhadní ceně per 4.062 f c.m., pravím čtyři tisíce šedesát dva zlaté konv. mince, právně přiřknuta a pod následujícími vejminky do úplného vlastenství a k svobodnému vládnutí odevzdána bývá, že

I. když nastupující na srážku té tržní ceny jeho vlastní podíl per 3.550 f 48 kr c.m. k dobrému oučtuje, tak ještě 511 f 12 kr c.m. své matce Marketě, provdané Bartošové, za náhradu zaplacených dluhů zaplatit povinen bude. Facit 4.062 f c.m.

II. Poněvadž nastupující od Bartošovských manželů za všelijaké přídavky 467 f c.m. obdržet má, tak sobě ty samé na oněch vyplatit majících 511 f 12 kr c.m. odrazí, a zbývající částku 47 f 12 kr c.m. své matce při komisi dne 25. února 1848 hned zaplatil.

III. Obdrží nastupující přídavky ty, jak takové v inventáři ze dne 5. února 1825 N.E. 399 jud. a v protokolu od 25. února 1848 N.E. 933 jud. zaznamenané jsou.

IV. Vyhrazuje se pro matku Marketu provdanou Bartošovou následující kšaftovní vejměnek: svobodné sedění v chaloupce na dvoře, každoročně 17 korců čistého žita, 1 korec pšenice, 1 korec ječmene, 1 korec ovsa, ¼ korce lněného semene sít, 3 korce erteplí sázet, 3 záhony pro zelí do vymrvené a připravené země, kde hospodář set a sázet bude, kus louky, tak nazvané „Kamenečka ovčí“, pro 2 korce, jakož taky kus trávníku na paření, polovic velkého sadu od struhy k rybníku, též 5

sáhů měkkého dříví, 2 borovice na louč, pasení 2 krav zdarma, čtvrtý díl ze všeho ovoce, 7 mandel dlouhé a 7 mandel krátké slámy, též ten okolek u mlynářovy struhy. Kdyby buď hospodář ten sypaný vejměnek dávat nemohl, anebo by vejměnice spokojena býti nechtěla, tak ona pro 6 korců polí od zákoutí ke stodole k svému užívání dostane, a bude hospodář zavázán takové grunty zdarma zdělavati, jakož taky všechny fury zdarma vykonati.

V. Oznamuje se nastupujícímu, že on z této živnosti všechny zemské obyčejné i neobyčejné daně a poplatky vždy dle repatrice zaplatiti, jakož taky všechny vrchnostenské a jiné povinnosti, tak jako jeho předkové, řádně plniti a vybejvati povinen bude.

VI. Pro paměť se uvádí, že při onom v lib. cont. N^o 1 fol. 168 vtěleném reversu ohledně vystaveného kříže v své ouplné platnosti pozůstává.

VII. Kontraktní outraty, štemple a taxy sám zaplatí a jemu svobodno stojí toto právní přiřknutí knihgruntně vtěliti a vyznamenati nechati.

Od pravomocnosti panství Náchoda dne 27. února 1848.

Winter“.

Na žádost Martina Hejny ze dne 24. července 1848 bylo toto právní přiřknutí od pravomocnosti panství Náchoda dne 5. září 1848 povoleno, s výhradou práva vrchnostenského a kohokoliv jiného, vtěliti a vyznamenati v gruntní knize. Dříve však – dne 2. září 1848 – vloženo na usedlost čp. 36 v Havlovicích, podle odevzdací listiny pravomocného úřadu v Náchodě ze dne 27. února 1848 č. 1424 zástavní právo na pohledávání Markety Hejnové v sumě 511 zlatých 12 krejcarů stříbra.

„Zápis – dvůr Poklekov v Havlovicích dne 2. septembra 1848.

Martin Hejna z Havlovic žádá o vtělení a vyznamenání příležitostného přiřknutí na živnost N^o 36 v Havlovicích v ceně 4.062 f.c.m.

Slavná pravomocnost.

Dle přílohy lit. A mě živnost N^o 36 v Havlovicích v ceně 4.062 f. právem přiřknuta byla. Poněvadž na tom záleženo jest, abych knihgruntní vlastnictvo na tuto živnost nabyl, tak já slavnou pravomocnost o knihgruntní vtělení a vyznamenání příložícího právního přiřknutí poníženě prosím.

V Havlovicích dne 24. července 1848. Martin Hegna“

„S vejhradou práva vrchnostenského a kohokoliv třetího knihgruntní vtěliti a vyznamenati se povoluje.

Od pravomocnosti panství Náchoda dne 5. září 1848.

Winter“.

Počátky samostatného hospodaření Martina Hejny V. připadly právě do pohnuté doby. Revoluční rok 1848 způsobil změny v politických poměrech. Prohlášena konstituce a nastal život velmi rušný.

V Úpici, v Kostelci a na Hoříčkách založeny gardy čili stráže národní. Na mnoha místech se obrátila pozornost gard proti zlodějům. Ti si počínali velmi odvážně a opatřili si i zbraně. Koncem měsíce máje vypravila se tlupa zlodějů do vsi Mezleče a tam hospodáře Bartoše střelili do kolena. Nato v červnu bylo asi 15 zlodějů po panství schytáno, někteří z nich utlučeni, jiní uvězněni. Sedláci

z Havlovic Král a Prouza, kteří zloděje zbili, měli pak vyšetřování. Krále se soudní šetření tak těžce dotklo, že se pomínul rozumem.

Toho roku pomínulo poddanství, obcím udělena vlastní správa a prováděla se nová organizace soudů a politických úřadů.

Po zrušení vrchnostenských úřadů v roce 1850 byly zřízeny podkrajské úřady a okresní úřady. Havlovice náležely k okresnímu úřadu v Náchodě a k podkrajskému úřadu v Novém Městě nad Metují. Každý okres měl vlastní soudní úřad, ale po stránce politické podléhaly všechny obce přímo úřadu podkrajskému. Od června roku 1855 stala se však nová změna: podkrajské úřady zrušeny a zavedeny úřady okresní, jimž svěřeno politické i soudní řízení okresní. Až do roku 1876 příslušely Havlovice k okresnímu úřadu v Náchodě.

Roku 1849 dne 25. ledna nastalo rychlé tání, kry se na řece pohnuly a z břehu všechno strhaly; hořejší lávku velmi porouchaly, školní lávku a lávku v Náchodci docela pryč odnesly a u mostu strhly vchod.

Téhož roku na podzim ukázala se opět dizentérie čili červená ouplavice. Její obětí se stali: Josef, jednoletý syn Josefa Řezníčka, chalupníka v čp. 96, Josefa, manželka Václava Řezníčka, šenkýře v čp. 56, Josefa a Vincencie, dcery Antonína Sochora v čp. 49.

Roku 1850 se konala první volba obecního představenstva. Občané v Havlovicích rozdělení na tři volící sbory a volili 9 výborů a 6 náhradníků. Výborové pak ze sebe volili přestaveného a dva radní. Představeným obce zvolen Jan Souček, statkář z čp. 1, prvním radním Jan Mojžiš, zahradník z čp. 81 a druhým radním a spolu obecním písařem František Prokop, učitel z čp. 30. Martin Hejna zvolen do výboru.

Téhož roku zuřila v Čechách opět cholera. V našem okolí nejvíce obětí zachvátila v Úpici, ve Velkých Svatoňovicích, v Libňatově a ve Slatině. V Havlovicích na cholera zemřelo devět lidí. Vedle cholery zároveň zhoubně působila i úplavice. V Havlovicích podlehl této nemoci šest osob.

Zákonem ze dne 7. září 1848 odstraněn rozdíl mezi pozemky panskými a selskými a půda byla zbavena břemen. Zrušeny služby a platy naturální i peněžité, jež dosud lpěly na pozemcích poddanských, a patentem ze dne 4. března 1849 byla za ně stanovena vrchnostem výše peněžité náhrady. Třetina odhadní ceny byla vrchnostem odečtena jako daň a zbylé dvě třetiny zaplatil rovným dílem sedlák a země. Skutečné vyvazení gruntů našich obcí se stalo roku 1850. - Desátku odváděli Havlovice faráři do Úpice 9 korců 3 věřtele 2 čtvrtce žita a tolik i ovsa; dále desátek školní 1 korec 1 věřtel 1 čtvrtce a 2 mírky žita. Vše bylo roku 1851 vykoupeno.

Lidu se ulevilo, nastaly však jiné úkoly.

Již koncem roku 1850 oznamuje císařsko-královský podkrajský úřad v Novém Městě nad Metují, že pro pevnost Josefov je třeba dovážeti 30.000 centů uhlí z dolů náhodských od Petrovic, Markouše a Svatoňovic. Obecním představeným zároveň uloženo, aby podle rozvrhu na jednotlivé obce se postarali o odvážení uhlí za stanovený plat. Každý vůz měl býti opatřen plachtou, aby uhlí od deště škodu netrpělo.

V roce 1850 činilo celoroční obecní vydání v Havlovicích 171 zlatých 50 krejcarů konvenční mince a příjem byl 139 zlatých 43 krejcarů. Schodek 32 zlatých 7 krejcarů rozvržen na všeobecnou sbírku k zapravení.

Manželé Martin a Františka Hejnovi měli celkem 8 dětí:

	Jméno	Datum narození	Kmotři	Porodní bába	Poznámka
1	Martin	10. ledna 1846 pokřtěn 11. ledna od Josefa Macha, úpického kaplana	Josef Řezníček, sedlák z Havlovic čp. 86 a Anna Hůlková, manželka Vincence Hůlka, sedláka z Brzic čp. 63	Marie Nyklíčková z Úpice čp. 37	Zemřel 27. dubna 1846 na božec
2	Josef	23. května 1847 pokřtěn 24. května od Františka Albrechta, kaplana	Josef Řezníček, sedlák z Havlovic čp. 86 a Kristina, manželka Vojtěcha Ludra, mlynáře z Havlovic čp. 35		
3	Vincenc	31. prosince 1848 pokřtěn 1. ledna 1849	Štěpán Řezníček, rychtář z Havlovic čp. 68 a Kristína, manželka Vojtěcha Ludra, mlynáře v Havlovicích čp. 35		
4	Amalie Alžběta	18. listopadu 1850 pokřtěna 19. listopadu	Vincenc Hůlek, rolník z Brzic čp. 63 a Kristína, manželka Vojtěcha Ludra, mlynáře v Úpici čp. 14		
5	Anna	11. října 1852 pokřtěna 12. října	Anna manželka Vincence Bartoše mlynáře z čp. 35 a Štěpán Řezníček, rolník z čp. 68, oba z Havlovic		
6	Martin	10. května 1854 pokřtěn 11. května	Josef Řezníček, sedlák z Havlovic čp. 86, Marie Hejnová, manželka Antonína Hejny, sedláka z Havlovic čp. 57		
7	Františka	6. října 1856 pokřtěna 9. října	Anna Bartošová, manželka Vincence Bartoše, mlynáře z Havlovic čp. 35, Josef Nyklíček, soused z Úpice čp. 69		
8	Karel	3. července 1863 pokřtěn 4. července od Antonína Tomáše, farního administrátora	Antonín Hejna, sedlák z Havlovic čp. 57 a Anna Bartošová, manželka Vincence Bartoše, mlynáře z Havlovic čp. 35	Františka Nyklíčková z Úpice čp. 19	

Roku 1851 dne 1. února o 9. hodině večer byla násilně zaškrcena šátkem Jenovefa, pětiletá dcera Václava Havla, podruha v Havlovicích čp. 60. Kdo usmrcení způsobil, není v matrice zapsáno. Po komisi, vykonané od císařsko-královského okresního sborového soudu z Nového Města nad Metují, mrtvola pohřbena dne 6. února na hřbitově v Úpici.

Po celý rok 1851 trvalo deštivé počasí, sena špatně se sušila a mnoho obilí na poli vzrostlo. Obilí málo sypalo: z mandele místem ½ korce, místem 1 věrtel, a až také jen 2 čtvrtce se vymlátilo.

Dne 11. května 1852 dokončil svůj život P. Josef Regner, děkan náchodský, rodák havlovický, příznivec jak občanstva, tak i školy zdejší. Dne 15. května 1852 se konal slavný pohřeb zvěčnělého za účasti mnoha duchovních, učitelů a jiného občanstva na hřbitově v Náchodě. P. Josef

Regner byl bratranec a kmotr Martina Hejny V. Brzy potom, dne 1. září 1852, zemřel i druhý kmotr Martina Hejny, Vincenc Matějka, děkan farní osady úpické, jenž Martina Hejnu také křtil.

V měsíci srpnu 1852 rozšířila se znovu v našem okolí epidemická nemoc „úplavice čili červená“. V Havlovicích zemřelo jen 10 dětí, ačkoliv mnoho lidí na tu nemoc stonalo.

Na začátku roku 1853 vypukla v našem okrsku epidemie vyrážky čili osutin mezi dětmi. V Havlovicích zemřelo na osutiny 14 dětí.

Listem ze dne 26. února 1853 žádala náchodská vrchnost Martina Hejnu o vrácení rybníka, který roku 1795 k statku čp. 36 dala do užívání za škody způsobené Hejnovi panskou zvěří. Martin Hejna se proti tomuto požadavku náchodské vrchnosti ohradil. Rybník tehdy už proměněný v louku mu byl ponechán. Opis nesouhlasného dopisu Martina Hejny je obsažen v další kapitole, která pojednává o historii havlovského statku. - VŽ

Dne 11. dubna 1853 nastoupil Martin Hejna, statkář z čp. 36 jako první školní dohlížitel v Havlovicích a zastával tento úřad do 11. června 1858.

V listopadu 1855 ukázala se opět cholera v Havlovicích; zachvátila 3 děti a 3 dospělé osoby.

Časté epidemie působily zároveň nepříznivě na stav obyvatelstva i rozvoj obce Havlovic. Roku 1824 měly Havlovice 102 domy a 707 obyvatel. Roku 1833 110 domů a 788 obyvatel, roku 1843 111 domů a 778 duší. V posledním desetiletí nových staveb nepřibývalo a obyvatelstva bylo méně v důsledku zvýšeného počtu úmrtí. Tento stav se valně nezlepšil ani v příštích letech. Po velkém ohni v Havlovicích roku 1842 bylo třeba znovu stavěti shořelé budovy a o jiných stavbách se neuvažovalo. Nakažlivé nemoci opět ničily lidské životy a zmenšovaly počet živých. Roku 1851 bylo v Havlovicích 112 domů a 768 obyvatel, roku 1854 113 domů a 750 obyvatel, roku 1857 115 domů a 779 obyvatel, roku 1861 116 domů a 795 obyvatel.

Práce na stabilním katastru počala již roku 1817, ale nový katastr uveden v život teprve v letech šedesátých. Kolem roku 1854 zvláštní komise zjistila kvalitu pozemků. Dle **Zevrubného popisu rozdělení země království Českého** roku 1854 měly Havlovice 1.519 jiter a 1.025 čtverečných sáhů rozlohy. Odhadní sada (taxa) pro všeobecný katastr vykazuje v Havlovicích roku 1855:

Pozemek	Jiter	Sáhů čtverečných	Čistý katastrální výnos odhadní pro 1 jitro byl zlatých	krejcarů konvenční mince
Pole I. třídy	93	1.496	11	20
II. třídy	259	143	8	30
III. třídy	312	290	5	10
IV. třídy	35	70	3	10
Luka I. třídy	30	484	13	50
II. třídy	44	1.543	9	10
III. třídy	44	190	5	20
Zahrady I. třídy	28	1.380	13	10
Pastviny I. třídy	46	611	3	10
II. třídy	25	1.244	1	5
Vysoké lesy I. třídy	235	998	4	
II. třídy	303	1.021	2	40

Podle těchto směrnic se zdaňuje půda podnes (v roce 1944 - AK).

Roku 1855 geometři vyměřili a popsali také pomezí čili hranice obce Havlovic.

Živnost Martina Hejny ležela při hranicích libňatovských, slatinských a stolínských. Hranice počínala při Libňatově u vrchnostenského lesa, odkud vedla obloukovitě směrem východním k lesu

havlovického Martina Hejny čp. 36 a dále mezi lesy vrchnostenskými a Hejnovými záhybovitě proti polední a východní straně k mezníku, jenž byl zasazen na pravém břehu Úpy u louky Martina Hejny. Zde protínala hranice řeku k mezníku na levém břehu řeky Úpy, kde území Slatiny končí a začíná Stolín. Odtud vedlo pomezí na levém břehu Úpy vzhůru k vodní struze u louky havlovického Augustina Šrejbera z čp. 32, kde řeku opustilo a táhlo se po jmenované vodní struze až po mezník mezi lhotským vrchnostenským lesem a popsanou loukou Augustina Šrejbera. Tu končí pomezí stolínského a počíná Lhota za Kostelcem.

Dne 16. prosince 1855 o 3. hodině zpoledne zemřela a dne 19. prosince pohřbena **Marketa Bartošová**, vdova po zemřelém Martinu Bartošovi, rolníku z Havlovic čp. 36, ve věku 68 let, dle úmrtní cedule na slabost stáří. Započtena i pohřbena od P. Antonína Tomáše. – Přežila tudíž svého prvního manžela Martina Hejnu o plných 30 let, ale dle předešlých údajů dosáhla skutečného věku jen 61 let. **Narozena 12.8.1789, zemřela 16.12. 1855, tedy 66 let – AK.** – Poslední léta svého života trávil na výměnku u svého syna Martina Hejny ve statku čp. 36.

Od roku 1854 až do žní roku 1857 trvala drahota, totiž: 1 korec pšenice stál 14 zlatých i 15 zl stříbra, korec žita za 9 zlatých a 10 zlatých konvenční mince, 1 korec ječmena za 6 i 7 zl stříbra a 1 korec bramborů za 2 zl 24 kr i 3 zl stříbra. Chudý lid přetrpěti musil mnoho hladu a nouze.

Roku 1857 se počala stavěti železná dráha od Josefova do Malých Svatoňovic. Část práce od Josefova do České Skalice postupovala rychle, dále však k uhelným dolům svatoňovickým bylo potřeba probírat vrchy a stavěti nákladné mosty přes úpady; tím se stavba prodloužila do roku 1859. První vlak po železné dráze přijel od Josefova do Malých Svatoňovic 3. února 1859 o 9. hodině dopoledne. Vlak měl 2 osobní vozy a 24 nákladních.

Původně se vyměřovala železná dráha od České Skalice k Trutnovu roku 1856 přes Havlovice a Úpici, kde na Sychrově mělo státi nádraží, ale potom projekt změněn a dráha postavena do Malých Svatoňovic. Doprava po železné dráze vytlačila v našem okolí záhy formany z jejich živností, zato však pozvedla dolování na uhlí v Jestřebích horách.

Dosavadní měnová soustava, již bylo základem počítání na kopy, byla od 1. listopadu 1858 změněna tak, že byla zavedena soustava stovková. Nová měna, nazvaná rakouské číslo, má 100 krejcarů do 1 zl. Z 1 libry stříbra se razilo 45 zlatníků. Na zlaté konvenční mince se přestalo počítati.

Vcházíme-li do chodby Hejnova domu čp. 37 v Havlovicích, povšimneme si značky v klenáku nade dveřmi vyryté:

Číslo 37

1860

J. H.

(Tento klenák byl ale při opravách v roce 1946 odstraněn - VŽ)

Z nápisu by mnohý vyvodil, že dům postavil roku 1860 syn Martina Hejny - Josef Hejna. Takový výklad odporuje však skutečnosti. V té době žil a držel dům čp. 37, zvaný „pazderna“ ještě Martin Hejna a jeho syn Josef byl teprv třináctiletý. Co by tedy jinak písmena J. H. značila, pro nedostatek pramenů nelze zjistit.

Podobně záhadnou je z počátku roku 1865 připravená trhovská smlouva na prodej příbytku čp. 37 s přidělenými pozemky. Smlouva se uchovala v rodinných spisech a zní takto:

Obec Havlovice – Živnost pod čís. pop. 37.

Zápis Josefa Hejny.

Níže psaného den a roku stala se dobrovolná koupě mezi Martin Hejnou jakožto prodávajícím z jedné – pak Josef Hejnou jakožto kupujícím ze strany druhé následujícím způsobem, totiž:

1. Majíce Martin Hejna příbytek pod čís.d. 37 ležící a k tomu od čís.d. 36 dle povolení ode dne 9. září 1864 čís. 1340 přivtělených gruntů a sice:

No. top.	Ve výměře jiter	Čtvercových sáhů
496	3	503
498		369
505	1	144
506	6	698
494	2	
497		1034
513	4	
Dohromady staré míry	17	1148
No. parc.	Ve výměře jiter	Čtvercových sáhů
1012	3	510
984		79
987		349
988		528
991	1	1094
999 a	1	823
999 b	4	1400
981	2	
98		158
985		536
989		251
993	4	
Dohromady nové míry	18	928

ve svém držení, takové Josef Hejnovi se vším právem, pohodlím a břemeny dnešního dne jest odprodal a skutečně postoupil za sumu trhovou a dobře umluvenou pr 2.000 fr r.č., pravím dva tisíce zlatých rak. čís. Při čemž se ale prodávající zavazuje kupujícímu tu živnost znova tak vystavěti, jak na sedlskou živnost patří a náleží, však ale dříví k stavbě vezme se již k tomu číslu z přiměřeného lesu. Kdyby se ale státi mělo, že by prodávající dřívě nežby vystavěl zemřítí měl, bude sobě kupující povinen sám vystavět, ale má z výše jmenované tržní částky 800 fr r.č. sleveno míti, a tudíž by dal v tom pádu jen 1.200 fr r.č. za živnost.

2. Zavazuje se kupující tuto tržní částku k ruce prodávajícího následovně platiti:

K vánocům v roku 1865 zaplatí..... 1.000 fr r.č.
 Pak k vánocům v roku 1866 ostatních... 1.000 fr r.č.
 Čímž dopadá tržní částka..... 2.000 fr r.č.

3. Na přidavkách zanechává prodávající kupujícímu bez ouplatku:

1 koně, 1 vůz s celým příslušenstvím a jeden vůz holý bez fasuňku, 1 hák s radlicej, 1 brány s železnými řebíkami, 1 trakař, 1 kopáč, 1 vidle, 1 motyku, 1 velkou a 1 malou sekyru, 2 řetězy, jeden velký a jeden malý, 2 sejta a 4 cepy, 1 věrtel a 1 voršouf (*lopata na obilí – AK*); dále 3 krávy a jednu dvouletou a jednu roční jalovici, z čehož ale kupující bude povinen Amálii, Anně a Františce Hejnovým každé jednu krávu vychovat a až je potřebovat budou bezúplatně vydat. – Mimo toho přidává prodávající kupujícímu při upuštění 15 korců žita, 15 korců ovsa a 5 korců směsky, z čehož se ale zasetí na tom pozemku odrazí; pak 15 korců bramborů. Bude-li prodávající na podzim

upouštět, dostane kupující 10 mandel rezné a 10 mandel drobné slámy, pak všecko seno, které se na lukách k číslu 37 náležejících udělá.

4. Vyhrazuje sobě prodávající pro sebe a manželku svou až do obou smrti 6 korců žita každoročně, 2 korce směsky a 1 korec ova, 2 korce bramborových kousků sázet, 2 záhony pro zelí, to vše do vymrvené země tam, kde hospodář sám sázet bude, 1 věrtel semena set, 20 liber másla a 10 liber homulek; pak, kdyby toho prodávající žádal, bude kupující povinen jemu pořádnou světnici a komoru na svůj vlastní náklad vystavět, která ale po smrti výměníků hospodáři bezúplatně připadnouti má, a 2 sáhy dřev, 2 mandele otýpek s dílem a přívozem.

S tím se tento zápis skončil a všestranně podepsal s připojenou žádostí, by kněhgruntovně vtělen a patřičně vyznamenán povolen byl.

V Havlovicích dne...

František Šváb svědek.
Jozef Záruba svědek

Martin Hejna prodávající
Jozef Heina kupující

Ve smlouvě není vyplněno datum a k skutečnému prodeji také nedošlo. Martin Hejna v předtuše blízké smrti pomýšlel patrně postoupit díl své rozsáhlé živnosti synu Josefovi, tehdy už osmnáctiletému.

Josef Hejna ve smlouvě však není uveden jako **syn** prodávajícího a se zřetelem na tuto okolnost není vyloučeno, že kupcem mohl být i **Josef Hejna**, dlouholetý **podruh** a pomocník Martina Hejny, bydlící právě v čís. 37. Tento Josef Hejna byl syn Jakuba Hejny, sedláka ve Rtyni čp. 19. Jeho předek **Matěj**, syn **Martina Hejny z Havlovic** čp. 36, jak jsme již poznamenali, (na str. 38) do Rtyně se přišel roku 1680 a rodu zůstal i tam přídomek „Srbecký Hejna“. Josef Hejna asi sloužil u Martina Hejny v Havlovicích jako čeledín a roku 1850 se oženil s Marií, dcerou Joachima Feista, podruha v Havlovicích čp. 43. Ženichovi bylo 28 let, nevěstě 22 let. Mladí manželé bydleli pak v Hejnově statku. Tam také Marie Hejnová po těžkém porodu dne 18. ledna 1872 zemřela (na souchotiny), zanechavši manželů 8 dětí. Josef Hejna k opatrování svých dětí byl nucen znovu se oženit. Již 9. dubna 1872 měl svatbu s **Annou**, dcerou po Josefu **Prokopovi**, tkalci a podruhu v Havlovicích v čp. 27. Rodina Josefa Hejny zůstávala i potom v podruží v čís. pop. 37. Roku 1878 jí tu zemřela jedenáctiletá dcera Františka a brzy potom devítiletý syn Karel na tyfus.

V případě podruha Josefa Hejny bylo by možno záhadu s prodejem statku čp. 37 vysvětlit si tak, že mezi Martinem Hejnou a Josefem Hejnou trvala již r. 1860 nějaká úmluva, ale buď rozmyšlení Josefa Hejny nebo předčasná smrt Martina Hejny roku 1865 zabránily splnění smlouvy.

Roku 1861 dne 15. září vysvětlil kooperátor úpický P. Eduard Pelhřimovský v Havlovicích dva nové kamenné kříže, první nákladem obce, (na Poříčí pod silnicí naproti čp. 34 - VŽ) a druhý nákladem Jana Součka čp. 33 pořízené (V louce - na něm je nápis: „Tento kříž postavený ke cti a chvále s nákladem Josefa Součka a Františky manželky jeho roku 1847“ - VŽ).

Roku 1862 vystavěla obec Havlovice na své útraty nákladný most kamenný. (Dle všeho se jedná o mostek, překlenující potůček kobylinecký, na cestě vedoucí z Úpice přes Havlovice k Libňatovu). (Na kanále - VŽ).

Dne 11. listopadu roku 1862 slavili své padesátileté manželství čili zlatou svatbu manželé Martin a Kateřina Vlčkovi z čp. 2 v Havlovicích na Popluži. Církevní obřady při slavnosti té konal jejich syn, P. Tomáš Vlček, kněz řádu Milosrdných (bratří - VŽ), jenž měl 22. srpna 1858 svou primici v Úpici. Uvedený Martin Vlček zemřel 24. dubna 1868. Rod Vlčků se udržel ve statku čp. 2 na Popluži od roku 1746 dodnes. (Je míněn rok 1944 - AK.)

Dne 3. května 1863 zemřel Josef Souček, rolník na výměnku v Havlovicích čp. 33, v 63. roce věku. Zasažen mrtvicí, náhodou se utopil.

Roku 1863 se začala v Havlovicích stavět továrna na přízi. Starý mlýn na Úpě čp. 35 proměněn byl v přádelnu na len. Podnikateli byli: Čeněk Bartoš, mlynář v Havlovicích, František Kejzlar,

sekerník v Úpici a Kristian Prouza, mlynář v Suchovrších. Přádělna měla 1.500 vřetének a stroje z Anglie stály 52.000 zl. V továrně se pracovalo od června r. 1864, ale již 24. listopadu 1865 vyhořela. Podnikatelé dostali od pojišťovny požární náhradu 72.000 zl, ale přádelnu neobnovili. Čeněk Bartoš zřídil tu zase mlýn, menší, na jedno složení.

Roku 1864 postavil také Karel Feist na potoku Poklekovském nový mlýn o 1 kole a 2 kamenech. - **Martin Hejna zde chtěl později umístit jednoho ze svých synů. Ke mlýnu bylo nutno zřídit také novou cestu a Poklekovský potok již pod Muchovem, kde bylo zřízeno stavidlo, odbočit a vést o něco výš. Tak byla prokopána nová horní struha pod strání, která vede nad mlýn na vodní kolo. Kámen na stavbu mlýna, červený pískovec, se lámal v blízké stráni. - VŽ**

Na základě úmluvy od 1. května 1865 se vtělilo právo vedení a užívání mlýnské struhy přes pozemek Josefa Krále čp. 42 v Havlovicích, proti hotové odměně 40 zl jednou provždy k rukoum Martina Hejny, pro držitele mlýna čp. 35 a jeho budoucí nástupce. Služebnost se vyznačila při usedlosti Josefa Krále čp. 42 v Havlovicích.

Jan Souček, rolník z čp. 1, zůstal představeným v Havlovicích od r. 1850 do r. 1864, načež představeným zvolen František Šváb, rolník z čp. 53.

Těžká rána dopadla na rodinu Hejnovu roku 1865.

Martin Hejna – manžel a otec – zemřel náhle ve věku 41 let dne 13. května 1865 o 6. hodině večer. Nenadálé jeho úmrtí způsobilo, že nebyl před smrtí církevně zaopatřen, a že příčina jeho smrti se úředně vyšetřovala. Tím se také pohřeb zesnulého proti pravidelnému obyčejí oddálil. Dle úmrtního listu ohledací komise c.k. okres. soudu v Náchodě ze dne 17. května 1865 Martin Hejna zemřel na zvodnatelnost krve. Pohřeb byl 18. května za doprovodu úpického faráře Antonína Charváta.

Uchovala se tradice, že kníže Schaumburg-Lippe nabízel Martinovi Hejnovi Heřmanický dvůr výměnou za jeho statek, kterým chtěl zvětšit svůj havlovický revír. Martin Hejna však výhodnou nabídku odmítl, chtěje zachovati zděděný majetek svým dětem.

Z pozůstalých dětí nebyl ještě nikdo plnoletý, pročež na statku zatím hospodařila vdova Františka Hejnová. Její dobrá pověst utrpěla za rok po smrti Martina Hejny narozením nemanželského děcka. Dne 7. října 1866 stala se totiž ovdovělá Františka Hejnová matkou dcery, jež pokřtěna druhého dne jménem Viléma. Kmotrové byli: Kateřina Klára, manželka Augustína Illnara, souseda v Úpici čp. 109 a Jan Tomeš, truhlář z Úpice čp. 95. Při porodu asistovala a pravděpodobně i kmotra opatřila zkoušená bába Kateřina Illnarová z Úpice č. 109.

Po Martinovi Hejnovi nezůstal syn Martin, ač si zesnulý přál, aby toto jméno se v rodě uchovalo. Již první jeho syn pokřtěn jménem Martin, ale ten zemřel po narození v krátké době, a ježto i druhý syn Martin zemřel po smrti svého otce, vyšlo tím tradiční jméno Martin z rodu. Dvorec potom rozdělen na tři usedlosti synům Josefovi, Vincenci a Karlovi. Každý z nich vládl na svém díle a založil novou větev na starém Martinovském kmenu.

Pozůstalost Martina Hejny

Po úmrtí Martina Hejny doléhaly na pozůstalou manželku velké starosti. Sedm nedospělých dětí obklopovalo matku a jen nejstarší dva synové, Josef a Vincenc, mohli jí ulehčit v polním hospodářství a dcera Amalie v domácnosti.

Kromě hospodářství přibyla ještě starost s dokončením stavby mlýna. Když totiž roku 1863 zrušen byl sousední mlýn čp. 35 v Havlovicích, rozhodl se Martin Hejna postavit na svém pozemku u Poklekovského potoka nový mlýn pro mlynáře Karla Feista. Se stavbou započato roku 1864 a r. 1865 se mlýn dodělával.

Jako poručníci nezletilých dítek ustanoveni Jan Souček, rolník v Havlovicích čp. 1 a Jan Řezníček, rolník v Havlovicích čp. 29.

Ovdovělá Františka Hejnová a poručníci se dohodli na odprodeji mlýna a rozdělení statku na tři nestejně díly. A tak k právnímu projednání pozůstalosti bylo třeba kromě sepsání inventáře, soupisu pohledávek a dluhů i odhadu, také opatření topografického archu, dále nového parcelního archu, zároveň plánu čili parcelní mapy a konečně i návrhu na rozdělení usedlosti se žádostí o povolení k oddělení pozemků od kmenové živnosti čp. 36. Tím se projednání pozůstalosti protáhlo až do roku 1868.

Povolení k rozdělení statku bylo odůvodněno tím, že tak rozsáhlá živnost jenom s velikým nákladem se může odstarávat i v hornatých krajinách takové usedlosti se prokázaly nepraktickými, kdežto lépe a s větším prospěchem se vzdělávati mohou usedlosti ve výměrech menších.

Dne 16. května 1868 c.k. okresní soud v Náchodě odevzdává pozůstalost po Martinovi Hejnovi, rolníku z Havlovic N^o C. 36 dne 13. května 1865 bez posledního pořízení zemřelým, na základě zákona výmínečně přihlášeným se dědicům, totiž přeživší manželce Františce a sedmi nezletilým dětem Josefovi, Vincencovi, Martinu, Karlu, Amalii, Anně a Františce, zastoupenými matkou a spolu poručníkem Janem Řezníčkem v souměru protokolu na c.k. notářském úřadě v Náchodě co soudním komisařstvím dne 28. ledna 1868 a 19. února 1868 zdělaného do vlastnictví.

Stav jmění

podle inventáře z 11. července 1865 a odhadu z 18. května 1866.

1. Požadavek u Čeňka Bartoše mlynáře v Havlovicích 1.130 zl jež vdova na uplácení dluhu vyzdvihla, budou níže odpočítány.

2. Dobytek a hospodářské nářadí pr 756,-

3. Domácí nábytek 11,20

4. Podle gruntovní knihy N^o 22 lit.B.fol. 187 a správního přířknutí od 27. února 1848 po jeho otci též Martinovi Hejnovi jest zůstavitel Martin Hejna vlastníkem selské živnosti N^o C. 36 s pazdernou N^o C. 37 v Havlovicích s pozemky knihovními pod 115 jiter 324 čtver. sáhů, na nichž nyní jest mlýn pod N^o C. 117 přistaven, všecko odhadnuto na 38.445 zl 24 kr

Tato živnost jest povolením politickým c.k. okresního úřadu v Náchodě ze dne 19. června 1866 22. února 1868 na 4 díle rozdělena, a sice:

A. K rukou syna Karla Hejny bez stavení 24 jiter 918 čtver. sáhů staré výměry neb 24 jiter 797 čtver. sáhů v odhadní ceně 5.094,-

B. Ke mlýnu N^o C. 117 bez pojmenování dědice 1 jitro 967 čtver. sáhů neb 1 jitro 1119 čtver. sáhů v odhadní ceně 255 zl 22 kr

Odhadní cena mlýna	4.451 zl 10 kr
Celkem	4.706 zl 32 kr

Když ale vdova Františka Hejnová se spoluporučníkem Janem Řezníčkem tento mlýn s pozemky pod 1 jitro 967 čtv. sáhů staré nebo 1 jitro 1119 čtv. sáhů nové výměry Karlovi Feistovi kontraktem ze dne 27. listopadu 1867 vrchnoporučně schváleným za 6.000,- zl r.č. prodala, beře se tedy tato tržová suma 6.000,-

C. K rukou syna Josefa Hejny 57 jiter 1110 čtv. sáhů staré neb 60 jiter 1030 čtv. sáhů nové výměry v odhadní ceně	13.282 zl 32 kr	
stavení N° C. 37 v odhadní ceně	470 zl	
sýpka a kůlna v odhadní ceně	215 zl	13.967 zl 32 kr
D. K rukou syna Čeňka Hejny zbytek kmenových pozemků per 31 jiter 529 čtver. sáhů neb 53 jiter 613 sáhů čtv. nové výměry v odhadní ceně	10.200 zl 95 kr	
kmenové stavení v odhadní ceně	4.476 zl	14.676 zl 95 kr
Úhrn majetku		40.506 zl 12 kr

Stav dluhů

Úhrn knihovných dluhů	5.357 zl 80 kr	
Úhrn mimoknihovných dluhů	6.968 zl 17 kr	12.325 zl 97 kr
a zbývá čistého jmění k podělení		28.180 zl 15 kr

tak, že na každé ze sedmi dítek vypadá podílu 4.025 zl 73 4/7 kr.

Pozůstalá manželka zapůjčila zůstaviteli manželovi už před mnoha lety 180 zl. Dále odevzdala mu při provdání v hotovosti 600 zl cm. neb 630 zl r.č. a 3 krávy. O tom byla svatební smlouva vyhotovena a podepsána a v ní též ustanoveno, že jeden po druhém všecko dědit má. Smlouva tato byla při inventuře proukázána, není ale více k nalezení. To vše stvrzuje pravdou spoluporučník. Vdova Františka rodem Jirásková zřekla se práva ponechanou živnost děditi, žádá ale, aby jí dle zákona bylo protivěno vyštípeno pr 630 zl a 3 krávy, s čímž poručník se srozuměl. Obnášejí tedy její požadavky úhrnem 1.440 zl.

Jelikož vdova Františka Hejnová kapitál od dlužníka Vincence Bartoše pr 1.130 zl vyzdvihla a na uplacení dluhů pr 2.642 zl 82 kr obrátila, tak vychází najevo, že ze svého jmění na tyto odplacené dluhy vynaložila částku 1.512 zl 82 kr, která by jí k nahrazení přijít měla, ona však nežádá více k nahrazení než 560 zl r.č., aby totiž z pozůstalosti všeho dohromady 2.000 zl obdržela, tj. prvnějších 1.440 zl a těchto 560 zl. Při tom se prohlásila, že pak v prospěch svých dítek žádného zákonného podílu z masy žádat nebude, aby podíly dětenské ostaly dětem čisté a bez břímě úročení a do úmrtí matky, z kteréžto příčiny se matka Františka dědičného práva zřekla, jež by jinak jí příslušelo.

Přidělení

Na základě povolení c.k. okres. pol. úřadu v Náchodě ze dne 19. června 1866 a 22. února 1868 na rozdělení selské živnosti N° C. 36 v Havlovicích, čítající dle nového katastru 140 jiter 359 čtv. sáhů pozemků, obdrží k vlastnictví:

I. Syn **Karel Hejna** pozemky u myslivny k cíli vystavení nového příbytku dle staré výměry 24 jiter 918 sáhů čtver. aneb dle nové výměry 24 jiter 797 sáhů čtv. a to:

polí 15 jiter 1538 sáhů, luk 2 jitra 1187 sáhů, pastvin 1272 sáhů, lesů 5 jiter, dohromady 24 jiter 797 sáhů v úhrnné ceně 5.094 zl 65 kr

II. Syn **Josef Hejna** obdrží:

1. Stavení N° C. 37 v odhadní ceně	470 zl	
Sýpku, kůlnu a pazdernu	215 zl	685 zl

2. Následující pozemky: pole 34 jiter 131 sáhů, luka 15 jiter 961 sáhů, pastviny 1 jitro 151 sáh, zahrady 1416 sáhů, les 10 jiter 1464 sáhů, neplodná půda 107 sáhů, sumou 60 jiter 1030 sáhů čtver. dle nové výměry v odhadní ceně

12.282 zl 32 kr

Úhrnem 13.967 zl 32 kr

III. Syn **Čeněk** neb **Vincenc Hejna** obdrží k vlastnictví konečně:

1. Kmenové stavení N° C. 36 obydelní, chlěvy, stodola, výminkářské stavení a myslivna v odhadní ceně pr

4.476 zl

2. pak ostatek pozemků dle staré výměry 31 jiter 529 sáhů čtv. aneb dle nové výměry pod 53 jiter 613 sáhů čtv. v odhadní ceně pr

10.200 zl 95 kr

Úhrnně 14.676.zl 95 kr

Mimo to přiděluje se z movitých věcí:

I. Synovi Karlovi: 2 krávy, 1 roční jalovice, 1 odstávče, 4 ovce, 1 koňský vůz, 1 brány, v odhadní ceně úhrnem

112 zl 33 ⅓ kr

II. Synovi Josefovi: 3 krávy, 2 dvouleté jalovice, 2 roční jalovice, 2 odstávčata, 1 býk, 6 ovec, dva fuksi koně s příslušenstvím, 1 prase, 1 vůl, 1 párový železný vůz s fasuňkem, půl železného zadního vozu, 1 pryčka (bryčka – JV), 1 brány, 1 ruchadlo s radlicí, 1 saně, 1 hak, 1 menší stůl, 1 lavice, 1 židle, v odhadní ceně úhrnem

417 zl 33 ⅓ kr

III. Synovi Vincencovi: 3 krávy, 2 dvouleté jalovice, 2 roční jalovice, jedno odstávče, 6 ovec, 1 kobyly, 1 prase, hnojní vůz párový, půl dřevěného vozu, 1 pryčka (bryčka – JV), 1 brány, 1 hak, 1 saně, 1 tvrdý stůl, 1 lavice, 1 židle, 4 kanape, v odhadní ceně úhrnem

237 zl 53 ⅓ kr

Úhrn ceny majetku movitého 767 zl 20 kr

Rozvrh:

Z trhové ceny za mlýn N° C. 117 pr 6000 zl vykazuje se k zaplacení:

Mimoknihovní dluhy 4.968 zl 9 kr, synovi nezletilému Martinovi Hejnovi na jeho otcovský podíl pr 4025 zl 73 4/7 kr částka

1.031 zl 91 kr.

Syn Karel splatí ze své gruntuoddělenosti pr 5.094 zl 65 kr:

1. své matce Františce na její požadavek (věno, protivěno, náhradu pr 2000 zl) částku	1.181 zl 25 kr
2. sráží se mu jeho otcovský podíl částka pr	3.913 zl 40 kr
Činí	5.094 zl 65 kr

Syn Josef Hejna splatí ze své usedlosti N° 37 pr 13.967 zl 32 kr:

1. na vyvazovací kapitál pr 33 zl 12 kr část	22 zl 12 kr
2. pojištěný dluh 366 zl 76 kr a 500 zl dohromady pro Filipa Moravce	866 zl 76 kr
3. pojištěný dluh pro pana faráře Rudiše 1200 zl a 550 zl, dohromady	1.750 zl
4 sestře Amalii Hejnové celý otcovský podíl pr	4.025 zl 73 4/7 kr
5. sestře Anně Hejnové na její otcovský podíl částku	3.694 zk 30 3/7 kr
6. sráží se mu, Josefovi, na jeho otcovský podíl částka	3.608 zl 40 kr
Činí	13.967 zl 32 kr

Syn Vincenc Hejna splatí ze své usedlosti N^o C. 36 pr 14.676 zl 95 kr

1. na vyvazovací fond ostatek	11 zl
2. pojištěný dluh pro Hynka Prouzu	1.092 zl
3. pojištěný dluh pro Jana Víta z Libňatova	200 zl
4. pojištěný dluh Václava Chalupníčka	1.200 zl
a úroky	216 zl
5. sestře Anně Hejnové na její otcovský podíl ostatek	331 zl 43 ¹ / ₇ kr
6. sestře Františce celý otcovský podíl	4.025 zl 73 ⁴ / ₇ kr
7. bratru Martinovi Hejnovi na jeho otcovský podíl ostatek	2.993 zl 83 ² / ₇ kr
8. sráží se dědicovi Vincencovi na jeho podíl část	3.788 zl 28 kr
9. a konečně splatí své matce Františce Hejnové na její požadavek ostatek	812 zl 75 kr
Činí	14.676 zl 95 kr

Podíly dítek Amalie, Anny, Františky a Martina ať se na potažných usedlostech k cíli nabýti neobmezeného práva zástavního vtělením přiřkující listiny pojištějí a budou jim při jejich zletilosti neb dřívějším zaopatření proti kvitancím vyplaceny.

Stran zúročení podílů dcer Amalie, Anny, Františky a syna Martina žádá matka, aby synové Josef, Vincenc a Karel 5 % úroky jim spláceli, jakmile jeden neb druhý hospodářství nastoupí, ale spoluporučník nepřistupuje k její žádosti, poněvadž jest toho mínění, že to z těch gruntodědiců pro dluhy nebude moct stáhnout, a myslí, aby úroky teprve tenkrátě sirotkům se dávali, až dospějí aneb se aspoň zaopatřejí. Jelikož se mezi sebou nedohodli, ponechává se věc k rozhodnutí soudnímu.

Až do přirozené aneb právní zletilosti synů Josefa a Vincence bude matka Františka jejich gruntooddělenosti bez skládání oučtů obhospodařovat, úroky z dlužných kapitálů, daně a dávky platit, dítky živit, šatit a vychovávat, v kterémžto pádu podíly ostatních sirotků bez úroků zůstanou, gruntooddělenost Karlovou nechce matka do svého hospodaření brát, hledíc k tomu, aby byla pronajata a z nájemní činže aby po odrážce daních a jiných veřejných poplatků vybývající čistá část obrácena byla na šatstvo a k jeho lepšímu.

Konečně vyhrazuje se dle přistoupení spoluporučníka Jana Řezníčka a dle srozumění vdovy Františky pro jejich výživu až do její smrti následující bezplatný výměnek:

1. Užívání celého výminkářského stavení při domě čp. 36 s komorou a chlévem pro přebývání a dobytek, kteréžto stavení držitel kmenové usedlosti čp. 36, potáhmo syn Vincenc, v dobrém stavu a správě udržovat povinen jest.

2. Bude odvádět:

Sutého výměnku každého roku: (domnívám se, že slovo sutý znamená sypaný – JV)	N ^o C. 37 Josef	N ^o C. 36 Vincenc	oddělenost Karla
Žita deset korců rovné míry v zrně vyčištěném; na to bude dávat	4 korce	3 ½ korce	2 ½ korce
Pšenice dva korce rovné míry a v zrně vyčištěném; na to dá:	3 ½ věrtele	3 věrtele	1 ½ věrtele
Směsice pět korců vrchovaté míry, na to bude dávat	9 věrtel	7 věrtel	1 čtvrtec
Ovoce jeden každý třetí díl	⅓	⅓	⅓
Vajec dvě kopy, a sice	60 vajec	40 vajec	20 vajec
Zelí nechat sázet do vymrveného a připraveného pole, tři záhony, a sice	1 záhon	1 záhon	1 záhon
Len sít nechat, též tak, tři věrtele a sice	5 čtvrtec	4 čtvrtce	3 čtvrtce
Dříví čtyři sáhy, jak se dělá, a sice	2 sáhy	2 sáhy	-

Otýpek šest mandel a sice	3 mandele	3 mandele	-
Píci pro dvě krávy a sice:			
Plevy, šest košů, na to dá:	3 koše	3 koše	3 koše
Připravené pole pro jetelové semeno k zelené píci, semeno dá si výminkářka	Na dva žejdlíky	Na dva žejdlíky	Na dva žejdlíky
Nař z brambor	6 řádků	6 řádků	6 řádků
Slámy deset mandel drobné a sice	5 mandel	5 mandel	-
Sena šest centů a sice	3 centy	3 centy	-
Otavy čtyři centy	2 centy	2 centy	-
Půl korce louky na zelené sečení neb také usušení dá Karel	-	-	½ korce
K držení kousek louky neb trávníka, ten okolek od mlynářové stodoly dolu po struhu dá Josef	Josef	-	-
Vincenc od plotu s hůry po tu Václavku	-	Vincenc	-
Stelivo střídavě jeden rok	Josef	-	-
Druhý rok	-	Vincenc	-
Pastvu též střídavě jeden rok	Josef	-	-
Druhý rok	-	Vincenc	-

Hnůj zůstane hospodáři, který stelivo dávat bude.

Dovážení obilí do mlejna, ze mlýna a stodoly do chalupy bude Josef a Vincenc střídavě dávat, a též tak střídavě v masopustě a na posvícení výminkářku na dva dni koňmi dovážet a také ji tenkrát, kdyby pro stáří aneb neduh pěšky nemohla do kostela nechat dovézt.

Podíly svrchu vyznačené, jakož i výměnek s podmínkami uvedenými budtež na týkajících se gruntooddělenostech knihovně pojištěny.

Též se vyhrazuje pro neduživé sirotky Anně a Martinu Hejnovi, dokud budou svobodní, v příbytku N° 36 bezplatně doživotné sedění a lehání, což se tam knihovně pojistiti má.

Aby budoucně držitelové oddělených usedlostí v jízdě a průhonu ke svým pozemkům nebyli zkráceni, vyhrazuje se jim svobodný důjezd a průhon cestami k domu čp. 36 náležícími s tím dodatkem, že tato služebnost knihovně vtělena býti má.

K stavbě potřebných cihel pro Josefa a Karla mohou si oba dědicové v tom místě neb strži bratrovi Vincencovi patřícím, kde se nyní cihly dělají, nadělat nechat bez všeho ouplatku.

Až dědic Karel příbytek stavět bude, musejí mu bratři aneb držitelové čp. 36 a 37 jeden každý po čtyřech trámech, čtyřech stěnách a po šesti krovách dřívím nápomocni býti, v tom pádu, jestli, když on stavět bude, ve svých lesích takové dříví mít budou.

Co se týče odměny, kterouž spoluporučník Jan Řezníček za jeho vícekrát konané cesty do Králové Hradce v soudní rozepři s Václavem Chalupníčkem puncto 1.200 zl za výlohy, času maření a trávení, pak za ty k cíli rozdělení živnosti a vyjednání pozůstalosti do Náchoda vykonaných mnohonásobných pochůzek, maření času a trávení a vůbec celá mzda od dne přejmutí uloženého poručenství až do 20. února 1868 na každém z těch sedmi opatrovanců po 20 zl r.č. dohromady 140 zl r.č. požadoval, a s čímž mateřská poručnice srozuměna býti se vyjádřila, přiřká se mu odměna pro všechno a vsudy 84 zl r.č. na niž každý z těch sedmi splátkou po 12 zl přispěti má.

Na základě rozhodnutí okresního úřadu v Náchodě ze dne 1. ledna 1869 ohledně pozůstalosti Martina Hejny poznamenává se 19. února 1869 v pozemkové knize Havlovické převod práva vlastnického k usedlosti čp. 36 v Havlovicích náležícím pozemkům ve výměře 1 jitro 967 sáhů čtver. staré výměry neb 1 jitro 1119 sáhů čtver. nové výměry i s tím na nich vystaveným mlýnem čp. 117 z Martina Hejny na kupujícího Karla Feista. Dále poznamenáno na témž mlýně právo

zástavní pro vyhrazený výměnek, pozůstávající v každoročním odvodu 6 čtvrtcí bílé mouky k rukou vdovy Františky Hejnové, právo zástavní na usedlost čp. 36 v Havlovicích pro služebnost svobodného oujezdu a průchodu cestou náležející živnosti čp. 36 v Havlovicích, a sice ode mlejna, pak jak do lesa nahoru, tak také dolu k živnosti čp. 36; dále pro právo držitelům toho mlýna, že mohou z lomu k živnosti náležejícího a nad mlýnem tím se nacházejícího vždy pro svou potřebu svobodně a bez ouplatku kámen lámati a bráti; právo zástavní na mlýně čp. 117 v Havlovicích k rukou držitelů živnosti čp. 36, tamtéž pro svobodný oujezd k tomu lomu a výhody jakékoliv by se tam kámen lámal, po gruntě u mlýna čp. 117 náležejícím, a sice pastvině čís. top. 514 a nad polem čís. top. 515.

Na základě odevzdací listiny ze dne 16. května 1868 na pozůstalost po zemřelém Martinu Hejnovi proveden 1. dubna 1871 knihovní převod práva vlastnického z Martina Hejny od usedlosti čís. pop. 36 v Havlovicích na jeho nezletilého syna **Karla Hejnu** k pozemkům u myslivny bez stavení ve výměře 24 jiter 797 čtvr. sáhů nové míry,

na syna **Josefa Hejnu** k stavení čís. pop. 37 v Havlovicích, dříve pazderně s příslušenstvím a pozemky 60 jiter 1030 sáhů čtv. dle nové míry a

na nezletilého syna **Čeňka Hejnu** ke kmenovému obydelnímu stavení s ostatními pozemky ve výměře 53 jiter 613 sáhů čtver. nové míry.

Díl III.
Nová kronika

Šestá generace
Josef, syn Martina Hejny

Josef Hejna se narodil 23. května 1847 v Havlovicích čp. 36.

Oženil se 19. října 1869.

Hospodařil na **statku čp. 37** v Havlovicích v letech 1869 – 1906.

Zemřel v Havlovicích na výměnku v čp. 37 dne 1. června 1919 ve věku 72 let.

Jeho manželka **Františka**, rozená **Řezníčková** z Havlovic čp. 29.

Narodila se 9. dubna 1849 (8. dubna 1849 – AK).

Zemřela 12. listopadu 1915 ve věku 66 let.

6.

Josef Hejna, syn Martina Hejny

1865 – 1908

Po úmrtí Martina Hejny hospodařila na nerozděleném kmenovém statku čp. 36 pozůstalá manželka Františka Hejnová s dětmi a čeledí od roku 1865 do roku 1869.

Nevalné životní poměry v té době byly zhoršeny ještě válkou, postihující svými krušnými účinky zvláště zdejší krajinu.

Válka rakousko – pruská roku 1866 uvalila na zdejší obyvatelstvo mnohé zkoušky.

Pruské vojsko překročilo české hranice u Náchoda, Trutnova a Liberce. Dne 27. června vtrhlo do Trutnova a došlo tu k bitvě s rakouským armádním sborem generála Gablenze. Zároveň svedena bitva u Náchoda a rakouské vojsko musilo zprvu ustoupiti k České Skalici a potom k Hradci Králové, kde bylo v bitvě u Sadové dne 3. července poraženo.

Když propukla válka, rozkřiklo se, že nepřítel každého zbraně schopného muže sebere a zavele. Mladí muži proto prchali do vnitrozemí nebo se skrývali. V té době obyvatelé šatstvo a prádlo zavírali do komor a sklepů a potraviny i cenné věci odnášeli a dobytek odváděli do lesů. Havlovice – jsouce stranou komunikací – byly vojenských nátisků celkem uchráněny. První zprávu o počátku boje u Trutnova přinesl do Havlovic dne 27. června sedlák Jan Řezníček, jehož přípráž byla od císařských rekvirována. Na silnici u Trutnova byl rakouský hulán, provázející Řezníčka, zasažen kulí nepřátelské přední hlídky. Z nebezpečné situace vyvázl Řezníček jen spěšným útekem domů.

Dne 28. června v Havlovicích vymáhány ponejprv rekvizice a potom často sem dojížděly vojenské vozy pro píci a vojáci pro přípráže. – Z Havlovic několik vojinů bylo ve válce zraněno, nepadl však žádný.

Po odchodu vojska následoval nový a hroznější nepřítel – cholera. Tehdy řádila nespoutaně v úpické farnosti: zachvátila asi 80 duší z přifařených obcí během tří měsíců, a jen vsi Radčiči se vyhnula.

Z Havlovic šlo denně i několik průvodů pohřebních, pak už se ubíraly jen průvody malé, tiché, bez hudby a bez zpěvu na hřbitov. Na cholery v Havlovicích zemřelo 28 osob, mezi nimi Antonín Hejna, rolník čp. 57 ve věku 50 let, Kateřina Vlčková, rozená Hejnová, manželka chalupníka Františka Vlčka čp. 7, ve věku 41 let, jejich čtyřletý syn Jan, dvanáctiletá dcera Anežka a v tom domě vdova Františka Sochorová, rodem Vlčková ve věku 44 let a v čp. 10 zemřeli na cholery oba manželé Josef a Marie Semerákovi ve věku 48 let a 30 let.

Hejnově statku čp. 36 se cholera naštěstí vyhnula. Zato následujícího roku vypraveny odtud tři pohřby: dne 25. března 1867 zemřel tříměsíční synek Karel mlynáře Karla Feista na božec, potom 12. července čtyřicetiletý čeledín Vincenc Hejna na zápal plic a konečně 10. srpna 2 ½ letý Václav, syn podruha Augustina Hejny na plicní neduh.

Po uplynutí tříleté lhůty úřadování obecního zastupitelstva v Havlovicích vypsány roku 1867 nové volby. Zvoleni byli: starostou František Šváb, radními Jan Souček a Josef Záruba; do výboru: Augustin Vlček, František Řezníček, František Král, Václav Souček, Josef Souček, Josef Teichmann, Antonín Řezníček a Jan Nývlt; náhradníci: Antonín Král, Josef Kábrt a Augustin Rousek.

Roku 1868 dne 7. prosince strhla se v zdejší krajině tak silná vichřice, že nejen v lesích stromy zlámala a vyvrátila, ale takřka u všech doškových střech tyto střechy potrhala. Na most v Havlovicích postaven nový šindelový kryt nákladem více jak 180 zl.

Po vyjednání pozůstalosti po Martinu Hejnovi roku 1868 bylo v zájmu dědiců, aby se každý z nich záhy ujmul svého podílu a usnadnil tak matce Františce Hejnové hospodaření i placení pozůstalých dluhů.

Z dědiců věkem nejstarší byl syn **Josef**. Dle výkazu farní matriky narozených a pokřtěných z obce Havlovic jest **Josef Hejna** manželský syn katolických rodičů: *Martina Hejny, majitele statku v Havlovicích čp. 36, z okres. hejtmanství Trutnovského, a jeho manželky Františky, rodem Antonína Jirásky, majitele statku v Brzici, čp. 35, z okres. hejtmanství Královodvorského – v Havlovicích, čp. 36, bývalého panství Náchodského, nyní však c.k. okr. hejtmanství Trutnovského, kraje Jičínského v Čechách – dne 23. května léta Páně 1847, pomocí zkoušené porod. babičky Marie Nyklíčkové z Oupice, čp. 37 – narozen – a dne 24. května 1847 od tehdejšího oupického kaplana, veleb. Pána Františka Albrechta u přítomnosti kmotrů: Josefa Řezníčka, rolníka v Havlovicích čp. 86 a Kristiny Ludrové, manželky Vojtěcha Ludra, mlynáře v Havlovicích čp. 35 – ve farním chrámu Páně Oupickém, pod názvem sv. Jakuba Apoštola Velkého dle křesťanského – katolického způsobu pokřtěn.*

Dědický podíl Josefa Hejny skládal se původně ze stavení čís. 37, sýpky, kůlny a pazderny a z pozemků:

N° top.	Jiter	Sáhů čtver. staré výměry
Pole 511	4	
484, 485, 486	9	1062
489		445
493		
498		700
496	1	247
507	7	275
511	8	691
510		1244
Zahrada 95		348
96		222
99		640
Luka 494	2	
499		1028
483		348
487	5	733
Pastviny 514	2	
97, 98		205
501	2	591
492	3	467
Lesy 513	8	1464
Dohromady	57	1110

Neb dle nové výměry:

N° parcelní	Výměra jiter	Sáhů	Třída
Pole 1004	4	-	II
a 1000	2	1312	II
b 1000	2	1300	III
a 1002		1393	II
b 1002		1400	III
1004	5	335	II
1010		700	II
1014		1127	II

1015	1	1270	II
1017	3	1227	III
1018	1	196	II
1021		253	II
1031		445	II
1032	9	373	I
Luka a 981	2	-	I
b 981	4	369	I
1011		690	II
1041		1082	II
1022	3	1400	II a III
1023		451	II
1034		435	I
998	1	800	III
1008		534	III
Pastviny 1008		500	I
1001		281	I
1016		169	I
1019		17	I
1020		79	I
1033		664	I
1039		16	I
1040		25	I
Zahrady 1035		705	I
1038		315	I
1042		396	
Les a 993	4		II
b 993	4	1464	I
1048	2		II
Neploďná 1024		107	
Dohromady	60	1030	

Obytné a hospodářské budovy kmenového statku čp. 36 byly nově rozděleny a přizpůsobeny pro jejich účelnost a nastávající potřebu.

Stavení k čís. 37 náležející dle soudního odhadního protokolu ze dne 6. prosince 1869 popsána a odhadnuta takto:

Příbytek čp. 37 náležející Josefu Hejnovi sestává z těchto částí:

Hlavní vchod obrácen jest k východu a vstoupí se po levé straně do světnice zčásti zděné a zčásti roubené, s šesti dvojitými okny, prkennou podlahou a prkenným stropem. V téže jsou kachlová kamna s litou plotnou do rámce zasazenou a dvěma plechovými troubami, pak litým kamnovcem. Vedle této nalézá se světnice menší, zděná a s jedním dvojitým oknem, stropem rákosovým a podlahou prkennou opatřena. Z první světnice vejde se do kuchyně zděné, s jednoduchým, prkennou okenicí opatřeným oknem. Strop v ní jest klenutý a podlaha dlážděná.

Předsíň jest klenutá a podlaha kamenem dlážděná.

Vpravo jest konírna pro dva koně se stropem klenutým a podlahou dláhovou. Vedle ní nalézá se chlév pro 14 kusů dobytka s dvěma jednoduchými okénky, stropem klenutým a podlahou dláhovou.

Mezi chlévem a kuchyní nalézá se prostora klenutá s jedním omřížovaným oknem a podlahou cihlami dlážděnou, která sklep nahrazuje, sloužíc za spížírnu. Mezi touto místností a konírnou se nalézá klenutá chodba s podlahou kamennou, z níž vedou dřevěné schody na půdu. Pod schody nalézá se pec.

Na půdě jest komora z prken bedněná a s podlahou prkennou. Ostatní část půdy jest prázdná.

Na hambalkách jest v délce dvou třetin celého stavení sýpka, přístupná po dřevěných schodech; všechny tyto místnosti nalézají se pod jedním krytem zčásti šindelovým a z většího dílu doškovým a jsou v stavu dobrém.

Průměrná délka obnáší	15 sáhů, 4 stopy 6 coulů
Průměrná šířka obnáší	5 sáhů, 3 couly
Průměrná výška bez krytu	1 sáh, 5 stop

Naproti průčelí příbytku stojí stodola roubená s jedním mlatem a s dvěma přístodolky. Kryt jest slaměný a z malé části šindelový. Tato má v délce 14 sáhů, v šířce 7 sáhů, 2 stopy, 6 coulů, ve výšce mimo kryt 1 sáh. Stodola se nalézá v prostředním stavu.

Cena obydelního stavení obnáší:

Práce zednická s látkou a dovozem	1.460 zlatých
Tesařská práce se stavivem	442 zlatých
Ostatní drobné řemeslnické práce	135 zlatých
Dohromady	2.037 zlatých

Cena stodoly:

Práce zednická	14 zlatých
Práce tesařská se stavivem	397 zlatých
Práce kovářská	3 zlaté 50 kr.
Dohromady	414 zlatých 50 kr.

Úhrnem cena všech výstavností činí 2.451 zlatých 50 kr.

Na základě odevzdací listiny c.k. okresního soudu v Náchodě ze dne 16. května 1868 vloženo na dům čp. 37 s pozemky dne 1. dubna 1871 právo vlastnické pro Josefa Hejnu.

Dále poznamenány tyto závaznosti:

Podle vyjádření ze dne 27. listopadu 1845 vkládá se povinnost na parcele 1044 stojící kamenný kříž na vždy v dobrém stavu udržovati společně s čp. 36.

Podle dluhopisu z r. 1864 vkládá se zástavní právo za pohledávání Josefa Rudiše (faráře v Úpici) v sumě 1.750 zl rak. měny s 5 % úrokem.

Podle listiny odevzdací c.k. okresního soudu v Náchodě ze dne 16. května 1868 vkládá se zástavní právo za pohledávání:

- nezletilé Amalie Hejnové v sumě 4025 zl 73 1/3 kr, s 5 % úr.
- nezletilé Anny Hejnové v sumě 3694 zl 33 3/7 kr, s 5 % úr.
- výměnek Františky Hejnové.

Podíl starší sestry Amalie Hejnové Josef Hejna splácel po částech a zaplatil jej zcela koncem roku 1873.

Do odděleného statku čp. 37 přivedl si Josef Hejna svou nevěstu a hospodyně z blízkého sousedství v Havlovicích. Jejich sňatek jest zapsán v úpické matrice takto:

*Dne 19. října 1869 oddáni: **Josef Hejna**, sedlák v Havlovicích č. 36, vlastní syn po Martinu Hejnovi, sedláku v Havlovicích č. 36, hejtmanství Novoměstského, z Františky, rozené Antonína Jirásky, sedláka v Brzicím č. 35, hejtmanství Královského, katolík, 22 let, svoboděn a **Františka**,*

manželská dcera Jana **Řezníčka**, rolníka v Havlovicích č. 29, z Josefy, rozené Antonína Součka, sedláka z Havlovic č. 33, katolička, 20 let, svobodná.

Svědci František Šváb, rolník v Havlovicích č. 53, Jan Souček, rolník v Havlovicích č. 1. Neplnoletí snoubenci obdrželi povolení k sňatku tomu: ženich od okresního soudu co vrchnoporučenského úřadu v Náchodě 22. září 1869, nevěsta od svého otce.

Byli po trojím dne 19. a 26. září a 3. října 1869 proslém ohlášení oddáni od Antonína Charváta, děkana v Úpici.

Jan Řezníček, sedlák v Havlovicích čís. 29, otec nevěsty Františky Hejnové, se narodil 24. dubna 1816 a oženil se 5. února 1840 s Josefou, dcerou po Antonínu Součkovi, sedláku v Havlovicích čís. 33. Jejich děti byly:

Jméno	Narození	Sňatek
Marie	26. 6. 1840	29. 1. 1861 s Josefem Součkem, sedlákem v Havlovicích č. 91
Antonín	30. 7. 1842	24. 11. 1863 s Františkou Součkovou z Havlovic č.1
Františka	9. 4. 1849	19. 10. 1869 (AK) s Josefem Hejnou, sedlákem v Havlovicích č. 37

Za měsíc po svatbě Josefa a Františky Hejnových vdávala se i nejstarší sestra Josefova, Amalie Hejnová. Ženicha měla také z Havlovic a nezměnila při tom ani svého příjmení, jak vidíme ze zápisu oddavek:

Dne 10. listopadu 1869 oddáni: **Josef Hejna**, sedlák v Havlovicích č. 57, vlastní syn po Antonínu Hejnovi, sedláku z Havlovic č. 57, z Marie rozené Antonína Kulta, sedláka v Havlovicích č. 69, katolík, 21 let, svoboden, a **Amalie**, vlastní dcera po Martinu Hejnovi, sedláku v Havlovicích č. 36 a Františky, rozené Antonína Jiráska, sedláka z Brzického čís. 35, katolička, 18 let, svobodná.

Havlovice měly roku 1861 116 domů a 795 obyvatel; koncem roku 1869 provedeno nové sčítání lidu a bylo tu 128 domů a 941 obyvatel.

Josef a Františka Hejnovi měli tyto děti:

Jméno	Narození	Křest	Kmotři	Zkoušená bába	Pozn.
Marie	1.7.1871	3.7.1871 Ignác Matouš, kaplan	Františka Řezníčková, manželka Antonína Řezníčka, sedláka z Havlovic č. 29, Vincenc Hejna, sedlák z Havlovic č. 36	Kateřina Illnarová z Úpice č. 109	Zemřela 24.7.1871
Josef	28.5.1874	28.5.1874	Vincenc Hejna, rolník v Havlovicích č. 36, Františka Řezníčková, manželka Antonína Řezníčka, rolníka z Havlovic č.29		
Františka	26.10.1876	27.10.1876 P. Josef Rudiš, farář	Františka Řezníčková, manželka Antonína Řezníčka, rolníka v Havlovicích č. 29, Václav Souček, rolník v Havlovicích č.33		
Vincenc	8.4.1878	8.4.1878 František Antonín Pecka, kaplan	Vincenc Hejna, rolník v Havlovicích č. 36, Františka Řezníčková, manželka Antonína Řezníčka, rolníka v Havlovicích č. 29	Františka Nyklíčková z Úpice č. 19	

Podobné tři případy úmrtí v jednom roce jako roku 1867 se opakovaly v Hejnově statku znova roku 1872. Dne 18. ledna 1872 zemřela při porodu Marie Hejnová, manželka Josefa Hejny, podruha v č. 36, rozená Feistová z Havlovic, ve věku 38 let a druhého dne následoval ji také její novorozený synek Jan. Nato dne 22. července 1872 o 6. hodině odpolední zemřel v č. 36 **Martin Hejna**, studující druhé reální třídy, manželský syn nebož. Martina Hejny, rolník, ve věku 18 let na organickou vadu srdce. Zaopatřil jej František A. Pecka, kaplan a pohřbil 25. června t.r. Antonín Charvát, děkan.

Po studentu Martinu Hejnovi zůstal majetek

na mlýně č. 117 u Karla Feista	1.031 zl 91 kr	
a na usedlosti č. 36	2.993 zl 83 ² / ₇ kr	
celkový podíl		4.025 zl 74 ² / ₇ kr
stav dluhů byl:		
poručníku Řezníčkovi náhrada	699 zl 74 ½ kr	
matce Františce Hejnové náhrada pohřebních výloh	36 zl	celkem 735 zl 74 ½ kr
Zůstalo čistého jmění		3.290 zl
Z toho dostala matka polovičku, tj.	1.645 zl	
a 3 bratři Josef, Čeněk, Karel		
a 3 sestry Amalie, Anna a Františka druhou polovičku	1.645 zl	
každý po 274 zl 16 ⁴ / ₆ kr.		

Roku 1873 dne 17. června měl svatbu **Vincenc Hejna**, rolník v Havlovicích čp. 36. Tak jako jeho starší bratr Josef ani Vincenc nechodil za děvčetem za humny. Jeho nevěstou se stala **Josefa**, manželská dcera Františka **Švába**, rolník v Havlovicích čp. 53 a jeho manželky Františky, rozené Prouzové z Havlovic čp. 65.

Sestra **Anna Hejnová** se vdávala roku 1874 (dne 4. července – AK), když byla necelých 22 let. Přišel pro ni 31letý **Vincenc Střihavka**, rolník ve Slatině čp. 44.

Také 18letá **Františka Hejnová** měla ženicha staršího a z okolí. Jejím manželem se stal 29letý **Josef Kosinka**, rolník v Červené Hoře čp. 13. Oddáni byli v Úpici 26. ledna 1875.

Téhož roku 1873 v měsíci srpnu se konala nová volba do obecního zastupitelství v Havlovicích. Zvoleni byli: Čeněk Bartoš čp. 35 starostou, Josef Souček čp. 1 prvním radním, Karel Brož druhým radním a do výboru: František Řezníček čp. 68, František Šváb čp. 53, Josef Kábrt čp. 5, František Řezníček čp. 115, Augustin Rousek čp. 84, Emanuel Kejzlar čp. 90, Antonín Řezníček čp. 29, František Řezníček čp. 77 a Celestin Lokvenc, jako zástupce knížete Schauburg-Lippe. Náhradníci: Josef Hejna čp. 37, Josef Král čp. 42 a Josef Nývlt čp. 60.

Rok 1873 byl od svého počátku velmi suchý. Dne 22. června spadl mírný dešť a potom nesprchla v našem okolí až do 10. srpna ani kapka vody. Nejlepší žito sypalo sotva na půl korce, špatné místem ani na čtvrtci.

Roku 1875 podnikla obec Havlovice stavbu cesty ve vsi. K tomu dostala od okresního zastupitelství v Náchodě subvenci 500 zl a od velkostatku Náchodského náhradu podle daní 187 zl 37 kr a vypůjčeno bylo peněz k tomu účelu 600 zl. Celkový náklad na stavbu cesty byl 1.668 zl.

Veliká zima r. 1875 – 1876 zachvátila mnoho lidí mrazem.

Od 1. ledna 1876 nařizeno užívati metrických mír a váh.

Dne 18. srpna 1877 odprodal Josef Hejna od své usedlosti čp. 37 v Havlovicích Františku Trdlikátovi z Havlovic čp. 31 pozemky a sice:

část od čís. parcely	998	pastvinu pro	20	čtver. sáhů
	1000	pole pro	3 jitra	1090 -"

	1001	pastvinu		281	-“-
	1010	pole		700	-“-
	1011	louka		690	-“-
	1022	louka		40	-“-
Celkem			4 jitra	1221	čtver. sáhů
dále prodal Adolfu Prokopovi z Havlovic čp. 129:					
část od čís. parcely	998	pastviny pro		78	čtver. sáhů
	1000	pole	1 jitro	1552	-“-

se služebností užívání cest, průjezdu a průhonu.

Roku 1876 Havlovice přiděleny k nově zřízenému soudnímu okresu v Úpici, který zahájil svou činnost 1. června 1876. Se zřízením okresního soudu došlo také k ustavení samosprávného okresu. Vincenc Bartoš, obecní představený v Havlovicích, zvolen členem okresního výboru v Úpici.

Nato dle zemského zákona ze dne 5. prosince 1874 zakládány v roce 1878 nové pozemkové knihy pro katastrální obce okresu úpického. Vyšetřování poměrů držebnostních v katastrální obci „Havlovice“ počalo dne 23. července 1878 o 8. hodině dopoledne v obci Havlovické a konalo se pak v příštích dnech. K vyšetřovacímu řízení obesláni držitelé veškerých nemovitostí v obci se nacházejících a důvěrníci zvolení obecním zastupitelstvem. K vyšetřujícímu řízení zvolilo obecní zastupitelstvo v Havlovicích jako důvěrníky: Josefa Krále, Františka Řezníčka, Josefa Hejnu, Čeňka Hejnu, Jana Řezníčka, Josefa Nývltu a Františka Švába. Každý držitel nemovitostí měl sebou přinést listiny k poměrům držebnostním se vztahující a přítomnému c.k. okres. soudci Dr. Filipu Müllerovi dle mapy v roce 1876 nově zdělané, svůj majetek vykázati.

Potom v době od 14. srpna 1878 byly archy držebností v obecní kanceláři vyloženy, aby každý zájemce do nich mohl nahlédnouti a u soudu v Úpici aneb dne 28. srpna 1878 v obecní kanceláři v Havlovicích ústně neb písemně námitky proti archům držebností přednésti mohl. Zástupcem nepřítomných ustanoven starosta Čeněk Bartoš.

V Havlovicích bylo tehdy 143 domovních čísel a 1454 parcelních čísel. Zpoplatněných pozemků bylo v Havlovicích celkem 1479 jiter 1150 čtver. sáhů, nepoplatných 39 jiter 678 čtver. sáhů, a to: plochy zastavěné a nádvoří 9 jiter 235 sáhů a jiných 30 jiter 443 sáhů. Úhrnem měly Havlovice rozlohy 1519 jiter 228 čtver. sáhů. Zde upotřebená míra: Dolnorakouské jitro počítáno po 1600 čtver. sáhách.

Rod Hejnů zastoupen byl v Havlovicích v těchto domech:

číslo domu 12	Václav Hejna
č. 22	Petr Hejna
č. 36	Čeněk Hejna
č. 37	Josef Hejna
č. 70	Josef Hejna
č. 78	Antonín Hejna
č. 105	Antonín Hejna
č. 118	Jiří Hejna
č. 143	Karel Hejna

Dne 19. ledna 1878 zemřela Františka Hejnová, manželská dcera Josefa Hejny a Marie Feistové, ve věku 11 let na tyfus a potom dne 10. května zemřel i jejich 9letý syn Karel na zánět mozkových blan. Josef Hejna byl nádeník a podruh v Havlovicích čd. 37, narozený ve Rtyni 19.7.1822 – AK, viz str. 101 této kroniky.

Zjara r. 1878 přišla náhlá sněhová voda a strhla mlýnský splav Čeňka Bartoše v Havlovicích č. 35. V době hospodaření Čeňka Bartoše ve mlýně stalo se tak již po třetí. Splav u mlýna byl dřevěný a roku 1856 stržen přívalem vody. Bartoš stavěl nový splav, ale když se stavba dodělávala, přihnala

se opět veliká voda a splav odnesla. Druhá stavba splavu se konala bez překážky. Po jarní povodni roku 1878 Bartoš vystavěl splav znova a vykopal na obecním pozemku nad splavem malou struhu, aby tudy voda částečně odcházel a celý její nával aby nešel na splav.

Při poboření splavu od povodně býval obyčejně i dřevěný most nad splavem porván a opravy mostu hradili pak společně držitelé mlýna č. 35, selské živnosti č. 36 a obec Havlovice. Dne 1. září roku 1856 sjednána totiž s c.k. okresním komisařem z Náchoda vyslaným smlouva, dle níž náleželo přispívati na opravu dolejšího mostu u mlýna a na jeho stavbu Čeňku Bartošovi čd. 35, Martinovi Hejnovi čd. 36 a obci Havlovické každému jedna třetina.

Dne 25. srpna 1878 žádali Čeněk a Josef Hejnové č. 36 a č. 37 okresní zastupitelství v Úpici o zrušení uvedeného rozhodnutí c.k. okres. úřadu v Náchodě v důsledku valně se změnivších poměrů jízdy přes most, protože mlýn č. 35, pak usedlost č. 36 na pravém břehu řeky Úpy za mostem samotny už nejsou. Na straně té je nyní také mlýn čd. 117, který nevyhnutelně most ten potřebuje, dále domy č. 129 a č. 135, kromě toho jest více pozemků od čd. 36 odprodáno a tudíž velká část různých povozů přes most do roka jezdí; konečně most ten nyní slouží ponejvíce k převážení dříví z panských lesů.

Okresní výbor v Úpici žádosti Čeňka a Josefa Hejny dal místo a rozhodnutím ze dne 11. prosince 1878 žadatele od dalšího konkurenčního připlácení jedné třetiny nákladu na vydržování mostu sprostil a stanovil, že tuto třetinu obec Havlovice sama nésti musí.

Havlovický učitel Tomáš Veselý byl členem „Občanské besedy“ v Úpici. Na jeho vyzvání uspořádala beseda dne 14. července 1878 výlet do zahrady Josefa Hejny, rolníka v Havlovicích č. 37, který zahradu pro výlet hostinskému Čeňku Bartošovi propůjčil. – Za měsíc potom zúčastnil se Tomáš Veselý okupace Bosny a Hercegoviny od 17. srpna do 16. října 1878. Za jeho nepřítomnosti ho zastupoval úpický podučitel Karel Pleskač.

Téhož roku 1878 se počala stavět nová školní budova v Havlovicích. Podnět k stavbě školy dal mlynář Čeněk Bartoš čp. 35, toho času obecní starosta, jenž stavbu v základech řídil, a když se roku 1878 starostenské služby vzdal, další stavbu po střechu přivedl Čeněk Hejna čp. 36, který funkci obecního starosty zastával až do srpna roku 1879, kdy nastala řádná volba obecní, v níž zvolen starostou Josef Souček čp. 91 a za školního dozorce Antonín Řezníček, rolník čp. 29, kteří dokončení stavby uskutečnili. Stavbu provedl Josef Rejsek, stavitel v Úpici. Dokončena byla v polovině měsíce září 1880 a na sv. Václava vysvěcena. – Od 1. ledna 1881 škola se stala dvoutrídňá jako mladší učitel ustanoven František V. Kodým.

Roku 1879 se konala volba do obecního zastupitelství v Havlovicích. Zvoleni byli: starostou Josef Souček č. 91, I. radním Čeněk Hejna č. 36. II. radním Josef Kábrt č. 5. Do výboru: František Řezníček č. 68, Josef Nývlt č. 60, Josef Král č. 42, Augustin Rousek č. 84, Antonín Entlich č. 76, Josef Souček č. 1, Josef Hejna č. 37, Antonín Řezníček č. 29 a Celestin Lokvenc, zástupce knížete Schaumburg-Lippe.

Od 15. listopadu 1879 až do konce února 1880 trvala velká zima a poněvadž sněhu bylo jen málo, mrazy ničily osení a množství ovocných stromů.

Dne 15. července 1880 se vzňala neopatrností při topení střecha usedlosti Antonína Řezníčka v Havlovicích na Podhradi čís. 27 tak rychle, že než sbory hasičské přišly k požáru, vše lehlo popelem a k hašení nebylo co. Zachráněno bylo jen šatstvo a dříví za stavením. Řezníček byl pojištěn u Okresní pojišťovny na 1.100 zl. Tolik poznamenáno v knize Sboru dobrovolných hasičů v Úpici. Tradice však vypravuje, že doškař Bradáč dělal na statku střechu. Při práci kouřil z dýmkou, která se mu rozsypala a oharky zapálily sprahlou střechu. Hospodář se ženou byli právě s krávou v Součkově statku čp. 33 v Havlovicích a než přišli domů, stavení stálo v jednom plameni a shořelo pak vše do základů. Od té doby se tu říká „**Ve spáleném statku**“.

Při novém sčítání lidu roku 1880 Havlovice měly 136 domů a 964 obyvatele.

Když bývalý havlovický učitel Frant. V. Kodým byl ve výslužbě, zabýval se spisováním venkovských obrázků. Ve svých vzpomínkách zmínil se o svatbě Vincence Švába, syna Františka Švába, rolníka v Havlovicích č. 53 s Františkou Součkovou, dcerou Václava Součka, sedláka v Havlovicích č. 33. Svatba děla se způsobem slavnostním 13. června 1882. Kodým o ní vypravuje: *„Nezapomenu nikdy na nebožtíka Součka v Havlovicích, pravého to sedláka českého duší i tělem. Ač mužem letitým, byl jedním z nejdovednějších tanečníků ve vsi i v okolí a tanečníkem tak vytrvalým, že mu nestačili ani mladí. Jaký kdo chtěl tanec staročeský, ten jistě dovedl předtancovati Souček, jehož nohy byly jako z per ocelových. A když vdával dceru za souseda Švába, musila celá svatba se díti způsobem staročeským se všemi nyní již zapomínanými zvyky a obyčejí a – to se ví – nesměl scházeti ani obligátní družba čili „plampač“. Od té doby jsem již pravé „selské svatby“ neviděl a neslyšel, tudíž ani přípitky družic mládencům a mládeňců družicím.“*

V noci ze dne 17. na 18. července 1882 se přihnala velká voda od Krkonoš. V Havlovicích stála až do bílého rána a v domech čp. 7 a 8 i 85 měli vodu ve světnici do výše skoro půl metru. Podobná povodeň nebyla zde od roku 1849. –

Téhož roku 1882 – dne 13. září – se konala nová volba obecního zastupitelstva. Zvoleni byli: starostou Josef Souček č. 91, prvním radním Vincenc Hejna č. 36 a druhým radním František Řezníček č. 68. Do výboru zvoleni: Josef Nývlt č. 60, Josef Král č. 42, Josef Hejna č. 37, František Kodým, učitel, Leopold Prouza č. 64, Josef Kábrt č. 5, Antonín Řezníček č. 29, Josef Souček č. 1 a princ Vilém Schaumburg-Lippe.

Roku 1883 dne 31. ledna po 2. hodině odpolední bylo krátké, ale silné otřesení země. Zemětřesení bylo tak silné, že okna drnčela, lavice se pohybovaly a dvěře se otevřely. Výjev ten pozorován i v širém okolí.

Rok 1885 měl své povětrnostní zvláštnosti: duben byl jasný a teplý, květen mrazivý a suchý, červen suchý a k tomu bouřlivý. Dne 10. června byl tak silný mráz, že brambory zmrzly. Nato dne 17. června se snesla těžká bouřka a blesk vjel do havlovické zvonice, sházel veškerý šindel, dvěře i veřeje vyvrátil, kříž s bání přerazil ve dvě, ale zvonu neublížil.

Téhož roku obecní zastupitelstvo se uchopilo sestavení hasičského sboru. Obec sbor vyzbrojila a dobrou stříkačkou opatřila. Sbor čítal 32 členy a poprvé se ukázal při slavnosti Božího Těla v Úpici.

Toho roku obilí velikým suchem rychle dozrálo. První obilí se kosilo 13. července a do úpické pouti 26. července bylo již všechno žito sklizeno, kdežto v jiných letech v tu dobu žně teprv začínaly.

Roku 1885 stal se v Havlovicích zvláštní případ. V Močidlech v čísle 92 bydlel nádeník Jan Hejna, obecně „jurista“ jmenovaný. Ten před dvěma lety zblbl. Žena jeho onemocněla a zemřela, kterou dobu, žádný nevěděl. Dne 19. června t.r. nesla jí sousedka Rosová něco od oběda. Ptala se Hejny, co dělá, ten jí odvětil, že spí. Rosová se šla na ni podívat, ale při malém dotknutí Hejnové, ležící u kamen, rameno její odpadlo. Povoláná úřední komise uznala, že mrtvola ležela tu nejméně 10 dnů. Že tak sešla, přičítalo se parnům právě trvavším.

Mrtvola manželky Hejnové se hned vložila do rakve a odvezla na hřbitov. Zápis v matrice dokládá, že Františka Hejnová, manželka Jana Hejny čp. 92 v Havlovicích, zemřela 11. června 1885 ve věku 50 let na souchotiny a pohřbena byla 20. června t.r. – Pozůstalý manžel Jan Hejna odveden k opatrování do obecního domu čp. 30, vedle nové školy. Tu za dva roky dne 4. března 1887 ve věku 66 let zemřel.

Roku 1886 dne 23. dubna vyhořel havlovický mlýn čp. 35 až do základů. Oheň se rozšířil tak rychle, že hořely najednou mlýn, stodola i pila, a na zachránění strojů nebylo ani pomýšlení. Kromě budov shořely zásoby obilí, vlastní i cizí, 6 prasat a mlýnské zařízení i vodní kola. Mlýn potom proměněn v úpravnu pláten. Hostinská koncese – ve mlýně trvající – převedena na syna Čeňka Bartoše do domu čp. 144 (nyní hostinec zvaný Amerika).

Roku 1886 požehnala výměnice Františka Hejnová své nejmladší dceři **Vilemíně** ke sňatku. Oddávky jsou zapsány v úpické farní matrice takto:

„Oddání dne 9. února 1886:

*Ženich **Josef Hepnar**, rolník v Litoboři, manželský syn Josefa Hepnara, rolníka v Litoboři čp. 5 a jeho manželky Anny, rodem Horákové z Vesce, hejtmanství Nové Město, katolík, 26 let, narozený 27. března 1859, svobodný.*

*Nevěsta **Vilemína**, nemanželská dcera Františky, vdovy po Martinu Hejnovi z Havlovic čp. 36, rozená Antonína Jiráska, rolníka z Brzic čp. 35, katolička, 19 let, nar. 7. října 1866, svobodná.*

Byli po trojím dne 14., 31. ledna a 2. února 1886 veřejně prohlášení oddaní od Eduarda Pelhřimovského, faráře m.

Neplnoletá nevěsta obdržela povolení od c.k. okresního soudu v Úpici dne 23. ledna 1886.

Svědci: Karel Hejna, rolník z Havlovic č. 36 a Jan Řezníček, nájemník v Suchovršicích č. 56.“

Nejmladší syn Františky Hejnové **Karel Hejna**, rolník v Havlovicích č. 143, oddán byl 25. ledna 1887 s **Marií Martinkovou** ze Lhoty pod Hoříčkami, narozenou 29. července 1868.

Když roku 1882 na starém hřbitově u sv. Michaela v Úpici nastala nouze o místa pohřební, mělo se přikročit k stavbě nového hřbitova, ale pro neshodu města Úpice s přifařenými obcemi Havlovicemi, Maršovem, Radčínem a Suchovršicemi o nové místo, oddálila se stavba hřbitova až do roku 1886. Nový hřbitov postaven vysoko nad městem Úpicí v poloze otevřená a příhodná. Hřbitov vysvěcen a účelu svému odevzdán 10. září 1887.

Roku 1887 byl Josef Hejna, rolník v Havlovicích čp. 37 školním dozorcem. Od roku 1889 stala se škola v Havlovicích trojtřídní.

Podle tržní smlouvy ze dne 28. ledna 1888 Josef Hejna odprodal od své usedlosti čp. 37 v Havlovicích Karlu Feistovi, mlynáři v Havlovicích čp. 117 díly parcely 1004, a to 1004/5 a 1004/6.

Na jaře roku 1889 i počátkem léta trvalo teplé, vydatnými dešti osvěžované počasí, a tak již koncem května tráva se sekla a 6. července se počaly žitné žně. Dne 11. července byla velká bouřka a tuze pršelo. Dne 12. července po 9. hodině dopolední se strhla hrozná bouřka, blýskalo se, hrom burácel, vichřice dula a kroupy padaly. Večer k 10. hodině bouře dosáhla svého vrcholu: metala spousty vod i krup na zem, trhala střechy a lámala stromy. Hrůzy té noci dovršovaly četné požáry od blesku vzniklé. Lidé takové bouře neviděli. Kroupy na polovic vytloukly obilí, přerážely len a roztloukly brambory.

Rok 1890 se ohlásil chřipkovou epidemií hned v měsíci lednu. Chřipka řádila po celém světě.

Rok 1890 zasáhl do života příbuzných Františky Hejnové dvěma případy úmrtí v krátké době za sebou:

Dne 29. března 1890 zemřel Jan Řezníček (otec Františky Hejnové), výměník v Havlovicích čp. 29, ve věku 73 let po 50letém manželství na katar žaludku a hned potom, dne 2. dubna 1890, zemřel v chalupě čp. 46 v Havlovicích Josef Řezníček (strýc Františky Hejnové), rovněž po 50letém manželství, ve věku 72 let, sešlostí věkem.

Mlýnská usedlost čp. 35 v Havlovicích, kterou Čeněk Bartoš roku 1882 postoupil svému synovi Englbertovi Bartošovi, přišla roku 1893 do dražby. Před licitací sjednal si kupující Eduard Moravec v Úpici s Josefem Hejnou v Havlovicích čp. 37, že mu po vydražení přenechá u hranic mlýna nejméně dva korce pole po délce mlýnské struhy v ceně 1 zl 25 kr za čtver. sáh a hlínu pro děláni cihel při parožném 1 zl 25 kr od 1000 cihel. Za to Eduard Moravec slíbil, že Hejnovi zadá dovážení potřebného materiálu ke stavbě a že v domě čp. 35 nezařídí hostinec.

Dne 1. května 1890 slaven poprvé mezinárodní svátek práce.

Koncem roku 1890 se konalo sčítání lidu. V Havlovicích bylo v 144 domech 1037 obyvatel.

Rok 1891 se vyznačuje množstvím sněhu a potom velikým suchem, které mělo v zápětí nedostatek píce. Proto hospodáři byli nuceni vyprodávat dobytek.

Také rok 1892 byl velmi suchý s nedostatkem vody. – Toho roku zavedena korunová měna. Zlatníky rakouského čísla zůstaly však ještě dále v oběhu. Místo krejcarů a půlkrejcarů se razí haléř a dvouhaléř. (1 K = 100 h).

V této době se objevují první velocipedy v naší krajině. Lidový ten dopravní prostředek se rychle šířil, takže v několika letech se stal nepostradatelným průvodcem mnohých lidí.

Zima roku 1892 – 1893 byla tuhá, v měsíci lednu byly mrazy až 25 °R (25 °R = 31 °C – AK). Příznivé jaro bylo roku 1894. V dubnu stromy se bujně rozvíjely a koncem dubna stály v plném květu třešně, slívy i hrušně; 5. května metala první žita.

Roku 1894 dne 9. listopadu zemřela matka Františky Hejnové – Josefa Řezníčková, vdova po Janu Řezníčkovi, rolníku z Havlovic čp. 29, rozená Součková z Havlovic č. 33, ve věku 80 let, sešlostí věkem. Zopatřil ji 12.5.1894 Karel Mensinger, kaplan, pohřbil ji 12.11.1894 Jan Dvořák, farář.

Dne 31. března 1895 zemřel v Havlovickém mandli čp. 35 Hynek Kocián z Velkého Dřevíče ve věku 30 let. Opařil se, spadnul do nádržky plné vařící vody.

V pondělí 29. července 1895 kolem půlnoci zničilo nevídané krupobití spolu s prudkým větrem ze dvou třetin žito a jaře a polámalo se a vyvrátilo drahně stromů.

Dne 10. dubna 1897 zemřela Marie Hejnová, manželka Karla Hejny, rolníka v Havlovicích čp. 143, načež 27. září 1897 **Karel Hejna** se oženil po druhé; vzal si **Františku Vlčkovou**, dceru Antonína Vlčka, rolníka v Červené Hoře č. 9. Ženich byl 34 let, nevěsta 21 let. **Františka Vlčková se narodila dne 28. února 1876 – AK.**

Ve čtvrtek a v pátek 29. a 30. července 1897 po hrozném průtrži mračen v Krkonoších řeka Úpa katastrofálně se rozvodnila. V pátek po jedné hodině s půlnoci se přihnal dravý živel v plné své síle a hrůze. Voda vystoupila v krátké době až na 3 ½ metru nad normál a zaplavila celé údolí Úpice a Havlovic. Od hor pod slatinský mlýn a nekonečně dále v nížinách samoty, mlýny, továrny i domy, vše bylo zaplaveno a v hučících vodách se stápeily strhané příbytky, mosty, stromy, klády, nábytek, mrtvoly dobytčat i mrtvoly lidské. V Havlovicích povodeň strhla dřevěný most s těžkým bedněním a střechou a podobný osud stihl i dřevěný most pod Slatinou. Povodeň zaplavila okolní pozemky a zničila vše, co na nich bylo. Někteří občané od rána až do odpoledne měli u řeky nezvyklou práci: chytali a odváželi dříví a nábytek, ač při tom sami mohli snadno utonout.

Katastrofální povodeň r. 1897 byla podnětem k tomu, že již r. 1898 se pracovalo na povšechném projektu na úpravu řeky Úpy, jež se potom soustavně prováděla. – V Havlovicích na místě mostu ve vsi u hasičské zbrojnice pro přechod přes řeku zřízen roku 1897 prozatímní most. Stavba nového mostu provedena roku 1898 stavitelem Jaroslavem Budinským z Úpice nákladem 2.000 zl.

Od 1. srpna 1897 počala se vybírat zvláštní dávka z lihových nápojů v Havlovicích, již roku 1896 zemský výbor v Praze obci Havlovicům povolil na stavbu nové silnice z Úpice přes Havlovice k Libňatovu.

Roku 1898 se vdávala jediná dcera **Františka** manželů Josefa a Františky Hejnových v Havlovicích. Sňatek je zapsán v úpické matrice oddavek pro obec Havlovice:

*„Roku 1898 dne 25. ledna oddáni: **Vincenc Středa**, rolník při otci ve Rtyni č. 133 a náhradní záložník při c.k. 74. pěším pluku, 3. náhr. setnina, nar. ve Rtyni č. 133, okres Úpice, hejtm. Trutnov, manž. syn Vincence Středy, rolníka ve Rtyni č. 133 a Amalie, dcery Františka Beneše, rolníka ve Rtyni č. 133, kat., nar. 18. října 1874, 23 let, svob.*

Františka Hejnová, nar. v Havlovicích č. 37, okres Úpice, manž. dcera Josefa Hejny, rolníka v Havlovicích č. 37 a Františky, dcery Jana Řezníčka, rolníka z Havlovic č. 29, kat., nar. 26. října 1876, 21 let, sv.

Byli po třech veř. ohláškách v zdejší a Rtyňském farním chrámu Páně dne 6., 9. a 16. ledna 1898 oddáni ode mne: Jana Dvořáka, faráře.

Nepnoletému ženichu dává otcovské povolení zde vlastnoručně podepsaný otec ženichův: Středa Čeněk.

Nepnoleté nevěstě dává své otcovské povolení zde vlastnoručně podepsaný otec: Josef Hejna, otec nevěstin.

Svědci: Václav Souček, rolník v Havlovicích č. 33. Čeněk Mikeš, mistr řeznický ve Rtyni č. 380.“

Dne 31. ledna 1899 oddán byl **Josef**, syn **Josefa Hejny** v Havlovicích č. 37, narozený 28. května 1874, s **Růženou Čepelkovou** ze Studnice č. 48, narozenou 11. března 1874. Mladí manželé hospodařili pak na usedlosti čp. 91 v Havlovicích.

Od sklonku devatenáctého století věnuje místní rolnictvo větší snahu hospodářskému pokroku. Nelituje značných výloh na zmrvení a zdělávání svých rolí, obstarává drahá semena lepších plodin hospodářských, aby výnosnější sklizni spíše se mohly krýti stoupající daně i přírážky a zvýšením mzdy továrního dělnictva vzrostly i denní výdělky řemeslníků i mzda čeládky a dělníků v hospodářství, jichž se počalo i nedostávat; rolníci si opatřovali **hospodářské stroje**, aby tak práce polního hospodářství byla zlevněna. Pronikavé změny spojeny byly se značnými náklady, ale ukázaly se výhodnými.

Nařízením ze dne 21. září 1899 vešlo v platnost výhradné užívání korunové měny od 1. ledna 1900.

Dne 18. ledna 1900 zemřela v čís. 22 v Havlovicích **Františka Široká**, vdova po Petru Širokém, tkalci ve Velkých Svatoňovicích, rozená **Hejnová** z Havlovic č. 22, ve vysokém věku 89 let 4 měs. 25 dnů.

Rok 1900 značící rozhraní dvou století se vyznačoval spoustou sněhu. Ještě 1. dubna se jezdilo na saních. Teprve v druhé polovině dubna se započalo pracovat v polích.

Vzdělávací, zábavní a ochotnický spolek „Tyl“ v Havlovicích konal 8. září 1900 první řádnou valnou hromadu.

V měsíci lednu r. 1901 se konaly volby do říšské rady a v měsíci říjnu do zemského sněmu. V Havlovicích se toho roku volilo obecní zastupitelstvo pro období 1901 – 1903 a zvoleni: starosta Josef Hejna, rolník čp. 37, první radní Václav Souček, rolník čp. 33, druhý radní Antonín Peterka čp. 67; výboři: Alois Eckerth, knížecí lesní, Slatina č. 222, Vincenc Hejna, rolník čp. 36, Josef Šolc, rolník čp. 57, Jan Kuna, rolník čp. 4, Vincenc Šváb, rolník čp. 65, Josef Nývlt, obchodník čp. 146, Josef Král čp. 42, Vincenc Kábrt čp. 89 a Antonín Čepelka čp. 108.

Dle provedeného sčítání lidu a domů roku 1900 měla obec Havlovice 1053 obyvatel v 149 domech. Obyvatelstvo se živilo rolnictvím, prací v zdejších mandli (úpravě pláten) a v úpických továrnách. V obci bylo 45 rolníků, 35 chalupníků a 13 řemeslníků a živnostníků. Dle náboženského vyznání byli obyvatelé katolíci a pouze 2 protestanti (helvetské konfese). Sčítacím komisařem byl Josef Hejna č. 37.

Roku 1901 velká voda vzala splav u mandle čp. 35. Ještě téhož roku vystaven byl nový splav z betonu (z cementu, písku a štěrku) nákladem 10.000 zl.

Dle návrhu obecního tajemníka v Havlovicích, jímž byl Václav Marek, učitel, byla zřízena 29. ledna 1902 „Pamětní kniha obce Havlovic“.

Dne 16. června 1902 zakoupil Antonín Řezníček starší, rolník v Havlovicích č. 29 (bratr Františky Hejnové čp. 37) pro svou rodinu místo pro hrobku druhé třídy na hřbitově v Úpici za 16 zl.

Velmi tuhou zimou začal rok 1903. Nesnesitelné mrazy sužovaly lid i lesní zvěř. Na kolejích zavály sněhy také vlaky.

Dne 22. dubna 1903 zemřela **Františka Hejnová**, výměnice, vdova po Martinu Hejnovi V., rolníku v Havlovicích čp. 36, rozená Jirásková v Brzicích č. 35 (7.5.1824) ve věku 78 let 11 měs. 15 d. na marasmus. Zaopatřil ji 10. února 1903 Emil Novák, kaplan, pochoval 25. dubna 1903 Jan Dvořák, osobní děkan.

Při volbě obecního zastupitelstva v Havlovicích, konané v říjnu r. 1903 byli zvoleni pro období 1903 – 1906 starostou opět Josef Hejna, rolník čp. 37, I. radním Václav Souček, rolník čp. 33, II. radním Jan Kuna, rolník čp. 4. Tehdy se používalo okrouhlého obecního razítka s nápisem „Obec. úřad Havlovice“, v jehož středu byl zobrazen **hrad**.

Klidné jaro roku 1904 bylo vystřídáno velmi suchým a parným létem. Od počátku května do konce září téměř ani nespřchlo. Suchem vyschly a opadaly vody nejen na potocích, ale i v řekách. Trvalé sucho a vedro zničilo z polovice úrodu. Pohromou zasaženy byly obilniny, píče, řepa a nejvíce brambory. Ovoce suchem spadalo ještě nedozralé. – V prosinci napadl sníh, který ztuhl v ledovec a tíží svou způsobil polomčí stromů.

Roku 1904 založen v Havlovicích „Spořitelni a záložní spolek“. V ustavující schůzi dne 1. července t.r. se přihlásilo asi 20 členů. Za předsedu zvolen Václav Souček a za členy představenstva Josef Hejna čp. 91, Václav Kulda, Antonín Řezníček a Čeněk Souček. Spolek zařizoval učitel Jan Krejčík.

Téhož roku dne 3. prosince založena v Havlovicích politická organizace české strany socialistické.

Pro obec Havlovice, Libňatov a Maršov byla r. 1905 zřízena přespolní pošta.

Okresní výbor v Úpici předložil r. 1905 návrh na vystavění okresní silnice v Havlovicích přes Švábův dolec s vhodnými vytáčkami na Králův kopec. S projektovanou stavbou silnice z Úpice přes Havlovice do Libňatova okres úpický započal 17. dubna 1906. Do 23. června 1906 upravena silnice od Úpice až k Habřině v Havlovicích v délce 1047 metrů, nákladem 14.500 K.

Karel Hejna (čp. 36) žádal ve schůzi obecního výboru dne 10. listopadu 1905, aby obec opravila cestu od mandle k myslivně a připomenul, že panství dodá štěrk na opravu cesty zdarma. Návrh Karla Hejny byl schválen, ale když se měl štěrk z řeky vybírat, dostavil se ke starostovi Josefu Hejnovi (čp. 37) knížecí lesní Alois Eckerth s písemným návrhem žádostí na panství o povolení k vybírání potřebného materiálu z řeky Úpy. Starosta Hejna – netuše v počínání lesního Eckertha nějaký postranní záměr – dal koncept opsat obecním písařem a dne 23. února 1906 žádost podal bez usnesení obecního výboru.

Brzy nato Alois Eckerth podal havlovické obci účet za vybírání písku z řeky Úpy u dolního mostu. Obec však účet vrátila s odůvodněním, že dle svého dávného práva může písek z řeky vybírat volně, ale administrace panství oznámila dopisem 10. března 1906, že řeka jest soukromým majetkem panství a že o dovolení k vybírání písku je třeba žádati, jinak by panství proti obci soudně zakročilo. Z toho bylo zřejmo, že správě panství Náchodského se jednalo především o bezvýhradné uznání vlastnického práva na řeku Úpu v celém území obce Havlovic a o důkaz, že právo na vybírání písku a štěrku z řeky si obec Havlovice mylně vydržením osvojuje. Když pak obec požadavek panství odmítla, panství podalo žalobu o uznání, že vlastnictví řeky Úpy v Havlovicích náleží výhradně panství Náchodskému a obec Havlovice jest prostá práva k vybírání štěrku a písku ze řeky pro potřeby obce.

Dne 31. ledna 1905 měl svatbu **Vincenc Hejna**, mladší syn Josefa Hejny, rolníka v Havlovicích čís. pop. 37, s **Annou Zárubovou** ze Suchovršic. – Roku 1906 Josef Hejna si postavil v zahradě proti obytnému stavení čp. 37 u stodoly, na parcele 1035 dům čp. 170 pro výměnek, načež hospodaření na statku předal ženatému synu Vincencovi.

Havlovský dvůr

Po smrti Martina Hejny roku 1865 byl jeho dvorec čp. 36 v Havlovicích čili původní Havlovský dvůr rozdělen.

Shrneme-li dosavadní poznatky o Havlovském dvoru a doplníme-li je dalšími pamětmi, vybaví se nám pestrý obraz jeho minulosti.

O založení Havlovského dvora nemáme přímých zpráv a proto třeba uvést, jak vůbec došlo k osídlení zdejší krajiny. Za starých dob, až do 13. století, Čechy byly obklopeny hraničním lesem čili **hvozdem**. Spojení se sousedními zeměmi se udržovalo po **stezkách**, které na příhodných výšinách chránily střídající se strážce. V našem okolí vedla poboční stezka, zvaná „Trhovka kladská“, z Kladska od Náchoda přes Hronov, Rtyň a Úpici do Kyje, kde se připojovala na Krkonošskou stezku. Pozemky u strážnic ponechány strážcům k volnému užívání, byly svobodné, a tak i u nás blízký vrch **Svobodný** s okolím sloužil strážcům nejen za stanoviště pro hlídky, ale i k jejich obživě. Časem strážci nebydleli výhradně na strážnici, ale usazovali se s rodinami v údolích a na strážnici vysílali pravidelné hlídky. Tak vznikaly v údolích u vody malé dědiny. Strážce jménem Havel vyhledal si pro své obydlí místo u potoka a řeky. Po něm nazýván pak jeho rod Havlovici a dědina **Havlovice**. Nejstarší rod vtiskl tak trvalou stopu do jeho domova.

V polovině 13. století zakládány u zemských hranic na obranu proti hrozícím vpádům Tatarů pevné hrady. V té době postaven na strmém ostrohu nad řekou Úpou v Havlovicích mohutný hrad Vízmburk a na něm vládl bohatý pán Tas čili Prothas, jenž se po svém hradě psal „z Vízmburku“.

O Tasovi z Vízmburku se dovídáme ze starých letopisů českých, že roku 1289 byl s jinými pány při dvoře krále Václava a že roku 1304 sešel smrtí násilnou. Tuto příhodu zaznamenal letopisec Petr Žitavský v kronice Zbraslavské latinsky a volný překlad zápisu je následující:

„Tas z Vízmburku oplývá bohatstvím měl jistého Jana, řečeného „Vlk“, nízkého rodem i postavou, ale ducha hrozivého, za souseda. Statek Jana Vlka, jsa Tasovi na očích, stále dráždil jeho chtivost, až konečně se dědiny souseda úkladně zmocnil. Chudý zeman, jsa připraven o svůj majetek, nevěděl, co počít. Hradního pána Tasa sice často žádal o vrácení svého dvorce, ale tyto opětovné upomínky nepřispěly k očekávanému výsledku. Posléze obrátil se ke králi a stěžoval si, co času a námahy upomínáním pána Tasa promarnil, i na nepoctivost výpovědi pána Tasa upozornil, ale i u sama krále marně se dovolával pomoci a spravedlnosti. Roztrpčen svým nezdarem veřejně zvolal: „Nyní, nepomůže-li mi Bůh, utratím tělo své i se statky!“

A tak se vyzpovídav a sv. přijímáním se posilniv, rozdal všecko co měl chudým a spokojiv se jen s mečem a dýkou, postavil se před kostelem u sv. Klimenta (v klášteře Dominikánů, blíže kamenného mostu na Starém městě Pražském, kde se konaly soudy zemské), a uchystán na život i na smrt cíhal na Tasa.

Neblahé štěstí mu přálo. Když jeho odpůrce Tas z Vízmburku se ubíral od soudu králi po boku, aby pak uprostřed svého komoňstva vsedl na koně, a když už jednu nohu do třemení vložil, vyřtil se náhle Jan Vlk z davu, popadl Tasa za hrdlo, povalil ho pozpátku na zem a vrazil mu dýku přímo do srdce. Aniž by dříve odstoupil, dokud Tasovi duši z těla nevyrazil, v nastalém zmatku proběhl vrah celým zástupem, jako bleskem omráčeným, a rychlým útekem se zachránil.“

Místo, kde statek Jana Vlka stál, není sice v pramenech označeno určitým pomístným jménem, ale dle zmínky, že bylo Tasovi stále na očích, soudíme, že se jednalo o dvorec pod hradem Vízmburkem v Havlovicích, za řekou Úpou, zvaný potom „Havlovský dvůr“, jež posléze roku 1613 prodala vrchnost jako statek kmetcí i s kovárnou Jakubovi Mertovi z Vysoké Srbské a od roku 1649 jej drží nepřetržitě rod Hejnů.

Vyslovenou doměňku o místě Vlkova dvorce nelze sice prokázati, ale přesto upouštíme od tvrzení, že zakladatel hradu Vízmburku založil i „Havlovský dvůr“ a přikloňujeme se k úsudku, že zde – nedaleko řeky Úpy a Poklekovského potoka – již mnohem dříve než založen byl hrad Vízmburk, postavil své obydlí vладыka Havel, po němž i sídliště Havlovice bylo pojmenováno.

V 16. století držela Havlovský dvůr vrchnost Náchodská. Dvorní stavení stála tehdy u role „Pod skalou“, v místě potom zvaném „Na dvořišti“. Byl tu i potěrní rybník a u něho rybárna.

Dle gruntovního zápisu *“leta 1577 v sobotu po sv. Jiří na místě Jeho Milosti Pána poručníka sirotčího prodal jest pan Frydrych Furtat z Letek, ty časy úředník náchodský, **dvůr Havlovskej** za sumu 700 kop míšenských, ty přijal Michal Špáta k ruce Jeho Milosti sirotka k počtu sv. Jirskému 1. 1577.*

Přidáno mu: klisny 4, kůň 1, krav 6, svině 4, kohout, vozy dva, pluhy 2, brány dvoje, hak, stůl, díž, hrnec v kamnech, obilí sutého žita 5 korců a obilí, což na ozim i na jaře vseto jest, všecko. Okrajků lesu přidáno mu, pokudž se vnově vyměřilo a vymezilo.“

Roku 1588 – za vlády Václava Smiřického ze Smiřic – postoupen Janu Jiráskovi jinak Dvořákovi za dvůr Havlovský statek Šenkhanusovský ve Svatoňovicích (Na valech čp. 3, nyní čp. 242). Dvůr Havlovský ujal znovu rod Smiřických a od r. 1590 správu jeho vedl Vilém ml. Voračický z Paběnic. Tehdy postavena tu kovárna. Václav Smiřický ze Smiřic nemaje ani 30 roků věku zemřel dne 10. srpna 1593 a jelikož jeho syn a dědic Albrecht Václav byl teprv tři roky stár, přikázáno poručenství nad tímto dědicem pánu Zikmundovi Smiřickému ze Smiřic, bratranci páně Václavovu.

Dle gruntovního zápisu *„leta 1613 v sobotu den sv. Tomáše Jeho Milost vysoce urozený pán Albrecht Václav Smiřický ze Smiřic prodati jest ráčil dvůr ve vsi Havlovicích, kteréhož v držení býti ráčil, tak **jak na kopně odměřeno, za statek kmetců s kovárnou** vystavenou Jakobovi Miertovi za sumu 1.400 kop míš., kteréž Václav Heřman Vacek, písař důchodní, do počtu leta tohoto 1613 přijal. Pozůstávající pak sumu, totiž 700 kop míš. Jeho Milosti Pánu na roky při každém soudě po 15 kop míš. dopláceti má.*

Přidáno mu: klisny 4, krávy 4, jalůvčat ročních 4, slepic 10, vůz, pluh, hak, brány i s železy, žita v slámě 40 mandel, ovsu 40 mandel, sena a votavy polovici, stůl, díž, polici, hrnec měděný v kamních 1 a co hřebíkem přibito, tím hejbáno býti nemá, směsku všecknu, což jí jest, stírky kamenny 3, žita na ozim setého po 35 korcích.

*Však on Jakob Mierta z téhož dvoru **roboty** s jinými sousedy Havlovskými v rovnosti vykonávati má a ouroku sv. Jirského a sv. Havelského každého po 1 kopě grošů platiti a ročně slepic ouročních 10, vajec 30, ovsu 3 korce dávati a 6 dní roboty ženné vybejvati“.*

Při prodeji dvoru vrchnost si odměřila a ve svém vlastnictví podržela **rybník**.

Albrecht Václav Smiřický ze Smiřic a na Náchodě, maje věku svého 26 let, život svůj časný dokonal 24. dubna 1614. Po jeho smrti nastoupil vládu pán Albrecht Jan Smiřický, jediný potomek rodu pánů Smiřických, než i ten na počátku třicetileté války ve věku 24 let roku 1618 zemřel.

Správy veškerých statků Smiřických ujala se pak po pánu Albrechtovi Janovi Smiřickém jeho sestra Marketa Salomena Slavatová z Chlumu a Košumberku, rozená ze Smiřic.

Marketa Slavatová darovala r. 1620 Jakobovi Špátovi, úředníku na Náchodě i jeho dědicům a budoucím za jeho věrné služby, na gruntu Jakuba Mertova jinak Srbeckého ve vsi Havlovicích svou spravedlnost 595 kop m.

Roku 1637 koupil statek Matěj, syn Jakuba Mertova od otce svého za 692 kop. Mezi přídavky jsou: koňského 5 kusův i s nádobím, co na ně náleží, krav 6, bejk 1, telata roční 2, k odstavení 4, ovec 12, svině 1, slepic 15, kotel prací a jiné věci. *„A jakož jest nebožtík Jakub Mertu za zdravého života svého Matějovi, synu nebožtíka Jiříka Pokorného z Náchoda, vnuku svému, nádobí kovářské*

z kovárny své daroval, takové jest Matějovi, synu nebožtíka Jakuba Mertova k opatrování zanecháno.“

Za Třicetileté války byl statek pobořen a nově vystaven výš, kde nyní stojí, ode dřeva a o jednom poschodí, s malovanými světnicemi v patře. Ke statku náležela pekárna, pazderna a kovárna, jež stála pod mlýnskou stodolou.

Od roku 1649 se dostává do držení Hejnova rodu. První Martin Hejna, aby se odlišil od ostatních Hejnů Havlovických, nazýván přídomkem po svém předchůdci „**Srbecký**“. Je zajímavé, že po 200 let hospodáři nesli křestní jméno „**Martin**“.

Roku 1728 odprodal Martin Hejna od svého statku kus pozemku k sousednímu mlýnu Josefa Ludra č p. 35 a roku 1748 postoupil vrchnosti místo pro vystavení myslivecké chalupy (čp.38).

Roku 1795 hospodářský úřad panství Náchoda odevzdal Martinovi Hejnovi násadní **rybník**, ležící mezi Hejnovými grunty, do trvalého užívání, jakožto náhradou za škody od lesní zvěře činěné. Smlouva o tom byla vložena do gruntovních knih, ale roku 1853 stala se předmětem sporu. Správa panství Náchoda požadovala vrácení rybníka, který roku 1848 byl právně přiřknut Martinovi Hejnovi. Martin Hejna se proti bývalé vrchnosti ohradil tímto listem:

„Slavná knížecí administrace v Ratibořicích!

Proti došlému mně nařízení slavné knížecí administrace od 26. února 1853, jemuž se nikoli podrobiti nemohu, následujícím připomenutím se ohražuji.

V dopise tomto vyvinuje slavná knížecí administrace náhledy i smlouvy od 8. října 1795 i pozůstávajícím soukromým zákonům odporne, a tudy omylné, nepravé a místa míti nemohoucí.

*Smlouva od 8. října 1795 N.E. 9, odevzdala předkovi mému Martinovi Hejnovi i příštím držitelům živnosti čís. 36 v Havlovicích dotazný v gruntech jeho ležící rybník N.top. 500 do **ouplného užívání** za náhradu škod od zvěře činěné, s tím doložením, aby on tak dlouho, jak dlouho stav zvěře rozmnožen nebude, s užitkem z téhož rybníka, jakožto náhradou jemu od zvěře činěných škod spokojen byl; pro pád rozmnožení zvěře ale byloť mu vyhraženo právo, náhradu užitek tohoto rybníka přesahujících škod zvláště žádati. – Jiných výminek, zvláště ale takové, že by se rybník tento někdy knížecí vrchnosti navrátiti měl, smlouva tato neobsahuje.*

Má tedy toliko jen skutečný její obsah platnost, a sice tím více, an smlouva tato i od slavného c.k. krajského ouřadu již dne 14. prosince 1795 pořádně ztvrzená, i s povolením slavné druhdy právo-mocnosti panství Náchodského od 4. ledna 1796 v gruntovní knize N. 22 fol. 177 náležitě vtělena jest. V tom samém obvodu práva tento nyní v louku proměněný rybník právním přiřknutím od 27. února 1848 vtěleném Libr. Contr: N. 22 lit. B. fol. 187 i na mne přešel; jsem pravý držitel i vlastník dotažného rybníka a nelze mně pouhá vůle slavné knížecí administrace ani z držení ani z vlastnictví vytlačiti. Práva má jsou kněhovně pojištěna, a taková soukromná práva jedinou vůlí jednoho neb druhého interesenta rušiti se nedají. Slavná knížecí administrace jest tedy patrně na omylu, když ode mne navrácení mé vlastnosti žádá.

Připouštím sice, že patentem od 7. září 1848 v honebních právních proměna se stala, než to se mého držení a vlastnictví rybníka nedotýká; při čemž připomínám, že dotažný, v louku proměněný rybník celý knížecími grunty a lesy obklopen jest, a že osvícený kníže pán i na obecných honebních právních podílu má, a já tedy, i kdyby vlastnictví mé kněhovně pojištěno nebylo, k navrácení rybníka povinen býti nemohu, an smlouva od 8. října 1795 výminku takovou neobsahuje, a já skutečně až posud na gruntech svých škodu trpím.

Užívání rybníka nyní louky tedy nikoli nevypouštím a uvázání se v něj knížecím hospodářským a lesním ouřadům nedopustím; aniž ponechané mně milosti, že, jestliže se nařízením od 26. února 1853 N.E. 16. admin. skrácenu býti cítím, mně svobodno stojí, svá práva v právní cestě vyhledávati – nepoužiji; poněvadž já v ouplným právu držení i vlastnictví dotažného rybníka se vynacházím,

práva v rukou majícího vyhledávat zapotřebí nemám, a toho vyhledávání jen straně přináleží, při níž právo není.

Račiz tedy slavná administrace buď od výnosu od 26. února 1853 N.E. 16 docela odstoupiti, aneb právní cestu sama nastoupiti

V Havlovicích dne 10. března 1853.“

K soudnímu projednání sporu nedošlo. Správa knížecího velkostatku snažila se pak získati Hejnův statek výměnou za dvůr Heřmanický, ale ani na takovou nabídku Martin Hejna nepřistoupil.

Záhy po smrti Martina Hejny probudil se znovu zájem náchodského velkostatku knížete Schaumburg-Lippe o koupi Hejnovy selské živnosti v Havlovicích. K odhadu statku vyzván byl nadlesní a přísežný měřič František Žďárek na Ryzmburku, jenž svůj odborný posudek podal dne 23.8. 1865 takto:

„Hejnova usedlost v Havlovicích má:

Role 233 měřic, po 6 zl pachtovného činí 1398 zl a při 5 % výnosu odpovídá ceně	27.960 zl
Luka 89 měřic po 8 zl – 712 zl	14.250 zl
Pastviny 13 měřic po 2 zl – 26 zl	520 zl
Mlýn na těchto pozemcích postavený s výnosem 300 zl	6.000 zl
Lesů celkem 17 jiter.	
- z toho 9 jiter se zásobou dříví 700 sáhů, jež se mohou hned prodat, sáh po 8 zl	5.600 zl
- 7 jiter nyní průměrně 15letých a po 65 letech, periodický výtěžek 6.720 zl na 5 % - nynější cena	367 zl
- 17 jiter nyní osázených a každých 80 let ke kácení, jejich výnos při výtěžku 104 sáhů z jitra po 8 zl počítán, má cenu	291 zl
Dohromady	54.988 zl
<i>Od této sumy připadá odečísti:</i>	
Náklad na osázení 17 jiter lesní kultury po 8 zl	136 zl
Kapitálový základ k umoření daňové platby z 500 zl	10.000 zl
Na dokončení stavby mlýna	1.000 zl
Kdyby prodávající nepožadovala žádný výměnek, tak by živnost měla cenu	43.852 zl

Oba poručníci (Jan Souček a Jan Řezníček) se radili společně s vdovou Hejnovou o ceně statku a shodli se na ceně 80.000 zl.

Pokud jde o položení živnosti, třeba uvést se zřetelem, že její pozemky s rolemi a lesy po celé délce jižně hraničí s lesem Havlovického revíru, východně a částečně i severně jsou řekou Úpou arondovány a tudíž jsou velice vhodné a pro koupi lze živnost co nejlíp doporučit.

Srnčí zvěř přichází tu velmi často na pole a louky a bylo by vůbec velmi nepříjemno, kdyby živnost se rozdělila mezi více majitelů, od nichž by stav srnčí zvěře byl vystaven nebezpečí uzavření nebo také častým náhradám, jež by vlastníci požadovali od panství za vzniklé škody od zvěře.

Louky se mohou libovolně zavlažovat vodou z řeky Úpy a schopnost výnosu z polí je velice pochvalná.“

(Poznámka: Odhad je uložen v zámeckém archivu v Náchodě – VS 1944.)

Pro značný rozdíl mezi odhadní cenou statku, v níž však nebyly zahrnuty hodnoty budov, a požadovanou cenou patrně k prodeji kdysi „Havlovského dvoru“ po Martinovi Hejnovi nedošlo a tak byla selská živnost zachována Hejnovým potomkům.

Dle fasovního archu ze dne 17. října 1868 od c.k. berního úřadu v Náchodě náleželo ke statku Martina Hejny v Havlovicích čp. 36:

Pole	63 jitra	362 čtver. sáhů
Luk a zahrad	14 jiter	88 čtver. sáhů
Pastvišťat	20 jiter	4 čtver. sáhy
Lesů	17 jiter	1.470 čtver. sáhů
Úhrnem	115 jiter	324 čtver. sáhy
K tomu bylo by třeba připočítati: cesty	1 jitro	1.502 čtver. sáhů
potěrní rybník od vrchnosti darovaný a domovní parcely.	3 jitra	88 čtver. sáhů

Úpický kaplan Eduard Pelhřimovský vydal roku 1869 tiskem a svým nákladem dvě brožůrky: Hrad Vismburk a Havlovice. V tomto popisu se uvádí, že živnost Martina Hejny v Havlovicích čp. 36 bývala největší a pro svou romantickou polohu nejkrásnější na celém Náchodsku.

Sbírka rodinných listin Josefa Hejny v Havlovicích čp. 37.

- Rok 1795 Narovnání stran rybníka N^o top. 500 mezi vrchností a Martinem Hejnou čp. 36 v Havlovicích. Viz také rok 1853
- 1810 Školní a kostelní fundace Martina Hejny.
- 1825 Inventář majetnosti po zemřelém Martinu Hejnovi.
- 1848 Protokol o odevzdání živnosti čp. 36 po Martinu Hejnovi jeho manželce Marketě, provdané Bartošové.
- 1853 Ohražení Martina Hejny proti požadavku správy panství Náchoda v Ratibořicích o navrácení rybníka N^o top. 500 z r. 1795.
- 1860 Obligace Martina Hejny na dluh 366 zl 74 kr pro Ph. Moravce v Úpici.
- 1865 Návrh zápisu pro Josefa Hejnu na odprodej čp. 37 s pozemky od selské živnosti Martina Hejny čp. 36.
- 1868 Fasovní arch pozemků čp. 36 Martina Hejny.
- 1868 Rozdělení pozemků od statku čp. 36 pro 140 jiter 359 čt. sáhů mezi pozůstalé po Martinu Hejnovi. Vyřízení žádosti.
- 1868 Přiřknutí pozůstalosti po Martinovi Hejnovi do rukou manželky Františky Hejnové jako mateřské poručnice.
- 1868 Mapa živnosti čp. 36 od Antonína Hrodka, učitele v Zálesí.
- 1868 Plán odstoupené usedlosti čp. 37 pro Josefa Hejnu. Kreslil Frant. Žďárský, revírník v Ratibořicích a zeměměřič.
- 1869 Odhad usedlosti čp. 37 v Havlovicích pro Jana Řezníčka v Havlovicích.
- 1869 Kvitance Ph. Moravce v Úpici na 500 zl, váznoucích na usedlosti čp. 36 v Havlovicích.
- 1870 Kvitance Ph. Moravce z Úpice na dlužných 366 zl 74 kr, váznoucích na usedlosti čp. 36 v Havlovicích.
- 1870 Neplodná půda (cesty a vody) čís. kat. 1432-1438 ve společném užívání Josefa Hejny s Karlem a Čeňkem Hejnou.
- 1872 Pozůstalost po studentu Martinu Hejnovi.
- 1873 Výmaz kvitovaného podílu Amalie Hejnové na usedlosti čp. 37.
- 1873 Výkaz splátek na podíl Amalie Hejnové na usedlosti čp. 37.
- 1874 Převod práva zástavního Františky Hejnové na Josefa, Vincence a Karla Hejnu.
- 1877 Křestní list Josefa Hejny, nar. 23.V.1847.
- 1877 Žádost Frant. Trdlíkata z Havlovic čp. 31 o vklad práva vlastnického na odkoupené parcely od čp. 37.
- 1877 Žádost Adolfa Prokopa z Havlovic čp. 129 o vklad práva vlastnického na odkoupené parcely od čp. 37.
- 1877 Vyznačení pozemků k usedlosti čp. 36 v Havlovicích náležejících Vincenci Hejnovi.
- 1878 Žádost Čeňka a Josefa Hejny čp. 36 a 37 o zrušení nucených oprav mostu k okres. výboru v Úpici.
- 1878 Okres úpický zrušuje povinnost čp. 36 a 37 k příspěvku na opravy mostu.

- 1879 Postup pohledávky na usedlosti čp. 37 v Havlovicích pro Josefa Rudiše na Barboru Jakoubkovou.
- 1879 Vincenc Hejna a Edmund von Campe žádají za výmaz a odpis parcel od čp. 37 Josefa Hejny.
- 1881 Karel Feist čp. 117 žádá o výmazy pohledávek Hejnových na jeho mlýně čp. 117 v Havlovicích váznoucích.
- 1881 Výtah z pozemkové knihy obce Havlovic o usedlosti čp. 37 Josefa Hejny.
- 1881 Barbora Jakoubková, provdaná Donátová v Zálesí čp. 8 postupuje přednost sirotčí pokladně před svou pohledávkou 550 zl u Josefa Hejny v Havlovicích čp. 37.
- 1881 Výmaz pohledávky 650 zl Josefa Hejny čp. 37 u Adolfa Prokopa v Havlovicích čp. 129.
- 1887 Výmaz pohledávky 735 zl Josefa Hejny čp. 37 u Františka Trdlikáta v Havlovicích. Vklad vlastnického práva na pozemky Frant. Trdlikátovi. Vklad zástavního práva za pohledávání Občanské záložny v Úpici 650 zl.
- 1888 Žádost Karla Feista, mlynáře v Havlovicích za odepsání pozemku od čp. 37.
- 1888 Vincenc Stříhafka ve Slatině kvituje pohledávku 3.694 zl 33 kr po zemřelé Anně Hejnové, provdané Stříhafkové, váznoucí na usedlosti Josefa Hejny v Havlovicích čp. 37.
- 1888 Výmaz pohledávky po Anně Stříhafkové.
- 1889 Zápiska o hromobití 12. července t.r.
- 1890 C.k. okresní soud v Úpici upomíná Josefa Hejnu v Havlovicích o zaplacení úroků do sirotčí pokladny.
- 1893 Úmluva mezi Josefem Hejnou a Eduardem Moravcem z Úpice stran vydražení mlýna čp. 35 v Havlovicích.
- 1894 Kvitanice Marie Radoňové a Anny Jakoubkové na pohledávky jejich, váznoucí na usedlosti Josefa Hejny v Havlovicích č. 37.
- 1894 Josef Hejna, rolník v Havlovicích čp. 37 a Jan Donát, rolník v Zálesí čp. 8 žádají c.k. okres. soud v Úpici za vklady a výmazy pohledávek po Barboře Jakoubkové.
- 1894 Výmaz práva zástavního Jana Radoně a Anny Jakoubkové na usedlosti Josefa Hejny v Havlovicích čp. 37.
- 1894 Vymáhání pohledávky Marie Radoňové u Josefa Hejny čp. 37.
- 1897 Kvitanice nezl. Marie a Josefa Jakoubkových pohledávky 477 zl váznoucí na usedlosti Josefa Hejny v Havlovicích čp. 37.
- 1907 Výmaz výměnku pro Františku Hejnovou na čp. 36, 37 a 143 Havlovicích.
- 1912 Výmaz zástavního práva Marie a Josefa Jakoubkových na usedlosti Josefa Hejny v Havlovicích čp. 37.

Rejstřík

	Stránka
1. děti Martina Hejny I. a Kateřiny Špatenkovy	37, 38
2. děti Martina II. a Kateřiny	43
3. děti Martina III. a Mariany	53, 54, 57
4. děti Martina III. a Justiny Pozděnovy	56, 70
5. děti Josefa a Marie Krouželovy	61, 62 64
6. děti Martina IV. a Kateřiny Therovy	68, 89, 90
7. syn Martina IV. a Markety Klemtovy	80
8. děti Martina Bartoše a Markety Hejnovy vdovy	84, 89
9. děti Martina V. a Františky Jiráskovy	96, 97, 116, 120
10. děti Josefa a Františky Řezníčkovy	115, 121, 123
Berní rulla 1654	36
Ceny obilí 1769, 1771	62
Ceny obilí 1847	89
Ceny obilí 1854-1857	98
Ceny statků za třicetileté války	27
Daň z hlav 1764	57
Dysenterie čili „červená 132plavice“ 1836	85, 86
Dyzenterie čili červená 132plavice 1849	95
Epidemie 1745	55
Gruntovní kniha vsi Mezleče (Archiv země České)	32
horká nemoc – hlavnička neboli tyfus 1829	85
Hřbitov na Kvíčale 1832	87
Hřbitov nový u kaple sv. Michala v Úpici 1698	44
Hřbitov nový v Úpici 1886-1887	120
Cholera 1832	85
Cholera 1850	96
Cholera 1855	98
Cholera 1866	111
Chřipka celosvětová 1890	120
Chřipka čili influenza 1837, 1838	86
Kamenné kříže 1861	100
Kamenný „smírčí“ kříž	68
Kamenný kříž u statku čp. 36 1783	68
Katastr 1785	68
Katolická reformace 1623-1626	26
Krupobití 1895	121
Matriky úpické 1652	35
Měnová soustava 1858	98
Mlýn 1747-1836	70
Mlýn 1843, 1849	88, 89
Mlýn 1863-1865	100, 101
Mlýn 1878	118
Mlýn 1886	119
Mlýn 1893	120
Mlýn a mlynáři	31, 36, 52, 70, 86
Mlýn na Poklekovském potoce 1864	101, 103

Mor 1650-1651	35
Mor 1679 (chybějící záznamy úmrtí v matrice 1678-1692)	38
Mostek přes Kobylínecký potok 1862	100
Most ve vsi 1898	121
Nákaza a mření 1745	55
Národní gardy 1848	94, 95
Neúroda a hlad 1770-1771	62
Obracení na víru katolickou 1650	34, 35, 36
Očíslování domů 1770	62
Odboj stavů 1618	25
Odvádění ouročního ovsa 1830	85
Oheň čp. 27 na Podhradi 1880	118
Oheň čp. 35 - mlýna 1886	119
Oheň ve vsi 1842	87
Opatřování vojska 1770	62
Osídlení krajiny	125
Osutiny neboli vyrážky 1853	98
Ouplavice 1852	97
Patent o dědickém právu 1787	67
Patent o zrušení nevolnictví 1781	67
Piccolomini Ottavio z Arragonu 1634	27, 34, 75
Pivní a kořaleční šenk 1797	74, 75
Počet obyvatel a domů 1652	36
Počet obyvatel a domů 1713	46
Počet obyvatel a domů 1714-1801	74
Počet obyvatel a domů 1776	63
Počet obyvatel a domů 1824-1861	97
Počet obyvatel a domů 1843	88
Počet obyvatel a domů 1861-1869	115
Počet obyvatel a domů 1880	118
Počet obyvatel a domů 1890	121
Počet obyvatel a domů 1900	122
Postavení stodoly 1708	45
Povodeň 1831	85
Povodeň 1843	87, 88
Povodeň 1849	95
Povodeň 1878	117, 118
Povodeň 1882	119
Povodeň 1897	121
Pozemkové knihy 1878	117
Prodej pozemku Josefu Ludrovi 1728	51
Prodej pustin v Poklekově 1556	10, 12
Protestantismus 1520	12
První velocipedy 1890	121
Představení obce 1850-1864	95
Přejímání gruntů	13
Registra purkrechtní 16. st.	12
Regner Josef P. (1794-1852)	78, 79, 84, 85, 96
Rejstřík zpovědní farnosti úpické 1840	86, 87
Robotní patent 1775	63

Robotní patent Karla VI. 1738	53
Robotní úpravy 1771-1774	62
Rod Bartošů Mezleč	83, 86
Rod Smiřických (Albrecht Jan Smiřický ze Smiřic)	12, 14, 25, 126
Rod Špatenku Mezleč	32-33
Rychtáři 1574-1615	11, 16
Rychtáři 1628- 1701	34
Rychtáři 1683-1757	53
Rychtáři 1777-1809	75
Rychtáři 1807	77
Sbírka k zapravení obecního dluhu 1850	95
Selské povstání 1775	62-63
Schaumburg-Lippe 1842	86
Silnice od Úpice do Libňatova 1906	123
Socha sv. Jana Nepomuckého 1735	52
Soupis poddaných dle víry 1651	34
Stabilní katastr 1840	87
Stabilní katastr 1855	97
Starostové – první volba obecního představenstva 1850	95
Starostové 1867	111
Starostové 1873	116
Starostové 1879	118
Starostové 1882	119
Starostové 1901-1903	122
Starostové 1903-1903	123
Statek čp. 36 – dělení na 3 díly 1865-1868	103-108
Statek čp. 36 – poloha, popis	70, 71
Statek čp. 36 – pozemky	98
Statek čp. 37 – popis	113, 114
Statky a chalupy poddaných 1556-1620	14-16
Státní bankrot 1811	78
Stavba cesty ve vsi 1875	116
Svatba staročeská 1882	119
Škola a učitelé 1775, 1797, 1823	77, 80, 87
Školní budova 1878	118
Školní nadace M. Hejny 1810	77, 78
Tas z Vízmburka 1304	125
Tereziánský katastr (revisitační) 1713-1748	46
Továrna na přízi z bývalého mlýna 1863	100, 101
Trčka Adam Erdman z Lípy 1628	25, 27, 31
Trest pro svobodnou matku 1718	47
Urbář – soupis poddaných, starý 1580, nový 1613	26
Urbář 1628	26
Urbář 1738	52
Urbář čili Speciální seznam stálých činží 1843	88
Útěky před rekatolizací 1651	35
Válka pruská 1740-1742, 1744-1745	54, 55
Válka rakousko-pruská 1866	111
Válka s Pruskem (bramborová) 1778	63
Válka s Turkem 1663	37

Válka sedmiletá 1756-1763	57
Válka třicetiletá, 1618-1648, řádění Švédů 1632, 1639, 1647, pusté statky	25, 27, 28
Války husitské 1419-1434 zánik hradů, pustiny	12
Vichřice 1868	111
Vichřice 1889	120
Vypálení statků ruskými kozáky 1762	57
Výstavba železné dráhy od Josefova do Malých Svatoňovic 1857-1859	98
Zaháňská Kateřina vévodkyně	86
Založení hasičského sboru 1885	119
Založení Havlovic	9
Založení Spořitelního a záložního spolku 1904	123
Založení Vízmburku	9
Zavedení korunové měny 1892	121
Zavedení metrických měr a vah 1876	116
Zemětřesení 1883	119
Zrušení poddanství 1848	95
Zřízení pošty 1905	123